
Mudrārāksasa

Indische Forschungen

herausgegeben

von

Alfred Hillebrandt

4 Heft

Mudrārāksasa by Viśākhadatta

edited

Alfred Hillebrandt

Breslau

Verlag von M & H Marcus

1912

MUDRĀRĀKṢASA

BY

VIŚĀKHADATTA

Edited from MSS and provided with an Index of all Prakṛit words

BY

Professor ALFRED HILLEBRANDT, Ph. D.

Published with the assistance of the German Oriental Society

Part I Text

BRI SLAU

M and H MARCUS

1912

MUDRĀRĀKṢASA.

BY

VIŚĀKHADATTA

Edited from MSS. and provided with an Index of all Prakrit words

BY

Professor ALFRED HILLEBRANDT, Ph. D.

Published with the assistance of the German Oriental Society

Part I. Text

BRESLAU

M & H MARCUS.

1912.

BOMBAY.

PRINTED BY R. R. GHANEKAR, AT THE NIRNAYA SAGAR PRESS,
23, KOLEHAT LANE, KALHADRYI ROAD, BOMBAY, AND
PUBLISHED BY M. & H. MARCUS,
BRESLAU, GERMANY.

THIS new edition of the *Mudrārākṣasa* is based on materials which have been described already in my article "Zur Kritik des *Mudrārākṣasa*," in the *Göttingische Gelehrte Anzeigen* 1905, pp. 429—453.

Besides the manuscripts mentioned in that article, the reader will find quoted a number of other copies which became known to me afterwards. I felt it my duty to examine all manuscripts that were accessible to me, and through the kindness of Dr. Thomas, Chief Librarian of the India Office, I was enabled to go through all the copies of the text preserved in that library. Many of them were of little or no value, but among them I found one MS. written in Malayālam characters (M) that seemed of importance and worthy of being carefully consulted.* It is in clear and good handwriting and shows readings of decided value. The most important of all is found on page 63, line 10, where the *varia lectio* ॠदा is decidedly preferable to the readings of all other MSS., and gives a much better sense. I may quote also 42,6, दत्तकमौर्यपुत्रे; 54,9, चन्द्रलेखानिपादिना instead of चन्द्रगुप्तनिपादिना; 73,7, शान्तावेशाः which is better than शान्तीभूताः or शान्ताकाराः, but worse than शान्ताकृताः to which the readings of B and K are pointing. It begins with the words हरिः श्रीगणपतये नमः । अविद्मस्तु । नान्दंते । ततः प्रविशति सूत्रधारः । सूत्रं । धन्या etc., which are interesting on account of the introduction of the *Sūtrakāra* after the *Nāndī*. The MS. exhibits the usual characteristics of South-Indian manuscripts, it has ङ instead of ल and writes ०त् instead of त्त, ०व instead of व्व, व० मणस्स etc.; we often meet, therefore, mistakes like अंधं instead of, अ०धं 12°. Syllables are often transposed e.g. भविष्यति instead of भविष्यतीति, 10,3; तामदप् instead of ताद मप्, 187,6. The sign of *Anusvāra* is often omitted. Some errors seem to prove that M was copied from a *Devanāgarī* MS; पदिहरे instead of पदिहार, 62,12; ०परिग्रसोदपक्रान्ते instead of परिग्रासादपक्रान्ते, 52,3. The single leaves are numbered by letters in the following way: n = 1; ṅ = 2; nya = 3; ṣkra = 4;

* India Office, Burnell Collection No. 103.

BOMBAY

PRINTED BY B. K. GHANEKAR, AT THE NIRNAYA-SAGAR PRESS,
23, KOLEHAT LANE, KALBADEVI ROAD, BOMBAY, AND
PUBLISHED BY M & H MARCUS,
BRÉSŁAU, GERMANY.

THIS new edition of the Mudraraksasa is based on materials which have been described already in my article *Zur Kritik des Mudraraksasa*, in the *Göttingische Gelehrte Anzeigen* 1905 pp 429—453.

Besides the manuscripts mentioned in that article the reader will find quoted a number of other copies which became known to me afterwards. I felt it my duty to examine all manuscripts that were accessible to me and through the kindness of Dr Thomas Chief Librarian of the India Office, I was enabled to go through all the copies of the text preserved in that library. Many of them were of little or no value but among them I found one MS written in Malayalam characters (M) that seemed of importance and worthy of being carefully consulted*. It is in clear and good handwriting and shows readings of decided value. The most important of all is found on page 63 line 10 where the *varia lectio* ऊद्वा is decidedly preferable to the readings of all other MSS and gives a much better sense. I may quote also 426 दत्तकमौर्यपुरे 549 चन्द्रलेखानिपादिना instead of चन्द्रगुप्तनिपादिना, 737, शान्तावेशा which is better than शान्तीभूता or शान्ताकारा, but worse than शान्ता कृता to which the readings of B and K are pointing. It begins with the words हरि श्रीगणपतये नमः । अविघ्नमस्तु । नान्यते । ततः प्रविशति सूत्रधारः । सूत्रं । धन्या etc, which are interesting on account of the introduction of the Sutrakara after the Nandi. The MS exhibits the usual characteristics of South Indian manuscripts, it has छ instead of ल and writes ०त्त instead of स ०व instead of ध, य० मणस्स etc we often meet therefore mistakes like अय instead of अ०य 12^s Syllables are often transposed e.g भविष्यद्विती instead of भविष्यतीति, 103, तामदए instead of ताद मए, 1876. The sign of Anusvara is often omitted. Some errors seem to prove that M was copied from a Devanagari MS पडिहरे instead of पडिहार, 6212, परित्रसोदपक्रान्ते instead of परित्रासादपक्रान्ते, 523. The single leaves are numbered by letters in the following way n=1, n=2, nya=3, bkra=4

* India Office Burnell Collection No. 103

jhra=5; hā=6; gra=7; pra=8; dre=9; ma=10; ltha=20; ltha na=21; la=30; pta=40; ba=50, tra=60; tru=70; cha=80; etc., the numeration being somewhat different from that quoted by Bendall in his article in JRAS. 1896, p. 790, to which Professor Hultsch kindly draws my attention.

I have bestowed particular care on the Prākṛit passages of the play. This was a task not without great difficulties, as no manuscript can be relied upon, and as the editor finds only feeble indications of the rules which have been laid down by the grammarians. The *Mudrārāksasa* shows, as is well known, three dialects: S'auraseni, Māhārāstri, and Māgadhī. Of all MSS. only B generally gives the Māgadhī words in their characteristic shape, viz. with ञ instead of स, प; ङ instead of र; ह्ये instead of अहं, and the Nominative case ending in ञ, while it fails to exhibit some other more striking peculiarities. But N shows, at least once, that we have to write ञञ्ज, 126, 19; B has once अगञ्जदि, 101, 2, and thereby we are led to suppose that the disappearance of similar forms is due to the copyists, who are always inclined to substitute more popular forms for those of rare occurrence. Through the kind offices of Dr. Thomas I was allowed the use of two MSS. deposited in the Government Library of Mysore, one of which, (My) No. C 858, gives the Māgadhī in perfect accordance with the rules of the grammarians, writing e. g., 117, 5: उ०तलापु दिनापु द०किणं दिशं पस्तिदानं ञ०क०तं. The quite modern type of the Devanāgarī characters, however, in which this MS. is written raises some suspicion, and the marginal addition of grammatical rules generally taken from Hemacandra proves this suspicion to be well founded. But I do not think that the same holds good with respect to another MS. of the same library, (Mys) No. 939, written in Telugu characters and exhibiting all the characteristic features of the Māgadhī dialect to an unexpected extent. I quote the forms अह०योहि 100²⁴; अदि 181⁸; 182²⁰ शस्ति(?)क०द०णं 182¹⁹; अस्ति 182¹⁰; अस्तिअस्ति 182²⁵; य०ञ्जस्ताणं 185²³ (य०ञ्ज०दानं 182²⁰); विना०येहि 185²¹; दांये (read दा०ये) 188⁵, ययलोम 188²²; अस्ति प०ध 192⁸; शंयमिद 192¹¹; द०किणं दिशं पस्तिदानं (?) अद०किणं ञ०क०तं 117¹¹; घोदितिअ 118¹⁰; पन्नाणसमु०वहणे 122²⁰; पवेरधुं 125³; अञ्जदा 125¹¹

I do not mean to say that the influence of grammatical works is quite excluded, but the fact that in one original manuscript true old Māgadhī forms do appear, seems to me at least worth being taken notice of.

At all events, by following the rules of the grammarians we gain firm

ground, while by following the manuscripts and their varying practice we are constantly troubled by the feeling of inconsistency. It is of course, impossible to write once गृह, and at another time in the same dialect गृह्, and therefore we are forced to normalize the text even where no manuscript authorizes us to do so. Every one who has subsequently collated transcripts made for him in India with the original, will have experienced how easily ordinary forms creep into the text instead of the genuine ones. It is quite natural that a copyist not trained in scientific research, in coming across forms like विशकङ्गापञ्च, feels tempted to replace this unusual form by the one more familiar to him, viz विशकङ्गा० or even विसकङ्गा०. For this reason it will not be considered too bold to restore the Magadhī dialect throughout even where the manuscripts fail to guide us, and to write everywhere c g कङ्गा instead of कङ्गा, पञ्च instead of पञ्च etc.

In other respects I have been very conservative. The sign * which has been adopted by Professor Pischel in order to indicate the shortness of the syllable अम् and introduced by Professor Konow in his edition of the Karpuramañjarī is as far as I know, met nowhere in our manuscripts, except those of a very different character and, therefore, seems to me inadmissible, I have in such cases written merely कमलाण instead of कमलाणं (v 18) etc. Likewise forms like विक्रिणीभन्ति (p 69,1) though probably more correct and supported by the Karpuramañjarī manuscripts have not been admitted unless they were actually found in one of the copies used for this edition.

A few words may be added with respect to the dialect of the Prakrit verse. In plays Māhārāṣṭrī is restricted to songs this is an old rule the correctness of which I see no reason of doubting but the restriction of Saurasēnī to the prose passages of dramatic works is an assumption to which I cannot accede. In the article quoted above I have shown that the Saurasēnī character of some verses in the Mrcchakatika Sakuntala and Mudrarāksasa is clearly indicated by the practice of the very best manuscripts, showing the change of t to d (which is a characteristic of Saurasēnī) in striking contrast with other verses where the t is not changed to d but suppressed (which is a characteristic of Māhārāṣṭrī). In the Mudrarāksasa the group of Saurasēnī verses comprises Nos 20 21, 108 132 (doubtful) 134, 135 155. In some cases, as in No 132 it is difficult to decide this question because of the scantiness of our materials but the principle that we are to assume Saurasēnī verses may I think be safely asserted. In corroboration of this I may add that as far as I know it is nowhere opposed by a conflicting rule of the grammars or Alamkāra texts reserving all verses to Māhārāṣṭrī, and

that it receives some collateral evidence by the fact that it is possible in the midst of prose passages to discover verses which have hitherto remained unnoticed, probably because their Sauraseni character concealed them from the eyes of the editor of the texts more easily than the Māhārāṣṭri dialect would have done. A closer examination of the Prākṛit passages has brought to light four more Prākṛit verses* which had not been recognized as such by other editors, except No. 155, the metrical character of which occurred also to Mr. Dhruva, as he informs me, after the publication of his edition. A fifth verse may perhaps be found in the instruction given by the Kṣapaṇaka to Rākṣasa (p. 117, दिवसे णिल्लुविदे आ?), but I have not been able to make it out.

The present edition is based principally upon the four manuscripts N, P, B, M, none of which had been used before. I found it impossible to classify them in the form of a genealogical diagram. Though there are two different groups of MSS, (one of which may be called the Telang group, as it furnished the materials for his edition, while N, P, B, K, M, together with Telang's E and Dhruva's S, belong to the second group, which in my opinion contains the best and most reliable text,) the difference between both of them is not so great as to entitle us to speak of two separate recensions. Each of the manuscripts of the second group has its special advantages: N is the oldest, P the one best preserved, B contains the best Māgadhī, M shows traces of a good and independent tradition; but the deviation of all from the Archetypus, though not so great as in the Telang group, is best shown by the perfect obliteration of verse 30, of which I have ventured to give a reconstruction, or by the almost hopeless state of corruption in which we find the ironical speech of the Kṣapaṇaka (p. 122-123) †

N=Cambridge University library, Add. 2116. Nepalese handwriting, full of blunders, but very valuable, as it was apparently copied from a very good text. Date: Samvat 496 (+ 880) = 1376 A. D.

B=Queen's College, Benares. Devanāgarī. Incomplete; begins with *स्ताद्विचेत । अयदा सि°* (end of act II; see page 69, note 16.) A very good manuscript, though not without mistakes. It has preserved the *ह, ञ, हने* instead of *अहं*, the Nom. in *वृ* of the Māgadhī dialect more frequently than others Samvat 1571.

* No. 29, 21, 30, 155.

† I have written *अहं*, though Siddhārthaka does not carry a bird; the spy felons to take the box, in which S. carries the ornament, for a bird's cage.

b = Queen's Collège, Benâres. Devanâgarî. Without special value. Incomplete. I have collated only Act I, II, and consulted it occasionally for the rest.

P = Paris, Bibliothèque Nationale, Sanskrit, B 117. A very good manuscript in Bengali handwriting. Undated. See the description ZDMG vol. 39, pp. 107ff.

K = copy of a manuscript deposited in the Library of the Maharâja of Nepal. Modern; very well written, but very faulty.

M = Palm-leaf MS. of the India Office. Burnell Collection M. 103.

Oh = Berlin Royal Library. Chambers No 753. Incomplete and carelessly written; consists of fragments written by different hands and often corrected. Without much value, though the readings in act IV, vv. 20, 21., notwithstanding their faultiness; speak in favour of the original, from which it was copied.

Bc = Queen's College, Benares. Undated, but according to the Pandits more than 300 years old. Collated throughout, but faulty and almost of no use. Incomplete.

L = India Office M. 1853, E 4168. Modern copy of a MS. of apparently Southindian origin. Without special value.

l = India Office M. 1238, E 4166. Carelessly written by different hands and of very moderate value. See e. g. act VII: ओसलध अजा ओसलध अवेह माणवा अवेह । अविअ । जइ महह लखिलदुं से पाणे विहवे कुले कलत्ते अ पलिहलय ता विसम्मिब लाअवत्थं सुवूलेण । २ । भोदि पुरिसत्स वाही मरणं वा सेविदे अवत्थमि । लाअवत्थे उण सेविदम्मि. सअलं कुले मलदि etc. Leaf 24 is missing.

India Office 1148-E 4167 Carelessly written; not used.

Bi = a modern copy made for me from a MS. in Bikanir. Used as far as act VI. Without much value. The reading जिणजण instead of दिआदि shows Jaina influence. To the text is added a Châyâ by Bhâskara, the Mudrârâk-sasâbhidhânanâṭakapûrvasaṅkathânakam, and a copy of Vaṭes'vara's Commentary.

My = Government Library, Mysore, C 858.

Mys 939 = Government Library, Mysore, 939.

Vat = The commentary of Vaṭes'vara.

Grah = The commentary of Grahes'vara (two copies, one belonging to the India Office and one being a faulty transcript of a Madras MS)

Ṛāḥ—The short commentary of Ratināthacakrin. Of other materials I have given an account in the two articles on the *Mudrārāksasa* which I published in the *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* Vol. 39 pp. 107ff and in the *Nachrichten der Göttingischen Gesellschaft der Wissenschaften* 1905 pp. 429-453. The three manuscripts described in the first of these two articles and collated years ago have been only occasionally made use of. Burnell 80 (Grantha character) seems, as far as I have examined it, of the same type.

n—Cambridge, Add. Ms. 1600.

T—IO 2574 V Telugu characters.

t—IO Mackenzie 115. Telang's R.

ed. I—*ed.* Calcuttensis, 1891.

ed. II—*ed.* Calcuttensis, Samvatsare 1926 (Majumdar's *Śricca*.)

ed. III—*ed.* Telang, Bombay 1884.

ed. IV—*ed.* M. R. Kale, Bombay 1900

ed. V—*ed.* Kes'avalāl Harshadrāi Dhruva, 1900

My thanks are due to the Bibliothèque Nationale in Paris and to the Royal Library in Berlin for the long and repeated loan of their manuscripts, to Arthur Venis who procured for me the valuable MS. B and lent me all other MSS. belonging to Queen's College during my stay in Benares, but most of all to Dr. F. W. Thomas who not only allowed me the use of all MSS. of the India Office Library in my own study, but also acted as kind mediator between the authorities of the Government Library of Mysore and myself.

DEUTSCH LISSA
BEI BRESLAU, AUGUST 1911. }

DR. ALFRED HILLEBRANDT.

नान्दी ।

धन्या केयं स्थिता ते शिरसि शशिकला किं नु नामैतदस्याः
 नामैवास्यास्तदेतत् परिचितमपि ते विस्मृतं कस्य हेतोः ।
 नारीं पृच्छामि नेन्दुं कथयतु विजया न प्रमाणं यदीन्दुर
 देव्या निहोतुमिच्छोरिति सुरसरितं शाठ्यमव्याद्विभोर्वः ॥ १ ॥

अपि च ।

पादस्याविर्भवन्तीमवनातिमवने रक्षतः स्वैरपातैः
 संकोचेनैव दोष्णां मुहुरभिजयतः सर्वलोकातिगानाम् ।
 दृष्टिं लक्ष्येषु नोग्रां ज्वलनकणमुचं विभ्रतो दाहमीतेर
 इत्याधारानुरोधात्रिपुरविजयिनः पातु वो दुःखेनृत्तम् ॥ २ ॥

नान्द्यन्ते

सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । आज्ञापितोऽस्मि परिपदा यथा त्व-
 याद्य सामन्तवंदेश्वरदत्तपौत्रस्य महाराजभास्करदत्तसूनोः कवेर्विशाखैदत्तस्य

१ अवनातम् M.—२ लक्ष्येषु N K Ch M.—३ इमं N l (orig.) इमं Be M L Bi—
 ४ विभ्रतो] बभ्रतो Nb Be.—५ नृत्त K Bi —६ M om. here नान्द्यन्ते and has it before
 धन्या (नान्द्यन्ते ततः प्रविशति सूत्रधारः । सूत्रं धन्या केयं)—७ अतिविस्तरेण] अतिप्रसङ्गेन
 Nb Be Ch M l Bi ed. I-V.—८ अद्य स्वया M; स्वया om. in Be Bi l; स्वपरिजने N.—
 ९ चटकेश्वरं P; भट्टेश्वरं N; Ch indistinctly written, one letter broken off.—
 १० महाराजपृथुसूनोः K Ch M; का ... राजभाक्पृथुसूनोः N; b om. the text as far as
 मत् भवन्तो 3, 5; महाराजपदभाक्पृथुसूनोः Be Bi (पदभाव) ed. I-V.—११ विशाख-
 देवस्य N Be M l Bi विशालत्तस्य Ch; कवेः after वि° K.

कृतिर्गुद्राराक्षसं नाम नाटकं नाटयितव्यमिति । यत्सत्यं काव्यविशेषवेदिन्यां
परिपदि प्रयुञ्जानस्य ममापि सुमहान् परितोषः प्रादुर्भवति । कुतः ।

चीयते बालिशस्यापि सत्क्षेत्रपतिता कृपिः ।

न शालेः स्तम्भकरिता वसुगुणमपेक्षते ॥ ३ ॥

तथावदिदानीं गृहं गत्वा गृहजनेन सह संगीतकर्मनुतिष्ठामि । पेरिकम्या-
वलोक्य च । इमे नो गृहांः । यावत् प्रविशामि । नोद्येन प्रविश्यावलोक्य च ।
अये तैत्किमिदंमसद्गृहेषु महोत्सव इवाद्य स्वस्वकर्मण्यधिकतरमभियुक्तः प-
रिजनः । तथा हि

वहति जलमियं पिनाष्टि गन्धान्

इयमियमुद्ग्रथते स्रजो विचित्राः ।

मुसलमिदमियं च पातकाले

मुहुरनुयाति कलेन हुंकृतेर्न ॥ ४ ॥

भवंतु कुडुम्बिनीमाहूय पृच्छामि । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य ।

गुणवत्युपायनिलये स्थितिहेतो साधिके त्रिवर्गस्य ।

मद्भवनेनीतिविद्ये कार्याचार्ये द्रुतमुपैहि ॥ ५ ॥

१ अपूर्वमुद्रा° N; इयमपूर्ववस्तुरचनालङ्कृतं मुद्रा° K अभिनवमुद्रा° Ch.—२ नाटयित-
व्यम्] प्रयोक्तव्यम् K.—३ वेदिन्यामस्याम् M; वेदिनां K.—४ ममापि चेतसि Be Bi ed.
I. II. IV. V. सुमहत् N महान् K Ch. संतोषः K.—५ भवति] भविष्यति K भवि-
ष्यतीति Ch समुद्भवति ed. I.—६ कृपिः] कृतिः N.—७ गत्वा गृहिणीमाहूय N Be Ch M I
Bi ed. I-IV; N M Bi om. गृहजनेन सह—८ अनुतिष्ठामीति P.—९ प्रविश्य परि° M
परि° नेपथ्याभिमुखमवलोक्य च Ch आलोक्य N.—१० इदं नो गृहं N M इदं मे गृहं K;
इदमस्त गृहं Ch.—११ इति यावत् P; तथावत् Be Ch I ed. I-IV.—१२ नाद्येन om.
in M.—१३ सत् om. in M.—१४ इदं] om. in M अयम् Bi; गृहे N P K; अद्य om. in
Be Bi. ed. I-IV; Ch has it after किम् । इत्यते after इव Be Bi ed. I-IV.
(संदृश्यते ed. I) । स्वस्व°] स्वकर्मणि P (inserts यत् before स्व°); N K Be Ch M.—
१५ अनुयाति] P in marg. सदशीकरोति.—१६ हुं° P ed. I; P in marg. सत्कृतेन.—
१७ नेपथ्ये भवतु N.—१८ कुडुम्बिनीम्] गृहिणीम् K.—१९ स्थितिहेतोः Pb K M Be.
—२० नीत° M कार्याचार्ये K Be Ch I L Bi. ed. II V; कार्याचार्ये द्रुतं तावत्प्रविश्य M.

प्रविश्य नटी । अञ्ज इअं ग्नि आणाणिओएण मं अञ्जो अणुगेण्हदु ।

सूत्रधारः । आर्ये तिष्ठतु तावदाज्ञानियोगः । कथय किमद्य भवत्या भगवतां ब्राह्मणानामुपनिमन्त्रणेन कुट्टुम्बकमनुगृहीतमभिमता वा भवनम-
तिथयः संप्राप्ता यत एप पाकविशेषारम्भः ।

नटी । अञ्ज आमन्तिंदा मए भवन्तो वम्हणा ।

सूत्रधारः । कस्मिन्निमित्ते ।

नटी । अञ्ज उवरज्जदि किल भंअवं चन्दो त्ति ।

सूत्रधारः । आर्ये कं एवमाह ।

नटी । एवं खु णअरणिंवासी जणो मन्तेदि ।

सूत्रधारः । आर्ये कृतश्रमोऽस्मि चतुःपैद्यङ्गे ज्योतिःशास्त्रे । तत् प्रव-
र्त्यतां ब्राह्मणानुद्दिश्य पाँकः । चन्द्रोपरागं प्रति तु केनोपि विप्रलब्धासि । पश्य ।

क्रूरग्रहः सकेतुश्चन्द्रं संपूर्णमण्डलमिदानीम् ।

अभिभवितुमिच्छति बलात्— इत्यर्द्धोक्ते ।

नेपथ्ये

आँः क एप मयि स्थिते

१ प्रविश्य सत्वरानं N—२ अञ्जउत्त ed. II अणाणिओएणं b P K Ch L आणां N
Be M, अणाहिओएण B1—३ अणुगेहेदु N 'गेण्हदु P K (before म) Ch, 'गेहदु b 'तिहेदु
Be, 'गे (?) हेदु M I, K has अञ्जो after अणुं म and adds को निभोभो अणुचिओ
अदुत्ति (!); Ch को निभोभो अणु वदप्पेत्ति, Grāh को नियोगोऽनुचेदितस्य इति—४ आर्ये
om in M । नियोग] 'अभियोग B1— कथयतु M । कं किमद्य] कथयतु P—५ भगवतां]
तत्रभवताम् L P ed I III—६ कुट्टुम्बकदम्बकम् P; । अस्मत्कुट्टुम्बकम् N एतत्कु'ed. II—
७ अथवाभिमता वा Be B1—८ प्राप्ता K Be Ch.—९ यत] यद् K Be B1 येन Ch—
१० अञ्जउत्त Ch—११ उभयनिमित्ता P उभयनिमित्ता L—१२ भवन्तो P in marg ।
पभणा B1—१३ कथय कस्मिन् K Be B1 ed II-IV, अथ कस्मिन् b M ed. I V,
आर्ये अथ कस्मिन् Ch.—१४ अञ्ज om in N Be, M has it after विल । उवरज्ज M,
उवरज्जदि P K.—१५ अथव om in M—१६ आर्ये om in N K Be M B1—१७ अञ्ज एव
K एव B1—१८ 'निवासि' b, वासी N Be B1—१९ आर्ये] अये M—२० 'परिधमो M.—
२१ 'चतुःपैद्यङ्गे om in N K Ch M—२२ भगवतो ब्राह्मणान् N b Be M B1—
२३ पाकविशेष M—२४ केन चिद् Ch—२५ चन्द्र परिष् (पु) णं M, चन्द्रमसपूर्णं N
K Ch B1—२६ आ कथय P चन्द्रग्रहमभिभवितुमिच्छति K Ch L बलात् added in Ch.

सूत्रधारः । —रक्षत्येनं तु बुधयोगः ॥ ६ ॥

नदी । अञ्ज को उँण एसो धरणिगोअरो भविअँ चन्दं गँहोवराआदो रँखिखदुं इच्छदि ।

सूत्रधारः । आर्ये यत्सत्यं मयापि नोपलक्षितः । भवतु भूयोऽभियुक्तः
स्वरन्यक्तिमुपलप्स्ये । क्रूरग्रह इत्यादि पुनस्तदेव पठति ।

नेपथ्ये

आंः कथय कथय क एष मयि स्थिते चन्द्रगुप्तमभिभवितुमिच्छति
वर्लात् ।

सूत्रधारः । आर्कण्यं । आर्ये ज्ञातम् । कौटिल्यः—

नदी । भयं नाटयति ।

सूत्रधारः । कौटिल्यः कुटिलमतिः स एष येन

क्रोधाग्नौ प्रसभमदाहि नैन्दवंशः ।

चन्द्रस्य ग्रहणमिति श्रुतेः सनाग्नौ

मौर्येन्दोद्विपदभियोग इत्येवैति ॥ ७ ॥

तदित आवां गच्छावः । इति निष्क्रान्तौ ।

प्रस्तावना

ततः प्रविशति मुक्तां शिखां परामुशन् सकोपेँश्चाणक्यः ।

१ रक्षतु P; तु] हि N.—२ अञ्ज अघ P Be.—३ उँण om. in P K Ch.—४ हुविअ Bi.—
५ अभिभआदो b; अहिहवादो Bi; अभिजोआदो M (ग) ed. I-V; अभिओगादो Ch;
अहि [ओ] आओ Be; अहिओआदो I; अभियोगात् Grah.—६ रन्खिखदुं इच्छइ M.—
७ यत्सत्यमार्ये N; आर्ये om. in M.—८ लक्षितं M.—९ भवतु] अतो N; वतो Be ततो Bi;
om. in M.—१० आः after कथय P; om. in Be M; कथय once only Be Ch.—११ बलात्
om. in b K M.—१२ आकण्ये om. in K M.—१३ आर्ये] अये M; आः Ch ed. II; अं ed.
IV; om. in P; अभिज्ञातम् P.—१४ आर्येकौटिल्यः P; कौटिल्यः खट्वयं Ch.—१५ नदी
भवनाटयति को सो कोदिलो Ch; M om. नदी and writes after कौटिल्य इत्यर्थोके भयं
नाटयति—१६ शकलनन्दवंशः Ch.—१७ इत्युपैति ed. I. II. V; I P in marg. उत्तमाहूपली-
गोत्रे आतो मौर्यं इति स्मृतः (अभिधीयत इति मनुः P)—१८ तत्र मुक्तं कुपितस्य पुरस्तात्स्यातुं
तदित Ch I इतः om. in M; before तद् P repeats नदी भयं नाटयति —१९ सकोपः]
om. in b; सकोपः N । चाणक्यः] कौटिल्यः K.

चाण । कथय कथय क एय मयि स्थिते चन्द्रगुप्तमभिभवितुमिच्छ-
ति वलात् ।

नन्दकुलकालभुजर्गी कोपानलवहैलनीलधूमलताम् ।
अद्यापि वध्यमानां वध्यः को नेच्छति शिखां मे ॥ ८ ॥

अपि च ।

उलङ्घयन् मम समुज्ज्वलतः प्रतापं
कोपस्य नन्दकुलकाननधूमकेतोः ।
सद्यः परात्मपरिमाणविवेकमूर्धः
कः शालभेन विधिना लभतां विनाशम् ॥ ९ ॥

शार्ङ्गरव शार्ङ्गरव ।

प्रविश्य शिष्यः । उपाध्याय आज्ञापय ।

चाण । वत्स उपवेष्टुमिच्छामि ।

शिष्यः । उपाध्याय नन्दिन्यं संनिहितवेत्रासनैव द्वारप्रकोष्ठशाला ।
तदस्यामुपवेष्टुमर्हत्युपाध्यायः ।

चाण । वत्स कार्याभियोग एवास्मानाकुलयति न पुनरुपाध्याय-
संहभूः शिष्यजने दुःशीलता । नान्द्रेनोपविश्यात्मगतम् । कैथं प्रकाशतां गतो

१ कथय once only Be Ch ; अः after कथय P.—२ चंद्रं h—३ यलात् om. in N Be M ed. III-V पद्य added in b K Be Ch.—४ ed. II-III insert before नन्दकुल (verse 8) the verse आस्वादित given below.—५ 'यदुल' f' M.—६ नील] 'लोल' ed. II ; om. in K Ch.—७ समुज्ज्वलतः] सुनीतिमतः प्रतापं Bi.—८ परिणाम Bi Be ed. II—९ मूढः] शून्यः M परस्य आत्मनश्च न्यूनातिरिक्तव्यलक्षणस्य विवेके विचारे मूढः P (marginal gloss) ; सद्यः परस्य आत्मनश्च तारतम्यं तद्विवेकशून्यः । सद्यः परात्म' etc. b । पतङ्गसंयन्त्रिणी P (marginal gloss)—१० उपाध्याय om. in P M—११ इयमेव K. सदा संनिहित' M । 'वेत्रासना लभेत्' K.—१२ प्र om. in N ; प्रकोष्ठ om. in M । पिण्डिका P (marginal gloss)—१३ तदस्याम् om. in M ; अस्याम् om. in Ch ; तद्विह N.—१४ after चाणस्य P inserts the scenical remark किंचित्तवेलक्ष्यम् । आकुलयत्यस्मान् P.—१५ लब्धस्थाना marg. gloss in P to महभूः । 'जनेः दुःशरीलता M.—१६ M. om. नाद्रेण—१७ कथं पुनः K Ch.—१८ प्रकारं P L

ऽयमर्थः पौरैषु यथा किल, नन्दकुलविनाशजनितरोपो राक्षसः पितृवधामर्षितेन
सैकलनन्दराज्यपरिपणप्रोत्साहितेन पर्वतकपुत्रेण मलयकेतुना सह संघाय तदु-
पगृहीतेन च मँहता म्लेच्छराजवलेन परिवृतो वृषलमभियोकुमुद्यत इति ।
विचिन्त्य । अथवा येन मया सर्वलोकप्रकाशं नन्दवंशर्वधं प्रतिज्ञाय निस्तीर्णा
दुस्तरा प्रतिज्ञासरित्सोऽहमिदानीं प्रकाशीभवन्तर्मप्येनमर्थं समर्थः प्रशर्म-
यितुम् ।

कुत एतत् । यस्य मम

श्यामीकृत्याननेन्दून् रिपुयुर्वतिदिशां संततैः शोकधूमैः

कामं मन्त्रिद्वयेभ्यो नयपवनहतं मोहभस्म प्रकीर्ये ।

दग्ध्वा संग्रान्तपौरद्विजगणरहितान्नन्दवंशप्ररोहान्

दाह्याभावान्न खेदाञ्ज्वलन इव वने शाम्यति क्रोधवह्निः ॥ १० ॥

अपि च ।

शोचन्तोऽर्वनतैर्नराधिपभयाद्विषशब्दगर्भैर्मुखैर्

मामग्रोसनतोऽर्वकृष्टमवशं ये दृष्टवन्तः पुरा ।

ते पश्यन्तु तथैव संग्रति जना नन्दं मया सान्त्वयं

सिंहेनेव गजेन्द्रमद्रिशिखरात्सिंहासनात्पातितम् ॥ ११ ॥

१ पौराणां M; पौरजनेषु K.—२ जनितकोपो N.—३ K om. सकल—४ परिपणन M ed. I-V; परिजन Ch; पणप्रोत्साहि om. in K.—५ उपगृहीतेन] उपगृहीतेन M—६ च om. in b K Be M.—७ महाम्लेच्छवलेन K.—८ परिवृतो] om. in M परिगतो K.—९ वृषलकम् M.—१० वंद्य om. in NK.—११ वधं प्रति प्रतिज्ञाय N.—१२ तीर्णां K Ch M.—१३ अपि om. in Ch.—१४ अर्थं किल P । M. om. अर्थ—१५ किमसमर्थः K M L न समर्थः किं Ch ed. II-IV.—१६ क्षामयितुम् Ch । इति after प्रशामयितुम् in N b Be Bi; इच्छति in K Ch.—१७ यस्य मम] अस्य मम M; पश्य मम K; यस्य मम पश्य Ch; om. in Bi.—१८ रिपु] अरि Be M.—१९ युवतिदिशां] विपुलरतां M.—२० रहितान्] सहितान् P.—२१ उवनतैर्मुखैर्नराधिपभयाद्विषशब्दगर्भैर्मुखैर्] मयात्] मिया L.—२२ अग्र्यासनतो ed. II.—२३ अवकृष्टम्] अवतुष्टम् P; in marg. अपकृष्टमिति च पाठः P; अपकृष्टम् Bo Bi.—२४ पश्यन्ति b L ed. III-V. पश्यन्तु N P K Be Ch M ed. I. II.

सोऽहमिदानीमवसितप्रतिज्ञाभारोऽपि वृषलापेक्षया शस्त्रं धारयामि ।
येन हि मया

समुत्प्लाता नन्दा नव हृदयरोगो इव भुवः

कृता मौर्ये लक्ष्मीः सरसि नलिनीव स्थिरपदा ।

द्वयोः सारं तुल्यं द्वितयमभियुक्तेन मनसा

फलं कोपप्रीत्योद्विषंति च विभक्तं सुहृदि च ॥ १२ ॥

अथवा । अगृहीते राक्षसे किमुत्प्लातं नन्दवंशस्य किं वा स्वैर्यमुत्पादितं चन्द्रगुप्तलक्ष्म्याः । विचिन्व । अहो राक्षसस्य नन्दवंशे निरतिशयो भक्तिगुणः । स खलु कस्मिंश्चिदपि जीवति नन्दान्वयावयवे वृषलस्य साचिव्यं ग्राहयितुं न शक्यते । तदभियोगं प्रति निरुद्योगैरस्माभिरवस्थातुमयुक्तमित्यन्यैर्बुद्ध्या तपोवनगतोऽपि घातितस्तपस्वी सर्वार्थसिद्धिः । यावदसौ मलयकेतु-मङ्गीकृत्यासदुच्छेदाय विपुलतरं प्रपञ्चमुपदर्शयत्येव । प्रैत्यक्षवटाकासे लक्ष्यं बद्धा । साधु अमात्यराक्षस साधु साधु मन्त्रिबृहस्पते साधु । कुतः ।

१ अवसित] समापित marg gloss in P । भारो] भरो ed II V—२ येन om in M हि om in N Be B1 । मया हि M—३ रोता] राता ed. I II शतवा P (in marg) K J, ed. V, रोमा B1—४ नलिनीव] विसिनीव PL (वि)1—५ द्वयो om in N—६ सारो तुल्ये M—७ द्वि पदिव Ch B1—८ उत्प्लातम्] समुत्प्लात K, वापकृत M—९ नन्दनन्दवंशस्य N—१० आपादित M—११ नन्दवंशे om in P, निरतिशयो नन्दवंशे भक्तिविशेषगुण N—१२ गुण] in marg योग Ch—१३ चिन् om in K Ch जीवति कस्मिंश्चित् M—१४ नन्दान्वयावयवे] नन्दवंशे P, नन्दा जीवति K, नन्दवंशावयवे जीवति Ch, नन्दान्वयावे पि न M—१५ न here om in M । अत before तद् ed. II—१६ तदभियोग योग प्रति K—१७ निरुद्योगैर्वा स्थापयितुमिति स्माभिर् P, निरुद्योगैरस्थापयितुमिति K, निरुद्योगो व्यवस्थापयितुमित्यस्माभिर् b निरुद्योगो वा स्थापयितुमित्यस्माभिर् Ch, निरुद्योगो वा स्थापयितुमिति पशम् M, निरुद्योगो वा स्थापयितुम् । अस्माभिर् Be निरुद्योगो वा स्था अस्माभिर् B1, निरुद्योग शक्योऽवस्थापयितुमस्माभिर् ed III IV, नन्दवंशोद्यम प्रति निरुद्योगोऽवस्थापयितुम् ed V I have adopted the reading of ed I II which nearly verbatim agrees with P K निरुद्योगन्तत युक्तमस्माभि स्थातु । इत्यस्माभिर् N—१८ एव om. in N K Be Ch M—१९ बुद्ध्या] वासनया K Ch, बुद्ध्यास्माभि M । नन्दवंशीय in Be B1 ed. I-IV after तपस्वी, P in marg नन्दसेवक—२० तावदसौ N—२१ अङ्गीकृत्य] उरीकृत्य M, उरीकृत्य L—२२ प्रपञ्चम्] प्रयत्नम् N b K Ch M B1 P (in marg)—२३ प्रत्यक्षवद् लक्ष्यं बद्धा om. in M । सविस्मय after बद्धा Ch—२४ साधु मन्त्रिभ्योऽपि साधु after 'राक्षससाधु bCh B1 Be M (Be M om the first साधु), P om. साधु before मन्त्रि, K has only साधु अमा रा साधु—२५ कृत om. in M.

ऐश्वर्यादनपेतमीश्वरमयं लोकोऽर्थतः सेवते
तं गच्छन्त्यनु ये विपत्तिषु पुनस्ते तत्प्रतिष्ठाशया ।

भर्तुर्ये प्रलयेऽपि पूर्वसुकृतासङ्गेन निःसङ्गया

भक्त्या कार्यधुरं वहन्ति कृतिंस्ते दुर्लभास्त्वादृशाः ॥ १३ ॥

अत एवासाकं त्वत्संग्रहे यैः कथंमसौ वृषलस्य साचिव्यग्रहणेन सानुग्रहः
स्यौदिति । कुंतः ।

अंग्राज्ञेन च कातरेण च गुणः स्याद्भक्तिर्द्युक्तेन कः

प्रज्ञाविक्रमशालिनोऽपि हि भवेत्किं भक्तिहीनात्फलम् ।

प्रज्ञाविक्रमभक्तयः समुदिता येषां गुणा भूतये

ते भृत्या नृपतेः कर्लत्रंभितरे संपत्सु चापत्सु च ॥ १४ ॥

तेनमयार्थेसिन्वस्तुनि नैशयानेन स्वीयते । यथाशक्ति क्रियंते तद्ग्रहणं प्रांते
यलः । कथमिति । अत्र तावद्वृषलपर्वतकयोरन्यतरदिनांशेनापि चाणक्यस्यै-
पकृतं भवतीति विपकन्ययां राक्षसेनासाकमर्त्यन्तोपकारि मित्रं घातितस्त-
पस्वी पर्वतकं इति संचारितो जंगति जनापवादः । लोकप्रत्ययार्थमस्यैवार्थस्यै-

१ कचिद् ईश्वरपरमिति पाठ Grmh — २ अर्थतः] अर्थार्थं Be in marg — ३ नि सङ्गया]
उपाधिरहितया marg gloss in P, नि शक्या K — ४ धुर्यं P, धुरा Be. — ५ कृतिन] बहव P
Be Ch B₁ ed. III, सुधिय M — ६ त्वादृशा दुर्लभा M — ७ अथवा अत एव N K Be B₁
— ८ ग्रहणे M, संग्रहणे P L B₁, त्वद्ग्रहणे seems here superfluous. — ९ प्रयत्न b ed I
II — १० असौ] अयम् K Ch — ११ ग्रहणे K Ch. — १२ सानुग्रह] P ins before it n ।
सानुराग N — १३ इति om. in P K Ch — १४ कुत] om in M, तथाहि Ch — १५ अग्रज्ञेन
M — १६ भक्तियुक्तेन] सानुरागेण N b Be M L B₁ ed. I II V — १७ इतरे] अपरे N —
१८ तद्] तद्ग्र M — १९ मयाप्यस्मिन्] P om पि, किं मयास्मिन् K. — २० नशयानेन]
अतिशयानेन किं शयानेनावस्थीयते P शयानेन स्थीयते K (placing किं before मया),
किं शयानेन स्थीयते Ch, किं सदायानेन स्थी° ed. I — २१ क्रियत एव B₁. — २२ तद्ग्रहण]
तत्संग्रह K Ch, तत्संग्रहण B₁, त्वत्ग्र° M तत्संग्रहणे प्रयत्न N — २३ कथमिव b. — २४ तत्र N
K Ch — २५ विनाशे Ch अपि om in M, अपि किल N — २६ अपकृतिर् N, अपकर्षण b
अवेद् K — २७ "कन्यकया Be M, अस्माकम् om in P — २८ अत्यन्तोपकारि°] कारी ed
I II, K om मित्रं घाति, "पकारि "चारितो om in M — २९ पर्वतक] पर्वतेश्वर Nb Ch
ed I II V — ३० जंगति om in B₁ — ३१ प्रत्ययार्थम्] "प्रतीत्यर्थम् b, प्रतिचल [पत्य?]
र्थम् M, — ३२ अथ चार्थस्यैव Be समस्यैवार्थस्य b, अभियुक्तये K

भिन्व्यक्तये पिता ते चाणक्येन घातित इति रहसि त्रासयित्वा भागुरायणेनाप-
 वाहितः पर्वतकपुत्रो मलयकेतुः । शक्यः खल्वेपै राक्षसमतिपरिगृहीतोऽपि व्युत्ति-
 ष्टमानः प्रज्ञया निर्धारयितुं न पुनरस्य निग्रहात्पर्वतकवधोत्पन्नमर्यशः प्रका-
 शीभवत्प्रमार्ष्टुमिति ।^{१*} प्रयुक्तार्थं स्वपक्षपरपक्षयोरनुरक्तापरक्तजनजिज्ञासयां
 बहुविधदेशेवैपभापाचारसंचारवेदिनो नानाव्यञ्जनाः प्रणिधयः । अन्विष्यन्ते च
 कुसुमपुरनिर्वासिनां नन्दामात्यसुहृदां निर्पुणं प्रचारगतयः । तत्तत्कारणमुत्पाद्य
 कृतकृत्यतामापादिताश्चन्द्रगुप्तसहोत्थायिनो भद्रभटप्रभृतयः प्रधानपुरुषाः ।
 शत्रुप्रयुक्तानां च तीक्ष्णरसदायिनां प्रतिविधानं प्रत्यप्रमादिनः परीक्षितभक्तयः
 क्षितिपतिप्रत्यासन्ना नियुक्तास्तत्राप्तपुरुषाः । अस्ति चास्माकं सहाध्यायि मित्रं
 दिग्गुशर्मा नाम ब्राह्मणः । सै चौशनस्यां दण्डनीतौ चर्तुःपट्यङ्गे ज्योतिःशास्त्रे च

१ अनभिन्व्यक्तये M.—२ घातितश्चाणक्येनेति M—३ एषो] असौ M.—४ 'मतियल' K
 Ch P (? लोति !).—५ उत्तिष्ठमानः Ch M.—६ प्रज्ञया] बुद्ध्या ed. L II; om. in b.—७ नि-
 वारयितुम्] निग्रहीतुम् L ed. III.—८ अस्य] तस्य K.—९ राक्षसस्यायदाः ed. III.—१० प्र-
 काशीभवत्] प्रकटीभवत् K.—११ प्रमार्ष्टुमिच्छामि L ed III; प्रमार्ष्टुमिति N P K Be
 ed V (which writes शक्यम् against the MSS); प्रमार्ष्टुमलमिति b ed. I. II. शक्यः
 (मलयकेतुः) governs both infinitives "He may easily be constrained, but on
 being seized he may not be able to sweep off the disrespect."—१२ अन्यच्च Be Bi
 ed. I. II—१३ नियुक्ताः ed. II, सुनियुक्ताः Be Bi मया after च ins. in ed. I. II.—१४
 Bi. om परपक्ष; 'पक्षानुरक्ता' K.—१५ 'जिज्ञासायां P, 'जिज्ञासार्थं Bi Ch.—१६ वेदात्
 P N वेपदेत् K, भया om. in b संचार om. in b K Ch M ed. I; 'वेदिनो जनाः
 प्रणिधयः Bi—१७ 'नि' om. in P K M—१८ निपुण' N P, निपुणतर' b ed. I; निपुणतरं
 ed II, अतिनिपुण' K, अतिनिपुणाधारगतयः Ch, निपुणं प्रचारगतं L ed. III. V । तत्कारणान्यु-
 पपाद्य Bi, तत्तत्कारणमापाद्य तत्कृत्या' L—१९ कृत] Dhruva proposes कृतक.—२० च
 om. in P M; तीक्ष्णरसदानादीनां b K 'दादीनां M । प्रतिविधानं] प्रतिविधानार्थं Ch; P in
 marg. स्पष्टं.—२१ परीक्षितगुणभक्तयः P, 'भक्तयश्च M—२२ नियुक्ताः] कृताः N; निरु-
 क्तिताः Be Bi, कृत्विताः M, नियोजिताः L ed. III, N M om. तत्राप्तपुरुषाः; K Ch om. तत्राप्त;
 तत्राप्त Be Bi.—२३ महाप्यार्या Be M.—२४ दिग्गुणर्मा] इन्द्रगुणर्मा N b Be L M ('शर्म-
 नामा); मित्रनामा K.—२५ न च om. in P b ed. I, आदानस्यो] P in marg. युवसंधिन्त्या ।
 नीत्या N L—२६ षतुःपट्यङ्गे विद्यासु च ज्योतिःशास्त्रं N; K Be Ch om. च; प्रसिद्धम् P;
 उपागतः Be.

परं प्रावीण्यमुपगतः । स च मया क्षेपणकालिङ्गधारी नन्दवंशवर्धप्रतिज्ञानन्तरमेव
कुसुमपुरमुपनीर्य सर्वनन्दामाल्यैः सह सख्यं ग्राहितो विशेषतश्च तस्मिन्
राक्षसः समुत्पन्नविश्रम्भः । तेनेदानीं महर्त्तप्रयोजनमनुष्ठेयं भविष्यति । तदेवम-
स्मिन्तौ न किञ्चित् परिहीस्यते । वृषल एव केवलं प्रधानप्रकृतिष्वस्मास्वारो-
पितरौर्ज्यवर्तन्नभारः सततमुदास्ते । अथवा यत् स्वयमभियोगदुःखैरसाधार-
णैरप्राकृतं तदेव राज्यं सुखयति । कुतः ।

स्वयमाहृत्य भुञ्जाना बलिर्नोऽपि स्वभावतः ।

नरेन्द्राश्च ^१मृगेन्द्राश्च प्रायः सीदन्ति दुःखिताः ॥ १५ ॥

ततः प्रविशति सह यमपटेन चरः ।

पणमह जमस्त चैरणे किं कैजं देवएहि अण्णेहि^२ ।

ऐसो वखु अण्णभत्ताण हरइ ^३जीवं धंडफडन्तम् ॥ १६ ॥

अविअ ।

१ मया om. in P; क्षप° च मया Ch.—२ क्षेपणकावेशधारी P; K has क्षप° before
कुसुमपुरम्.—३ K M P om. वंश.—४ Bi om. वध.—५ समनन्तरम् K.—६ अभिनीय N K
Ch M.—७ b K om. सर्व.—८ Be om. सह.—९ ग्राहितो] कारितो N प्रापिता M; N om.
च.—१० राक्षसस्तस्मिन् K; उत्पन्न° K; उपपन्न° P.—११ बहुप्रयोजनम् Be Bi; भविष्यतीति
Be M.—१२ अस्मत्स्मृतौ N; न किञ्चिदपि N M.—१३ परिहास्यति N P Be M Bi; प्रहास्यति
K; परिहीयते L.—१४ प्रधानप्रकृतिर् N K Ch M Bi ed. I. II; °प्रकृत्या b (orig.); प्रधान-
प्रकृतिः i. e. मूलप्रकृतिः of the Sāṃkhya philosophy.—१५ अधिरोपित° K.—१६ राज्य-
तन्नभारः] Ch om. राज्य; M om. भारः; Be om. तन्न.—१७ M om. यत् —१८ स्वयमेव
Ch.—१९ अभियोग°] Be in marg. यत्.—२० दुःखेनासाधारणेनानंग (sec. h. पङ्क्तौ) तत्तदेव
M. राज्यं] राष्ट्रं Ch; राज्यसुखं M.—२१ मृगेन्द्राश्च] P only; N om. it; all other MSS
गजेन्द्राश्च—b गजेन्द्राश्च नरेन्द्राश्च.—२२ चरणे P.—२३ काहिअ P काहिह N कारिअं b कारहि-
हदं Ch alt. to करिह (?)—२४ अण्णएहि देवेहि N Ch. देवेहि अणेहि b; अण्णेहि देवेहि P;
देवएहि अण्णेहि K; देवएहि अण्णेहि Be; देवदेहि अण्णेहि M.—२५ असो हि M अण° b Be Ch
°भत्ताणं b P Ch; अण्णण हारइ K (in marg. भर्तृणां हारयति) विहरइ M.—२६ जीअं N
b P Ch Bi; जीअम् K; जीविअं M.—२७ धडफडन्तं] N uncertain; तलफडन्तं b; डडफडन्तं
P (in marg. षटमटायमानम्); धलफडन्तम् K; धणफडन्तं (sec. h.) Be; वडफडन्तं Ch;
त...तइतं M; cf. GGN 1905 p. 440, चडपडन्तं L (क्षिप्रयमानं Chāyā L); फडफडन्तं Bi
(Chāyā फडफडायमानं; Bhāskara's Chāyā उत्तमंतम्).

पुरिसस्त जीविअच्चं विसमाओ होइ भँत्तिगहिआओ ।

मारेइ सव्वलोअं जो तेण जमेण जीवामो ॥ १७ ॥

जाव एदं 'गेहं पंविस्सिअ जंमवडं दंसंअंतो गीदाइं भौआमि ।

इति परिक्रामति ।

शिष्यः । अँवलोक्य । भँद्र भद्र नँ प्रवेष्टव्यम् ।

चरः । हंहो वंमहणा कँस्स एदं गेहं ।

शिष्यः । अस्माकमुपाध्यायस्य सुंगृहीतनाम्न आंचार्यचाणक्यस्यै ।

चरः । विहस्य । हंहो वंमहणा अँत्तणो केरँस्स जेव धम्मभौदुअस्स घरं

भौदि । ता देहि मे पवेसं जाव तुहं उँवज्झाअस्स धम्मं उवदिसामि ।

शिष्यः । सँकोपम् । अँये मूरँ किं भवानस्माकमुपाध्यायाद् धर्मविचरः ।

१ पुरिसाण N, पुरसस्त M, पुलिसस्त B1 —२ जीविद्व b Ch M B1 —३ विसमाओ N K Ch M विसमाओ वि होइ b, विसमाओ हरइ P, विसमाओ वि होदि L विसमाओ My, विसमाओ t, विसमाओ T, विपमाओ Chaya.—४ भत्तिगहिआओ N K b Bo Ch M, 'गिहि' B1, भित्तिगहिआओ, in marg भित्तिगृहात् P भित्तिगिहितयाओ L—५ जीआओ N b K Ch B1 —६ जाव] ता ed I II —७ एअ Be —८ गेह om in K.—९ पविसिय Be —१० जमपड P M B1, जमपडअ Ch, जमपडअ b, om in K (in marg यमवलय दर्शनं)—११ दसयतो Be —१२ गीआणि N, गीआइ P, गीदयाणि Be, गाणाणि M, गीदआणि B1, गीअन्दाणि (in marg गीतमिदानीं) K, गीअ दाणि Ch, om in b, गीआहू (') L, गीआमि b, गाएमि Be B1, गाहस्स Ch —१३ विलोक्य N b Ch M —१४ अद्र once only P K Be —१५ न प्रवेष्टव्य न प्रवेष्टव्य M—१६ चर विहस्य K —१७ वभणा Be वभणा Ch B1 अघो वग्गणस्स एद M —१८ कस्स दाव K कस्स दाव केरक N, एअ B1 —१९ अनुगृहीत' Ch 'नामधेयस्य N Ch M —२० आचार्य] आर्य N b Be Ch —२१ P adds गृहमिदम् —२२ बहणा b वग्गणा N K Ch वभणा Be वभणा B1 अघो बहण M —२३ अत्तणो om in K —२४ केरकस्स जेव मे N, केर एस्स b, केरअस्स Be (in marg सवन्धिन) B1 ed. I (क) II, अत्ताणकेरअस्स M, P in marg केरकशब्द समुदायार्थ इति केचित्, Indian Ant. II 122, जेव Be एव M जेव B1 —२५ मे 'भाहुणो N भाहुणो K एदस्स धम्मभाहुगस्स Be, एदस्स धम्मभादअस्स B1, मे देवस्स धम्म भाहुअस्स M । घळ P —२६ भौदि] होदि b, होहि P, om. in M —२७ तुह] दे N K Be Ch M B1, om in b —२८ उअज्झाअस्स P K जमपड पसारिअ धम्म उपदिसामि L उअदिसामि P K.—२९ सत्रोथ N b Bo Ch M B1, om in K.—३० अये] अयि Ch, आ N, om in b M, अये थिक् K थिग् B1.—३१ मूरँ M. om.—३२ किं om in P किं च N M —३३ अस्मद् N b Bo B1.—३४ 'वित्तम Be B1, Bo in marg अतिशयेन धर्मवित्, महावित्तम M.

चरः । हंहो वंम्हणा मा कुप्प । णक्खु सच्चो सच्चं जाणदि । किंपि तुह उवज्झाओ जाणदि किंपि अंम्हारिसा वि जाणन्ति ।

शिष्यः । मूर्खं सर्वज्ञतामुपाध्यायस्य चोरयितुमिच्छसि ।

चरः । हंहो वंम्हणा जइ तुह उवज्झाओ सच्चं जाणदि तां जाणंदु दाव काणं चंन्दो अणहिप्पेदो त्ति ।

शिष्यः । किंमनेन ज्ञातेन भवति ।

चरः । हंहो वंम्हणा तुह उवज्झाओ जेव जाणिस्सदि जं एदिणां जाणि-

१ चर । विहस्य । अघो M—२ वभणा Be, वभणा Ch B1, वग्हन N, वहाणा P K, वहाण b, वहाण M—३ कुप्प] २ Be, पुत्र भणादि M—४ णक्खु] णहि N b K ed 1 न हि Ch, णहि क्खु ed. II, ण M—५ जाणादि N b K M Ch (sec h.) B1—६ ता किंपि Be, ता किञ्चित् N किं वि b Ch ता किंवि B1 ता किंचि अत्य (?) M, तुह] तव N Be दे b K Ch M ते ed I III L—७ उवज्झाओ b P K—८ जाणादि b K Be M B1—९ किं वि Be Ch B1, किंचि N, किंचि अ b, किं चि अत्थे M—१० अंम्हारिसा] अम्हा P, अह K (om जाणन्ति), अम्मरिसा M—११ वि om in b K M.—१२ जाणदि Be B1, परिजाणहि P, om in K—१३ मूर्खं om. in M, सकोधं चिइ मूर्खं Be—१४ सर्वज्ञतामपि N, अस्मदुपा° सर्वज्ञत्वम् P, अस्मदुपा° N, उपा° सर्व° Ch—१५ चोरयितुमि°] अपनेतुमि° N, चोरयसि b—१६ हंहो] अघो M—१७ वग्हणा N, वहाणा b P, वहाणा K, वभणा Be Ch B1, वहाण M—१८ जदि Ch M—१९ तुह] तुज P B1 तव N b Be M, दे h (after उव°), Ch—२० उअ° b P K (om. उ) —२१ जाणादि b K Be Ch B1 M (जाणादिदि°) —२२ ता b Be om—२३ जाणंदु P Ch, जाणादु Be M (sec h.) B1—२४ दाव om. in K—२५ काण] केण, in marg केपा Be, कस्स b P Ch, M indist., काण K (in marg तव जानातु केपा चन्द्रो अनभिप्रेत इति) —२६ स्तिरिचन्द्र N—२७ अणभिप्पेदो P Bo Ch M, अणभिमदो b—२८ मूर्खं किं Ch, मूर्खं गुरो किं b Be B1—२९ ज्ञातेन वा b—३० भविष्यति b K M, om in B1—३१ हंहो] अघो M, om. in Ch—३२ वग्हन N, वहाणा b P K (व°), वभण Be वहाण M, वभणा B1 om in Ch—३३ तुह] तुज N ed I II, तुज b, after जेव Be दे after जेव resp. पुत्र in K Ch B1, नय ed. III—३४ उअ° P K (corrupted)—३५ जेव] after तुह P, om in N, पुत्र Ch, जेव Be, जेव B1, ए° होदि° ति° M, एद जाणिस्सदि P—३६ ज] त Ch—३७ एदेण N, एदिणा K, इमिणा b Bo Ch B1 ed I II—३८ जाणिण Be, जाणिदे न भोदेन जोदि (!) b होदि B1.

देण भोदि^१ । तुमं उँण एत्तिअं जेवं जाणासि कमलाणं चन्दो अणहिप्पेदो चि ।
णं पेवख

कमलाण मणहराण वि^१ रूवाहितो विसवँअइ सीलं ।

संपुण्णमण्डलम्मि वि जाँइ चन्दे विरुँद्वाइ ॥ १८ ॥

चाण । आकर्ण्यत्सगतम्^१ । अये चन्द्रगुप्तादपरक्तान् पुरुषान् जानामी-
त्युपक्षिप्तमनेन ।

शिष्यः । मूर्खे किमिदमसंबद्धमभिधीयते ।^{*}

चरः । हंहो चम्हणां सुसंबद्धं जेवं एदं भवे जइ-

शिष्यः । यदि किं स्यात् ।

चरः । जइ सुणादुं जाणन्तं जणं लहे ।

१ उजुअवुद्धिआ ins before तुमं in ed I II — २ तुमं ताव N Be Ch, तुअ दाव b, तुव दाव M तुम दाव B₁ — ३ एत्तिअ b, इत्तिथ Be, एत्तिय Ch, इत्तिअ ed. II — ४ जेव P, om in N b K Ch B₁ — ५ जाणसि N जाणेसि Be B₁ — ६ अणभिप्पेदो P Be Ch M, (M adds चि [च्य] making the verse a speech of the disciple) अणभिपेदो b — ७ कमलाण N b K Be Ch M B₁, °लाण P — ८ मणहराण N K B₁, °हराण P b Be Ch M — ९ M om. वि — १० रूआ^१ N b P K रूवाहितो Be B₁, रूवादितो Ch, रूवाहीतो M, रूआतो L — ११ विसवदइ N Be M, विसवदि P विसव्वदि K, विसवदो Ch — १२ °मण्डलवि P °लम्मि b Ch, मण्डले वि t (Chaya मण्डलेऽपि) — १३ जाइ Ch, चन्दे जाइ M — १४ चन्दे Ch — १५ विरुँद्वाइ N K °ई Be Ch — १६ आत्मगतम् om in K । विलो क्य Ch. — १७ अये om in Be — १८ चन्द्रगुप्तापरक्तान् b, चन्द्रगुप्तोपरक्तान् P In Ch the leaf containing the text from अये up to अये कथ is missing — जानासि b K — १९ K om मूर्खे — २० M Ch om इदं — २१ b ins एवम् after असंबद्धम्, अभिधीयते] प्रत्यपि B₁ — २२ हंहो om in M — २३ चम्हण N चम्हणा b चम्हणा P चम्हणा K चम्हणा Be चम्हणा B₁ om in M — २४ जेव N P K जेव्व b जेव्व Be B₁ एव्व M — २५ एदं om in B₁ — २६ जइ om in N b Be, भवेअ जइ P, भवे [स पविसामि उप ; insertion taken from the following] जदि M, यदीत्यस्यामे सुसंबद्धमेव भवेदित्यनुपह्ना Grah — २७ जदि सुणिअवु जाणन्त जण (^१) N, सुणिदु जाणयत् (in marg ज्ञातर) Be, सुणिदु जाणन्त M ed III सुणन्त जाणन्त (^२) b, सुणन्त जाणन्त अ ed I II, सुणादु जाणादु P, श्रोतु ज्ञातु च Grah सुणिदु जाणत् B₁, सुणिदु जाणिदु L, श्रोतार जाणत् Chayn L, श्रोतु ज्ञातार Chaya Bhāskara, सुसिणिद्ध जाणुअ K, सुणित्तारं जाणित्तार अ ed V

चाण । विलोक्य । भद्रं प्रविश । लप्स्यसे श्रोतारं ज्ञातारं च ।

चरः । एतं पविसामि । प्रविश्य । जअदु जअदुं अज्जो ।

चाण । विलोक्यात्मगतम् । कथमयं प्रकृतिचित्तपरिज्ञाने नियुक्तो
निपुणकः । प्रकाशम् । भद्रं स्वागतम् । उपविश्यताम् ।

चरः । जं अज्जो आणवेदि । इति भूमातुपविष्टः ।

चाण । भद्रं वर्णयेदीनीं स्वनियोगवृत्तान्तम् । अपि वृषलमनुरक्ताः
प्रकृतयः ।

चरः । अंधं इं । अज्जेण क्वुं तेसुंतेसुं विराअकारणेसुं परिहरिअन्तेसुं
सुगिहीदणामधेअं देवं चन्दउत्तं दिदं देरं अणुरत्ताओ पइदीओ । किं उणं दीणि

१ विलोक्य om. in N K Be M Bi—२ भद्रं भद्रं P—३ सुखं प्रविश ed. I. II., विश्रन्धं
प्रविश Be Bi ed. III—४ ज्ञातारं च] om. in N K M Bi; बोद्धारं च P; ed. II adds
besides ज्ञातारं च the reading श्रोतुं जागन्तं—५ एतो N b Be Bi; एत्त P M; एत्त b K—
६ प्रविश्य] उपसृत्य N K M; प्रविश्योपसृत्य b Be—७ जअदु once only Be; जेदु M—
८ विलोक्य om. in P.] P inserts here बहुप्रबन्धत्वाद् कार्याणां कस्य परिज्ञाननियुक्तो निपुण
इति न ज्ञायते । अवलोक्यात्मगतं । अये तत्कथं प्रकृतिः ; K बहुप्रबंधात् कर्मणां पौरजनपरि-
ज्ञानपरिज्ञान (!) नियुक्तो निपुणक इति ज्ञायते स्मृतिमभिनीय । अये स्मृतं पौरजनपरीक्षण-
नियुक्तो निपुणकः; ed. I. II कथं प्रभूतत्वात् कार्याणां कस्य परिज्ञाने नियुक्तो निपुणक इति न
ज्ञायते । आं (आः ed. II) ज्ञातं । अये कथमयं प्रकृतिः ; the same addition in Telang's E;
it is here superfluous and taken from Act II;—from ज्ञायते as far as नियुक्तः om.
in b—९ कथमयं] अये कथं N Be Ch Bi; अये अयं कथं M—१० परिज्ञाने] परीक्षणे
Bi—११ भद्रं om. in P; वर्णय] उपवर्णय ed. I. II. निवेदय K—१२ अधर्] अज्जअ कं Ch
अ०अ अर्ह M—१३ क्वुं] वि K; om in Be Bi—१४ तेसु तेसु कारणेषु N K Bi Ch
(तेसु तेसु) Be (तेसु तेसु) M—१५ हरिअन्तेसु N Be ed. III हरन्तेसु P हरन्तेसु K
हरिअन्तेसु Ch M हर्जतेसु Bi हरितेसु ed. I. II. हरिदेसु ed. V. No Msc. has हरी—
१६ सुगिहीदं N P Be Ch (दां); सुगिहिदं K Bi—१७ नामहेअं M; नामहेअं Bi;
नामधेय Ch—१८ देवं om. in N K; च ins in K. before चन्द—१९ दिदं अरं N; ददं
Ch; ददम् Bi Be (?); दिदं M; दिदम् L; दध K; om. in P, एदतरं Grab—२० पवि-
ष्टो Bo Ch; पविष्टो M; पविष्टो L—२१ किंपुण N Ch; M (कीं); किंदुण I; किंदु
इ[द]ण एणं अण्णं अण्णि । एण्य अणरे Bi । किं उण अण्णं अण्णि एण्य I—२२ दाणि] om. in
M, दाव P; अण्णं Be; विणि (?) Ch इदानीं Grab.

अत्थि एत्थ णअरे अमच्चरक्खसेण सह पढमं समुप्पण्णासिणेह्वहुमाणा तिण्णि
पुरिसां जे देवस्स चन्दसिरिणो सिरिं ण सहन्ति ।

चाण । सकोर्यम् । ननु वक्तव्यं स्वजीवितं न सहन्त इति । भद्र ।
अपि ज्ञायन्ते नामतः ।

चरः । अज्ज असुणिदणामधेआ अज्जस्स कधं णिवेदीअन्ति ।

चाण । तेन हि श्रोतुमिच्छामि ।

चरः । सुणादु अज्जो । पढमं दावं अज्जस्स रिउपक्खे बद्धपक्खपादो
खणओ ।

चाण । सहर्षमात्मगतम् । अस्मद्रिपुपक्षे बद्धपक्षपातः क्षपणकः ।
प्रकाशम् । किं नामधेयो हि सः ।

चरः । जीवसिद्धी णामं जेण सां अमच्चरक्खसप्पउत्तां विसक्खण्णां

१ अत्थि] सन्ति ed I II, संदि L—२ नयरे Ch—३ पढुम° N, पढ om in Ch;
पुढम° M, पढमं ed II, पढमं B₁ ed III—४ अद्रिसिणेहसंभावा (in marg) सेहव-
हुमानाः) P, प्रथमसमुत्पन्नबहुमाना. Grāh., °सिणेहमणुवत्तमाणा K—५ पुलिसा P पुरिसा
M.—६ सिरिअं P—७ सहंदि B₁—८ सकोप P सरोपं M—९ आत्मनो जीवि° N भद्र om
in P—१० अपि] किं M—११ प्रज्ञायन्ते P विज्ञायन्ते K, M ins. ते after ज्ञायन्ते.—१२ ना-
मधेयत् B Ch M B₁—१३ अज्ज om in M—१४ कधं असुणिअ णामधेआ अज्जस्स णिवेदअन्ति
N, अज्जस्स कि ण सुणिअ णां णिवेदीअन्ति K, कह असुणिअणामधेया अज्जं णि° Be,
अज्जस्स कधं असुणिय° Ch, कहं असुणिअ णामहेअं M, कह असुणिअनामहेआ B₁;
कथमज्ञातनामधेयाचार्यस्स नि° Grāh., णिवेदेमि M—१५ तेन विस्तरेण P तने हि नाज्जा K.
—१६ पढुमं K पुढमं M—१७ ताव Ch तावद् K—१८ आयदेवस्स (the text is corrupted)
K—१९ रिउ° Be M, रिपो° K, °ववस्स Ch M °ववस्से Be—२० °पवरवाओ N,
°पक्षपात° K, °वक्खपाओ M—२१ पक्ष° M—२२ प्रकाशं किं नामधेयो हि सः om in
N, प्रकाशं किं नाम Ch, प्रकाशं त्थुं कथय को यं बद्धपक्षपातः K प्रकाशं तत्र को
लब्धिर्भवत्. M, Be B₁ corrupt आत्मगत । प्रकाशं । अस्मद्रिपुपक्षे च °क्ष° । चरः ।
जीवसिद्धी णाम जेण°—२३ after णाम P ed I II insert चाण° अस्मद्रिपुपक्षे बद्धपक्षपातः
क्षपणक इति कथमवगतं भवता—२४ सो जेण L, जेण °पउत्ता om in K; अमच्च om.
in M, °रक्खस्स P M ed I, °रक्खस्से ed II—२५ °पनुतो! M—२६ °वण्णा N Be
B₁, °कणका Ch.

देवे पञ्चदीसरे समावेशिदा ।

चाणो । स्वगतम् । र्त्स तावज्जीवसिद्धिरस्मत्प्रणिधिः । प्रकाशम् ।
भद्र अथापरः कः ।

चरः । अज्ज अवरो वि° अमचरक्यसस्स पिअवअस्सो काअत्थो सअड-
दासो णाम ।

चाण । विहस्यात्मगतम् । कायस्थ इति लघ्वी मात्रा । तथापि न युक्तं
प्राकृतमपि पुरूपमवज्ञातुम् । तस्मिन्मया सुहृच्छब्दना सिद्धार्थको नियुक्तः ।
प्रकाशम् । भद्र तृतीयमपि श्रोतुमिच्छामि ।

चरः । तदिओ वि अमचरक्यसस्स दुदिअं विअ हिअअं पुप्फउर-
णिवाँसी मणिआरसेठी चन्दणदासो णाम जस्स गेहे कलत्तं णासीकदुअ अमच-
रक्यसो णअरंदो अवकन्ती ।

चाण । अत्तमगतम् । नूनं सुहृत्तमैः । न ह्यनात्मसदृशेषु राक्षसः कलत्रं
न्यासीकरिष्यति । प्रकाशम् । भद्र चन्दनदासस्य गृहे राक्षसेन कलत्रं न्यासी-
कृतमिति कथमवगम्यते भवता ।

१ देवे om in K M B₁—२ पञ्चदेसरे Ch ed I II (स्व)—३ वेसिआ M—४ line 2 3 om
in K, —५ सहर्पं स्वगत M—६ जीवसिद्धि स तावद् N Ch Bc B₁, जीवसिद्धिरेय तासप्रकीणो
M, जीवसिद्धिरेय तावद् ed I II—७ अय om in P M—८ अज्ज om in P M—९ अवरो
om in M—१० वि] क्यु ed I II, om in M—११ पिअस्सो N, पिअवअस्सो Be—१२
सअडदासो काअत्थो N, सकडदासो B₁, काअत्थओ P, कायस्थो Be, कायठो Ch—१३ विहस्य]
सहर्पं P, om in K—१४ कायस्थ २ N Bc—१५ लघ्वीय N, लघीयली K—१६ युक्तं ज्ञातुम्
om in K, न after पुरप P, प्राकृतमपि न युक्तं पुरपम् Ch—१७ पुरपम्] रिपु ed I-V L ।
अवज्ञातुमिति N M—१८ छाना om in B₁—१९ नियुक्त] निक्षिप्त N M ed L II, विनि-
क्षिप्त Be B₁, पि निक्षि° N Ch—२० भद्र om in P M—२१ चर विहस्य ed I II—
२२ तितीओ N, तिण्हओ b, तिटीओ P L, इतडोअ K, तिडिओ Be, अज्ज तद्दओ Ch, तदिओ
Telangs E तद्दओ B₁ ed I II, om in M, cf Var I 18, Hem I, 101, Pischel §
82 440—२३ दुदिअन्पिय N, दुदीअ । पिअ b, विदिदहिअओ P, विदिअ मित अहिअअर
K, अईअ हिअअ M, दुदीअहिअय L, चीअविअहिअअ B₁ हृदयनिवेदा Grah—२४ पुण चत्तर°
N M l (See h in marg instead of उरचच) पुप्फन्तउर° K (Chaya पूर्वोत्त
नगर), पुप्फपुरवासी b, पुप्फपुर° Bc L, पुप्फउर Ch, पुप्फपुरवासी Grah कुमुमउर° P
—२५ णअराओ Be—२६ अयअन्तओ P—२७ विहस्यात्मगत N—२८ नून] युक्त M, ननु B₁
—२९ मुह्मसाडसो N, —३० न हि आमतसददोयु M, अनामतसददो पुरोपे Bc B₁—३१ न्यासीकरोति
M—३२ चन्दनदासे कलत्र K, चन्दनदासे राक्षसेन कलत्र Bc B₁, राक्षसेन चन्दनदासे कलत्रे
M, चन्दनदासे न कलत्र N—३३ अजगतम् P M—३४ भवता om in B₁

चरः । ईअं अङ्गुलिमुद्रा अञ्जं पि अवैगमइस्सदि । इति मुद्रामर्पयति ।

चाण । गृहीत्वा वाचयति नाम राक्षसेष्व । सहर्षं स्वगतम् । ननु
वक्तव्यं राक्षस एवासदङ्गुलिप्रणयी संवृत्तं इति । प्रकाशम् । भद्र अङ्गुलिमुद्रा-
धिर्गमं विस्तरतः श्रोतुमिच्छामि ।

चरः । सुणादु अञ्जो । अत्थिं दाव अहं अञ्जेण पोरजणेंचरिदण्णेसंणे
णिउत्तो । तंदो परंघरं^१पवेसे परस्सं असङ्गणीएण इमिणा जमवडेपं हिण्डमांणो
अञ्जं मणिआरसे^२द्विचन्दणदास्सं गेहं पविट्ठो म्हिं तहिं चं जमेवडं पसांरिअ
पउत्तो म्हि गाडुं^३ ।

चाण । ततस्ततः^३ ।

चरः । तंदो एकादो अववरआदो पञ्चवरिसदेमीओ पिअदं^३सणीअ-

१ अञ्ज इय Be, अञ्ज इअ Ch—२ अङ्गुली° b, अङ्गुलीअ° ed I II °मुद्रा N K Ch
M—३ अञ्ज पि] अञ्ज वि b, सच्च पि Be सच्च वि B1, पि om in Ch M—४ अवगमइस्सदि
M, अवगदथ करिस्सदि b L ed I II (giving both readings), III, सर्वमप्य
पगमिप्यति Grah—५ राक्षसस्येति M—६ वक्तव्य] om in b B1, व्यक्त K—७ एवायम्
P Be B1—८ अस्माकम् N K—९ अङ्गुली° M B1—१० वृत्त इति K—११ °मुद्राधिगम
वृत्तान्त Ch, °मुद्राभिगमनम् M—१२ विस्तरत] विस्तरेण N b K Be Ch B1, प्रकाशेन
ed I II—१३ अत्थि] अञ्ज Be—१४ पौर° N P K Be B1, पउर b ed I II गअर°Ch—
१५ चरिदण्णसणे N Be, °चरिअणिरुअणे Ch °चरिदवसणे ed II—१६ तदो om in N K
Be Ch M B1—१७ पर °परस्स om in B1—१८ °पवेसे N P अणासङ्गणीयेण b ed I II,
पवेसणीसकणीएण [Chayn प्रवेशनि शङ्को अमुता] K—१९ परस्स om in K Be M
Grah (परगृहप्रवेशे अशङ्कनीयेन यमपटकेन आन्यन्)—२० जमपडण्ण P Ch, °पडेण b M—
२१ हिण्डन्तो b L, आहिण्डन्तो N Be Ch M ed I II—२२ अञ्ज om in K—२३ सेट्ठिणो
ed II V—२४ चन्दणदास° N Be B1—२५ गेहे P घर K Ch ed I II—२६ पविट्ठि M
पविनिअ P—२७ च om in N b M—२८ °वडअ K, °पडअ P Ch ed I-II, °पड Be B1
ed III, °पट b °पटक Grah—२९ परिसारिअ P, पसांरिअ जमवडअ K—३० पउत्तो ह्यि N b
B1, पउत्त म्हि P Be, पउत्तमिह M, पउत्तो My—३१ गाडु K M B1, गांदाइ गाडु ed I-V
—३२ तत Ch, किं तत २ P, किं चात (?) M—३३ तदो अ Be—३४ एकादो N, एकादो Be
—३५ अववरकादो N Be (in marg गुहगृहात्) B1 ed III अपवरआदो M ओवरकादो b
अवरआदो P (in marg आवरकात्), अवरकादो I, (Chayn अपवरकात्) आवरकादो ed
I II, उवरआदो Ch, अपव[र]कान् Grah—३६ °दमणोय° Be, °दमण° Ch M

संरीराकिदी कुमारओ बालजणसुलहकोदूहलुफुलमाणणअणजुअलो णिकमिदुं
पंततो । तदो हा णिग्गदो हां णिग्गदो त्तिं सङ्गापरिग्गहणिहुदग्गओ तस्स
जेव^३ अववरअस्से अन्ते इत्थीजणस्से उत्थिंदो महन्तो कोलाहलो । तदो ईसिंदुं-
वोरदेसदाविदुंहीए एकाए इत्थिआए सो कुमारओ णिकमन्तो जेव णि-
व्वच्छिअं अवलम्बिंदो कोमलाए वाहुलदाए । तित्साए कुमारसंगहणंसंभंम-

१ संरीराकिदीओ N संरीरो Ch पिअदसणाकिदी B₁—२ सुकुमारओ Be B₁ (सुव),
कुमारो M, दिव्वकुमारो Ch—३ बालजण] बालत्तणं Ch बालत्तं L—४ 'कोदुहल' N ed
II, 'कोउहल' Be—५ 'फुलमाणणअणओ N, 'हलोफुल्लणअणओ b, 'हलुफुल्लणेअणे k,
'हलोफुल्लमाणणअणओ Ch, 'हलुप्पुल्लमाणणअणओ M, फुरिजमाणणयण बालओ Be, पुरतलो
अणो बालओ (*Chaya* स्फुरलोचनवालक) B₁, *Bhashara's Oh* स्फुरणयनो, 'फुरिजमाण
णअणो l उत्फुल्लनयनयुगलको Grah—६ णिग्गमिदु M—७ पवुत्तो M पउओ My—८ ततो
M—९ णिग्गहो P, णिकदो Be णिकदो B₁ णिग्गदो कुमारो M (omitting the iteration)
—१० हा once only K M—११ त्ति कदुअ P—१२ 'णिहुअ' Be Ch M B₁, परिणिहअ K,
'णिव्वभ' b, परिग्गहनिभृतगुरक Grah परिग्गहीअणिहुअराओ N, परिग्गह णिवेदअन्तस्स
णिव्वभ' ed I, परिग्गहव्वभ' ed II, परिग्गहणिवेदइत्तिओ ed III V, सकापरिग्गा
हणिवेदइत्तिओ तस्स L (*Chaya* L सकापरिग्गाहनिवेदयिता)—१३ व K जेव्व Be एव्व M
जेव्व B₁—१४ अववरकस्स N ed III, अववरकस्स P L, अववरअस्स l, आधरकस्स ed I
II, ओवरकस्स अ b, अपवरअदेसाओ M, उव्वरअस्स Ch, अपवरकस्स Grah (by alt)
—१५ अन्ते] अन्ते b Ch (sec. h 'अं') अणभत्ते L, मज्जे B₁, अणभत्त (1) K,
M om. the next from अन्ते up to तदो—१६ इत्थीअणस्स P Ch, इत्थीयजणस्स Be,
इत्थिअजणस्स B₁, om in K—१७ 'ट्ठि' N उव्वत्थिदो, B₁—१८ महन्तो om by Dhruva
following Telangs Mes A P M—१९ कलअलो b l ed I II, कलकल Grah कोलाहलो
समुत्थिदो Ch—२० इस् K, इत्ति b Ch ed I II—२१ 'दार' N Be M L B₁, दुआर
b Ch P K (cf दौवारिअ, दुवालिअ)—२२ 'दाविअ' N b Be Ch B₁ M (देसे दाविअ),
'नामिअ' K, 'दसिअ' P, देवाध्यापारित Grah—२३ एकाए N P, 'मुहिए एक्कए M—२४
इत्थिदाए N, 'याए Be—२५ सो om in P, एस्से Be, सो उण M—२६ कुमारो Ch, पत्तो
णिकामतो जेव्व बालओ B₁ । जेअ b एव्व M—२७ णिव्वच्छिदो अ N—२८ अवलम्बिओ
Be M, N adds अ after it, 'लविदे B₁—२९ करेण कोमलाए वा' P Ch हत्थे कोमलाए वा'
M—३० बाहुलयाए Be, बाहुलदिआए Ch b l, बाहुलइआए B₁, बाहुलइआए इत्थिदाए N,
करेण तदो कोकलहुत्तिआए इत्थिआए K, करेण कोमलायास्तस्या कुमारस्स Grah—३१ तत्साए
P L तित्साए b Be Ch (न sec h) adding अ after it, तित्सा l B₁, तित्से M, om in
N k Cf Telangs N E तित्साए K तित्साए, Pischel § 425 quotes no similar form,
but Pali तित्सा तित्साय may be compared—३२ सगहण] सरोह K Be Ch l B₁ M
सरोध' L सरोधन Grah नेप b—३३ सभम om in k—

चलिदङ्गुलिआदो करादो पुरिसङ्गुलिपरिणाहृप्पमाणघडिदो विअलिदा इअं अङ्गु-
लिमुदिआं देहलीवट्टे णिवडिंदा । उच्छलिदां ताए अणववुद्धं जेव ममं चलण-
पांसं समागच्छिअं पणामणिहुदां कुलवहुं विअं णिचर्ला संवुत्ता । मए वि
अमचरकससस्सं णामङ्किदं ति^१ अजस्स पाअमूलं पाविदां । तां एसो इमाए
मुदिआए आगंभो ति ।

चाण । भद्र श्रुतं । अपसर । अचिरादस्सं परिश्रमस्सं फलमनुंरूपमधि-
गमिप्यसि ।

चरः । जं अजो आणवेदि । इति निष्क्रान्त ।

१ चलिअअङ्गुलि^० N, चलिदअङ्गुलिकादो P, चलियअगुलियादो Bo, सभमुचलिअगुलीदो B₁,
पचरिदगुलीदो करादो (Chaya) प्रचलितागुले कराव L चलिअगुलीआदो I, पचलिद^० ed I
II चलिअ^० K, अगुलिदो b N om करादो—२ पुस्स^० M—३ पमाण b, om in K Be I B₁
—४ घडिआ N b K (घरि) M, विघडिया Be विघडिआ l—५ विअलिआ N b K M B₁,
विअलिया Be—६ अङ्गुली b—७ मुदिया सा Be (omitting इअ अगुलि), मुदिआ सा अ l—
८ वट्टे] वट्टणि K l^० लीए वन्धे N पिहे M वन्धम्मि b ed I III—V सा अ देहलीवट्टमि B₁,
देहलीवट्टे Ch, वट्टम्मि ed II, देहलीमध्ये Chaya of Bhaskara, देहलीवट्टमना निष्क्रमितो
थिता तयानववुद्धेव मम Grab—९ णिवडिआ N B₁(अ) णिवडिआ Be, वलिदा Ch, वलिआ K,
वट्टिअ l पडिया L णिवडिअ^० डिआ M—१० उच्छलिदा] उच्छलिदा अ N, उच्छलिआ K, उथिदा
ed III, doubtful b Ch om in P Be M l B₁ उद्धिदा अ L पतिरवा उथिता च तया
अनववुद्धेव L (Chaya)—११ ताए इथिआए B₁ ed II, इथिआए तये (?) Be जाए b,
इथिआए तीए l—१२ अणववुद्धा P अणववुद्धन्त ed II अणअवुद्ध जेव B₀ (in maig
अनववुद्धेव) अणववुद्धजेव B₁, अप्यवुद्धा Ch, णववुद्ध एव M, अमुणिआ K—१३ मम]
मह l B₁—१४ पादा] भास N (?) वास l समादा M, सजास P अजास B₁, समीव Ch K (२'),
अन्धास Grab—१५ समागच्छिय Be, आगच्छिअ Ch M, गामिअ P, गदा समागच्छिअ
l—१६ णिहुआ N b M B₁, णिभुआ L, णिहुडिआ Be l, णिग्गदा P Ch, णिग्गलिदा विअ
h^० निर्गतकुल^० Grab—१७ कुलवहु] वहु M L, णवकुल^० Be Ch णववहु l B₁ ed
II—१८ विअ] व P Be l B₁ ed II इव N (N K Be M have it after णिहुआ or
णिग्गलिदा)—१९ णिच्छला P, णीच्छला M—२० लस्सवस्स Be—२१ णामकिदेप्पि N b Ch
किडिप्पि Be—२२ हत्थे कटुअ P K Ch—२३ पाआमूल M पाव^० b Ch—२४ पाविआ M—
२५ ता om in P—२६ मुदाए N b Be Ch B₁, अहुलिमुदिआए K M, मुद्रिकाया
Grab—२७ आअमो L B₁—२८ नचिराव b B₁—२९ परिश्रमस्स] om. in h, परि om
in P, दाक्ष्यस्व M—३० अनुस्स फलम् N b Be Ch M.

चाण । शार्ङ्गरव शार्ङ्गरव ।

प्रविश्य शिक्ष्यः । उपाध्यायं आज्ञापय ।

चाण । मैसीभाजनं पत्रं चोपनय ।

शिक्ष्यः । यदाज्ञापयत्युपाध्यायः । इति निष्कम्य पुनः प्रविश्य ।

उपाध्याय । इदं मैसीभाजनं पत्रं च ।

चाण । गृहीत्वा स्वगतम् । किमत्र लिखामि । अनेन लेखनेन राक्षसो जेतव्यः ।

प्रविश्य प्रतीहारी । जअदु जअदु अज्जो ।

चाण । सहर्षमात्मगतम् । गृहीतोऽयं जयशब्दः । प्रकाशम् । शोणोत्तरं किंमागमनप्रयोजनम् ।

प्रती । अज्ज कमलमउलाआरं अज्जलिं सीसे णिवेसिअ देवो चन्द-
सिरी अज्जं विण्णवेदि । इच्छामि अहं अज्जेण अब्भणुण्णादो देवस्स पवदीसरस्सं
पारलोइअं कौदुं तेण अं धारिदेपुव्वाइं भूसण्णाइं भअवन्तीणं वम्हणोणं
पडिवादेमि ति ।

चाण । सहर्षमात्मगतम् । साधु वृषल साधु । ममैवं हृदयेन सह संमथ्य

१ शार्ङ्गरव once only in P, Ch has कः कोऽय instead—२ उपाध्याय] K om, आयं
Ch—३ आज्ञापय २ P.—४ वत्स before मसी° N b Be Ch M, मपी° b Bo M—५ भाजनं]
पात्रं Bo—६ उपनय N b Ch, आनय M—७ M om उपाध्यायः पुनःप्रविश्य—८ M. om.
उपाध्याय—९ मपी° b Bo—१० भाजनं] पात्रं Bi—११ M add उपनयति—१२ पत्रं गृहीत्वा
N—१३ अभिलिखामि b K; आलिखामि M, पत्रे लिखामि Ch—१४ अनेन ग्लु b K Be Ch
M Bi—१५ लेखेन b K Bo Ch (adding मया) M Bi—१६ राक्षसोऽपि M—१७ जेदु M—
१८ प्रतिगृहीतो N; हन्त गृहीतो M—१९ P om. अयं—२० किमत्र N—२१ प्रयोजनम्] गतम्
Bo Bi—२२ मुउला° b (P. मुकु in marg.) Ch L Bi—२३ आरभजलि Bo—२४ सिंसे M—
२५ देओ K—२६ Be om. अयं—२७ धा° । किमाह गृषलः । प्रति° । इच्छामि M—२८ N om.
अहं—२९ अणुण्णादो M—३० M om. देवस्स; पवद्दसर° N; पवद्दसरस्स Bo; पवद्दइंमपारलोअं
M—३१ फोरदुं L—३२ अ] वि Ch M; om. in P ed. V—३३ धारिअं° N M; धारिअंइ Be
धारिदाइ Bi—३४ पुव्वाइं P; पुरयाइ M अणुण्णाइ Bo अणुण्णाइ Bi, तेण अ पव्पदीगरेण परिहि-
दपुव्वाइं K—३५ भूसणाइं] आभरणाइं P b Grnh. आहरणाइ Bo Bi °इ ed. III.—३६
भभयन्दारं M, गुणवन्ताणं b K instead, Ch om.—३७ पंभणाणं Be पंभणाणं Bi, K om —
३८ पडिवादेमि K; पडिवादिमि ed. III. पडिवाइदुं P (omitting ति), प्रतिवाइवामि Grnh
३९ सहर्षं om. in b—४० वृषल] वयं M—४१ M om. एव; मयैव Bi—४२ N एव after इ°.
K M om सह; Bi om. संमथ्य.

संदिष्टवानसिं । प्रकाशम् । शोणोत्तरे उच्यतामसद्वचनाद्वृषलः । साधु वत्स
साधुं । अभिज्ञः सत्वसि लोकव्यवहाराणाम् । तदनुष्ठीयतामात्मनोऽभिप्रायः ।
किं तु पर्वतेश्वरघृतपूर्वाणि भूपणानि गुणवन्ति गुणवद्भ्य एव ब्राह्मणेभ्यः
प्रतिपादनीयानि । तदेव स्वयं परीक्षितगुणान् ब्राह्मणान् प्रेषयामीति ।

प्रती । जं अज्जो आणवेदि । इति निष्क्रान्ता ।

चाण । शार्ङ्गरेवं शार्ङ्गरव ।

प्रविश्यं शिष्यः । आज्ञापय ।

चाण । उच्यन्तामसद्वचनाद्विश्वावसुं प्रभृतयस्त्रयो भ्रातरैः । वृषलत्प्रति-
ग्रहं प्रतिगृह्णाहं भवन्दिन्द्रैर्घ्व्यं इति ।

शिष्यः । यदाज्ञापयत्युपाध्यायः । इति निष्क्रान्त ।

चाण । उत्तरोऽयं लेखार्थः पूर्वः कंतमोऽस्तु । विचिन्त्य । आं शीतम् ।
उपलब्धवानसिं प्रणिधिभ्यो यथा तस्यं म्लेच्छराजवलस्यं मध्यात् प्रधा-
नतमोः पञ्च राजानः परयो सुहृत्तयो राक्षसमनुवर्तन्त इति^६ । तद्यथा ।

कौल्लतंश्चित्रवर्मा मलयनरपतिः सिंहनादो नृसिंहः

काशमीरः पुष्कराक्षः क्षतरिपुमहिमा सैन्धवः सिंधुपेणः ।

१ दृष्टवान् K—२ साधु वृषल साधु N b—३ पर्वतेश्वरेण Ch M—४ घृत om in
h—५ गुणवन्ति आभरणानि P, आभरणानि गु° K Ch—६ तदेव स्वयमेव P, तदेव स्वय
h Ch, तदेपोऽह M—७ Ch om गुणान्—८ K om ब्राह्मणान्—९ इति om in b K
do प्रेषयाम इति P—१० शार्ङ्गरेवं once only M—११ from प्रविश्य do चाण om
in N b Ch M L Bt—१२ विभावसु° K M—१३ भ्रातरो ब्राह्मणा P, ब्राह्मणा भ्रातरो M—
१४ प्रतिग्रह] om in Be Bt, भूपणानि प्रतिगृह्णा M, प्रतिगृह्णाभरणानि b K Ch L, N partly
corrupted—१५ भवन्दिन्द्र b—१६ दृष्टव्य] प्रेक्षितव्य h—१७ h ed J II insert आत्म
गत—१८ पूर्व कथमस्तु b, पूर्वस्तु कतम् K Ch पूर्वस्तु कोऽस्तु Be Bt पूर्वस्तु कथम् M,
पूर्वस्तु कथमस्तु L—१९ आ ज्ञात om in K, आ N Ch—२० तस्य] अस्य M—२१ वलस्य]
om in P, लोकस्य ed III—२२ मध्ये N Ch M, om in K—२३ प्रधानतया P, प्रधानभूता
K—२४ परमया K—२५ सुहृत्तमया b, भक्तया ed. I II—२६ इति om in b K—२७ कौल्ल
om in K, कौल्ल P—२८ चित्तवर्मा P Be, om in K, चित्रवर्मा (?) N—
२९ काशमीर N Be Ch—३० सिन्धुसेण P, om in N

मेधाक्षः पञ्चमोऽसौ पृथुतुरगबलः पारसीकाधिराजो

नामान्येषां लिखामि ध्रुवमहमधुना चित्रगुप्तः प्रमार्ष्टु ॥ १९ ॥

अथैवा न लिखामि । सर्वमनभिव्यक्तमेवं तावदास्तांम् । शार्ङ्गरवं शार्ङ्गरव ।

प्रविश्य शिष्यः । उपाध्यायं आज्ञापय ।

चाण । वत्स श्रोत्रियलिखितान्यक्षराणि प्रयत्नलिखितान्यपि नियतमस्फुटानि भवन्ति । तदुच्यतामसद्वचनात् सिद्धार्थकः । एभिरेवाक्षरैः शकटदासेन केनापि कस्यापि वाच्यमित्यदत्तवाह्यनामानं लेखं लेखयित्वा मासुपतिष्ठस्व न चाख्येयमस्मै चाणक्यो लेखयतीति^६ ।

शिष्यः । यदाज्ञापयत्युपाध्यायः । इति निष्क्रान्तः ।

चाण । स्वगतम् । हन्त^{१०} जितो मलयकेतुः ।

प्रविश्य लेखहस्तः

सिद्धार्थकः । जअर्दु जअदु अँजो । अँज अअं^३सो सअडदासेण अँलिहिदो लेहो ।

१ मेधाक्षः N ; मेधाख्यः P Ch L Bi ; त्यः (orig.) Be ; मेधाख्यः b ; मेधाक्षः K ; ०धाकः M—२ असौ N अस्मद् M ; all other Mss असिन्—२ रिपुरतुबलः [तुरग ?] M ; तुरगक-
रिवलः K—४ पारसीका^० Be—५ विचिन्त्य । अथवा b ed. I-III—६ सर्वम्] सर्वमेव Be Bi ;
सर्वमेतद् M, पूर्वम् L—७ K^० om. एव ; Be Bi have it after सर्वम्—c b P Ch om.
तावत्—९ अस्तु Ch—१० प्रकाशं । शार्ङ्गरव ed. I-II ; (नाट्येन लिखित्वा) शार्ङ्गरव
L ed. III. V.—११ उपाध्याय om. in P K—१२ श्रोत्रियाक्षराणि b K ed. I. II ; P
om. अक्षराणि.—१३ प्रयत्नेन ed. I. II ; प्रयत्नतोऽपि (omitting लिखितानि) Be Bi—१४
b ed. II. III कर्णे कथयित्वा (b कथयति) मृभिः—१५ N b K Be Ch M om. एव—
१६ शकटदासान् K ; b L have शकटदासेन before लेखयित्वा—१७ कस्य चित्किमपि N ;
केनापि सह किमपि कस्यापि Ch ; तस्यापि किमपि प्रेषतम् M ; Be Bi also ina. किमपि—
१८ स्वयं वाच्यम् N b M—१९ वाच्यम्] वाचिकम् K Ch—२० अदत्तवाह्यनामानं P ; दत्ताराज्य-
नामानं K ; अस्फुटवाह्यनामानं N—२१ लेख्यं N—२२ लिखित्वा M—२३ उपतिष्ठ N ; उपतिष्ठ-
स्वेति P K—२४ अस्मै om. in N—२५ यथा चाणक्यो P—२६ लेखं लेखयतीति Ch—२७ जितो
उयं N K जिष्णो म^० Bi—२८ जअदु N b K जेदु अ०ओ M—२९ चां सहर्षमात्मगतं गृहीतो
जयदाह्यः जितो मल^० । सिद्ध^० M—३० अज्ज om. in K Ch M—३१ सो] एते Be Ch ; सु M ;
om. in P Bi—३२ अलिहिदो] अलिहिदो K ; सहयथाभिलिहिदो M ; मम वजणेण सअडदासेण
अलिहिदो Ch लिहिदो b Bi ; मम वजणेण अविचालिअ added in b cd I. II after लेहो.

चाण । गृहीत्वा । अहो दर्शनीयान्यक्षराणि । इत्यनुवाच्यै । भद्र
अनया मुद्रया मुद्रयैनम् ।

सिद्धा । जं अज्जो आणवेदि । तथा कृत्वा । अज्जं मुद्दिदो लेहो । आण-
वेदुं अज्जो किं अर्वरं अणुचिद्दीअदु त्ति ।

चाण । भद्रं कस्मिश्चिदाप्तजनानुंष्टेये कर्मणि त्वां व्यापारयित्तु-
मिन्लामि^१ ।

सिद्धा । सहर्षम् । अज्जं अणुग्गिहिदो मिह^२ । तां आणवेदु अज्जो जं^३
इमिणा दासजणेन अज्जस्सं अणुचिद्दिद्वं^४ ।

चाण । प्रथमं तावद्वध्यैस्थानं गत्वा घातकाः संरोपं दक्षिणाक्षिसंकोचं-
संज्ञां ग्राहयितव्याः । ततस्तेषु गृहीतसंज्ञेषु भयापदेशादितस्ततः प्रदुतेषु शकटदासो
वध्यस्थानादर्पनीय राक्षसं प्रापयितव्यस्तस्माच्च सुहृत्प्राणपरिरक्षणपरितुष्टार्था-
रितोपिकं गृहीत्वा राक्षस एव किञ्चित्कालान्तरं सेवितव्यं । ततः प्रत्यासन्नेषु
परेषु त्वर्यां प्रयोजनमिदमनुष्टेयम् । कर्णे । एवमेव^५ ।

सिद्धा । जं अज्जो आणवेदि^६ ।

१ गृहीत्वा विलोक्य Ch M B1—२ दर्शनीयताक्षराणाम् ed I II—३ अनुभाष्य P K Be—४ अज्ज अय सो मुद्दिदो ed I II, अज्ज अअ मुद्दिदो ed III V अज्ज अय मुद्दियो Be, मुद्दिदो b B1, K om the text from अज्ज as far as अणुग्गिहिदोहि ता inelus—५ ता आणवेदु N b Bo Ch M B1—६ अवर] वर b—७ अणुचिद्दीअदि N—c M om त्ति, किं अवर अअं दासजणो अणुचिद्दीअदुत्ति P, किं इमिणा दासजणेन अणुचिद्दिद्वं Ch M (omitting किं)—९ N om भद्र—१० आसपरमामाल्यजनानुष्टेयं P, स्वामात्मजनोचिते कस्मिश्चिद्योजने Ch, आम्भजनानुष्टेये B1—११ नियोक्तुम् N (Telang's E नियोजयितुम्)—१२ M om the text from चाण to °द्वं—१३ P Be om. अज्ज—१४ अणुग्गिहीदो N, °मिहि° b Be Ch (om. in K M) अनुग्गिहिदो B1—१५ P om ता—१६ जं] कि P b जइ B1—१७ Be om अज्जस्स—१८ अणुचिद्दिद्वं अज्जस्स P—१९ वध° B1—२० संरोप° K—२१ M om कोच, सकोचन Ch—२२ ग्राहितव्या b K ed I—IV, ग्राहणीया B1—२३ सज्जेषु N Ch M, °सकेतेषु KL ed. III—२४ अपनीय] अपवाहा शकटदासो P, आनीय M, om in K—२५ P K om च—२६ P om परि, b om रक्षण—२७ मुष्टात् Ch—२८ ग्राहा N b Bo B1, ग्राहा गृहीत्वा P—२९ कचित् N एव वा किञ्चिकाल b एव किञ्चित्काल l, कचित्काल l. B1—३० सेवनीय Ch, सेवयितव्य इति P Be, M om तस्माच्च सेवितव्य—३१ परेषु] रलेषु M, वरवलेषु K—३२ स्वया om. in M—३३ महत् प्रयोजनमनुष्टेयम् M—३४ एवमेवेति कथयति b K, कथयति एवमिव M, कर्णे निक्षयति B1, एवमिव ed V—३५ After आणवेदि Ch l add इति निष्प्रान्त

चाण । शार्ङ्गरव शार्ङ्गरव ।

प्रविश्य शिष्यः । उपाध्यायं आज्ञापय ।

चाण । वत्सं उच्यतामसद्वचनात् कालपाशिको दण्डपाशिकश्च यथा
वृषलः संमाज्ञापयति । य एष क्षपणको जीवसिद्धी राक्षसप्रयुक्तो विषकन्यया पर्व-
तेश्वरं घातितवान् स एनमेवं दोषं प्रख्याप्य सनिकारं नगरान्निर्वास्पतामिति ।

शिष्यः । यदाज्ञापयत्युपाध्यायः । इति परिक्रामति ।

चाण¹³ । तिष्ठे । योऽयं परः कायस्थः शकटदासो नाम राक्षसप्रयुक्तो नि-
त्यमस्मच्छरीरमभिद्रोग्धुमिर्हं श्रयंतते स एनमेवं दोषं प्रख्याप्य शूलमारोप्यतां
गृहजनश्चास्यं बन्धनागौरं प्रवेश्यतामिति ।

शिष्यः । यदाज्ञापयत्युपाध्यायः । इति निष्क्रान्तः ।

चाण । चिन्तां नाटयित्वात्मगतम् । अपि नोम दुरात्मा राक्षसो गृह्यते ।

सिद्धी । अज्ञ गंहिदो—

चाण । सहर्षमात्मगतम् । हन्त गृहीतो दुरात्मा राक्षसः । प्रकाशम् । अर्थ
कोऽयं गृहीतः ।

१ उपाध्याय] om. in P K Bo M; आर्य Ch । आज्ञापय २ P—२ वत्स om. in N b Bo ।
उच्यतां all Mss. (Ch indistinctly written)—३ दण्डपाशिकः K; च om. in b M and
Dhruva's S, कालपाशिकदण्डपाशिकौ घातकजनाप्यक्षौ Grah.—४ यथा om. in N K Bo Ch
—५ स्वामाज्ञापयति M, यं Ch—६ जीवसिद्धीनाम N b—७ प्रयुक्तया M—८ पर्वतकं ed. III—
९ व्यापाद्रितवान् N b K M—१० स एषं P; तदसाधेयं K—११ आप्याप्य K—१२ निष्क्रामति
P Bo; निष्क्रान्तः K—१३ वयं तिष्ठ b M—१४ तिष्ठतिष्ठ N b Bo; तिष्ठ तावत् K—१५
योऽयमपरः] द्वितीयोपि राक्षसप्रयुक्त एव शकटदासो नाम कायस्थो M—१६ स राक्षसं K; सो
ऽपि Ch—१७ प्रयुक्त एव N Ch; एवम् P—१८ N Ch M (Telang's E) Bi om. इह—
१९ प्रयतते] श्रयंतते P K; इच्छति Ch—२० स चाप्येनं b, स एषं P, इत्यमावप्येनं K (omitting
दोषं 'प्य); अत्रापि राजदारीरद्राहं प्रख्याप्य Ch; मोष्येनमेव दोषं Bi—२१ गृहजनोऽपि N—
२२ बन्धनागौरं Ch Bo Bied. I H—२३ K om आत्मगतं, Ch om. चिन्ता 'गतं; M om. चिन्ता 'त्वा
—२४ Ch om. नाम—२५ गृह्यते K—२६ मिदं' मयिद्य I—२७ गृहीतो Bo ed I-V; गिहीतो
L; गिहिदो Bi (गहिदो N b P K Ch M)—२८ दुरात्मा om. in b Bo M Bi; राक्षसहन्त-
Ch—२९ अध] अद् b I, II; अहो Bo, अये Bi; अद् अध N K Ch M, ed II om. प्रकाशं' न.

सिद्धा । गहिंदो मए अजस्त संदेसो । तां गमिस्सं अहं कैजसिद्धीए ।
चाण । साङ्गुलिमुद्रं लेखमर्पयित्वां । भद्र सिद्धार्थकं । गम्यताम् । अस्तु ते

कार्यसिद्धिः ।

सिद्धा । जं अंजो आणवेदि । इति प्रणम्यं निष्क्रान्त ।

प्रविश्य शिष्यः । उपाध्याय कालपाशिको दण्डपाशिकश्च उपाध्यायं 5
विज्ञापयतः । इदमनुष्ठीयते देवस्य चन्द्रगुप्तस्य शासनमिति^६ ।

चाण । वत्सं शोभनम् । मणिकारंश्रेष्ठिनं चन्दनदासमिदानीं द्रष्टुं-
मिच्छामि ।

शिष्यः । यथोज्ञापयत्युपाध्यायः । इति निष्क्रम्य चन्दनदासेन सह
पुनः प्रविश्य । इत् इतिः श्रेष्ठिन् ।

चन्दनदासः । आत्मगतम् ।

चाणकस्मि अकरणे सहसा सहाविदस्से वट्टेदि^६

णिहोसस्स वि सङ्गा किं उणं संजाददोस्सेस्स ॥ २० ॥

१ अज before गहिंदो P b K Ch, गहीदो ed I—III, गिहीदो Be ed IV, गिहिदो B1, om in ed V—२ मए om in N Be M B1—३ ता om in N—४ अह om in P Be Ch B1—५ अज रजसिद्धीए P—६ अङ्गुलि om in Ch—७ अर्पयति b समर्प्यं N K, समर्पयित्वा Be—८ सिद्धार्थक om in N b K M—९ अंजो] मय K—१० इति] ति P, om in N—११ P K Be om प्रणम्य, तथेति निष्क्रान्त b—१२ अय कालपाशिको P—१३ दण्डपाशिकश्च N b P K Ch Li B1, च om, in M Be Telang's E and Dhruvas S—१४ द्वावुपाध्याय K—१५ विज्ञापयति N P Be M, also Telang's E, विज्ञापयत b K B1 (विज्ञापयता) Ch Li—१६ P K om. इति—१७ वत्स] भद्र K, om in B1—१८ शोभनम् om in B1 K, शोभन वत्स b Be Ch, वत्स शोभन भवतु M—१९ श्रेष्ठिचन्दनदास b Ch—२० P M om इदानीम्—२१ यथा] यद् N b Be Ch, उपाध्याय om in M here and later on—२२ पुन] before चन्दनदासेन K Ch, om in P M—२३ इत् once only b, इत् श्रेष्ठिन् च इत् इत् K श्रेष्ठिन् इत्स्वत् Ch श्रेष्ठिन् चन्दनदास P K—२४ अकरणे Ch M—२५ सहावअस्स N Be, सहावअस्स L, सहाविअस्स K Ch M B1—२६ वट्टेदि] वट्टन्ति N K, वट्टेइ P, वट्टेइ Ch (?) M, वर्यते Grah (one Ms. वर्यते), लोअस्स वट्टेइ b ed I (ई), लोअस्स वट्टेई ed. II लोअस्स Be ed V, विजणस्स Be Li ed III IV पुरितस्स B1—२७ किम्पुन N—२८ स] भे P मम ed. I II, मह B1 Be ed. III-V.

ता भणिदां मए धणसेणप्पमुहा तिणिणं धरअणसेवअं । जधों । कदाहं चाणकह-
दओ गेहं पि मे^१ विचिणांवेदि । ता अववाहेधं भट्टिणो अमच्चरक्खसस्त घरअणं ।
मम दाणिं जं भोदुं^२ तं भोदुं ति ।

शिष्यः । इत इतैः श्रेष्ठिन् ।

चन्द । अञ्जं अंअं आअच्छंमि । उभौ परिक्रामतः ।

शिष्यः । उपसृत्य । उपाध्याय । अंअं श्रेष्ठी चन्दनदासैः ।

चन्द । जअदु जअदुं अज्जो ।

चाण । नाट्येनावलोक्या भौः श्रेष्ठिन् । स्वागतम् । इदमासनम् । आस्यतांम् ।

चन्दं । किं ण जाणदि^३ अज्जो जधों अणुंचिदो उवअंसो परिअणहिअ-

१ भणिआ N —२ तिणिण धणसेण^० P, ^०सेणपमुहा M, N Ch om. तिणिण —३
घरअणसेवअ] सच्छिआ N गिअपासट्ठिआ B₁ Be (in marg निजपार्श्वस्थिता), नियनिवेस
च्छिआ Telang's E, नियनिवेससट्ठिआ L (Chayā निजनिवेशस्थिता), गिअनिवेससट्ठिआ
ed III, गिअनिवेससट्ठिआ तिणिण चाणिजआ ed. V, गिअगेहट्ठिआ M, गिअमन्तिआ Ch
वाणिआ b, चाणिजिआ ed I II, धनसेनप्रमुखाख्य श्रेष्ठिण Grah—४ जधा] यथा b जह
M जहा N B₁, P K Ch om. —५ कदाचि b कदाचि K Ch B₁ ed. III कदाचि Be in
marg —६ पि मे] N om, Ch om. पि, पि मे ण M, पि मे b, मे गेह पि Be, मह गेह
B₁ —७ विचिणावेदि मे P, विचिणावेदि N, विआरेदि K, विचारयिप्यति Grah —८
अववाहेध] अववाहिध N, ता अपवाहे (') M, गिआमेह Be B₁ I (क), अवहिदा
गिअवेह ed. I (नि^०) II, गिअवेहेह III V—९ मे विचारयिप्यति तस्मादपवाह
(v l. अपवाहयत) तिरोहित कुस्त Grah—१० धरअण] कलत्त N Be B₁ (°त)—१०
मम] मह b B₁, —११ दाणि] दाणि Be B₁, om in Ch, दाव b ed I-V—१२ भोदुं त
भोदुं] भोदि-भोदुं I, होइ त होइ M—१३ इत b—१४ श्रेष्ठिन् चन्दनदास P K—१५ M om
अज्ज—१६ अज्ज N P b, अअ २ M, अज्ज Be—१७ आगच्छामि N(मि)Be (°मीति)—१८
Be om उपसृत्य—१९ K om अय, अय स N Ch—२० N Be om चन्दनदास—२१ जयदु
जयदु Be, जेदु M —२२ भोभो b—२३ आस्यताम्] उपविद्यताम् N आगम्यताम् P—२४
चन्दं प्रणम्य b K Ch, P has here the additional remark [स्वगत] अच्छ (in
marg स्व) अ (in marg मरण) आसङ्का णाम [प्रकाश]—२५ जाणादि b P K ChJ, B₁—
२६ जहा b Be B₁, om in M—२७ अणुइदो ChM—२८ उअआते Ch—२९ सहिअपरिअवादे
विअ मे चित्तुसम् N, हिअअस्त b K L, om. in I B₁, सहिअअस्त Be Ch M (adding
जणस्त) ed. I II, परिअवादे परिअणस्त P, परिअणदवस्य परिअवादानादरात् अपि Grah. The
text follows Grah.

अस्स परिहर्वादो विं महन्तं दुक्खं उप्पादेदि । ता ईध जेवं अहं उचिदाए
भूमीए उवविसीमि ।

चाण । भोः श्रेष्ठिन् । मा मैवं । उचित्तैभेवैतदस्मद्विधैः सहै भवतः
समासनम् । तदुपविश्यतामासर्न एव ।

चन्द । स्वगतम् । उवलक्खिदं अणेण किंपि^१ । प्रकाशम् । जं अज्जो 5
आणवेदि । इत्युपविष्टः ।

चाण । भोः श्रेष्ठिन् । अपि प्रचीयन्ते संय्यवहाराणां लाभोः ।

चन्द । अज्जं अध इ^३ । अज्जस्स पसाएण अखण्डिदो जेव वणिज्जो ।

चाण ।^३ अपि चन्द्रगुप्तदोपा अतिक्रान्तपार्थिवगुणान् स्मारयन्ति^३
प्रकृतीः ।

१ परिभवाद्दो N K M—२ वि om. in P K—३ महन्तं] अद्विरित्तं M; om. in Bi—४ दुक्खं N दुःखं K Ch M—५ उप्पादेदिति N M; उप्पादि Be—६ इह N M (?) Be इय b—७ एव्व M जेव्व Bi—८ N Ch Bi om. अहं—९ उचिदाए K Ch M.—१० K. om. भूमीए—११ उपविसामि N M; उवविसामि b P K Ch; उवविसिस्सं Bi—१२ Be om; भोः—१३ उचित्तम्] संभावित्तम् b L ed. III—१४ एव om. in M—१५ एतद्] तद् N. इदम् K Be Bi; om. in Ch M—१६ सह om. in Be Bi—१७ after भवतः P only ins समासनम्—१८ आसनम् N Be; आसनमेत्तत् Bi—१९ चन्द । जं अज्जो आणवेदि ति । उपविष्टः स्वगतं उव^० Be Bi—२० उवलक्खिदम्] उअ^० K, उवक्खित्तम् M; उवक्खिदं N b Ch—२१ किंपि Be Bi M; किंपि अणेण K; किंपि अणेण Ch; अणेण दुट्ठेण ed III; णेण M—२२ भूमावुपविशति M—२३ श्रेष्ठिन् चन्दनदास b Be (om. भोः) Bi ed. I-II.—२४ अपि om. in Ch M—२५ प्रचीयन्ते] उपचीयन्ते Ch—२६ K Ch om. सं—२७ वृद्धिलाभाः N b K M; वृत्तिलाभाः Ch; ed II ins. after लाभाः घ—२८ चन्द^० [स्वगतं] अचायरो संकणीयो Be Bi Ll ed III (°दत्ते)—२९ अज्ज om. in P K Be Ch—३० अध इ] अधिअं N; अहं इ M—३१ पसाएण N b M (द्वे)—३२ अखण्डिआ K Be M Bi; °दो P—३३ जेव P Ch om.; मे after जेव ins. in b K Be; मे only N Ch L; एव मे Grah.—३४ वणिज्जा N P Ch; rel दा^०; वाणिज्यलाभाः Grah. (Ma JO वाणिज्या)—३५ भोः श्रेष्ठिन् । अपि कदाचिद् b Ch ed I II—३६ अपि न Be, न खलु L—३७ चन्द्रगुप्तदोपाद् स्मारन्ति प्रकृतयः N K (अनुस्मरन्ति) Ch (om. दोपा)—३८ अतिनन्दनपतिगुणान् Ch; अनुना after गुणान् b Be Bi L ed I-III—३९ अनुस्मारयन्त्यनुना M—४० M om. प्रकृतीः.

चन्द । कर्णो पिधाय । सन्तं पावं ।

उदिदेण सारअणिसा विमला विअ पुण्णिमामिगेङ्केण ।

देवेण चन्दसिरिणो अधिअं णन्दन्ति पइदीओ ॥ २१ ॥

चाण । भोः श्रेष्ठिन् । यद्येवं प्रीताभ्यः प्रकृतिभ्यः प्रीतिप्रियमिच्छन्ति राजानः ।

चन्दे । आणवेदु अज्जो किं^१ केत्तिअं वे^१ इमादो जणादो अत्थज्जोदं इच्छीअदि त्ति^१ ।

चाण । भोः श्रेष्ठिन् । चन्द्रगुंत्तराज्यमिदं न चन्द्रराज्यं यंतो नन्दस्यैवार्थरुचेरर्थसम्बन्धः प्रीतिमुत्पादयति चन्द्रगुप्तस्य तु भवतामपरिकेश एव ।

चन्द । सहर्षम् । अज्जं अणुग्गिहिदो म्हि^१ ।

१ अज्ज before सन्तं N K Ch; सन्तं २ M—२ सारअणिसासमुग्गणण विअ पुण्णिमासीचन्देण N; सरअणिसासमुग्गणण विअ पुण्णिमाचन्देण b K (पुण्णिमासी); सरअणिसाअविमला विअ उदिदेण पुण्णिमाचन्देण P; सरयणिसासमुग्गणणा विअ पुण्णिमासीचन्देण [in marg. मुखो-द्रता] Be; सरअणिसासमुग्गणण विअ पुण्णिमासीचन्देण Ch; सारअणिसासमुग्गणणविमलेण य पुण्णिमासिचंदेण M; सरअणिसासमुग्गणण विअ पुण्णिमासीचंदेण चंदसिरिणा अहि[अ] णंदंति पइदीओ Bi; सारअणिसासमुग्गणण विअ पुण्णिमाचन्देण L; सरअणिसासमुग्गणण य पुण्णिमासी-चन्देण चन्दसिरिणा I; सरअणिसासमुग्गणेण विअ od L II; शरसिधेव विमला उदितेन पूर्णिमा-गुगाङ्केन Grah. I have partly adopted the reading of the commentary; it would be possible also to write with M सारअणिसासमुग्गणणविमलेण य पुण्णिमासिचन्देण—३ देवेण om. in N b P K Be Ch but given in M and the Comm.—४ चन्दसिरिणा] चन्दउत्तेण K; चन्दउत्तसिरिणा Ch.—५ अहिअअरं N; अयिअदरं Ch; अहिअदरं P; अहिअं M; om. in Be—६ अहिणंदंति Be L I—७ पयदीओ Be; पकिदीओ M पकिदिओ L; पअदीओ od. L II—८ भोः om. in Be—९ प्रीताभ्यः] प्रतीताभ्यः Dhruva's S—१० प्रति om. in K Ch—११ M ins. सहर्षम् after चन्द—१२ जं इमादो जगादो किद्वेत्तिअं वा N —१३ वा om. in P Ch Bi; किंकित्तिअं Be; किं केत्तिअया K; किं कित्तिअं वा I; किं किंत्तिअं L; किंकित्तिअं Bi किं विपदस्मान्नादादभंजातमित्यते Grah.—१४ जगादो om. in K—१५ अण्यमादं] om. in M L; जायं N K; अण्यअं P; अण्यं Be I Bi before इमादो जं—१६ K Be Ch om. ति—१७ श्रेष्ठिन् चन्दनदारं (om. भोः) Be Bi—१८ चन्द्रगुप्तस्य N (मा) M—१९ इदं नूनं P—२० नन्दराज्यम्] नन्दस्य N K—२१ यतो एव om. in K—२२ अण्यम् before अयं N Be M Bi—२३ प्रीतिम्] प्रतीतिम् Dhruva's S—२४ P. om. तु; तु पण्ये Ki; तु हाणे (1) Ch—२५ Ch M om. अज्ज—२६ अणुग्गिहिदोहि N अणुग्गहिदोहि b अणुग्गहि K अणुग्गहिद हि M अणुग्गिहिदहि Be (or दो ?) अणुग्गिहिदहि Bi अणुग्गिहिदो Ch.

चाण । भोः श्रेष्ठिन् । स चापरिक्लेशः कथमाविर्भवतीति ननु प्रष्टव्या
वयमेव भवता ।

चन्द । आणवेदु अजो ।

चाण । संक्षेपतो राजन्यविरुद्धाभिर्दृष्टिभिः ।

चन्द । अज को एंसो अर्धणो 'जो रणा सह विरुद्धो त्ति' अजेणं ५
अवगच्छीअदि^६ ।

चारणं । भवानेव तावत् प्रथमः ।

चन्द । कर्णो पिधाय । सन्तं पावं । कीदिसो तिर्णाणं अग्गिणा सह विरोहो ।

चाण । ईदंशो विरोधो यत्तं रोजापथ्यकारिणो राक्षसस गृहजनं गृहे
रक्षसि^६ ।

चन्द । अज अलिअं एदं केणावि अणजेण अजस्त णिवेदिदं ।

चाण । भोः श्रेष्ठिन् । अलमाशङ्कया । भीताः पूर्वराजपुरैषाः पौराणाम-

१ b M om. भोः श्रेष्ठिन्—२ M om. आविद्; the reading of N seems to be
differing, but is indistinct (स...)—३ ननु] om. in M; पुनः P, न पुनः ed I. II—
४ भवता प्रष्टव्योऽस्मि N; भं प्रष्टव्याः स्मः b K Ch; प्रष्टव्या वयमेव भं P; प्रष्टव्या वयं
M (om. ननु and भवता)—५ प्रष्टव्याः स्मस्तत्रभवता Be Bi—६ राज °b—७ प्रवृत्तिभिः
P K M—८ वर्तितव्यम् after वृत्तिभिः Be Bi Ch ed. III; भवितव्यम् L; न भवितव्यम् b—
९ अथ को P Be; अह को M; को उण K b L ed. I—III—१० अधणो एसो K Ch, Bi Be l
om. एसो—११ अधणो] अणजो P—१२ जो जणो Be, L Bi om. जो—१३ P b L Be om. सह
and have रणो resp. रणो—१४ विरुद्ध P; अजेण णीह्विरुद्धो l Bi (om. रणा सह)—१५
अजेणाय °N P—१६ संभावीअदि Ch; तकीअदि l—१७ N. om. the text from चाण° up
to विरोहो—१८ ननु भवानेव प्रथमस्तावत् Ch; नं भं एव तावत्प्रथमः M; प्रथमं b; प्रथमं
तावत् भवानेव K Be Bi—१९ सन्तं पावं सन्तं पावं b; ed. I—III V; संतं २ पावं M—२०
कीदिसो Be; कीदिसो उण P K, अज कीदिसो उण Ch.; केरिसो Bi—२१ तणाणं b तिष्णाणं P
Ch K om. सह—२२ ईदंशोऽयम् K; अयमीदशो b Be M l L Bi—२३ यस्त्वम् N P Ch M
L Bi, यस्त्वम् l, b om. यत्; यत्तमवापि K यत्त्वम् ed. I—II—२४ अद्यापि before राज° all
Mss. exc. M (Cf Dhruva on I, 123)—२५ उपनीय M; स्वगृहे निक्षिप्य K । स्वगृ-
हमभिनीय rel; गृहे only Bi—२६ रक्षसीति Ch, समभिरक्षति Bi—२७ अज om. in K Ch
—२८ अलीअं l ed. I—III—२९ एदं om. in K Bi—३० केण वि अ° Bi; अणजेस्त्वपि (l) K;
Chūyā in marg. केनापि अनार्यस्य निवेदितं K; केण जणेण अजस्त M; केणापि अणभिणेण
ed. III. L; अजेणु P—३१ भीताः खलु M—३२ राजः पीदयाः K.

निच्छतामपि गृहेषु गृहजनं निक्षिप्य देशान्तरं प्रयान्ति यैस्तत्प्रच्छादनमात्रं
दोषमुत्पादयति ।

चन्द । एवं षेदम् । तस्मिं समए आंसि अम्हघरे अमचरक्ख-
सस्स घरअणो ।

चाण । प्रथममनृत्तमिदानीमासीदिति^१ परस्परविरोधिनी वचनशृङ्खला ।

चन्द । अज्जे एत्थन्तरे अत्थि मे वाआछलम् ।

चाण । भोः श्रेष्ठिन् । चन्द्रगुप्ते राजन्यपरिग्रहच्छलानां । तत्समर्पय
राक्षसस्य गृहजनम् । अच्छलं भवतु भवतः ।

चन्द । अज्ज णं विण्णवेमि तस्सिं समए आंसि अम्हघरे अमचरक्ख-
सस्स घरअणो त्ति ।

चाण । अथेदानीं के ।

चन्द । षं आणामि कहिं गदो त्ति ।

१ गृहे P K—२ प्रयान्ति] उपयान्ति P; व्रजन्ति b ed. I-V; अपक्रामन्ति Ch M—३
यतः] ततः Nb; अतः K Bi; om. in. M—४ प्रच्छादनमत्र महान्तं दोषम् N; छादनमेव दोषं
b छादनं दोषं K; छादनं तु दोषम् Ch; छादनमत्र दोषम् Be M I Bi—५ एव णद् (nasals
often omitted) N; एव् ण्णेदं b; एवण्णेदं P K; एवं एदं Be M—६ तस्सी संभणेम
(मणे) M; संभ्रमसमये Be—७ आसी P—८ अहं N K—९ घरअणो त्ति b K Bi;
यणो त्ति Be; जणो (acc. h.) Ch. I; after घरअणो P. inserts चाणं । अथेदानीं क
गतः। चन्द । ण आणामि—१० चाणं । सकोधं P.—११ प्रथमं] पूर्वं b BeBi ed. III; प्रथमं तावत्
NM.—१२ अनृतम्] अलीकं Ch, इति ननु N.—१३ वचनशृङ्खला K only; वचने b P Be
Ch M; Bi, भाषाः N.—१४ b K Be M om. अज्ज.—१५ एत्थन्तरे] एत्तिभंजेव b एत्तिभंजेद् L
एत्तिभं अत्थि मे । एत्थ अंतरे M अत्यन्तरे Telang's E; Dhruva's S. अत्रान्तरे Grah.
(v. l. अत्रान्तरे) किं अत्थि N.—१६ वाआछलं K; वाछलं P, वाह्छलं Grah; छलं only
b; एत्थि मे छळाणं संभवो M.—१७ श्रेष्ठिन् मा शंकिष्ठाः Be I Bi.—१८ राजनि न परिग्रहः
ed. II.—१९ छलानां] छलानां K—२० ततः K; समर्पय सांप्रतं N—२१ गृहजनं] परिजनं P.—
२२ भवतु om. in N P Be.—२३ अज्ज om. in M.—२४ तस्मिं Nb.—२५ समये Be, संभवे M;
Grah. L om. अस्मिन् समये; अह्मघरे आसि M.—२६ आसी P Be; Be Bi have the verb
before तस्मिं समए—२७ परत्यणो Be.—२८ चाणं] सकोधं K.—२९ क गतः Nb Ch Be
Bi—३० अज्ज ण N Ch M.—३१ आणामो Be Bi; आणामि b; आणीमो l.

चाण । स्मितं कृत्वा । कथं न ज्ञायते नाम । भोः श्रेष्ठिन् । शिरसि भयं
दूरे तर्पणीकारः ।

चन्दं । स्वगतम् ।

उपरि घणाघणरडिदं दूरे दृष्ट्वा किमेदमावडिदं ।

हिमवदि दिव्योसहिओ सीसे सप्पो समाविद्धो ॥ २२ ॥

चाण । अन्यच्च नन्दमिव विष्णुगुप्तः । इत्यथोक्ते लज्जां नाटयति । ननुं

नन्दमिव चन्द्रगुप्तममात्यराक्षसः समुच्छेत्स्यतीति मैवं मंस्याः । पश्य ।

विक्रान्तैर्नयशालिभिः सुसंचिवैः श्रीविक्रान्तौशादिभिः

नन्दे जीवति या नृपे न गमिता स्थैर्यं चलन्ती मुहुः ।

तामेकत्वमुपागतां द्युतिमिव प्रह्लादयन्तीं जगत्

कश्चन्द्रादिव चन्द्रगुप्तनृपतेः कर्तुं व्यवस्थेत्पृथक् ॥ २३ ॥

अपि च ।

आंखादितद्विरदंशोणितशोणशोभाम्

सन्ध्यारुणामिव कलां शशलाञ्छनस्य ।

जृम्भाविदैरितमुखस्य मुखात् स्फुरन्तीम्

को हर्तुमिच्छति हरेः परिभूय दंष्ट्राम् ॥ २४ ॥

१ स्मृतं कृत्वा om. in Be B₁—२ कथं om. in K.—३ भोः श्रेष्ठिन्] चण्डनदास Be Ch M, om. in Bi.—४ भयम्] Nb K Be Ch M (ते भयम्) L Bi I Grab; कणी P.—५ दूरे च N अतिदूरे Ch अतिभदूरे M.—६ तत्] तस्य K, N om.—७ The verse om. in Nb P K Ch Bi M Grab, but contained in Be Ll, is apparently only the quotation of a widely spread saying and here a later addition; (स्वगतं] यतः Be, उपरि Be, घणघण Be, घणाघण ed. II. V, रडिदं] धणिअं ed II रडिअं Be; दृष्ट्वा I Be, आवडिअं I Be, उपरि घणघणरडिअं दूरे L, घणाघणवडलं I—) ८ अन्यच्च । चाणक्यः Be.—९ विष्णुगुप्तः] विष्णुमित्रं K, om. in P.—१० ननु om in N. Ch M, ननु नन्दमिव om. in b Be.—११ सः छेत्स्यतीति L K om. मैवं; मैव N; मैवं P.—१२ अमंस्याः P.—१३ विक्रान्तैः N.—१४ स्वसंचिवैः P.—१५ वक्रनासां b K; वक्रनासां P; वक्रनासां N वक्रनासां M.—१६ या नृपे] M only, सान्त्वये P, N corrupt; all other Mss. यातदा.—१७ Verse 25 only here in N P Kb Ch. M Be Bi Grab.—१८ तीमाहतेति कचित्पाठः Grab.—१९ विदारित] विकसित N विकसित K विभावित Ch.

चन्द । स्वगतम् । फलेण संपादिदं सोहृदि^२ दे विकर्त्थिदं ।

नेपथ्ये तत उत्सारणो कियते ।

चाण । शार्ङ्गरव^१ शार्ङ्गरव ज्ञायतां किमेतत् ।

शिष्यः । यदाज्ञापयत्युपाध्यायः । इति निष्क्रम्य पुनः प्रविश्य । उपाध्याय । एष राज्ञश्चन्द्रगुप्तस्याज्ञया राजापथ्यकारी क्षपणको जीवसिद्धिः सनिकारं नगरान्निर्वास्यते ।

चाण । अहह क्षपणकः । अथवा । अनुभवतु राजापथ्यकारित्वस्य फलम् । भोः श्रेष्ठिन् चन्दनदास । एवमपथ्यकारियुं तीक्ष्णदर्ण्डो राजा । तत् कियतां पथ्यं सुहृद्बर्चः । समर्प्यतां राक्षसस्य गृहजनः । अनुभूयतां चिरं विचित्रफलो राजप्रसादः ।

चन्द । अज गेहे असन्तं कुदो सैमपीअदि ।

ततो नेपथ्ये कलकलः पुनरुत्सारणो कियते ।

चाण । शार्ङ्गरव शार्ङ्गरव ज्ञायतां पुनः किमेतदिति ।

१ सम्पाद्य N; संपादिभं Be; संभाविभं M; संपाविभ (Chāyā in marg. संपाद्य) Bi, संवादिदं K L (Chāyā संवादितम्).—२ सोहृद् N M; om. in ed. III L.—३ दे] से N (स) b K Ch M L.—४ विअत्थिदं K Ch विकर्त्थणं M.—५ दूरीभवतु (after उत्सारणा) Be in marg.—६ शार्ङ्गरव once only b M; शार्ङ्गरव P.—७ एतदिति K Ch M.—८ यद्] यथा P.—९ शतम् । एष P; स एष Nb Be M.—१० राज्ञः] देवस्य M; N om.—११ जीवसिद्धिः क्षपणकः K.—१२ क्षपणकः अहह b Ch Be Bi; क्षपणकः om. in P. अहह दारुणो दण्डः अथवा क्षपणकः स्वकर्मभिरनुभवतु; अथवा । स्वकर्मभिरनुभवतु Ch; चां स्वगतं । न निष्परिग्रहः स्थानभ्रंशः पीदयति । प्रकारं । हा हा क्षपणक स्वकर्मभिरनुभवतु M.—१३ Be om. भोः; P om. श्रेष्ठिन् K M om. चन्दनदास—१४ एवमयम् b K Be Ch एवमेवायम् Bi राजापथ्यकारियुं K Be M Bi ed. I. II; आज्ञापथ्यं b—१५ कारिणाम् P.—१६ राजा तीक्ष्णदर्ण्डः Be Bi; M om. राजा—१७ Be om. तत्.—१८ सुहृद्बर्चः किन्नरः पथ्यनुराः P सुहृद्बर्चं K Ch सुहृद्बर्चं च Be Bi—१९ राक्षसगृहं b गृहजनं Be M.—२० अनुभूयन्तां प्रसादाः K Ch Bi ed II—२१ चिरं एवं b, om. in N Ch L.—२२ विचित्रो b K Be (त्रा) विचित्रफला Ch विचित्रा राजसौदाः (!) M विचित्रराजप्रसादाः Bi चित्रा राजप्रसादाः L—२३ तमपीअदु K; M om. गेहे; अज गेहे संतं पि (वि l) ण समप्येमि कुतो असंतं समपीअदि Be l Bi; णत्थि मे गेहे अमघघरअणे b ed. I-V.—२४ K Ch M om. कलकलः; N om. पुनः.—२५ Bi b Be om. पुनरुत्सां दैत; पुनरुत्सारणाशब्दः Ch.—२६ शार्ङ्गरव once only Nb Ch M; शार्ङ्गरव २ वस्त P.—२७ पुनः om. in b K Be M.—२८ b om. इति

शिष्यः । यदाज्ञापयत्युपाध्यायः । इति निष्क्रम्य पुनः प्रविश्य । उपाध्याय ।
अयमसौ राजाज्ञया राजापथ्यकारी कायस्थः शकटदासः शूलमारोपयितुं नीयते ।

चाण । स्वकर्मफलभाग्भवंतु । भोः श्रेष्ठिन् चन्दनदास । एवं राजापथ्य-
कारिषु तीक्ष्णदण्डो राजा न मर्पयिष्यति राक्षसकलत्रप्रच्छादनं भवतः । तद्रक्ष्यतां
परकलत्रेणात्मनः कलत्रं जीवितं च ।

चन्द । अज्ज किं मे भअं दावेसि । सन्तं पि अहं गेहे अमचरक्खसस्स
घरअणं णं समप्पेमि किं उणं असन्तं ।

चाण । चन्दनदास । एष ते निश्चयः ।

चन्द । वाढं । एसो मे थिरो णिचंओ ।

चाण । आत्मगतम् । साधु चन्दनदास साधु ।

सुलभैष्वर्थजातेषु परस्योद्वेजने जनैः ।

क इदं दुर्करं कुर्यादिदानीं शिषिना विना ॥ २५ ॥

प्रकाशम् । चन्दनदास । एष ते निश्चयः ।

१ P om यदा ०ति; यथा K, M om उपाध्याय —२ असौ] अपि K Ch स एष M —
३ राजाज्ञया om in P K Be B1 Ch, देवस्य चन्द्रगुप्तस्याज्ञयेव M —४ राजापथ्यकारी om
in P K Be B1 —५ ०फलमनुभवतु L —६ चन्दनदास om in Nb Ch M —७ एकमयं
b K Be (in marg) Ch l B1 —८ N Ch om राज —९ राजा] चन्द्रगुप्तो नाम M —
१० मर्पयति P मृष्यते M राजा न मपकर्पयिष्यति K —११ N K Be B1 om भवत —१२
रक्षतां N K —१३ आत्म P K Ch M —१४ णं कि P —१५ मे om here in Be B1,
they insert मे after दावेसि —१६ दावेसि M, दांसमि b, दांसेसि Ch ed I II, दांसयसि
Grab. Be and P in marg, दापयसि Chaya B1 in marg —१७ पि] वि B1 —१८ b B1
om अहं, Be om गेहे —१९ घरअणं Be —२० कि पुण N M —२१ चन्दनदास om in K
M —२२ स एस मे थिरो N, एसो मे थिरो b, एसो थि मे P, एस मे थिरो K, एस थिरो मे
Be, एसो थिरो मे Ch, एस थिरो मे l, एव सथिरो M, एसो थिलो L (Chayā थिरो),—
२३ अर्थजातेषु] M only, अर्थलामेषु N b K Ch Be, आत्मलामेषु P —२४ परस्योद्वेजने]
M only, परसंदेदने N b P K Be l, परसंदेदने जने B1. परस्य स्वजने Ch —२५ जने P N
Ch M —२६ एकवहुकरं K, दु करं Ch —२७ पुनरपि चन्दन M, चन्दनदास वाढं अथ एष
ते निश्चय. N.

चन्द । वाढं । एसो थिरो मे णिच्चओ ।

चाण । सक्रोधम् । दुरात्मन् दुष्टवणिक् । अनुभूयतां तँहिं नरपतिकोपः ।

चन्द । सज्जो म्हिं । अणुचिद्धदुं अज्जो अत्तणी अहिआरस्सं अणुरूवं ।

चाण । सक्रोधम् । शार्ङ्गरिवं शार्ङ्गरिव उच्यतामसद्वचनात् कालपाशिको दण्डपाशिकश्च । शीघ्रंमयं दुष्टवणिग्निगृह्यताम् । अथवा तिष्ठं । उच्यतामस्मद्वचनार्दं दुर्गपालो विजयपालः । गृहीतगृहसौरमेनं सपुत्रकलत्रं संयम्य रक्ष तावधावन्मर्यां वृषलायै कथ्यते । वृषले एवास्त्रं प्राणहरं दण्डमांज्ञापयिष्यति ।

शिष्यः । यदाज्ञापयत्युपाचार्यैः । श्रेष्ठिन् । इत इतः ।

चन्द । ईर्याय । अँअं आअच्छँमि । आत्मगतम् । दिट्ठिआँ मित्तकजेण मे विणोँसो ण उँणं पुरिसदोसेणं ।

परिम्य शिष्येण सह निष्कान्तः ।

१ एसो मे थिरो णिं om in b, एष स्थिरो मे णिच्चओ N, एसो त्वि मे णिच्चओ P, एषथिरो मे णिं h, एष स्थिरो निं Be, एसो थिरो मे णिं Ch, एष थिरो l—२ सक्रोध सद्रमाकृत्य N, सक्रोध सद्रमावाय M, आ दुरात्मन् Ch M—३ तेन अनुभूयताम् N, तर्हनुभूयताम् K Ch—४ P h om तर्हिं—५ नरपतिक्रोध b h Ch, राजकोप ed I II, नरपतेदारुण कोप N—६ एष सज्जो Bi—द्वि b P Ch M, एष द्वि K—७ अणु चिद्धीअदु L—८ M om अत्तणी—९ अधिआरस्स h, अधिआरस्स Be—१० अणुरूपं सरिस N K Be Bi l M, सखि Ch, सत्ता Grab, अणुरूप b, रूअ ed III—११ M om सक्रोध—१२ शार्ङ्गरिव once only M—१३ दण्डपाशिकश्च N b P K l Bi, च om in Be M—१४ शीघ्रं गृह्यताम् om in N h Ch (orig)—१५ निगृह्यताम्] om in Be M Bi, शिष्यता P, निष्काद्यता Ch (in marg)—१६ तिष्ठ P Ch M, तिष्ठतु rel—१७ अस्मद्वचनात् om in b—१८ विजयपालक b, विजयपालश्च P K Ch (cf 24 3, 25 5), विजययर्मा M, विजय Be l Bi—१९ P om गृह—२० Be om संयम्य—२१ सरक्ष P, रक्षताम् N b Telang's E, रक्षयतामिति यावत् M—२२ मया om in N K Be Ch—२३ वृषलेय N—२४ कथित भवति K Ch M—२५ वृषल] स एव N Be M ed II V—२६ प्राण] सर्व Be (orig), सर्वप्राणहर Ch, सर्वस्वह [र]ण M—२७ दण्डम्] दातुम् b—२८ आज्ञापयिष्यतीति N, आज्ञापयतीति M, उत्पादयिष्यति P—२९ उपाध्याय इति Be—३० श्रेष्ठिन्] चन्दनदात् N, च इत आगम्यता Ch इत इत श्रेष्ठिन् M, इत श्रेष्ठिन् इत b—३१ उद्याय om in Be—३२ अत्रम् N b P, अयम् h Be, अत्रमहम् Bi, अयत्र २ M, N Bo ins अत्र before अत्र—३३ आगच्छामि N K Be—३४ दिट्ठिया Be, दिट्ठ्या भाष्येन मित्रकार्येण Grab—३५ विणामो जणिदो ed. I II—३६ N M om. उण—३७ पुरिसदोसेण P

चाण । सहर्षम् । हन्त लब्ध इदानीं राक्षसः । कुतः ।

त्यजत्यप्रियवत्प्राणान् यथा तस्यायमापदि ।

तथैवास्यापदि प्राणा नूनं तस्यापि न प्रियाः ॥ २६ ॥

नेपथ्ये कलकलं ।

प्रविश्य शिष्यः ।

उपाध्याय एष खलु सिद्धार्थकः शकटदासं वध्यमानं वध्यभूमेरादार्यं समपक्रान्तः ।

चाण । आत्मगतम् । साधु सिद्धार्थकसाधु । कृतः कार्यारम्भः । प्रकाशम् । कथम् । अपक्रान्तैः । सक्रोधम् । वर्तते उच्यतां भागुरायणो यथा त्वरितं संभावयैनमिति ।

शिष्यः । निष्क्रम्य प्रविश्य च । उपाध्यायं हा धिक् कष्टम् । अपक्रान्तो भागुरायणं एवं ।

चाण । आत्मगतम् । व्रजंतु कार्यसिद्धये । प्रकाशम् सक्रोधम् । वर्तते

१ हन्त] हस्त P—२ लब्ध] गृहीत M—३ दुरात्मा राक्षस N—४ तथास्याप्यापदि N b cd I, तथास्यापदि च M, तथैतस्यापदि P—५ नून] ध्रुव M—६ शार्ङ्गरेव ज्ञायता किमेतत् । प्रविश्य शिष्य २ उपाध्याय एष खलु b Ch (एतदिति), ज्ञायता किमेतत् । शि । परिज्ञाय । हा धिक् कष्टमपक्रान्त शकटं सिद्धार्थकेनापनीयमानो वध्यभूमे K, शार्ङ्गरेव प्रविश्य शिष्य । उपाध्याय आज्ञापय । चा किमेप कल । शिष्य । विभाष्य । उपाध्याय एष खलु etc Be l Bi (om खलु)—७ P om खलु—८ सिद्धार्थक after समपक्रान्त Be—९ वध्यमान] Ch om—१० वध्यभूमे] आदाय रणभूमे P—११ समपक्रान्त] अपक्रान्त N समतिक्रान्त Bi, P has सम before शकटदास—१२ कृतस्त्वया N, Bi om कृत रम्भ—१३ शार्ङ्गरेव २ कथमपक्रान्त N कथमपक्रान्त K प्रसह्य किमयमपक्रान्त b, प्रसह्य कथमपक्रान्त P, प्रसह्य किमपक्रान्त । प्रकाश सक्रोध Be प्रसह्य किमपक्रान्त सक्रोध वत्स l Bi, N om the text from वत्स as far as प्रविश्य M om the text from शिष्य B: far as हा धिक्]—१४ वत्स om in K—१५ K Bi om यथा—१६ । त्वरितो—१७ b K om एव, Ch एव समाचयति—१८ पुन प्रविश्य b K Be प्रविश्य सविपाद b—१९ P om उपाध्याय, N हा हा, Be Ch om हा—२० भागुरायणोऽप्यपक्रान्त K—२१ एव] om. in Ch Be, च M, चि N L—२२ Bi om the text from व्रजंतु to सर्वेषां शिष्या—२३ M om वत्स, वत्स कृत निपादेन b

अस्मद्वचनादुच्यन्तां भद्रभटपुरुषदत्तहिङ्गुरातवलगुत्तराजसेनरोहिताक्षविजयव-
मार्णाः । शीघ्रमनुसृत्य गृह्यतां दुरात्मा शकटदास इति ।

शिष्यः । यदाज्ञापयत्युपाध्यायः । इति निष्कम्ब्य पुनः प्रविश्य सवि-
पादम् । उपाध्यायं हां धिक् कष्टम् । सर्वमेवं तत्रमौकुलीभूतम् । तेऽपि खड्गं
भद्रभटप्रभृतयः प्रथमतरमप्रभातायामेव रजन्यामपक्रान्ताः ।

चाण । स्वगतम् । सर्वेपामेवं पन्थानः शिवाः सन्तु । प्रकाशम् । वत्स
कृतं विपादेन । पश्य ।

ये याताः किमपि प्रधार्य हृदये पूर्वं गता एव ते

ये तिष्ठन्ति भवन्तु तेऽपि गमने कामं सकामोद्यमाः ।

एका केवलमर्थसाधनविधौ सेनाशतेभ्योऽधिका

नन्दोन्मूलनदृष्टवीर्यमहिमौ बुद्धिस्तु मा गान्मम ॥ २७ ॥

उत्थायै । तानेवं भद्रभटप्रभृतीन् दुरात्मनो ग्राहयामि^{१०} । आत्मगतम् । दुरात्मन्
राक्षस । के यास्यसि^{११} । एषोऽहमचिराद्भवन्तम्

१ b Be M om. अस्मद्वचनात्; मद्वचनादुच्यतां Ch—२ हिङ्गु(?)राज N, डिङ्गि-
रात b Ch; डिङ्गि Be, डिङ्गि M, डिङ्गरात L, om. in K—३ बालगुत्त b; बालगुत्त
M; om. in K.—४ K. om. राजसेनरो.—५ लोहित Be—६ विजय] चित्त P, चित्र
K.—७ वर्माणः सेनापतयः P—८ शकटदास] भागुरायण b Be M L J, द्वावप्येताविति K;
गृह्यतां द्वाविति Ch, after शकटदास N adds नेछति भागुरायण इति.—९ M. om. पुनः
—१० M om. उपाध्याय.—११ हाहा N M—१२ N M om कष्ट—१३ एव] एतत् M—१४
तन्त्रम्] om. in P; चक्रम् I—१५ समाकुलीभूतम् P.—१६ खलु om in P M—१७ तरमेव प्र
K; प्रथमत एवाप्रभा P, प्रथमतः प्रभातायामेव M; प्रथमं उपस्थेव L—१८ सर्वेपाम्] सर्वया L
M. L. om. एव.—१९ सन्तु] भवन्तु N—२० शिवाः] सिद्धाः b, शिवाः भवन्तु प N, शिवाः
सन्तु प K Be Ch; शिवाः प सन्तु M b (सिद्धाः); प शि म P.—२१ कृतं] अलं N b—
२२ सखाम] प्रकाम Ch ed. I. II उद्यमाः] उद्यताः N.—२३ केवलमेव साधन N Ch Be
M—२४ महिमा] विभवो Ch, विभवा Bi.—२५ उत्थाय प्रत्यक्षवदाकारे लक्ष्यं यद्वा b, ed.
I. II. III. (omitting प्रत्यक्षवद्); after ग्राहयामि in M.—२६ एष दुरात्मनो भ N b K
Be l Bi Ch M; एष खलु ed. I. II.—२७ ग्राहयिष्यामि N Be l Bi, आहरामि bed.
J—V.—२८ आ दुरात्मन् M; राक्षसहतक K.—२९ वेदानीं ed. I—V.—३० यासि K.

स्वच्छन्दमेकचरमुखवलदानशक्तिम्
 उत्सेकिनां बलमदेनं विदह्यमानम् ।
 बुद्ध्या निगृह्य वृषलस्य कृते क्रियायाम्
 आरण्यकं गजमिव प्रगुणीकरोमि ॥ २८ ॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ।

इति सुद्राराक्षसे प्रथमोऽङ्कः ।

१ उत्सेकिनम् M; प्रस्यन्दिना P—२ सद्वचलेन Ch M. ed. III IV.—३ विगाहमानं N 1 b, [...] ह्यमानं K; विगाहमानं Grub; विभज्यमानं P, विदह्यमानं Be Bi Ch M Dhruva's S.—४ क्रियाभिः M.—५ प्रगुणीकरोमि] in maig आयत्तीकरोमि P—६ इति परिक्रम्य निष्क्रान्तास्सर्वे M—

ततः प्रविशत्याहितुण्डिकः ।

आहि । जाणन्ति तन्तुत्तिं जहंत्तिं मण्डलं अहिलिहन्ति ।

जे मन्तरवखणपरा ते सप्पणराहिर्वे उवअरन्ति ॥ १ ॥ ॥ २९

आकाशि । अज्जं किं भणासि । को तुमं ति । अज्जं अहं खुं आहितुण्डिंओ

जिण्णविसो णामिं । किं भणासि । अहं पिं अहिणा खेलिदुं इच्छामि ति ।
अर्धं कंदरं उणं अज्जो वुत्तिं उवजीवदि । किं भणासि । राअकुलसेवओ भिहं ति ।
णं खेलदि जेवं अज्जो अहिणां ।

१ वुत्तिं b Ch; P in marg. उपाययुक्तिं.—२ जहंत्तिं P; जहिच्छिं K Ch (an illeg. addit. by sec. h.); अथ स्थिरं Chāyā d.—३ परा] वरा P K Bi—४ णराहिवा M.—५ उवअरन्ति N; उअरन्ति b; उपअरन्ति P, उअरन्ति K; उअरन्ति Ch; ह्योति M.—६ आकाशे लक्ष्यं वद्धा P.—७ अज्ज तुमं उण किं ed. I; किं तुमं भणासि ed. III.—८ को तुमं ति Be; तुं वं ति M.—९ अज्ज om. in P K M; अहं अज्ज Ch;—१० वसु P Be—११ तुण्डओ N दुण्डओ ed. I. II.—१२ जिण्णविसो] सुण्णविसो (=शून्यविषो) M; जुण्णविसो My.—१३ पुनराकाशे before किं added in ed. I. II.—१४ भणासि b.—१५ अहमि P; अहं वि Bi.—१६ कीडिदुम् Ch; कीटिवं M; om. in b—१७ ति om. in P Be Ch.—१८ अह M.—१९ कअरां Be कअरं Bi.—२० किंपुन N अज्जो उण कदरं K Ch; पुण M.—२१ अज्जो after उवजीवदि P Be M Bi.—२२ वित्तिं b P K Be Ch l Bi; वित्तआम् N; वुत्तिं M My; वत्तिं L.—२३ उपजीवदि Ch; उअजीवदि b P K; आजीवदि Ba l; आजीवदि अज्जो Bi.—२४ पुनराकाशे before किं ed. I. II; अज्ज किं भं N; किं उण भं ed. I.—२५ वको P; उलसेवको N; उलसेवको Ch; उलसेवओ M; उलसेवओ Bi; रायकुलसेवको K Be.—२६ हि b K Ch; om. in N M Bi.—२७ णं] तेण हि Ch.—२८ खेलदि Ch; खेलदु Be Bi.—२९ जेह्व Be Bi; एव्व M; ed. III Ch om.—३० अहिणा] सप्पेहिं N P K.—अहिणा अओ M.—

कथं विअं ।

वालग्गाहि अमन्तोसहिकुसलो मत्तगअवरारोहो ।

राअकुलसेवओ त्ति अवस्सं तिण्णिं वि विण्णासमणुहोन्ति ॥ २ ॥ ३० ॥

कथं । अदिकन्तो एसो । पुनरप्याकाशे । अञ्ज तुमं किं भणामि । किं एदेसुं

पेडालसमुग्गएंसुं ति । अञ्ज जीविआसंपादआ सप्पा सदांढा । किं^३ भणासि ।

१ P om कथ विअ, K om विअ, कथ वि b, किन्ति Ch, कथ ति Be Bi, कह (?) ति M, किं भणासि कथ ति ed I II, कह विअ ed III-V P ins पुनरप्याकाशे before अमन्तो —२ अमन्तोसहिकुसलो वालग्गाही (हि) all Mss (P^३सधि^०) excepting M which reads पो मन्तो^०, ग्गाहि अणुकुमन्तो (?) मत्तगअवरारोहणे N^०, गाही अविप्य मत्तो मत्तगअवरारोहो b, ग्गाही अविण्णादाहुसो मत्तगअवरारोहो P, ग्गाही अइअमत्तो मत्तगअवरारोहो K, ग्गाही अइयमत्तो मत्तगअवरारोहो Ch, ग्गाही ॥ पमत्ते । मत्तगअवरारोहणे Be, अदिप्यमत्तो अ मत्तग आरोहो वा M, ग्गाही पमत्तो मत्तगआरोहणे Bi, मत्तमत्तगआरोही L, मअजआरोही My — २ लद्धाधिआरो अ जिअकासी राअउलसेवको ति N, ल^० जितकासी राअसेवकोति K, ल^० जिदकामी राजसेवकोति P, लधाहि^० जिअकासी राअसेवको Be लद्धाहिआरो जिअकासी राअसेवओ ति Bi, लद्धाहिआरो जिदकासी राअसेवको Ch, जिअकासी राअउलसेवित्तदो (!) M, ल^०धाहिआरो जिदकासी My, लद्धाधिआरो जिदकासी राअसेवओति L — ४ तदा जेव एदे अवस्स N, तदा जेव तिणि ओ (?) एदे वि अवस्स b तिण्णि एदे एदेहि जेव P तिण्णि ओ वि एदे अवस्स h, तदो जेव एदे तिणि पुस्सा अवस्स Be तदो जेव एदे तिण्णि पुरिसा अवस्स Bi तिणि ओ वि एदे अनस्स Ch, तदो एव एदे अवस्स M एते ति^०णि वि अवस्स L, एदे ति^०णि विअवसिअ My — ५ भवन्ति N b Ch हवन्ति P K I भवदि Be ब्वहन्ति M, अणुहोन्ति L, अणुहवदि Bi, My reconstruction of the verse is conjectural — ६ कथ दिट्ठमत्तो ed I II कथदि^० ed II, कह दिट्ठमत्तो ed III, कह M अये Bi — अदिकन्तो N P, अदिकन्तो Ch, इति (del sec. m) अपातिक्को Be, अदिकदो Bi, N h Be Ch Bi om एमो — ७ आकाशे लक्ष यद्धा h — ८ तुव पुण M, तुम उण b Be Bi ed I II तुम वि P — ९ एदेसुं N b एसु M — १० पेडालसमुग्गकेसुं N पेडालसमुग्गकेसुं b पेडालसमुग्गएंसुं P in marg हइपी इति एयातयुग्मेयु K, पेडाल सुत्ति (orig, sec h del ल) Be, पेडअसमुग्ग^० Ch, पेडअसुमुग्गएंसुं ति M पेडालसमुग्गएंसुं ति Bi (Dhruva quotes from Dvirupakosa 49 Hindi पेडारा, a large basket) पेडा^० ed I पेडा^० ed II, पेडाल^० ed III पेडालकसमुद (!) केयु पेडीति प्रतिद्वेयु Grab, पेडालसमुद्रक प्रोक सर्पधारणभाजनमिति घोष Vat., ति om. m b P K. — ११ K om अञ्ज — १२ जीविआणु सपादआ b जीविआणु सपादआ L ed III, अप्पजीवि आसम्पादआ ed I II जीविआसपादया Be, जीविआ (without सपादआ) P K Ch (add ति), जीविअ अ जीविआसपादआ M जीविआणु सपादआ My, om in Grab जीविआसदपान् (v l सदपान्) सदपान् सर्पान् दान्पितुमिच्छामि Vat, सदादा om. m N b M Bi, सदादसप्पा h, सदादा सप्पा Ch सदपान् सर्पा Grab — १३ पुनराकाशे before किं ed I II अञ्ज किं P —

पेक्खिदुं इच्छामि त्ति । पसीददु पंसीददु अज्जो । अत्थाणं खु एदं । तां जइ
कोदूहलं ता एहि । एदंस्सि आवासे दंसेमि । किं^१ भयासि । एदं खुं भट्ठिणो
अमच्चरक्खसस्स गेहं^२ । णत्थिं अंभारिसाणं पवेसो त्ति । तेण हि^३ गच्छदु अज्जो ।
जीविआए पसाएणं अत्थि मे इंधं पवेसो त्ति । कथं । एसो वि अदिक्कंतो ।

दिशोऽवलोक्यै संस्कृतमाश्रित्यै स्वगतम् ।

अहो आश्चर्यम् । चाणक्यमतिपरिगृहीतं चन्द्रगुप्तमवलोक्यै विफलमिर्व
राक्षसप्रयत्नमवगच्छामि^४ । राक्षसमतिपरिगृहीतं मलयकेतुमवलोक्यै चलितै-
मिवाधिरोज्याच्चन्द्रगुप्तमवगच्छामि । कुतः ।

१ K Ch om त्ति पेक्खिउ M, अत्थि पेक्खिदु इछा ममेति L—२ पसीददु once only P
Ch M B1, पसीअदु २ N, पेक्खदु अज्जो L—३ खु P K—४ K om ता—५ जइ N b
M—६ before कोदूहल b Ch M ed I II ins दे, कोजहल Be Ch, कुदूहल एवेहि N
—७ ता before एहि om. in N b Grah—८ एदंस्सि] तस्सि K, M om—९ आवासे] N,
आवासे ed I II, आवासंमि My, एं आवासे पविसिअ b Be B1, एत्थ पविसिअ
P, अस्मिन्नावासे Grah—१० ता किं P—११ एदं omitted here and inserted
before गेह in Ch.—१२ खु P K Be, M om भट्ठिणो—१३ गेह] घर B1—१४ ता
एत्थ णत्थि B1, णत्थि इध ed I II, णत्थि एत्थ Ch, इह पवेसो b Be M इहपवेसो L, इह
after अग्हा° b Be M ed III, अत्र प्रवेश इति Grah,—१५ अग्हा° N b B1, अग्गा°
M—१६ Be B1 om हि—१७ जीविआए पसाएण N b K M (°वसा°), जीविआपसाएण Ch,
जीविदा° P, मम उण जीविआपसायेण अत्थि इ [ह] पवेसो L मह उण जीविआए प° B1,
जीविकाप्रसादेन । अत्र च जीविका स्वपंक्तीडोति स्पष्ट Grah—१८ इध] om in h Be B1, इह
N M, एत्थ मम ed I II, मम पुण जीविआए प° अत्थि एत्थ पवेसो ed III—पवेसो Ch
—१९ ति M, om in ed III—२० कथं अदिक्कंतो om in N K M Grah, णिग्गदो P
—२१ दिशोऽवलोक्य] विलोक्य K om in N b Be M B1—सविस्मयम् ins in b Ch—
२२ संस्कृतमाश्रित्य om in N b P K M आश्चर्यम् संस्कृतमाश्रित्य Be—२३ अहो om in
P K M Be Ch, आश्चर्यम् om in Ch Be, भो आश्चर्यमाश्चर्यं B1—२४ °मतिबल° M—
२५ अवलोक्य] अवेइय N b Be M B1—२६ निष्फलम् M—२७ राक्षसप्रयत्नमवगच्छामि]
परयामि M K (प्र°)—२८ °मतिबल° b M—२९ °गृहीतं च N B1, M om परि—
३१ अवलोक्य] अवेइय N K Be M—३२ चलितम्] पतितम् P—३३ अधि om in Be M,
चलिताधिराज्यमिय Ch राज्याचलितमिव Be B1, विफलमिव चाणक्यप्रयत्नमवगच्छामि L—
अवगच्छामि] अधि° P, परयामि K Ch

कौटिल्यधीरञ्जुनिवद्भूमिं मन्ये स्थिरां मौर्यकुलस्यैः लक्ष्मीम् ।

उपायहस्तैरपि राक्षसेन व्याकृष्यमाणामिव लक्ष्यामि ॥ ३ ॥ ३१ ॥

तदेवमनयोः सुनर्यशालिनोः सुसचिवयोर्विरोधे संशयितेव राज्यलक्ष्मी-
लक्ष्यते । कुतः ।

विरुद्धयोर्भृशमिह मन्त्रिमुख्ययोर्भहावने वनगजयोरिवान्तरैः ।

अनिश्चयाद्गजवशयेव भीतया गतागतैर्ध्रुवमिह खिद्यते श्रिया ॥ ४ ॥ ३२ ॥

तद्यावदहर्ममात्यराक्षसं पश्यामि^१ ।

ततः प्रविशत्यासनस्थः स्वभवनगतः पुरुषेणानुगम्यमानः सचिन्तो राक्षसः ।

राक्ष । सवाप्यं । कष्टं भोः कष्टम् ।

वृष्णीनामिव नीतिविक्रमगुणव्यापारशान्तद्विपां^२

नन्दानां विपुले कुले ऽकरणया नीते नियत्या क्षयम् ।

चिन्तावेशसमाकुलेन मनसा रौत्रिदिवं जाग्रतः

सैवेयं मम चित्रकर्मरचना भित्तिं विना वर्तते ॥ ५ ॥ ३३ ॥

अथर्वो ।

नेदं विस्मृतभक्तिना न विषयव्यासङ्गभूटात्मना

प्राणप्रच्युतिभीरुणा न च मया नात्मप्रतिष्ठार्थिना ।

१ मन्ये] जाने K—२ मौर्यनृपस्य ed. III.—३ हस्तेन P; हस्तेन च M; हस्तैः all other Mss—अपि] इव K Ch Bi; इह Be. om. in. P—४ राक्षसस्य M.—५ व्याकृष्यं N; निःकृष्यं Be Ch; निकृष्यं b K Bi, विकृष्यं ed. I. II; विवृष्यं P.—६ बुद्धिशालिनोः b Be l ed. III.—सुनर्यं after स्वसचिवं P, ed I. II. om. सु.—७ विरोधेन Ch.—८ राज्यं] नन्दकुल all Mss excepting P.—९ भृशमिव b.—१० अन्तरेण K.—११ ध्रुवम्] भृशम् ed I. II.—१२ खिद्यते] विद्यते Ch.—१३ P M om. अहम्.—१४ पश्यामि] एव गच्छामि l Be; राक्षसगृहं प्रविशामि Bi.—१५ भवनपरिगतः P—१६ पुरुषेणोपगतः N. From णानुगम्यमानः as far as 44, 1 सीयताम् । पुरुं om. in Ch.—१७ अयलोक्त्य P (om. सयाप्यं); ऊर्ध्वमयं ed. I. II; भोः कष्टं om. in K; कष्टं भोः कं om. in Bi.—१८ द्विपां] द्विपां P.—१९ विपुले] विमले K; सकले Bi.—२० रौत्रिं] नक्तं N M—२१ सवैयंमम N M.—२२ अपि च P.—२३ व्यासङ्गं] व्यापारं P ed. I. II; मृदं] रुदं ed. III.

अत्यर्थं परदास्यमेत्य निपुणं नीती मनो दीयते'
देवः स्वर्गगतोऽपि शात्रवधेनोराधितः स्यादिति ॥ ६ ॥ ३४ ॥

आकाशमवलोकयन् साक्षम् ।

भगवति कमलालये भृशमगुणज्ञासि । कुतः ।

आनन्दहेतुमपि देवमपास्य नन्दं
रक्तासि किं कथय धिकृतंमौर्यपुत्रे ।
दानांगुराजिरिव गन्धगजस्य नाशे
तत्रैव किं न चपले प्रलयं गतासि ॥ ७ ॥ ३५ ॥

अपि च । अनभिजाते ।

पृथिव्यां किं दग्धाः प्रथितकुलजा भूमिपतयः
पतिं पापे मौर्यं यदसि कुलंहीनं वृत्तवती ।
प्रकृत्या वाकाशप्रभवकुसुमप्रान्तंचपला
पुरन्ध्रीणां प्रज्ञा पुरुषगुणविज्ञानविमुखी ॥ ८ ॥ ३६ ॥

अपि च । अविनीते । तदंहमाश्रयोन्मूलनेनैव त्वामर्कामां करोमि ।
विचिन्त्य । मया तावत् सुहृत्तमस्य चन्दनदासस्य गृहे गृहजनं निक्षिप्य नगरा-
न्निर्गच्छतां न्याय्यमनुष्ठितम् । किं कारणमिति । कुसुमपुराभियोगं प्रत्यनुदासीनो
राक्षस इति तत्रस्थानामस्माभिः सहैककार्याणां देवपादोपजीविनां नोद्यमः शि-
थिलीभविष्यति । चन्द्रगुप्तशस्त्रमभिद्रोघुमसत्प्रयुक्तानां तीक्ष्णरसदाह्नीर्नोमुपै-

१ दीयते] दीयते N.—२ °वधैर् L.—३ आकाशे M; आकाशमेव P.—४ Bi om.
कुतः.—५ सेतुम् Bi.—६ नन्दमपास्य देवम् P M.—७ सक्त M L; धिक्कृत] N; दत्तक] M;
दुःकुल] Bi; वैशिणि all other Mss.—८ मत्तगजस्य N.—९ अनार्ये N.—१० कुल] गुण]
Bi.—११ कृतवती P M ed I, II, V.—१२ प्रकृत्यैवा] b Bi.—१३ प्रान्त] प्राय P प्राप्ति
b.—१४ N om. अपि च; Haag proposes to omit अपि च अविनीते; Dhruva अपि
अविनीते.—१५ M om. तद्; अहमयम् Be.—१६ त्वाम्] भवतीम् K; असकामाह करिष्यामि
N.—१७ निष्कामता P.—१८ किं कारणम्] कुतः ed. III.—१९ सहैककार्याणां K.—२०
देवपादपद्मोप] N.—२१ भविष्यतीति ed. I, II; advocated by Haag.—२२ °दाह्रीनां N K
M I, दाहिनां P Bi; दानां b; indistinctly Be.—२३ °उपग्रहार्थ P.

संग्रहार्थं प्रकृत्युपजापार्थं च महता कोपसंचयेन स्थापितः शकटदासः । प्रति-
क्षणमरातिवृत्तान्तोपलब्धये तत्संघातभेदाय च व्यापारिताः सुहृदो जीवसिद्धि-
प्रभृतयः । तत् किमत्र बहुना ।

इष्टात्मजः सपदि सान्वय एव देवः
शार्दूलपोतमिव यं परिपुष्य नष्टः ।
तस्यैव बुद्धिविशिखेन भिनभिर्मर्म
वर्माभिवेद्यदि नं दैवमदृश्यमानम् ॥ ९ ॥ ३७ ॥

तत प्रविशति कञ्चुकी ।

कञ्चु ।

कामं नन्दमिव प्रमथ्य जैरया चाणक्यनीत्या यथा
धर्मो मौर्ये इव क्रमेण नगरे नीतः प्रतिष्ठां मयि ।
तं संग्रह्युपचीयमानमपि^१ मे लब्धान्तरः सेवया
लोभो राक्षसर्वजयाय यतते जेतुं न शक्नोति च ॥ १० ॥ ३८ ॥

इदममाल्यराक्षसगृहम् । यावत्प्रविशामि । परिक्रम्योपसृत्य च । स्वस्ति भवते ।

१ प्रकृत्युपजापार्थं P, परकृत्युपक्षोपरग्रहार्थं N, परकृत्युपजापार्थं bed II-V परकृत्युपक्षोपजापार्थं ed I °कृत्युपक्षेपरग्रहार्थं Bo I Telangs E G, परपक्षोपजापार्थं M B₁, om in K.—२ सन्स्थापित N—३ वृत्तान्त] वृत्त L—४ तत्सहतिभेदाय N b महतिभेदनाय Bo I B₁—५ च] om in P मया B₁—६ P L k om अत्र ; बहुना] अधुना k.—७ देव] नन्द P—८ परिपुष्य N M L—९ भिनत्ति P—१० न यदि Bo M.—११ अदृश्यमानम् N P k Be अदृश्यरूप b M L अमृश्यमान ed II, अमृष्यमान I B₁ ed V—१२ क नाट्येन परिक्रम्य इदममाल्यराक्षसस्य गृह यावत्प्रविशामि B₁—१३ जैरया P—१४ क्रमेण] Telangs M k प्रसह्य—१५ अपि] अनु L—१६ जयाम P Bo L I B₁ ed II V all other MSS विराय—१७ च] तम् L—१८ अयमसौ राक्षसो यस्याहमप्रेषित परिक्रम्य etc N परिक्रम्योपसृत्य च । इदममाल्यराक्षसगृहमुपविशामि । प्रविशामि । जययमात्यराक्षस b नाट्येनावलोक्य । अयमसौ राक्षस । स्वस्ति भवते k, परिक्रम्योपसृत्य च स्वस्ति भ° Bo, जयत्युव only M दृष्ट्वा । अयममाल्यराक्षस । परिक्रम्योपसृत्य च । अमाल्य स्वस्ति भवते ed I II, परिक्रम्योपसृत्य च । इदम् गृहम् (यावत् ।) प्रविशामि । प्रविश्यावलोक्य (विलोक्य ।) च स्वस्ति etc ed III L । परिक्रम्योपसृत्य । इदममां दामि । प्रविश्यावलोक्य च B;

राक्ष । आर्य अभिवादये । प्रियंवदक आसनमानीयताम् ।

पुरु । एदं आसणं । उवविसदु अजो ।

कञ्चु । नाट्येनोपविश्ये । अमात्ये कुमारो मलयकेतुरमात्यं विज्ञापयति ।

चिरात्प्रभृत्यार्यः परित्यक्तोचिन्तंशरीरसंस्कारं इति पीड्यते मे हृदयम् । यद्यपि स्वामिगुणैः न शक्यन्ते विसर्तु तथापि मद्भिज्ञापनां मानयितुमर्हत्यार्यः । इत्याभरणं दर्शयित्वा । अमात्ये, इदमाभरणं कुमारेण स्वशरीरादवर्तार्यं प्रेषितं धारयितुमर्हत्यार्यः ।

राक्ष । आर्य जाजले विज्ञाप्यतांमसद्वचनात् कुमारः । विस्मृता भवद्गुणपक्षपातिनो मया स्वामिगुणाः । किं तु

न तावन्निर्वार्यैः परपरिभवाक्रान्तिकृपणैः

वहाम्यङ्गैरेभिः प्रतनुमपि संस्काररचनाम् ।

न यावन्निःशेषक्षयितरिपुचक्रस्य निहितं

सुगाहं हेर्माङ्गं नृवर तव सिंहासनभिदम् ॥ ११ ॥ ३९ ॥

१ P om. आर्य; आर्य जाजले Be I Bi ed. I, II — २ आनी° om. अन्नभवतः ins. in N Be M I; उपनय K; अत्रोपनय ed. I; अन्नभवत उपनय Bi ed II, कमु° । स्वस्ति भवेत् । राक्ष° । प्रियंवदकासनमानीयताम् b — ३ उवविसदु K Ch; उप° K; उपचिदु b, एय आसने उपविसदु N; उवविसदु Bi. — ४ after उपविद्य P b I insert रा° । किमागमनप्रयोजनम् । क° — ५ P om. अमात्य. — ६ K Be Ch om. कुमारे. — ७ अमात्ये] त्यां (before मलयकेतुः) Ch; अमात्यराक्षसे P — c Ch Be om. आर्यः. — ९ परित्यक्तं] परित्यक्त K. — १० उपचितं P — ११ b om. शरीरं — १२ संस्कारं] परिष्कार Ch — १३ विद्यते मे शरीरं P. — १४ N Be Bi ins. सहस्र after गुणाः; M after न; b after यद्यपि. — १५ विस्मृतं न शक्यन्ते K Ch Be — १६ मानयतु J. — १७ Be Ch M om. अमात्य. — १८ आभरणानि° प्रेषितानि b L ed. I-III — स्वशरीरादवर्तार्यं कुमारेण N b Ch (च शरीर°); शरीरादवर्तार्यं कु° Be M Bi: स्व° क° अ° K. — १९ आर्याय प्रेषितं P. — २० तत्परिदधात्पार्यः K Ch (orig) — २१ P om. जाजले; आर्यं कञ्चुकिन् N. — २२ विज्ञाप्यताम् N; उच्यताम् K Ch. — २३ मे भवद्गुणैः पातिन N Be I, स्वामिगुणा भवद्गुणैः पातिना मे हृदयेन K Ch; मया भवद्गुणैः M; पातिन L (मया om.); एव भवद्गुणैः L, मे भगवद्गुणापेक्षया Bi. — २४ आक्रान्ति] क्लान्ति N P Ch, क्लेश K; आक्रान्ति Grab. — कृपणैः] निपुणैः P. — २५ क्षयितं N b K Ch L क्षयित Bi. — २६ चक्रस्य] पक्षस्य. N. — २७ सुगाहं P (in marg. सितिवृहे) K; सुगाहं N b Be M Bi Grab; सुगाहं Ch. — २८ हं N P (I) हेमाङ्गं सुपण्डितम् Grab.

कञ्चु । अर्मात्ये नेतरि सुलभमेवत् कुमारस्य । तत् प्रतिमान्यतां कुमारस्य प्रथमः प्रणयः ।

राक्ष । आर्यं कुमारं इवानतिक्रमणीयवचनो भवानपि । तदनुष्ठीयतां कुमारस्याज्ञां ।

कञ्चु । नाट्येन भूपणानि परिधाप्य । स्वस्ति भवते । साधयाम्यहर्भुं ।

राक्ष । आर्य अभिवादन्ये ।

कञ्चु । निष्क्रान्तः ।

राक्ष । प्रियंवदक ज्ञायतां को ऽसद्दर्शनार्थी द्वारि तिष्ठति ।

पुरु । जं अञ्जी आणवेदि । इति निष्क्रम्ये आहितुण्डिकं दृष्ट्वा । अञ्जं को तुमं ।

आहि । भई अहं सु आहितुण्डिंओ जिण्णविसो णामं । इच्छामि^३ अमच-
रखसंसं पुरंदो सपेहिं खेलिदुं ।

१ अमात्य अमात्ये Bo, अमात्य नेतरि [in marg स्वयि] Ch—२ सर्वमपि सुलभं P.—
३ कुमारस्य] कुमारेण N K Bo, N adds अवगम्यते after it.—४ प्रतिमान्यतां Be, सत्तु
मान्यतां Bi—५ अयमप्रथमः N—६ आर्यं तिष्ठतु कुमारः K—७ कुमार इव] कुमारवद् Be
कुमारादपि Bi—८ वचनो मे भवान् K Bo Ch Bi, दासतो भवान् M.—९ अनुष्ठीयते
कुमाराज्ञा Be.—१० आभरणानि N, नाट्येन भूपण्येत्वा M—११ साधयाम्यहं स्वाधिकारं N,
गच्छाम्यहमितः P—१२ K om. this line, गम्यतामार्याभिवदन्ये M, ed I. II add कञ्चुं
स्वनियोगं साधयाम्यहमिति सत्तुतो निष्क्रान्तः—१३ को ऽयम् ed I. II, कोऽपि Bo (see
h.), N K Ch have कः after द्वारि; M before it.—१४ दंनंताकांक्षी K Ch.—
१५ तिष्ठतीति M.—१६ अञ्जो] देवो K अमचो M—१७ निष्क्रम्य] परिष्क्रम्य P; आहितुण्डिकं
प्रतिदृष्टति Be, दृष्टति L—१८ जं अञ्ज ed I II, अञ्ज om in P, अहं Bo l instead of
अञ्ज—१९ तुमं ति Be, तुयं M.—२० अहं om. in K—२१ वत्तु P आहिं सु अहं M.—
२२ जिण्णविसो णाम om. in Bo M l Bi; जुण्णविसो My.—२३ इच्छेमि L—२४ h
Ch M Bo om रखसं—२५ पुरंदो N, सपेहिं M (which often om. the Visarga).—
२६ खेलिदुं K M ed I. II

पुरु । चिह्नं ताव जाव अमचस्स णिवेदेमि । राक्षसमुपसृत्य । अज्जं
एसो वसु सप्पजीवी इच्छदिं अमचस्स पुरदो सप्पेहिं खेलिंदुं ।

राक्ष । वामाक्षिस्पर्न्दं सूचयित्वा आत्मगतम् । कथं । प्रथममेवं सर्पदर्शनम् ।
प्रकाशम् । प्रियंवदक न नः कुतूहलं मर्येयुं । तत्परितोष्य विसर्जयैनम् ।

पुरु । जं अज्जो आणवेदि । निष्कम्ब आहितुण्डकमुपसृत्यं । अज्ज अदंस-
णेणावि अज्जो पसादं करेदि ण उण दंसणेण ।

आंहि । भेदं । विण्णवेहि महे वअणेण अमच्चं । ण केवलं अहं सप्पजीवी ।

१ K ms अह before चिह्नं—२ दाव जाव N K Be M B₁, ताव जाव b, चिह्नदु दाव तुमं अमचे णं P, चिह्न दाव अं Ch, अ रक्खत्तं N—तिह्णु भवान् यावदमात्पराक्षसत्थाने (?) निवेदयामि Grah (In correlative clauses ताव instead of दाव; see Index of Prakrit words)—३ अज्ज] अमच b Be M B₁, सु Be M—४ सप्पोपजीवी ed I. II. Grah सप्पाजीवी Ch, सप्पजीवनो M—५ इच्छसि M—६ अमचस्स पुरदो om in Be B₁, अजस्स N—७ इच्छदि after खेलिंदुं N, कीलिंदुं M, सप्पं दंसदुं L, दसिंदुं K Ch, सप्पाणं अमं पुं दंसदुं ed I, इच्छति अं पुं सर्पे. फ्रीडितुं दर्शयितु च Grah—८ स्पन्दन Be M (om आत्मगतं)—९ प्रथमम्] प्रातर १, आ प्रथममेवाहिदर्शनम् B₁। एव तावत् P—१० कृतुहलं ed I. II, कौतूहलं B₁ Be ed. III, कौतुकं b—११ सर्पेयुं सर्पदर्शने Be B₁ I ed II, ed I. II ms before it अस्ति—१२ तव] इत्. Be—१३ अज्जो] अमचो Be M.—१४ उपसृत्य] उपेत्य M—१५ अज्ज] अह b ed I II—१६ उण] दे P, om in b, पुण Be, एतो खु दंसणहलेण दे अमचो N, एतो खु दे सप्पदंसणेण विना अमचो b, एतो वसु दे अमचो सप्पदंसणपसादं K, एतो वसु अदंसणफलेण ते अमचो Be, एतो वसु दे जं अमं दंसणेण पसादं करेदि त अदंसणेण Ch, दंसणपळेण दे अमचो पं करेद M, एतो खु दे दंसणकजेण अमचोपसादं करेदि ण उण सप्पदंसणेण L, एतो अदंसणेण फलेण I, दे अदंसणेण जेअ अमचो पसादं करेदि ण उण सप्पदंसणेण B₁, आर्यो मन्त्रिराक्षसोदर्शनेनैव प्रसादं करोति न पुनर्दर्शनेन Grah । एतो वसु दे अमचो अदंसणेण फलं देदि ण पुण ed I, एतो वसु दे अमचो [फलं देदि] [पसादं करेदि] ण उण ed II, एतो खु दे दंसणकजेण अमचो ण उण सप्पदंसणेण ed III; एतो खु दे दंसणफलेण अमचो ed V—१७ M om the text from आहि ns far as अमच्चं, अहिं P.—१८ Ch om. भह, भहसुह b—१९ भह Be I E₁, ने P, मम N b K Ch.—२० एवलं P.—२१ P Ch Be M B₁ om अहं.—२२ सप्पोपजीवी N ed I II, सप्पाजीइ अवि अ Ch, सप्पोपजीवनो M, उण after it in B₁। पाउअकवि P b K B₁, पाइअकवि (1 N), पायडकवि Be, पाउअकई Ch, पाअडकई M; पाउअकवी I ed I. II V, पाउडकवी ed III L, no Mss has पाउड (Pischel § 53)

पाउडकवि कसु अहं । ता जंइ मे^१ दंसणेण अमचो पसादं णं करोदिं ता एदं पिं^२ पत्तअं वाचेदुं पसीददु तिं । पन्नमर्पयति ।

पुरु । पत्रं गृहीत्वा राक्षसमुपसृत्य । अमचं ए^३सो कसु सर्पजीवी विण्णं-
वेदि । ण केवलं अहं सर्पजीवी । पाउडकवि^४ कसु अहं । ता जंइ मे^५ दंसणेणं
अमचो पसादं णं करोदिं^६ तौ एदं पिं^७ पत्तअं वाचेदुं पसीददु ति ।

राक्ष । पत्रं गृहीत्वा वाचयति ।

पाऊण गिरवसेसं कुसुमरसं अंतणो कुसलाए ।

जं उगिगरेइ^८ भमरो तं अण्णाणं कुणह कजं ॥ १२ ॥ ४० ॥

विचिन्त्य । आत्मगतैर्मु^९ । अये कुसुमपुरवृत्तान्तज्ञो ऽहं भवत्प्रणिधिश्चेति गा-
थार्थः । कौर्यव्यग्रत्वान्मनसः प्रभूतत्वाच्च प्रणिधीनां विस्मृतम्^{१०} । इदानीं स्मृति-

१ यदि N Bo—२ मे] मम P K मह Be; om. in N.—३ अमचो] अजो P.—४ पसादं K । ण दंसणेण पं मे N, अदंसणेण Ch; दंसणेण विणा Bi (omitting ण before करोदि)—५ करोद् M.—६ Be Bi om. पि; पि दाव N.—७ पत्तं Ch—८ वाचेदु b K Bo Ch; वाचेदुं पसादेदुंति M; वाचिअ पसादं कं Bi—९ ति om. in P, पन्नमर्पयति om. in P Bo M—१० पत्रं गृहीत्वा om in Bo । उपेत्य M—११ अमच om. in N—१२ एसो om. in Ch M, सु N b—१३ सर्पजीवी] सप्पोपजीवनो M, आहितुपिडओ b Bo Ch; आहितुं जिण्णविसो K—१४ अमचं विण्णवेदि b Bo Bi ed. III—१५ ण एवलं P—१६ अहं om. in P Ch Bi—१७ सप्पोपजीवी N Grah (उप) ; सप्पाजीइ Ch—१८ पाउडकवि P b K; पाइअकह्वि N; पायडकवि Be, पाउअकह्व Ch, ण केवलमित्यादि पठति M; सर्पजीवी कसु अहं टण पाउअकवि Bi, सु N b—१९ यदि N.—२० मम K, om. in Bo Ch; अजो अमचो P.—२१ अमं ण दंसणेण पसादं मे N, अदंसणेण Ch, अमचो दंसणेण पसादं न करोदि Bi; अदंसणेण पद्यमात्यः प्रसादं करोति Grah.—२२ पसादं K Ch.—२३ करोदु K.—२४ तदो Bo Bi.—२५ पि om. in Bo Bi.—२६ पत्तयं Be पत्तं Ch Bi—२७ वाचिअ Bi.—२८ आत्मगतं वाचयति P.—२९ पीरव-सेसं Be, निं Ch.—३० अण्णो Ch, (see h च)—३१ 'खदाए all Ms., कुसुमलशाए P K.—३२ उगिगरेति भमरा N M Bi, उगिगरेति b, उगिगरइ भमरो P, उगिगरेइ भमरो K Bo Ch L I, ed. V, यद्यद्विरति Rat, यदुद्विरति Grah, यदुद्विरति Vat. सं अण्णाणं कुणह कजं P Bo M, कुणन्ति तद्दुअं N, जं अं कुणह कजं K; तं कुण्णह कजं Ch, कुणति तं कजं L; तदन्वेषां करोति कार्यं Grah.—३३ आत्मगतं om. in P K Ch Bi.—३४ अये om. in M; अप् Bo Ch, अतो Bi—३५ एवप्रणिधिश्चेति P Bo Bi; भयतः N, च] N एव; Ch om—३६ अथ कार्यं Ch, आ कार्यं M; आः कार्यं Bi ed. I. II. अतिरघटं K—३७ विस्मृतं] om. in N K Bo Bi, न ज्ञायते Ch.

रुपलब्धा । व्यक्तमाहितुण्डकच्छब्दना-विराधगुप्तेनानेन भवितव्यम् । प्रकाशम् ।
प्रियंवदक प्रवेशयैनं । सुकविरेपः । श्रोतव्यमस्मात् सुभाषितम् ।

पुरुः । जं अञ्जो आणवेदि । आहितुण्डकमुपसृत्य । उवसर्षद्दु अञ्जो ।
आँहि । नाट्येनोपसृत्यात्रलोक्यात्मगतम् । अये अयंमाल्यराक्षसस्तिष्ठति ।

5 स एपः

वामां बाहुलतां निवेश्य शिथिलां कण्ठे विवृत्ताननां
स्कन्धे दक्षिण्यो बलान्निहितैथाप्यङ्गं पतन्त्यां मुहुः ।
गाढालिङ्गनसङ्गपीडितमुखं यस्योद्यमाशङ्किनी
मौर्यस्योरसि नाधुनापि कुरुते वामेतरं श्रीः स्तनम् ॥१३॥४१॥

प्रकाशम् । जअदु जअदु अञ्जो ।

10 राक्ष । विलोक्य । अये^{१३} विराध । इत्यङ्गोक्ते । विरूढस्मथुः । प्रियंवदक
भुजङ्गैरिदानीं विनोदः । तद्विश्रम्यतां परिजनेन । त्वमपि स्वमधिकारमशून्यं
कुरु ।

पुरु । जं अमञ्चो आणवेदि । इति संपरिजनो निष्क्रान्तः ।

१ कुमुमपुरादागतेन वि° ed. I. II. °गुप्तकेन P.—२ अनेन om. in M.—३ अस्माभिः
M.—४ सुभाषितं भवति Ch.—५ अमञ्चो M. Bi । निष्क्रम्याहितु° Be M; अहितु° P ति
निष्क्रान्तः Ch.—६ उप° N b Bi; उअसरद्दु K; विशद्दु अञ्जो Ch.—७ अहि° P.—८ प्रविश्य
N P; विलोक्य N Be M (adding च) Bi.—९ अयमसौ N.—१० तिष्ठति om. in b K
Be Ch Bi.—ed. I. II. ins. संस्कृतमाश्रय्य after तिष्ठति; L after विलोक्य.—
११ स एपः] om. in Ch Be Bi; पश्य चन्द्रगुप्तगता लक्ष्मीर्भवदीया । कुतः N; य एप M.—१२
शिथिला N; शिथिलं b Be (orig.) M; ed. II. III. V.—१३ विवृत्ताननां K; निवृत्ता° b
Bi ed. III.—१४ बलेन चिद्यताप्यङ्गे पतन्ती N.—१५ अङ्गे Bi.—१६ चलन्त्या K.—
१७ मुखी K; पीडनमुखं N b, संगकातरमुखी Ch °मुखं ed. II.—१८ यस्येदमाशङ्किनी N.—
१९ श्रिस्तलं P; श्रीस्तलं K.—२० जयदु Be Ch; जेदु M.—२१ अञ्जो] अमञ्चो K b
Ch M Bi.—२२ P om. अये; विराधगुप्त N P M Bi.—अर्थोक्तिन N b.—२३ विरूढ-
स्मृतिः ed. I. II. V. against the best Mss.; विरूढस्मथो Bi; प्ररूढरमथुः L; °स्मथुरयं Ch
स्मथुरिति विहस्य M.—२४ भुजङ्गैः P Ch Bi.—२५ विनोदो जः N; न विनोदः Ch; विनोदयामः
l Bi ed. II. V. विनोदयितव्यम् ed. III. L.—२६ तद्] तावद् Bi.—२७ विश्रम्यताम्] वि-
श्राम्य° N; विश्रम्यतामितः P K; निष्क्रम्यतामितः M.—२८ नः परिजनेन Be Bi; परिजनेन सह
P M.—२९ स्वनियोगम् P; स्वाधिकारम् Ch ति [नि] योगम् M.—३० अशून्यं कुरु] अनुतिष्ठ
N.—३१ सपरिवारो b.

राक्ष । सखे विराधगुप्त । इदमासनम् । आसताम् ।

विरा । यदाज्ञापयत्यार्यः । इति नाट्येनोपविष्ट ।

राक्ष । निर्वर्ण्य । अहो देवपादपद्मोपजीविनो जनस्यावस्था । इति रोदिति ।

विरा । अमात्य अलं शोकेन । नांतिचिरादमात्योऽस्मान् पुरातनीमव-
स्थामारोपयिष्यति ।

5

राक्ष । संखे विराधगुप्त । वर्णयेदानीं कुसुमपुरवृत्तान्तम् ।

विरा । अमात्य विस्तीर्णः कुसुमपुरवृत्तान्तः । तत् कुतः प्रभृति कथयामि ।

राक्ष । सखे चन्द्रगुप्तस्यैव तावन्नगरप्रवेशात्प्रभृति मत्प्रयुक्तैस्तीक्ष्णर-
संदादिभिः किमनुष्ठितमिति श्रोतुमिच्छामि ।

विरा । एष कथयामि । अस्ति तावच्छक्यैर्वेनकिरातकाम्बोजपारसी-

10

१ P Ch (in marg) ins विलोक्य before सखे—२ यद्] यथा P K । नाट्येनो-
पस्त्योपविष्ट K—३ निर्वर्ण्य] सवाप्य b P, सखेद निर्वर्ण्य ed I. II.—४ देवस्य K,
देवस्य नन्दस्य Ch—५ पद्म om in P Be M—६ इयमवस्था M l B₁ ed I II, अवस्थे-
यम् ed III—७ अति om in K—८ अस्मान् पुन N, अस्मासु B₁, अस्मान् ed I II
—९ अवस्थाम्] इदाम् N—१० M om सखे—११ वर्णय] कथय K Ch—१२ K Ch om
इदानीम्—१३ °वृत्तान्त विस्तीर्ण तत्कृत N—१४ तत्] तदा M—१५ आज्ञापय कुन K Ch
M B₁, °पयतु युत b Be—१६ कथयामि] वर्णयामि ed III L—१७ चन्द्रगुप्तस्यैव
Ch—१८ P K Ch B₁ om तावत्—१९ मत्] अस्मत् P b K Be l B₁—२० प्रयुक्तै]
प्रणिधिभि ed I II, प्रयुक्तेषु P—२१ M om तीक्ष्ण—२२ रसदै P Be B₁, रसदाद्ये
M l, रसदै (!) b °दीभि (!) K, °दादिभि N Ch (see 4218) °वाविभि L—२३ इत्या-
दित N b l B₁, इत्यादि P, तदादित Ch K Telangs E have only इति, Lassen, Haag
and Dhruva have already remarked that the words of Ruks asking to relate
the events from the entry of Chandragupta are in contradiction with the
answer given by the spy who begins his tale with the siege of Kusuma-
pura. Haag proposes to cancel the passage from अमार्य up to इच्छामि while
Dhruva inserts आदि [इत्यापादित] Neither is convincing It seems sufficient
to omit with Telangs E and with K the word आदि I have not noted
the reading of Be M—२४ सखेविरातययत् P, चाद्रीकपारसीक N चाद्रीकपारसीक
M, Ch om. पारसीक, Be पारसीक, B₁ om. किरात, Be B₁ om चाद्रीक

कवाह्नीकप्रभृतिभिश्चाणक्यमतिपरिशुहीतैश्चन्द्रगुप्तपर्वतेश्वरबलैरुदधिभिरिव प्रलयकालचलितसलिलगम्भीरैः समन्ताद्गुरुद्वं कुसुमपुरम् ।

राक्ष । ससंभ्रमं शस्त्रमाकृष्य । आः मयि स्थिते कः कुसुमपुरमवरोत्स्यति । प्रवीरक प्रवीरक क्षिप्रमिदानीम्

प्राकारान् परितः शरासनधरैः क्षिप्रं परिक्षिप्यतां

द्वारेषु द्विरदैः प्रतिद्विर्पघटाभेदधमैः स्थीयताम् ।

सुक्त्वो मृत्युभयं प्रहर्तुमनसः शत्रोर्वले दुर्बले

ते निर्यान्तु मया सहैकमनसो येषामभीष्टं यशः ॥ १४ ॥ ४२ ॥

विरा । अमात्य अलगावेगेन । वृत्तमिदं वर्ण्यते ।

राक्ष । कथम् । वृत्तमिदम् । मया पुनर्ज्ञातं स एवायं कालो वर्तते । शस्त्रमुत्सृज्य सास्त्रम् । हा देव नन्द । स्मरन्ति ते राक्षसः प्रसादानां यस्त्वमत्र काले

यत्पैपा मेघनीला चलति गजघटो राक्षसस्तत्र यायाद्

एतत्पारिप्लवाम्भैःपुति तुरगबलं धार्यतां राक्षसेन ।

१ मतिबल M.—२ P om. परि—३ पर्वतक । Be.—४ महाप्रलय° M, प्रलयोच्चसलिलैः L—५ चलित] कलित N P, उच्चलित ed III—गम्भीरैः P, गम्भीरसलिलैः Ch. सलिलसंचयैः b Be M1 Bi ed I, II, °सलिलैः K ed III, V.—६ ससंभ्रमं] M om, सकोधं K; आः] Be l om., अवे Ch L कष्टं भोः कष्टं ससंभ्रमं शस्त्रमाकृष्य मयि° B1—७ अपरोत्स्यति M; उपरोत्स्यति P b B1 Be (°तीति).—८ प्रवीरक] once only P, वीरकवीरक K Be, धीरक l B1, विराधगुप्त M instead—९ प्राकारं M L.—१० परिक्रम्यतां L ed III—११ प्रतिद्विप° Ch M ed III, recommended by Harig cf. Mahābh VII, 96, 11: गजः प्रतिगजं यथा । the other Mss. परद्विप°—१२ सुक्त्वा] त्यक्त्वा P L ed. III.—१३ अलगावेशेन Ch Grah—१४ N om कथं इदम् ; नि शस्य कष्टं वृत्तमिदं b L ed. III; इदम्] एवेदानीम् P—१५ निशस्य मया पुनर्ज्ञातं B1, K om. पुनः; न ज्ञायते P.—१६ अयं om. in K Ch B1—१७ काले] समयो B1 वर्तत इति N M B1—१८ देव स्वार्थसिद्धे N M, देव स्वार्थसिद्धे नन्द K, Ch (sec. h. in marg) स्वार्थसिद्धे.—१९ स्मरन्ति ते राक्षसं प्रति प्रसादातिशयम् L ed III, ते प्रसादानां B1—२० यस्त्वमत्र संग्राम° b, यस्त्वं तत्र काले Ch, यस्त्वमत्रकाले M; यस्त्वमीदृशे काले B1 यस्त्वेवविधे ed. I II; त्वमत्र संग्रामकाले L ed. III.—२१ चरति K ed III.—२२ करिवटा K.—२३ एतत्] यत्तत् B1—२४ अमः] अभ्र° N Ch, अभ्रुत° B0, अभ्रपुति B1—२५ यार्यताम् Ch L ed. III.

पत्नीना राक्षसोऽन्तं नयतु बलमिति प्रेपयन्मैह्यमाज्ञाम्

अज्ञासीः प्रीतियोगात् स्थितमिहं नगरे राक्षसानां सहस्रम् ॥ १५ ॥ ४३ ॥

ततस्ततः ।

विरा । ततः समन्तादुपरुद्धं कुसुमैपुरमवलोक्य बहुदिवसप्रवृत्तमति-
महदुपरोधवैशसमुपरि पौराणां वर्तमानमसहमाने तस्यामवस्थायां पौरजनापे-
क्षया सुंरुद्रामेत्यापक्रान्ते तपोवनाय देवे सर्वार्थसिद्धौ स्वामिविरहात्
प्रैशियिलीकृतप्रयत्नेषु युष्मद्वलेषु वोर्षणाव्याधांतादिसाहसालुमितेर्वन्तर्नगर-
निवासिषु पुनरपि नन्दराज्यप्रत्यानयनार्थं सुरुद्रामंधिगतेषु युष्मासु चन्द्रगुप्त-
निधनाय युष्मत्प्रयुक्त्या विपकन्यया यातिते तपस्विनि पर्वतेश्वरे ।

राक्ष । सैखे पश्याध्वर्यम् ।

कर्णेनैव विपाङ्गनैकपुरुषव्यापादिनी रक्षिता

हेन्तुं शक्तिरिवार्जुनं बलवती या चन्द्रगुप्तं मया ।

सा विष्णोरिव विष्णुगुप्तहतकस्यात्यन्तिकश्रेयसे

हैडिम्बेयैमिवेत्यं पर्वतनृपं तद्बध्यमेवावधीत् ॥ १६ ॥ ४४ ॥

१ अन्तर्नयतु P Be Bi, अन्तवन्नयतु M—२ प्रेपयन्] प्रेरयन् P K—३ प्रीतिमयो-
गात् N; कार्ययोगात् K, स्नेहयोगात् ed L II—४ इह] इव Ch L—५ कुसुम]
पुष्प ed L II—६ प्रवृत्तम्] प्रभृति । Be ed II—७ म अति om in K, अति om. in
l Ch Be—८ वेनात् M—९ परिवर्तमानम् b K Be Ch l Bi—१० तस्यामपि Pb Be
M l, अस्यामेव K Ch (sec h t), अवस्थाय Bi—११ सुरुद्रामेत्य om in N Be M
l, सुरुद्राम् b L, अपक्रान्तेन सुरुद्रादारेण Bi—१२ अपक्रान्ते] प्रक्रान्ते N, गते K Ch, K om
the text from [देवे up to ग] तेषु—१३ परिशियिली N, सुशियिली ed I II, विरह-
प्रशियिलीमूलेषु युष्मद्वलेषु M—१४ चलेषु] प्रयुक्तेषु P—१५ जयघोषणा L ed I—V.
(cf Act III, v 26), जयघोषणा L, आघोषणा b—१६ व्यापात्] घात M—१७ अनुमि-
तेषु] अनुष्ठितेषु b, अनुमितोद्विभ्रान्तनगरं P, अनुगतेषु M, अनुमितं N l Bi—१८ निवा-
सिषु] वासिषु l Bi—१९ प्रत्यानयनाय P, प्रत्यागमनाय Bi—२० सुगाङ्गम् N, सुरुद्राम्
P l, सुरुगाम् Be—२१ अधिगतेषु] अतिप्रान्तेषु N, उपगतेषु M, सुरगया पहिरपगतेषु
ed III—२२ युष्मासु] युष्मत्पनिधिषु P—२३ प्रयुक्ताया विपकन्याया M—२४ राक्ष
शान्तं पार्यं सते P—२५ हन्तुं] जेतुं M—२६ आत्यन्तिकं N, एकात्मिकं P, उत्पातिकश्रेयसे
b, आत्यन्तिकप्रीतये Telang's E—२७ हैडिम्बेयम् L—२८ इवेत्यं उपेत्य P; इवाय M L
Bi.

विरा । अमात्यं देवस्यात् कामचारः । किमत्र क्रियते ।

राक्ष । ततस्ततः ।

विरा । ततः पितृवधपरित्रासादपक्रान्ते कुंभारे मलयकेतौ विश्वासिते पर्वतकभ्रातरौ वैरोचके प्रकाशिते चन्द्रगुप्तस्य नन्दभवनप्रवेशे चाणक्येनाहूयाभिहिताः कुसुमपुरनिवासिनः सर्व एव सूत्रधारौ यथा सांवत्सरिकदत्तलक्षणशादधैवार्धरात्रसमये चन्द्रगुप्तस्य नन्दभवनप्रवेशो भविष्यतीति । अतः प्रथमद्वारात्प्रभृति संस्क्रियतां राजभवनमिति । ततः सूत्रधारैरभिहितम् । आर्यं प्रथममेव देवस्य चन्द्रगुप्तस्य नन्दभवनप्रवेशमुपलभ्यै सूत्रधारेण दारुवर्मणा कनकतोरणन्यासादिभिः संस्कारविशेषैः संस्कृतं राजभवनद्वारम् । इदानीमंसाभिरभ्यन्तरे संस्कारो विधेय इति । ततश्चाणक्यवदुनानादिष्टेनैव दारुवर्मणा संस्कृतं राजभवनद्वारमिति परितुष्टेन सुचिरं दारुवर्मणः दाक्ष्यमभि-

१ अमात्य om. in K; तत्किम् Be Bi; अत्र om. in N P K Be M Bi; क्रियताम् N M Bi.—२ ततश्च (sec. h.) P.—३ परि om. in b K Be Ch Bi.—४ अपक्रान्ते कुसुमपुरात् ed. I. II.—५ कुंभारे om. in P Ch.—६ M ins. च after विश्वासिते.—७ पर्वतकभ्रातरौ] तद्भ्रातरौ P.—८ वैरोचके L ed. III.; वैचोचनके 1.—९ प्रकाशिते] प्रकाशिते N; प्रकाशिते ed. II प्रख्यायिते K.—१० प्रवेशे। श । ततः ततः । विरा । ततश्चाण^१ Pb Bi.—११ चाणक्य-
हृतकेन b M ed. I.—V.—१२ अभिहूय P.—१३ सर्वे कुसुमपुरनिवासिनः Ch; M om. नि.—
१४ एव om. in K Ch.—१५ सूत्रधाराः] सूत्रकाराः M.—१६ यथा om. in Be M Bi; यथैवात् Ch.—१७ सांवत्सर^१ P.—१८ दत्तलक्षणशात्] Telang's E. Ch sec. h; N Ch (orig.)
om. दत्तलक्ष; P om. दत्त; आदेशात् b Be L 1 Bi ed. III. V; वचनात् M ed I. II; सांव^१
वशाद् om. in K.—Ch M L om. अद्यैव; b Be Bi om. एव.—१९ अर्धरात्रे P M; एव
om. in b Be Bi.—२० Be om. the text from चन्द्रगुप्तस्य to देवस्य —२१ Nb K
Ch M om. इति—२२ ततः b K M.—२३ प्रथमद्वारतः M; पूर्वद्वारप्रवेशात्प्रभृति N;
प्रथमद्वारप्रवेशात्प्रभृति P; प्रथमद्वारप्रवेशात् K; पूर्वद्वारात्प्रभृति L; पुरद्वार^१ 1, पुरद्वारप्रवेशात्
b Bi.—२४ Ch om. the text from धनमिति as far as न्य च Act III, after
verso १४.—२५ सूत्रकारैः M.—२६ प्रवेशो भविष्यतीति N M.—२७ सूत्रधारेण M.—
२८ राजभवनम् N, प्रथमद्वारमिति K; प्रथमराजद्वारं ed. I. II; संस्कृते राजद्वारे Be Bi.—
२९ इदानीम्] सांप्रतं Bi.—३० अभ्यन्तरे गत्या P, आभ्यन्तरम् M.—३१ विधेय] आपेय P L 1
Bi.—३२ आदिष्टेन Be M; K om. एव.—३३ सूत्रधारेण दारुवर्मणा P, सूत्रधारेण दारु^१ M.—
३४ परितुष्टेन M; संतुष्टेन Bi.—३५ दारुवर्मणः before सुचिरं Be Bi; om. in M.

प्रशस्याभिहितम् । अचिरादस्य दाक्ष्यस्यानुर्हूपं फलं दाख्यर्माधिगमिष्यतीति ।

राक्ष । सोद्वेगम् । संसे कुतश्चाणक्यवदोः परितोपः । अफलमनिष्टफलं वा दाख्यर्मणः प्रयत्नमधिगच्छामि यदनेन बुद्धिमोहादथवा राजभक्तिप्रकर्षान्धियो-
गकालमप्रतीक्षमाणेन जनितश्चाणक्यवदोश्चेतसि धलवान्विकल्पः । ततस्ततः ।

विरा । ततश्चाणक्यवदोश्चेतसि धलवान्विकल्पः । ततस्ततः । चन्द्रगुप्तस्य
नन्दभवनप्रवेशो भविष्यतीति शिल्पिनैः पौरांश्च गृहीतार्थान् कृत्वा तस्मिन्नेव
क्षणे पर्वतेश्वरं भ्रातरं वैरोधकमेकांसने चन्द्रगुप्तेन सहोपवेश्य कृतः पृथ्वीराज्य-
विभागः ।

राक्ष । किं चातिरुष्टः पर्वतेश्वरं भ्रात्रे वैरोधकार्यं पूर्वप्रतिश्रुतो राज्यार्थः ।

विरा । अमार्त्यं अथ किम् ।

राक्ष । आत्मगतम् । नियतमतिधूर्तेन वदुनीं तस्यापि तपस्विनैः
कमप्युपांशुवधमाकलय्य पर्वतेश्वरविनीं शजनितस्यायशसः परिहाराथमेपा
लोकभक्तिरूपचरिता । प्रकाशम् । ततस्ततः ।

१ b om अभिप्र, P इति प्रशस्य—२ अनुरूप om in P M—३ दाख्यर्मा समधि
गमिष्यतीति P, दाख्यर्मन्चचिरादा^० तीति K दाख्यर्मन् फलमधिगमिष्यसि Bo1 फल दाख्यर्मन्
धिगमिष्यसि B1, N om दाख्यर्मा—४ सोद्वेग b सावेग M—५ सखे om in K M B1—
६ कुत] तत M—७ चाणक्यवदोश्चेतसि P—८ अनिष्ट वा K M—९ प्रयत्नम्] यत् B1, शिल्प
K—१० अयगच्छामि N Be B1 ed I II अप^० M—११ यतो N M—१२ प्रकर्षतो N,
राजप्रकर्षं नयता कालमप्रतीक्ष्य^० Be राजभक्ति प्रकर्षं नयता B1, राजकार्यानुरोधात् ।—नियो
मकालम्] समयम् B1—१३ अपेक्षमाणेन P—१४ सजनित ed. I II—१५ बलाद् P,
शुगहान् B1—१६ वितर्क M l (orig)—१७ ततस्तत om in Be—१८ चाणक्यानुहूल^०
K—१९ पौरा शिल्पिनश्च F—२० गृहीतसमयान् K^० ed I II—२१ पर्वतेश्वर^० M, पर्वतक^०
B1—२२ वैरोचकम् ed III (L has ^० throughout) वैरोचनकम् l—२३ चन्द्रं सहै
कासने N K M—२४ निवेश्य N M—२५ पृथिवी^० Be M l B1—^०राज्यप्रविभाग N Be
राज्यार्धविभाग b l—२६ b Bo1 B1 om च किं नाम K—अनुहृष्ट N—२७ पर्वतकभ्रात्रे N
K M—२८ वैरोचकाय ed III—२९ अतिरुष्ट^० श्रुतमर्धराज्य M^० राज्यार्ध P K, राज्यार्ध N
राज्यार्धविभाग b, राज्यार्धप्रविभाग l Be, राज्यार्धभाग B1—३० अमार्त्य om in P Be M,
B1—३१ अतिधूर्तवदुना ed I II अति^० चाणक्यवदुना K L, P om वदुना—३२ अपि om
in P—३३ तपस्विन om. in M—३४ विमपि K Bo1—३५ विनाश^०] यथ^० P M—
३६ परीहार^० P, जनितमयता प्रमाद्युमेपा L—३७ लोकभक्ति Pb K N (?), लोकवृत्ति
M, प्रसिद्धि L l B1 ed II (altern) III V, प्रतिप्राप्ति ed. I, ed II alternatively
—३८ उपचरिता] उपचिता N K L ed III, उपरचिता M l B1

विरा । ततः प्रथममेव प्रकाशिते रात्रौ चन्द्रगुप्तस्य नन्दभवनप्रवेशे
 कृताभिषेके च हिमविमलमुक्तौ गुणपरिक्षेपोपरिचितपट्टमयवारवार्णप्रच्छादितशरीरे
 मणिमयमुकुटनिर्यमितरुचिरतरमौलौ सुरभिर्कुसुमवैकक्षिकोवभोसितवक्षःस्थले
 परिचितजनैरप्यनभिज्ञायमानांकृतौ चाणक्यहृतकस्याज्ञर्या चन्द्रगुप्तोपवाहा
 चन्द्रलेखां नाम गजवशांमारुह्य चन्द्रगुप्तानुयायिना राजलोकेनानुगम्यमाने
 देवस्य नन्दस्य भवेन प्रविशति वैरोधके युष्मत्प्रयुक्तेन सूत्रधारेण दाखवर्मणां
 चन्द्रगुप्तोऽयमिति मन्यमानेन वैरोधकस्योपरि पातनाय सञ्जीकृतं यन्त्रतोरणम् ।
 अत्रान्तरे वह्निर्गृहीतवाहनेषु स्थितेषु चन्द्रगुप्तानुयायिषु भूमिपालेषु युष्मत्प्र-
 युक्तेनैव चन्द्रलेखानिपादिना वर्वरकेण कैनकदण्डिकान्तनिहितामंसिपुत्रिका-

१ प्रकाशिते b Be M B₁ N ('सि'), see P 52, 4, ततश्च प्रथमप्रकाशिते ऽर्धरात्रे P,
 प्रकाशीकृते ऽर्धरात्रे K.—२ च] om in N Be M B₁, किल L ed III, वैरोधके after च in
 b K (om धके) L ed. I II, वैरोधके । —३ हिम om in N Be M L | B₁ ed III V —
 ४ मुक्ताफल P, मुक्तामणि L |, ed. III. मुक्तागण B₁ —५ परिक्षेपेण I Be B₁, K om. गुण
 परिक्षेप —६ उपरचित] विरचित b L, परिचित K, उपरचिते M, उपरिचित B₁ —७ विचित्रपट्टमय°
 K I, चित्रपट्टमणिमय M, चित्रपट्टमय L N (ट्ट), पट्ट ed. I II —८ चारवाण] वाणवार
 K, चारणवाण M, प्राचरण B₁ —९ N K Be M | om मय, मुकुट M —१० 'नियन्निविड
 नियमित' N, यधननिविडनियमित b, यधनिविड° B₁, निरन्निविड K, यधनिविड°
 Be, नियन्निविडित M, यधनिविडितनियमित I, पट्टयन्निविडितनियमित ed I, निविडितनियमित
 L ed. III V, P om. निविड —११ रुचिर Be M B₁ —१२ सुरभितर P —१३ 'वैकक्ष' P,
 'वैकक्षक K, वैकक्ष्यमाला M, दामवैकक्षक N, दामवैलक्ष्य L आदामवैकक्षिक Be (in
 marg पर्यतकुसुमदाम), दामवैकक्षिक I B₁ ed I II —१४ अभिमासित P —१५ विपुलवक्ष°
 N P Be M L B₁ ed III —१६ परिचिततमैर् N b | Be B₁ ed III, परिचितैरपि
 L, परिचितदर्शिनैर् M ed I II —१७ 'रूपाकृतौ P N (?), रूपाकृते B₁ 'शरीराकृतौ K —१८
 अनुज्ञया N, आदेशात् b Be | L ed III, उपदेशात् B₁ —१९ 'सापवाह्य P, 'वाह्य M —२०
 चन्द्रलेखाभिधाना ed I II. —२१ नागवशात् K, नागवधूम M, आरोप्य P —२२ वर्परराजलेकेन
 M —२३ अनुगम्यमाने जयेत् ed I II —२४ भवन] तदन B₁ —२५ 'धारदारपरमणा N,
 सूत्रधारेण om in K B₁, सूत्रकारेण M, दारपरमणा सूत्रधारेण b —२६ चन्द्रोऽयम् M —
 २७ अभिमन्यमानेन M, माया L —२८ वैरोधकस्य] तस्य L, वैरोधकस्य Be —२९ निपातनाय
 ed I II. —३० वनकवन्न[तो]रणम् K. —३१ अग्रान्तरे हि निगृ° Be —३२ I om यहिर् —
 ३३ वाहनेषु] साधनेषु N —३४ P om स्थितेषु —३५ B₁ om चन्द्रगुप्तानुयायिषु —
 ३६ भूमिपालेषु] om. in K, भूयेषु L ed III, B₁ om पाले —३७ पृथ om. in P —३८
 चन्द्रलेखाभिधाना M only, all other Mss चन्द्रगुप्तनिपादिना । चन्द्रगुप्तवधाया निपादिना
 —३९ वणक N, वनकमयदण्डान्त P —४० वाहनस्थितामंसिपुत्रियात् B₁ I

माक्रष्टुकोभेनावलम्बिता करेण केनकशृङ्खलामुखावलम्बिनी कनकदण्डिका ।

राक्ष । कैष्टम् । उभयोरप्यस्थाने यत्नः । तैतस्ततः ।

चिरा । अथ जघनाभिघातमुत्प्रेक्षमाणार्ण गजवधूरतिजवतर्या गत्यन्तर-
मारूढवती । ततः प्रथमगत्यंशुरोधप्रत्याकलितं मुक्तेन प्रभ्रष्टलक्ष्यं पतती यन्ततो-
रणेनाकृष्टकृपाणीव्यग्रपाणिरनासादयन्नेवं चन्द्रगुप्ताशयां वैरोधकं दारुवर्मणीं
हतस्तपस्वी वर्वरकैः । ततो दारुवर्मणा यत्रतोरणं निपातमात्मविनाशफलमाक-
लय्यं पूर्वमेवोत्तुङ्गतोरणं स्थलमारूढेन यत्रघटनबीजं लोहकीलकर्मादाय
हस्तिनीगते एव हतस्तपस्वी वैरोधकैः ।

राक्ष । कैष्टम् । अनर्थद्वयमापतितम् । न हतश्चन्द्रगुप्तो हतौ वैरोधकवर्वरकौ ।
सोद्वेगमौत्मगतम् । न तौ हतौ सर्वथा । दैवेन वयमेव हताः । प्रकाशम् । अथ ।
सूत्रधारो दारुवर्मा कथम् ।

१ आकृष्टं N, आकृष्टं अवलम्बिता P, K om अव — २ P om कनकशृङ्खलामुखावल-
म्बिनी, Be M I L B1 om मुख — ३ कष्टम् om. in Nb K Be M B1, B1 ins स्वगतं
before उभयो — ४ ततस्तत om in Nb Be M B1 — ५ विघातम् B1 — ६ 'प्रेक्ष्यं' P,
अभिप्रेक्षमाणा M — ७ गजवशा P — ८ त्वरित्तजवतया N, अतिजवनतया b Be (भाति) । —
९ तत] अथ P, om. in N, Be M B1 — १० गति] गमन P गत N B1. — ११ कलितेन K,
'मुक्तेन च N ed I — १२ अष्टलक्ष्य P ed I II, 'लक्षा b, 'चन्द्रगुप्तलक्ष्य K — १३ पातयता
यत्रतोरणम् P — १४ कृष्टं N — १५ 'कृपाणं' N M, कृपाणीको ed I II — १६ अनासाद्येव led
II — १७ चन्द्रगुप्तप्रत्याशया K ed. I II — १८ वैरोधक om in K M B1 ed (III V
read everywhere वैरोचकम्) वैरोचक Be, वैरोचनकम् । — १९ दारुवर्मणा om in Be — २०
वर्वरक M — २१ तोरण om in P निपातनाद्य b L, पातम् K Be B1, विनिपातम् M — २२ आ-
त्मविनाशहेतुम् K, आत्मनो चधम् b, आत्मघ L ed III — २३ आकलय्य] अवधार्य Be I B1
ed I II — २४ पूर्वम्] शीघ्रम् । Be, ed II — २५ उत्तुङ्ग] तुङ्ग b L I, यत्र K, उत्तुङ्गतो B1 —
तोरण] गोपुर M, स्थलम्] स्थानम् P ed I II — २६ 'घटनं' Nb K M L — २७ बीजम्]
हेतु L — २८ 'कीलम्' N — २९ सगत P — ३० तपस्वी om in P — ३१ वैरोधक] वर्वरक
M, वैरोचक Be L — ३२ हा कष्ट Bo ed I II — ३३ अनर्थं N, अनर्थत्रय M, द्वयमप्यनर्थम्
B1 — ३४ चन्द्रगुप्तहतको K, 'गुप्तोऽसौ ed. I II — ३५ 'वैरोचकं' Be (omitting the text
from hero to पुर सरेण) — ३६ L ed III ins. दैवेन after 'वर्वरकौ — ३७ सोद्वेगम्
om in N b K B1, आत्मगतम् om in N, N M L om the text from सोद्वेगम् up to
प्रकाश — ३८ नैतो K. — ३९ दैवेन] विधिना B1, K om — ४० सूत्रधारो om in K,
'धारदारुवर्मा N, सूत्रकारो M — ४१ कथम्] K ed I II

विरा । वैरोधकपुरःसरेण पदातिलोकेन लोष्टघातं हतः ।

राक्ष । सासम् । कष्टम् । अहो वत्सलेन सुहृदा वियुक्ताः स्मः । अथ
तत्र तेन भिपजाभयदत्तेन किमनुष्ठितम् ।

विरा । अमाल्यं सर्वमनुष्ठितम् ।

राक्ष । सहर्षम् । अपि ससे हतश्चन्द्रगुप्तः ।

विरा । दैर्वाञ्च हतः ।

राक्ष । सविपादम् । तत्किमिति^१ परितुष्टैः कथयसि सर्वमनुष्ठितमिति ।

विरा । अमाल्यं कल्पितमनेन^२ योग्चूर्णमिश्रमौषधं चन्द्रगुप्ताय । तच्च
प्रत्यक्षीकुर्वता चाणक्यहतकेन कनकभाजने वर्णान्तरमुपलभ्याभिहितश्चन्द्रगुप्तः ।
वृषल वृषलं सविपमौषधम् । न पातव्यमिति ।

राक्ष । शैठैः खल्वसौ वदुः । अथ सै वैद्यः कथम् ।

विरा । स खलु वैद्यस्तदेवौषधं पायितश्चोपरतश्च ।

राक्ष । सविपादम् । अहो महान्विज्ञानराशिंरुपरतैः ।

१ पुरसरे पदातिलोकै K—२ एकलोष्टघातेन b M N (अनेकं), एकलोष्टघात
K, लोष्टघात P, एकैकलोष्ट L Bi, लोष्टघात ed I—V, एकलोष्टघातमिति Grab,—३ कष्ट
om. in K, कष्ट भो कष्ट ed I II—४ अतिवत्सलेन P, सुहृदा दासवर्मणा b, दां सुं K—
५ विप्रयुक्ता l Be, वियुक्तोऽस्मि M—६ अथ] कथय M, तत्र om in N M Bi ed. V,
तेन तत्र b K ed I II, तत्रत्येन L ed III.—७ कृतम् P—८ अमाल्य om in b P Be
—९ सहर्षं om in Be Bi, अपि] om in N, अपि नाम K ed I II, कि b L ed III,
सस्रे om in P b M, दुरात्मा चन्द्रगुप्त b L ed III चन्द्रगुप्तहतक K Be Bi—१० अमाल्य
before देवात् K Be, सर्वमेतद्भवति before देवात् b—११ सविपादम् om in P
Bi—१२ किमिदानीं b K l Be Bi—१३ परितुष्ट om in b K l L परितुष्टवत् M—
१४ P M om अमाल्य—१५ नेत्र P—१६ विपयोगचूर्णं N (=Tel E) विपयोगचूर्णं Bi
विपचूर्णं b K ed L II, सविपम् P, विपचूर्णमिश्रं l योगचूर्णं Be M ed III V—
१७ b P om मिश्रम्, मिश्रितम् Be ed III V—१८ चाणक्येन K—१९ भाजनस्य N,
भाजन K, कनकमयभाजने P, पानकभाजने Be—२० वर्णान्तरगमनम् N (Tel E)
वर्णान्तरगतम् b Be l वर्णान्तरगत K, वर्णान्तर गत Bi, वर्णान्तरमुपगतम् ed I II—२१
वृषल once only M—२२ इदमौषधम् Be l Bi—२३ न पातव्यम् २ K, अपातव्यम्
Be, सविपमिदं न पातव्यमौषधमिति M—२४ इत्त om in K—२५ स om in P K
Be Bi—२६ N ins तत before स, अथ खल्वसौ वै K, स खलु वैद्य om in M l Bi
—२७ P om च, यदितरेषा । तदेवौषधं पायितश्चोपरतश्च b, उपरत] मृत L ed III—
२८ सविपादम् om. in N K Be M Bi.—२९ अहो] om in b Be Bi, हा K, अहह ed I
II—३० महाकार्यराशिर् Be, महान्कार्यराशिर् l—३१ उपहत P

अथ तस्य शयनाधिकृतस्य प्रमोदकस्य किं वृत्तम् ।

विरा । अर्थं यदितरेपाम् ।

राक्ष । सोद्वेगम् । कथमिव ।

विरा । स खलु मूर्खस्तं युष्माभिरतिर्दृष्टं प्रभूतमर्थराशिमवाप्य महता व्ययेनोपभोक्तुमारब्धवान् । ततः कुतस्त्वय्यं भूयान् धनागम इति पृच्छ्यमानो यदा बहुवाक्यभेदमाकुलमकथयत् तदा चाणक्यहतर्कादेशाद्रिचित्रेण वधेन व्यापारितः ।

राक्ष । सोद्वेगम् । कथम् । अत्रापि वयमेवोपहता दैवेन । अथ शयितस्य चन्द्रगुप्तस्य शरीरे प्रहर्तुमस्तत्प्रयुक्तानां नरपतिशयनगृहस्थान्तःसुरङ्गापर्यन्तं प्रथममेव निवसतां वीभत्सर्कादीनां को वृत्तान्तः ।

विरा । अमाल्यं दारुणो वृत्तान्तः ।

१ तस्य om in b Bi, अथ तत्र तस्य P तस्य च N—२ प्रमोदकस्य शयनाधिकृतस्य P—३ का वार्त्ता K—४ आद्ये] अमाल्य K M, अथ P, om in Bi—५ यदितरेपाम्] दारुणो वृत्तान्तः b, दारुवर्मणो वृत्तान्तः K, तस्यापि आत्मविनाशः P, आत्मविनाशः Be—६ सोद्वेगम् om in N M Bi, सावेगम् P—७ N om इव, K om. the whole line—८ अतिसृष्टं] उत्सृष्टं N, अनुसृष्टं L, तेन अचन्द्रितो महानर्थराशिर् आरब्धः K—९ प्रभूतम्] अतिप्रभूतम् N, अतिमहान्तम् b Be l Bi, महान् K, महान्तम् ed I, II, om in M—१० अर्थराशिम्] अनिभूतम् M, K Bi om अवाप्य—११ आरब्धः N K Be M—१२ कुतोऽयं b K, कुतोऽयमेवं N, कुतोऽयमेवं M, ५यं om. in Be l Bi—१३ भूयान्] महान् K—१४ धनागमस्तवेति N b (Tel. E) l Bi—१५ वाक्यभेदान्वहृत्तवगमयत् N, वा^० च^० लगमत् b Be Bi l L ed III. V; बहुवाक्यभेदमाकुलमकथयत् P, वाक्यभेदानुक्लमगमत् K, धाम्भेदान् बहून्वदत् M, वाक्यभेदान्वहृत्तवगमयत् ed I II, वाक्यभेदे स्तति भ्रूयावपिपये भर्तुः परमो वितर्कः स्वादिति तत्र वर्तव्यमिति वाक्यभेदाकुलमिति बोधयति Grah. (IO), वाक्यभेदाकुलमिति तेन सर्वत्र सर्वेषां विरुद्धवचनता निषिद्धा इति भावः Ratnathacakra —१६ हतक om. in M, उपदेशात् N—१७ त्रिचित्रेण विधिता N, विधिप्रवधेन L—१८ घातितः K—१९ सविषादम् P—२० अत्रापि om. in P, अत्रापि K—२१ द्वैवेन उप^० वयम् b M l, द्वैवेन वयम् उप^० P Bi—२२ K Bi om. वयनः N om गृहः गृहे स्थितानामन्तःसुरंगामेत्य प्रथममेव M—२३ सुरंगामेत्य b, सुरङ्गामेत्य K Bi, अन्तर्निजि सुरङ्गामेत्य ed III-V, एत्य om. in P, राजगृहस्थांतर्निजि सुरंगामेत्य प्रथममेव मंतान् L—२४ प्रथममेव om. in ed I-III. V—२५ वसताम् P K—२६ वीभत्सर्कादीनां N P K—२७ अत्रापि om. in M Bi. दारुणो] को l—२८ वृत्तान्तः om. in K.

राक्ष । सावेगम् । कथं दारुणो वृत्तान्तः । न खलु विदितास्ते तत्र निवसन्तश्चाणक्यहतकेन ।

विरा । अथ किम् । प्राक् चन्द्रगुप्तप्रवेशात् प्रविष्टमात्रेणैव शयनगृहं दुरात्मना चाणक्यहतकेनावलोकितम् । तत एकस्माद्भित्तिच्छिद्राद्गृहीतभक्तावयवानां पिपीलिकानां निष्क्रामन्तीनां पङ्क्तिमवलोक्य पुरुषगर्भमेतद्गृहमिति गृहीतीर्थेन द्राहितं तदेवं शयनगृहम् । तस्मिन्दह्यमाने धूमनिर्वहंनिरुद्धदृष्टिविपयाः प्रथमपिहितमनवगम्यं निर्गमनपथं धीभत्सादर्यस्तत्रैव ज्वलितज्वलनपथमुपगताः ।

राक्ष । सास्त्रम् । सखे पश्यै दैवसंपदं दुरात्मनश्चन्द्रगुप्तस्य । कुतः ।

१ सावेगम् om. in K M—२ कथम्] अथ K । कथं वृ° om. in Bo 1—३ न om. in N—४ विदिता निवसन्तस्तत्र चाणक्येन K—५ चाणक्यहतकेन om. in 1—६ अमात्य । अथ किम् M Bi—७ शयनगृहे दुरा° चा° अवलोकिते ed II; शयनगृहे दुरात्मनावलोकिते चाणक्यहतकेन Be, समन्तात् दुरात्मनावलोकितं चाण° b, निपुणमवलोक्यता L ed III—८ ततोऽन्यस्माद् N b K M Bi, ततस्माद् Be J, कस्माच्चिद् L—९ भक्तावयवानां K M, भक्तावयवां Bi, निष्क्रामन्तीनां पिपी° पङ्क्तिम् N Bi (°ती°); नि° प° पिपी° b, पिपी° प° निष्क्रामन्तीं K; भक्तावयवां निष्क्रामन्तीं पिपीलिकाम् 1 Be; भक्तावयवां निष्क्रामन्तीं पिपीलिकापङ्क्तिम् ed. III. V—१० निष्क्रामतीनां M निष्क्रामतीनां Bi । अवलोक्य] आलोक्य M—११ गृहीतीर्थेन om. in P—१२ आदाहितम् M—१३ तदन्तःशयनगृहम् Be 1 ed. II—१४ तस्मिंश्च b K Be M—१५ b P Bi om. निवह; निरुद्ध] अभिरुद्ध b Be J, अवरुद्ध P K L, दृष्टयः L ed. III—१६ from प्रथमम् up to निर्गमनपथं om. in P । प्रथममपिहितम् b प्रथमविहितम् M—१७ अनवगम्य] अनधिगम्य b K M Bi, अनुपगम्य 1—१८ निर्गमनपथं] N (Tel. E); द्वारं b K Be 1 Bi, निर्गमनद्वारम् M, प्रथममभिहितनिर्गमनमार्गमनधिगम्य द्वारं L—१९ दैवसंपदा दुरात्मनश्चन्द्रगुप्तस्याश्रया धीभत्सादयः K; दैवसंपदादुरात्मनश्चन्द्रगुप्तस्य बी° M, तदैवसंतापादुरात्मनंसर्वं एवोपरताः Be, तदैव धीभत्सकादयो Bi—२० °ज्वलनमुखम् b, °ज्वलमुखम् K; ज्वलन्तं ज्वलनम् M, P (Tel. E) have only ज्वलिताः. Considering the verbosity of the speaker, I prefer the reading of N and other Mss, ज्वलितं ज्वलनमुपगताः सर्वं एवोपरताश्च Bi; K also adds सर्वं एवोपरताश्च; Be has only सर्वं एवोपरताः; तदैव संतापात् सर्वं एवोपरताः 1; ज्वलनमुपगम्य तत्रैव नष्टाः L ed. III. V; ज्वलनमुपगता उपरताश्च ed. I. II.—२१ सास्त्रं] साचिन्तं कष्टं K; om. in M—२२ पश्य विराधगुप्त b—२३ दुरात्मनः om in M; चन्द्रगुप्तहतकस्य N M Bi, चन्द्रगुप्तस्य.....सर्वं एवोपरताः । राक्ष । कष्टं b, दैवसंपदं सर्वं एवोपरता 1, Be om. सखे °गुप्तस्य—२४ कुतः । संचिन्त्य । कष्टं भोः कष्टं P, कष्टं भोः कष्टं 1, कष्टं भोः कष्टं कुतः 1

कन्या तस्य वधाय या विपमयी गूढं प्रयुक्ता मया
 दैवात् पर्वतकस्तया विनिर्हता यस्तस्य राज्यार्धभाक् ।
 ये शस्त्रेषु रसेषु च प्रणिहितास्तैरेव ते घातिताः
 मौर्यस्यैव फलन्ति हन्त विविधं श्रेयः सुनीतानि मे ॥ १७ ॥ ४५ ॥

विरा । अमात्य तथार्पि प्रारब्धमपरित्याज्यमेवं । पश्यत्वमार्त्यः ।

आरभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः
 प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्याः ।
 विघ्नैः पुनःपुनरपि प्रतिहन्यमानाः
 प्रारब्धमुत्तमगुणास्त्वेमिवोद्धहन्ति ॥ १८ ॥ ४६ ॥

अपि च ।

किं शेषस्य भव्यथा न वर्षेषु क्षमां न क्षिपत्येप र्यत्
 किं वा नास्ति परिश्रमो दिनपतेरास्ते न यन्निध्वलः ।
 किं त्वङ्गीकृतमुत्सृजन् कृपणवत् श्लाघ्यो जनो लज्जते
 निर्बुद्धिः प्रतिपन्नवस्तुषु सतामेकं^{३६} हि गोत्रव्रतम् ॥ १९ ॥ ४७ ॥

राक्ष । सखे प्रारब्धमपरित्याज्यमिति प्रत्यक्षमेवैतद्भवतः ।

ततस्ततः ।

विरा । तैतःप्रभृति चन्द्रगुप्तशरीरे सहस्रगुणमप्रमत्तश्चाणक्यहतक ऐभ्य
एतादृशं भवतीत्यन्विष्यान्विष्य निर्गृहीतवान् कुसुमपुरनिवासिनो युष्मदी-
यानात्परुषुषान् ।

राक्ष । सावेगम् । वयस्यं के के निगृहीताः ।

विरा । आदावेव क्षपणको जीवसिद्धिः सनिकारं नगरान्निर्वासितः ।

राक्ष । आत्मगतम् । एतत्तावत् सखम् । नं निर्परिग्रहं स्थानभ्रंशः पीड-
यिष्यति । प्रकाशम् । सखे केमपराधमुद्दिश्य निर्वासितः ।

विरा । एषं राक्षसप्रयुक्तो विपकन्यया पर्वतेश्वरं घातितवानिति ।

राक्ष । आत्मगतम् । साधु कौटिल्य साधुं ।

परिहृतमर्षशः पातितमस्मासु चं घातितोऽर्धराज्यहरः ।

एकमपि नीतिबीजं बहुफलतामेति यस्य तव ॥ २० ॥ ४८ ॥

प्रकाशम् । ततस्ततः ।

१ ततस्ततः om. in M—२ ततश्च P—३ सहस्रसहस्रगुणम् N, शतगुणमप्रमत्तश्चन्द्रगुप्त-
शरीरे K; हतक om. in N M—४ ऐभ्य एव N K; एतदित्यं भवतीति N; एतदीदृशं
भविष्यतीति b M L Bi, एतदीदृशं प्रभवतीति K; एतदीभ्य (ऐभ्यः) ईदृशं भवि-
ष्यतीति Be—५ अन्विष्य once only K Be M—६ गृहीतवान् K—७ वासिनो P M—
८ आस om. in K—९ Bi om. सावेगम्—१० वयस्य] अथ N K Be M Bi—
११ के के] कथय २ के के b, केन M; कथय के के L—१२ अमात्य before आदौ Bi;
प्रथमं तावत् क्षपणको K ed. III—१३ सनिकारं om. in M—१४ निःसारितः K—
१५ आत्मगतम् om. in P; तावत् om. in P—१६ सखम्] युक्तं b, शक्यं K Be M
L l Bi—१७ न तु M—१८ निःपरिग्रहं N °परिग्रहे b—१९ परभ्रंशः N; परिभ्रंशः ed.
L II—२० पीडयति K M—२१ प्रकाशं om. in P—२२ अथ सखे P, सखे] वयस्य b ed.
III; सखे विराधगुप्त M; अथ कम् N b K; कमपि P—२३ नगरान्निर्वासितो जीवसिद्धिः
M—२४ एव खलु दुरात्मा b—२५ °प्रयुक्तया N b P—२६ व्यापादितवान् N K M—
२७ कुतः Be ins. after साधु—२८ अयदाः स्वीयं K Bi—२९ च om. in K M Bi;
च घातितो] हतस्त्वा N—३० राज्यार्धहरः P Be.

विरा । चन्द्रगुप्तशरीरमभिद्रोमैधुमनेन व्यापारिता दासवर्मादय इति नगरे प्रख्याप्य शकटदासः शूलमारोपितः ।

राक्ष । सास्रम् । हां ससे शकटदास अयुक्तस्तंवायमीदृशो मृत्युः । अर्थवा स्वार्थमुपरतो न शोच्यंस्त्वमसि । वयमेवात्र ननु शोच्यां ये^१ नन्द-कुलविनाशेऽपि जीवितुमिच्छामः ।

विरा । अमात्यं मा मैवम् । स्वार्थ एव साधयितव्यं इति ।

राक्ष । ससे ।

अस्माभिरमुमेवार्थमवलम्ब्यं जिजीविषाम् ।

परलोकगतो देवः कृतज्ञैर्नानुगम्यते ॥ २१ ॥ ४९ ॥

विरा । अमात्य नैतदेवम् ।

युष्माभिरमुमेवार्थमालम्ब्य न जिजीविषाम् ।

परलोकगतो देवः कृतज्ञैर्नानुगम्यते ॥ २२ ॥ ५० ॥

सखे कथ्यताम् । अपरस्यापि सुहृद्बचसनस्यं श्रवणे संज्ञोऽसि ।

१ ततश्चाभ्यगुप्तं N b—२ शरीर M Bi om—३ अविद्रोमधुम् P—४ अनेन P Bi om—५ आरोपित कायस्य शकटदास P—६ सास्र] सवाप्य N K, सकरण P om in M Bi—७ हा om in K—८ सखे] वयस्य N V—९ अयुक्तरूप Nb M Bi ed III—१० अथवा N om—११ स्वार्थं P I—१२ उपरतोऽसि P—१३ शोच्य] चाप्य K—१४ असि om in P M—१५ अत्र om in N Be I Bi—१६ ननु om in Nb K Bo M I Bi—१७ अनुशोच्या Bi I Be—१८ P K येन—१९ इच्छामि (I) N—२० अमात्य om in P—२१ मा मैव] नैतदेव Be I Bi, om in N M—स्वार्थं P—२२ इति om in P Bi—साधयितव्यो युष्माभिरिति प्रयत्ने b I, (Lent, युष्माभि), साधयितव्य । न धुय शोच्या Bi—२३ ससे] सखे K नैतदेव M P om—२४ अस्माभि] अस्माक P—२५ अवलम्ब्य b P, all other Mss आलम्ब्य—२६ all Mss except 10g b P ins न, जिजीविषा N b P—२७ कृतज्ञे]—२८ from विरा to गम्यते om in N P K L I Bi—विराधगुप्त । अमात्य नैतदेव युष्माभिरमुमेवार्थमालम्ब्य ना जिजीविषा b, अमात्य नैव Be अमात्य एवमेव । अमात्य नैतदेव । युष्माभिरमुमेवार्थं कृतज्ञैर्नानुगम्यते M ed V (of Telang N L) अमात्य नैतदेव । अस्माकममुमेवार्थमित्यादि पुन पठति ed I II, I propose to write in the first verse अवलम्ब्य 'it is because we base our love of life on that purpose that we etc. —२९ ब्यसनशतस्य ed J II, N om अपि, अपर शिष्य[पि]सुहृद्बचने K—३० सजीवितोऽसि P, सजा वयम् Be I Bi ed I II

विरा । तत एतदुपलभ्य चन्दनदासेनापवाहितं सौहादेनोमाल्यकलत्रम् ।
राक्ष । सखे क्रूरस्य चाणक्यवटोर्विरुद्धमधुर्कमनुष्ठितं चन्दनदासेन ।
विरा । अमाल्यं न युक्ततरः सहृद्द्रोहः ।

राक्ष । ततस्ततः ।

विरा । ततो याच्यमानेनानेनापि यदा न समर्पितममाल्यकलत्रं ततः
क्रुपितेन चाणक्यवडुना—

राक्ष । सावेगम् । न खलु व्यापादितः ।

विरा । अमाल्यं न खलु व्यापादितं किं तु गृहीतगृहंसारः संपुत्रकलत्रो
वन्धने निक्षिप्तः ।

राक्ष । तंत्किं परितुष्टः कथयसि^१ । अपवाहितमनेन राक्षसकलत्रमिति ।
ननु वक्तव्यं संयतोऽनेन संपुत्रकलत्रो राक्षस इति ।

प्रविश्यं पुरु । जअदुं जअदु अंजो । अंज एसो वसुं सअडदासो पडिहार-
भूमिए उवत्थिंदो ।

१ तदेतद् K—२ आरूढसौहादेन b, उपल०वसोहादेन P सौहादम् h गृहसौहादेन Be
in marg उपरूढसौहादेन ed. I उपरूढसाध्वस्तेन ed. II om in ed III दृढसौहादेन ed V
—अपवाहितम् after सौहादेन b P ed I II V—३ अमाल्यस्य P Be—४ सखे om in N
b K, सदा क्रूरस्य M—५ चाणक्यस्य P h—६ वटोर्नामर्पितमिति विरुद्धं Be l—७ अयुक्तम् om
in P ed. I II the word is supposed by the rejoinder युक्ततर—८ अमाल्य om in
M Bi—n] न च N, तन्न h, ननु h M, नन्वयुक्त Be नन्वयुक्ततर L l Bi ed I-V—
८ यदा याच्यमानेनानेन b; यद्वा याच्यमानेनापि न समर्पितमनेनामाल्यराक्षसस्य कलत्रमिति क्रु-
पितेन P, न यदा K, यदा याच्यमानेनापि M Bi om अनेन and यदा—९ तत] om in
M, तदा b h M—१० सौहृदम् b—सखे न खलु N—११ अमाल्य om in P M—१२ खलु
om. in K l Bi, Bi has दैवात् before व्यापादित—१३ व्यापादित om in P—१४ गृह
om. in P—१५ सह पुत्रकलत्रे K—१६ वन्धनागारे Be M L l Bi, सयम्य वन्धनागारे
b K ed I II, निक्षिप्त] नियुक्त P—१७ तत्किं] सखे तत्किं Be सखे तत्कथम् N, किमिति
P, किं K om, तत किं Bi—१८ अतिपरिमुष्टवत् M—१९ M Bi 108. विरा^० after
कथयसि and राक्ष^० after इति, अनेन Be om—२० अमाल्यकलत्रम् M—२१ सयतो] गृही-
तस्तेन P, सयमितो b ed III, M has सयतो^०नेन after संपुत्रकलत्र—२२ अनेन om
in Be Bi—२३ प्रविश्य पटाक्षेपेण Be l ed II, अत्रान्तरे प्रविश्य पुरप Bi—२४ जेदु M—
२५ अजो] अमघो N b M—२६ अज्ज] अमघ N M, om in P—२७ धु N b om in
Be M—२८ पडिहार^० P K b, भूमिए P K, भूमिम् N b भूमि Bi भूमि M—२९ उपद्विओ
M, उवत्थिओ Bi l ed III (दो), उअरियदो K उवत्थिओ L

राक्ष । सहर्षम् । अपि सत्यम् ।

पुरु । किं अलिभं अमचपादोवजीविणो मन्तिदुं जाणन्ति ।

राक्ष । सखे विराधगुप्त कथमेतत् ।

विरा । अमात्य स्यादेवम् । रक्षति खलु भव्यं भवितव्यता ।

राक्ष । प्रियंवदक यद्येवं तत्किं चिरयसि । क्षिप्रं प्रवेक्ष्य समाश्वासय माम् । 5

पुरु । जं अमचो आणवेदि । इति निष्क्रान्तः ।

ततः प्रविशति सिद्धार्थकेनानुगम्यमानः शकटदासः ।

शक । आत्मगतम् ।

दृष्ट्वा मौर्यमिव प्रतिष्ठितपदं शूलं धरित्र्यास्तले

तल्लक्ष्मीमिव चेतसंः प्रमथिनीमूढ्वा चै वध्यस्रजम् ।

श्रुत्वा स्वाम्युपरोर्धराद्भविपमानाधाततूर्यखनान्

न ध्वस्तं प्रथमाभिघातकैठिनं मन्ये मदीयं मनः ॥ २३ ॥ ५१ ॥

१ सहर्षम् P only, N b ins भद्र, ed. I II. प्रियव्यदिक before अपि—
२ अलिभं किं B₁, किं om. in N K Be M, अलिभं पि M, अलीभं वा b—३ अमच^१] देव °P—°पादोपजीविणो N b P Be, °पाओपजीविणो M, अमचपादोपजीवी जणो B₁ ४ मन्तिदुं] मन्तिदुं N b M, मन्तिदुं पि ण जाणन्ति N (omitting किं); अम °जण (I) अलिभं मन्तिदुं जाणन्ति Be, भं °जणा ण अलिभं जा° l, किं अलीभं अमचपादेसु विण्णोवेदेमि I₄ जाणादि B₁—५ किमेतत् K B₁—६ अमात्य om. in M; B₁ om. स्यादेवं; एवं] एतद् N, अध्येवं K, एतदेवं Be M l, Be om. रल्लु; M. om. भव्यं; यतो भव्यं रक्षति भवि° b यतो रं भं न° l—७ यदि] यद् N—८ तत्] om. in P, तर्हि Be—किमेषापि b ed. III— ९ विराधसि M, विचात्सति Be l—१० प्रवेक्षय ! मामाश्वासय Bo l, प्रवेक्ष्य मामाश्वासय B₁; प्र-
वेक्ष्यतां मामाश्वासयितुम् K, P has only प्रवेक्ष्यतामयम्—११ अमचो] अजो P K—१२ च-
रित्र्याः] पृथिव्याः N M, धरित्री B₁—१३ तले] तटे P, तरे K—१४ चेतना° M l Be B₁; प्रमथनीं P—१५ उद्गा ष] M only; मूर्ध्नांयव्यस्रजं N, °यव्यस्रजं b, मूर्ध्नांयव्यदां स्रजं P; मूर्ध्नांयव्यदां स्रजं K, मूर्ध्नां ष ष्यस्रजं B₁, उन्मुच्य कण्ठस्रजं Be (orig. in marg. मूर्ध्नांयव्यस्रजं) l, उन्मुच्य ष्यस्रजं ed II, आष्यस्रजं ष लुच्चा Vat. मूर्ध्नां स्रजं यद्वा Grab.—१६ उपरोध°] पुरोपरोधविपमान् b उपरोध° K अपरोध L ed. III—१७ प्रथमाभिघात] कुक्षानि-
तिघात b—१८ मन्ये मदीयं मनः] यत्तन्मदीयं मनः I₄.

नाट्येनौवलोक्य सहर्षम् । अयममात्यराक्षसस्तिष्ठति य एषः

अक्षीणभक्तिः क्षीणेऽपि नन्दे स्वाम्यर्थमुद्रहन् ।

पृथिव्यां स्वामिभक्तानां प्रमाणे परमे स्थितः ॥ २४ ॥ ५२ ॥

उपसृत्य । जयत्वमात्यः ।

राक्ष । नाट्येनावलोक्य सहर्षम् । सखे शकटदास दिष्ट्या दृष्टोऽसि ।
तत्परिष्वजस्व माम् । परिष्वज्य । इदमासनम् । आसताम् ।

शक । यदाज्ञापयत्यमात्यः । इति नाट्येनोपविष्टः ।

राक्ष । संखे शकटदास कोऽस्य मर्मं हृदयानन्दस्य हेतुः ।

शक । सिद्धार्थकं निर्दिश्य । अनेन प्रियसुहृदा सिद्धार्थकेन घातकान्
विद्राव्यं वध्यस्थानादपहतोऽसि ।

राक्ष । सहर्षम् । भद्र सिद्धार्थकं कामर्मपर्याप्तमिदमस्य प्रियस्य । तथापि
गृह्यताम् । इति स्वगात्रादवर्तार्यं भूपणानि प्रयच्छति ।

सिद्धा । गृहीत्वा पादयोर्निपत्य स्वगतम् । अअं सुं अंजोवदेसो । भोदु ।

१ नाट्येन M om. । अवलोक्य] विलोक्य M—२ अये अयम् b K, अले अयम् Be—
३ अम्लानभक्तिः P—४ क्षीणोऽपि स्वाम्यर्थं धुरमुद्रहन् Be Bi (Telang E [क्षीणे] Dhruva's
S)—५ जयत्वमात्यः b om.; जयति P, जयति जयति K—६ नाट्येन M om.; अवलोक्य]
विलोक्य M—७ कौटिल्यगतोऽपि दृष्टो P L (स्वं दृष्टो), कौटिल्यगोचरगतोऽपि ed. I—V c
तत् M om.—९ शकं । परिष्वज्योपविशति K, शकं । तथा करोति । राक्षं । परिष्वज्य B;
परिष्वजस्व माम् । शकं । तथा करोति । राक्षं । चिरं परिष्वज्य । इदमासनमास्यताम् ।
शकं । नाट्येनोपविष्टः ed. III.—१० सखे om. in Be M—११ मम om. in Be I
(कोऽयमस्य हं); अथ कोऽयमस्मद् हृदयस्थानन्दहेतुः N, अथ कोऽयं मे हृदयां b, कोऽयमस्य हृदयस्य
K; अथ कोऽस्य मे हृदयां M, अथ कोऽयं मे ईदृशस्य हृदयानन्दस्य हेतुः J, कोऽयं मे हं Bi—
१२ सिद्धार्थकं निर्दिश्य om. in N K Be M—१३ अनेनैव b—१४ अभिद्राव्य b (sec b)
विद्राव्यं [स्य] N—१५ सखे सिद्धार्थकं K—१६ किं पर्याप्तम् b L, अपार्याप्त [म] स्य प्रियस्येदं
कार्यमिति K, अस्य om. in P, प्रियस्य] प्रयत्नस्य M—१७ अवतार्यं] अपकार्यं M, उतार्यं Bi,
प्रयच्छति] नियच्छति P, अर्पयति K; समर्पयति Bi, न[द]दाति M—१८ From अअं as
far as प्रकाशं om. in N M Be (Tel. G. Dhruva's S) J, अअं सुं] इदं वस्तु तं P, इमं
वस्तु K—१९ अजोवदेसं P K Bi

तथा करिस्सं । प्रकाशम् । अमच्च एत्थ मे पैढमं पविहस्स णत्थिं को वि परिचिदो जहिं^१ एदं अमच्चस्स पसादं णिक्खिअ णिच्चुदो भविस्सं । ता इच्छामि अहं इमाएँ सुदिआएँ सुदिअँ अमच्चस्सं जेव भण्डाआरे णिक्खिअविदुं । जदो मे एदिणोँ पओअणं भविस्सदि तदोँ गेहिस्सं ।

राक्ष । भद्र को दोषः । शकटदोस एवं क्रियताम् ।

शक । यदाज्ञापयत्यमात्यः ।^२ इति जनान्तिकं मुद्रां विलोक्य । अमात्य-
नामाङ्कितेयं मुद्रा ।

राक्ष । विलोक्यात्मगतम् । सत्यम् । अस्मदुत्कण्ठाविनोदार्थं नगरानि-
ष्क्रामतो मम हस्ताद् ब्राह्मण्यो गृहीता । तैत्कथमस्य हस्तमुपगता । प्रकाशम् ।
भद्र सिद्धार्थक कुतस्त्वयेयमधिगतौ ।

१ तथावि P; तथा K—२ करिस्सं K; इमं खु अज्जोवेदसं सव्वधा करिस्सं Bi; एवं खलवार्योपदेशं चाणक्यदासनं करिष्ये Grab.—३ मे पढमं Bi; मे पुढमं M; मे पढमं I; पढमं पइं मे P; इमस्सिं से पढमं णत्थिं मे K—४ को वि om. in M, परिचिदो वि P; परिचिदो जणो N K; परिचओ M—५ जहिं एत्थ M; जय्या Be; वेत्थ L; जय I Bi—६ अं N; अमच्च-
पसादं P M; अमच्चपसाअं K, अमच्चप्सादं Bi, पुणं अमयाप्सादं Be; पुणं अमच्चपसाअं I—
७ ओमि N—८ इछेमि L—९ अहं om. in P Be M I—१० इमाएँ एदाएँ Be M I—११ सुदिआएँ Be om.; सुहाएँ K M Bi—१२ सुदिअ N P K M, सुदिदं b L ed. I-III, सुदिअं Be I Bi [P in marg. टाय इति क्यात् हत्वा]—१३ अमच्चणलसस P, पुव M; जेव Bi—१४ णिक्खिअविदुं M, णिक्खिअविदुं Be; हाविदुं L ed. III-V—१५ मे om. in P b; एदिणा मे Bi—१६ इमिणा P K M—१७ भविस्सिदि M, हविस्सविदि Be; हुविस्सदि K, om. in Bi—१८ ता K—१९ गेहिस्सं Mas. except. N Be K, गिहिस्सं L; गेहिस्सं Bi—२० दोषः] मारः ed. II. V.—२१ Be om. शकटदास—२२ यथा P K; इति om. in N P K M; अमात्य इति मुद्रयाति b Bi—२३ जनान्तिकं] om. in N Be M I Bi, आरगतं K; मुद्रां विश्लोक्य अये जनान्तिकं अये अमात्यनामाङ्कितं b—२४ M ins. अमात्य before अमात्यं; नामाङ्कितं N M—२५ साधिपादं सवितकं before आरगतं b Bi—२६ सत्यम्] कट्टं ed. I-II Bi—२७ अस्मद् om. in P K M—विनोदार्थं M—२८ ब्राह्मण्या] गृहीत्या M; P inverts the order of the sentences and has राक्ष । मुद्रामपहोनेय भवगतम् । सत्यमुत्कण्ठं after the words तद्वितौ यदाज्ञापयति—२९ तत् om. in Be—३० अधिगता] उपगता K—अधिगता मुद्रा मुद्राधिगतं विनोणं श्रुतमिच्छामि P.

सिद्धा । अमच्च अत्थि कुसुमउरे मणिआरसेट्टी चन्दणदासो गामं ।
तस्स गेहदुवारे पडिदो मए लद्धा ।

राक्ष । युज्यते ।

सिद्धा । अमच्च किं एत्थं जुज्जदि ।

राक्ष । भद्रं यन्महाधनानां गृहद्वारि पतितस्यैवविधंस्योपलब्धिरिति ।
शक । संखे सिद्धार्थक अमात्यनामोद्धितेयं मुद्रा । तदितो बहुतरेणार्थेन
भवन्तममोत्यस्तोपयिष्यति । तदीयतामेपा मुद्रां ।

सिद्धा । अजं णं एसो जेवं मे परिओसो^{११} जं^{१०} इमाए मुद्राए अमच्चो
परिगंहे करेदि^{१२} । इति मुद्रां समर्पयति ।

राक्ष । शकटदास अनयैव मुद्रया स्वाधिकारे व्यवहर्तव्यं भवता ।

शक । यदाज्ञापयत्यमात्यः ।

सिद्धा । अमच्च विण्णवैमि किंपि^{१३} ।

१ सुणादु अज्जो अत्थि P, एत्थ अत्थि M—२ कुसुमपुरे N I, कुसुमपुरणिवासी K, कुसुम-
उरणिवासी B1, प्पोरन्तरणिआसी N—३ गाम Be—४ गेहदुवारे N, दुवारे b Be, गेहे दुआरे
P, गेहदुआरे B1, गिहदुवारे M, गेहदुआरसद्धो(?) K, गेहदुवारपडितरे L—भूमिण after दुवारे
Be, दुवारभूमिण L—५ पडिआ N Be, परिदा K, वडिआ M I, पडिता L—६ लद्धा] उव-
लद्धा I, पाविदा N, आसादिदा b L, आसादिआ K, समासादिआ M, समासादिदा ed.
II (alternative) B1—७ एत्थ om in N Be M, जुज्ज M B1—८ भद्र यन् om in N,
भद्र P om, यन् Be M I om, यतो B1—९ गृहद्वारि] द्वारि K B1 ed I II, गृहद्वारे I, गृहे
ed III, गृहपतितस्यैव Be—१० एवंविद्यस्य चत्तुत b—११ from सखे to "स्ये om in P,
सखे om in M—१२ अमात्यराक्षसनामं K, नामाद्धेयं N M—१३ तदितो] यदि Be I, बहुत-
रेणापि B1—१४ भवन्तम् om in P—१५ तन् om in P Be M, ताहे I—१६ मुद्रा om in
P M—१७ अजा P, ण om in B1—१८ जेध om in Be, एध M, जेध B1—१९ परितोसो P,
पसादो N M L, परिओसो K B1—२० ज अमच्चो B1—२१ मुद्रिआए P—२२ अमच्छो वि Be—
२३ परिगहपसाअ K, परिगहप्पसाद्धं B1 ed I-II—२४ करेदि b K, करेद् P—
२५ सखे शकटदास N b B1—२६ स्वाधिकारे] व्यवहारे b—२७ व्यवहर्तव्यम्] वर्तितव्यम् N M,
भवितव्यम् b—२८ भवता] स्वया Be, om in B1—२९ यद्] यथा P K—३० अमच्च om. in
P M—३१ किंपि om in b K B1 Grab, विण्णव्यं किं वि अत्थि Be, अमच्च णं विण्णवैमि
b, अत्थि मे विण्णव्यं (?) M.

राक्ष । ब्रूहि विश्रब्धम् ।

सिद्धा । जाणदि जेव अमच्चो जघां चाणकहदअस्स विप्पिअं कहुअणत्थि मे^१ पाडलिउत्ते पवेसो ति । ता इच्छामि अहं अमच्चस्स जेव^२ सुप्पसणस्स चलणेसु^३ सेविदुं ।

राक्ष । भंटे प्रियं नः । किं तु त्वदभिप्रायापरिज्ञानेन चोरितोऽसाकम- 5
चुनयः । तदेवं क्रियताम् ।

सिद्धा । सहर्षम् । अणुगिंहिदो म्हि ।

राक्ष । संखे शकटदास विश्राम्यं सिद्धार्थकम् ।

शक । यदाज्ञापयत्यमात्यः । इति सिद्धार्थकेन सह निष्क्रान्तः ।

राक्ष । सखे विराधगुप्त वर्णयेदानीं कुसुमपुरवृत्तान्तशेषम् । अपि क्षमन्ते- 10
ऽस्मदुपजोषं चन्द्रगुप्तप्रकृतैर्यः ।

विरा । अमार्त्यं वाढं क्षमन्ते । ननु यथाप्रधानमनुगच्छन्त्येव ।

१ अहं ब्रूहि N M—२ जाणदि जेव Be I Bi, जाणदि एव M; जे जाणदि जेव K—
३ जहा N I, जह M, यघा Be—४ "हदअस्स] हतक" P, "वहुअस्स N b Be M I;
चाणक्यवहुअस्स Bi—५ अपिअं P—६ केहुअ Be—७ मे om. in N K Be M I Bi; मे
णत्थि P, ण. तिथ. मे. उण b—८ N Be M I Bi ins. पुणे before पाड^१; पाडियुत्ते M; पाडियुत्ते
Bi—९ इहेमि L—१० K Bi om अहं—११ अजस्स Bi—१२ एव M L; जेव I Bi—१३ सुप्पस-
णस्सेव P—१४ "सु N, चरणेसुं सेविदुं P, पाअपदेसं सेविदुं K, सुप्पसणे चलणे सेविदुं Bi;
सुप्पसणे पादे सेविदुं ed. I II, अमात्यस्यैव सुप्रसक्तान् चरणान् सेवितुं Grāh.—चरणे सुस्सुसिदुं
b, अमचचलणे (ने!) एव सुस्सुसिदुं L, चलणे सुस्सुसिदुं I Be, चरणे सुस्सु (?) अं M, "चलणे
एव सुस्सु" ed. III, "चरणे व्येव सुस्सु" ed. V.—१५ अहं om. in P M, प्रियं नः प्रियं नः P, M
Bi om. किं तु—१६ "ज्ञानाद्], "ज्ञान" Bi, परिज्ञानेन N M—१७ चोरितो] चोदितो N; तितोहितो
ऽयमासीदर्थः K; अन्तरितो Bi M L (both adding ऽयम्); अन्तर्हितो Be I—१८ सहयं om.
in M Bi—१९ अणुगिंहिदो N K (m) Bi, "गिहीदो b L, "गेहिदो P, "गिण्हिदुम्मि Be, "गहिद
M; छि N K b Bi—२० सखे b P Be M om—२१ गच्छ विश्राम्य N M, विधासय P—
२२ यद्] यथा P—२३ इदानीन् om. in N Be M I—कुसुमपुर om. in b K Be M I ed.
III—वृत्तान्तं ed III; वृत्तान्तमन्तेणं N, शेषवृत्तं L—२४ कुसुमपुरनिवासिनः P ins; N
after "जापं.—२५ अयजापं M—२६ चन्द्रगुप्तप्रकृतयः] प्रवृत्तिया अमायादयः Telang's
E—२७ अमाय om. in K—२८ ननु] नत्र च P—२९ यथाप्रधानम्] यथाप्रधानं M L Bied.
III, प्रयासं Be; अनु प्रकाशमपगम्यते ed. V (accord. to Mss. S G.)—अनुगच्छन्ति]
आगच्छन्त्येव N P K L; इहागच्छन्त्येव M; अयगच्छन्त्येव Bi, अनुगम्यत एव Be I.

राक्ष । सखे किं तत्र कारणम् ।

विरा । अमात्य एतत्कारणम् । मलयकेतोरपक्रमणात्प्रभृति^१ पीडित-
श्चन्द्रगुप्तेन चाणक्य इति चाणक्योऽप्यतिजितकाशितया^२ तैस्तराज्ञाभङ्गैश्चन्द्रगु-
प्तस्य चित्तपीडामुपचिनोति । अयमपि ममानुभवः ।

राक्ष । सहर्षम् । सखे विराधगुप्त त्वमनेनैवाहितुण्डिकच्छेदना पुनः कुसु-
मपुरमेव गच्छे । तत्र हि^३ मे प्रियंसुहृद्वैतालिकव्यञ्जनः स्तनकैलशो नाम
प्रतिर्वसति । स त्वयास्मद्वचनैर्द्व्याच्यः । चाणक्येन^४ क्रियमाणेष्व्राज्ञाभङ्गेषु^५
चन्द्रगुप्तस्त्वया समुत्तेजनसमर्थः श्लोकैरुपश्लोकयितव्यः कार्यं चातिनिभृतं^६
करभकहस्तेन^७ संदेष्टव्यमिति ।

विरा । यदाज्ञापयत्यमात्यः । इति निष्क्रान्तः ।

प्रविश्य पुरुषः । जअर्दुं जअदु अमच्चो । अमच्चं सअडदासो विण्णवेदि ।

१ सखे] अथ P—२ तत्र P om.—३ कारणम्] प्रकाशं N Be M L 1 Bi ed. III; प्रमाणं b—४ एतत्कारणम्] इदं तत्र प्रकाशं N Be M L 1 Bi; इदं तत्र प्रमाणं b; इदं कारणं K—५ प्रभृति om. in K—६ पीडितः] कुपितश्चन्द्रगुप्तश्चाणक्यस्य b Be M L (Telang's E) ed. III. V; कुपितश्चन्द्रगुप्तश्चाणक्यस्योपरीति L; कुं चं चाणक्येणेति Bi;—from चाणक्यो पि to अनुभवः om. in N—७ अतिजितकाशितया] Be in marg. जितप्रतिज्ञः; 1 om. अति; असहमानः after काशितया b K; असहमानश्चन्द्रगुप्तं b L ed. III—८ चन्द्रगुप्तस्य तैस्तराज्ञा^१ P—९ चित्त] चेतः Be 1 Bi ed. III. V; चेतसः ed. I. II; om. in b K; उपचिनोति] उत्पादयति K—१० अयमपि मम] इति मम K; इति ममापि M; इत्यमपि ed. III. V—११ सहर्षम् om. in K; सखे om. in P—१२ स्वमपि P; गच्छ स्वम् N Bi; अनेनैव om. in N; एव om. in Be K M Bi—१३ च्छेदना] व्यजेनेव N; b om. पुनः—१४ गच्छ] घञ Be 1, गच्छ स्वमनेन b M—१५ स तत्र Be—१६ हि om. in P—१७ प्रिय om. in Be—१८ कलयो N P—१९ निवसति M; स्म after प्रतिवसति Be—२० मद्दचनात् b K Be M Bi—२१ यथा before चाणक्येन b K M Bi—२२ क्रियमाणे सत्याज्ञाभङ्गे Be 1 Bi—२३ समुत्तेजनरूपः ed. II—२४ अति-निभृतम्] अपि निवृत्तं N; अभिनिवृत्तं M—२५ करमं P M; हस्ते N b M 1 Bi—२६ जअदिद K; जअदुजअदु Be; जेदु M Bi—अमच्चो] अजो P Be Bi—२७ अमच्च एवो वतु b, वसु om. in Be; ३ M.

एदे क्खु तिण्णि अलंकारा विक्काअन्ति । ता पच्चक्खीकरेदुं अमच्चो ।

राक्ष । विलोक्यात्मंगतम् । अहो महाध्याण्याभरणानि । प्रकाशम् । भद्र उच्यतां शकटदासः । परितोष्य विक्रेतारं गृह्यतामिति ।

पुरु । जं अमच्चो आणवेदि । इति निष्क्रान्तः ।

राक्ष । आत्मगतम् । यावदहं कुंसुमपुराय करभकं प्रेषयामि । इत्युत्थायै । अपि नामं दुरात्मनश्चाणक्यात् चन्द्रगुप्तो भिद्येत । कुंतः ।

मौर्यस्तेजसि सर्वभूतलभुजामाज्ञापको वर्तते

चाणक्योऽपि मदश्रयादयंमभूद्राजेति जातसयः ।

राज्यप्राप्तिर्कृतार्थमेकमपरं तीर्णप्रतिज्ञार्णवं

सौहार्दात् कृतकृत्यतैव नियतं लब्धान्तरा भेत्स्यति ॥ २४ ॥ ५३ ॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ।

इति द्वितीयोऽङ्कः ।

१ अलङ्काराणां N, अलंकरणसजोभा b, अलंकारा B₁ अलंकारसंजोभा L ed III पदं अलंकारजेषिअं K, जोडा Bc, जोडी l, विसेसा ed I-II V—२ विक्काअन्ति N P, विक्काअदि (जेणिअ) K, विक्कीअन्ति b B₁ ed I-II, विक्कीअन्दि ed III, V, L, विक्किअन्ति Bc, विक्किअन्ति l, विक्कीअन्ति M No Mes. has विक्किणीअन्ति (P. §548)—
३ करेहि P, करेउ M—४ अमच्चो ति M—५ विलोकय] दृष्टा M—६ अहो P om.—
७ महार्हाणि Bc M (see. h.) l Grab, महारधानि L, महार्हाणि N b K B₁—c K om. the text from अरणानि as far as यावत्—९ उच्यतामस्मद्भवनान् b, गृहि शकटदासं l—
१० अमच्चो] अजो P—११ अहमपि b Be M l B₁ ed I V, अहमित K—१२ कुंसुमपुरे N, पुरं प्रति P, करभकं कुंसुमपुराय K—१३ इति om in b K, उथाय] परिष्कम्प स्व^० M—१४ नाम om in M l—१५ चाणक्यवृत्तकात् N, दुराग्मा चाणक्यवृत्तगुप्ताज्ञिपेत B₁—
१६ B P K l insert अथवा सिद्धमेव समीहितं पश्यामि before कुन्त. । कुन्त] N l B₁ अथवा—
१७ चाणक्यो मदपाश्रयात् N—१८ राज्याप्राप्तिं P—१९ प्रतिज्ञाभरं P.

ततः प्रविशति कञ्चुकी ।

कर्तुं ।

रूपादीन्विषयान्निरूप्य करणैर्यंरात्मलाभस्त्वया
लब्धस्तेष्वपि चक्षुरादिषु हताः स्वार्थावबोधक्रियाः ।

अङ्गानि प्रसभं त्यजन्ति पडुतामाज्ञाविधेयानि मे
न्यस्तं मूर्ध्नि पदं तवैव जरया तृष्णे मुधा ताम्यसि ॥ १ ॥ ५४ ॥

परिक्रम्याकाशे । भो 'भोः सुगाङ्गप्रासादाधिकृताः पुरुषाः । सुगृहीतनामा
देवश्चन्द्रगुप्तः समाज्ञापयति । प्रवृत्तकौमुदीमहोत्सवरमणीयं कुसुमपुरमवलोक-
यितुमिच्छामि । तत्क्रियन्तीमसद्दर्शनयोग्याः सुगाङ्गप्रासादादस्योपरिभूमय इति ।
आकाशे आकर्ष्य । किं कथयन्ति भवन्तः । आर्यं किमविदितं एवायं देवस्य च-
न्द्रगुप्तस्य कौमुदीमहोत्सवप्रतिषेध इति । आः दैवोपहताः किमनेन चः प्रीण-
हरेण कथोद्घातेन । शीघ्रमिदानीम्—

१ कञ् । सनिर्वेदम् । K—२ मे] ते M L; ममाज्ञाविधेयानि Grab; यतो मेऽङ्गान्याज्ञावि-
धेयानि Var—३ तवैव] तदैव P; तथैव K—४ ताम्यसि] माधसि ed I. II. स्वाना भवसि Grab—
५ भोः once only B l—६ सुगाङ्ग° N Be M Ll; B P K सुगाङ्ग°.—७ M om. पुरुषाः—
८ °नामधेयो l.—९ M om. the text from प्रवृत्त° to इच्छामि—१० रमणीयं] om. in
K (°महोत्सवः); °रमणीयतरं N—११ संक्रियन्तां L—१२ सुगाङ्ग N Be M Ll; B P K ख°
—१३ प्रसादोपरि° M; K om. उपरि; l उपवन—१४ N K Bi om. इति; °भूमय इति । तत्किं
चिरयन्ति भवन्तः Be l ed. II—१५ M. om. आकाशे आकर्ष्य; N K Bi om. आकर्ष्य.—१६
कथयन्ति भवन्तः] मूय J l—१७ किमपि विदितमेवार्थस्य यदयं देवस्य K; कमिदमविदितं Be
१८—सद्यः प्राण° L; °हरेणेन N; °हरेणैव Be—१९ कथोपघातेन P; कथोद्घातेन N Be L

आलिङ्गन्तु गृहीतधूर्पसुरभीन् स्तम्भान् पिनद्वस्रजः

संपूर्णेन्दुमयूखसंहतिरुचां सञ्चामराणां श्रियः ।

सिंहाङ्कासनधारणाञ्च सुचिरं संजातमूर्च्छामिव

क्षिप्रं चन्दनवारिणा सकुसुमः सेकोऽनुगृह्णातु गाम् ॥ २ ॥ ५५ ॥

आकांक्षे । किं कथयन्ति भवन्तः । एते त्वरामह इति । भद्रास्त्वर्व्यतां
त्वर्व्यताम् । अयमागत एव देवश्चन्द्रगुप्तः । य एषः

सुविश्रब्धैरङ्गैः पथिषु विपमेष्वप्यचलतां

चिरं धुर्येषोढा गुरुरपि भुवो यास्य गुरुणा ।

धुरं तामेवोच्चैर्नववयसि वोढुं व्यवसितो

मनस्वी दम्भत्वात् स्खलति न न दुःखं वहति च ॥ ३ ॥ ५६ ॥

नेपथ्ये । इत इतो देवः ।

ततः प्रविशति राजा प्रतीहारी च ।

राजा । स्वगतम् । राज्यं हि^१ नाम राजधर्मानुवृत्तिर्परतत्रस्यं नृपतेर्महद-
श्रीतिस्थानम् । कुतः ।

परार्थानुष्ठाने श्लथयति नृपं स्वार्थपरता

परित्यक्तस्वार्थो नियतमयथार्थः क्षितिपतिः ।

१ भूप] भूम N K, गन्ध M—२ धारणात्] धारणात् K ed I, तस्मिंहासनधारणात् B
Grab Vat—३ P M om आकांक्षे, श्रुत्वा Be I —४ किं कथय । आर्य इदमनुष्ठीयते देवस्य शासन-
मिति L (something गृहे त्वरामह इति) ed III एते चयम् M —५ त्वर्व्यतां once only P
K, त्वरपञ्च त्वरपञ्च Be N (त्वरपञ्चन्वरपञ्च), त्वरपञ्च Ll, भद्रास्त्वरन्ताम् Di, B addn after
it नेपथ्याभिमुखमवलोक्य —६ आगच्छत्येव N, K om एव; Be om देव.—७
प्रचलिता B, अप्यचलता N P K M Ll B, —८ न न दुःखं] च दुःखं न सहते N;
न च दुःखं वहति च K L (दुःखं) Di, न वा दुःखं न सहते Be, न च दुःखं न सहते (in marg
यहति) l, ..खं च वहति M —९ N Be om नेपथ्ये; नेपथ्ये कञ्चुकी B, ने^१ प्रतीहारी इदो^२ K;
Be has only कञ्चुकी— १० नहि Bi—११ अनुवृत्ति] अर्थवृत्ति K—१२ परतत्रस्य]
दुःमितस्य K M, परस्य Be l B —१३ नृपते] भूमिपते. B, नर^१ N M —१४ जडयति
N Be l B, श्लथयति P M Grab, रहयति B K (वह^१), दहय (?) L—१५ नृपं स्वार्थं]
परस्वार्थपरतां M

परार्थश्चेत्स्वार्थादभिमततरो हन्त परवान्
 परायत्तः प्रीतेः कथमिव रसं वेत्तुं पुरुषः ॥ ४ ॥ ५७ ॥

अपि च । दुःसाराध्या राजलक्ष्मीरात्मविद्भिरेपि राजभिः । कुतः ।

तीक्ष्णादुद्विजते मृदौ परिभवत्रासान्न संतिष्ठते
 मूर्खान् द्वेष्टि न गच्छति प्रणयितामत्यन्तविद्वत्स्वपि ।
 श्रेभ्योऽभ्यधिकं विभेत्युपहसत्येकान्तभीरुं नहो
 श्रीलब्धप्रसरेव वेशवनितां दुःखोपचर्या भृशम् ॥ ५ ॥ ५८ ॥

अन्यत्र । कृतकर्कलहं कृत्वा स्वतन्त्रेण त्वया किञ्चित् कालान्तरं व्यवह-
 र्तव्यमित्यार्योपदेशः । स च कथमपि मया पातकमिवाभ्युपगतः । अथवा
 शश्वदाार्योपदेशसंस्क्रियमाणमतयः सर्वदेव स्वतन्त्रां वयम् । कुतः ।

इह विरचयन् साध्वीं शिष्यः क्रियां न निवार्यते
 त्यजति तु यदा मार्गं मोहात्तदा गुरुरङ्कुशः ।
 विनयरुचयस्तस्मात्सन्तः सदैव निरङ्कुशाः
 पदमपि यतः स्वातन्त्र्येभ्यो न यान्ति पराङ्मुखाः ॥ ६ ॥ ५९ ॥

१ चेत] च M—२ वेत्ति N K Bi—३ दुःसाराध्या P K; दुःसाराध्या Be, Ll ed. II
 —४ राज] om. in K Ml, राज्ये Be—५ आत्मविद्भिः K Be Ml—६ K M om.
 कुतः—७ मृदौः M—८ त्रासात्] तस्मा M—९ मूर्खे B (घं) K Bo M Bi—१०
 अभ्यधिकं] अप्यधिकं B K Bo l Bi—११ अहो] अपि B K Grab—१२ वेशवनिता N;
 वारवनिता K—१३ कृतकलहं कृत्वा om. in M Bi—१४ स्वतन्त्रेण त्वया] स्वातन्त्र्येण L—१५
 किञ्चित्कालं P K B, कालान्तरं N Be M L—१६ व्यवहर्तव्यम्] यतितव्यम् P—१७
 उपदेशः] आदेशः N P Be Ml Bi—१८ स च कथमपि] तत्कथमिव N, स च मया कथमपि
 B, स मया कथं कथमपि P, स च कथं कथमपि K—१९ पातकमिव] महापातकमिव NK; पातक
 इव B; महापातकवद् P, स च कथमपि महापातकमिव Bi—२० शश्वद्] तदा Be l Bi—
 २१ संस्कृतं B—२२ अस्तत्रा B P M Bi ed. I—२३ विरचयन् B—२४ तु] च P, हि
 Be—२५ मोहान्तर्गाम् N—२६ पदमपि] परतरम् N Be M L l Bi, यतः] यतिः B, अति (!)
 N, अतः Bo L l Bi ed. II, भवि M—२७ न यान्ति] वचं हि N K Bo M L l Bi, यतः
 पदमपि स्वातन्त्र्येभ्यः पराङ्मुखा न यान्ति न गच्छन्ति एतेनामात्यस्य स्वतन्त्रता निषिद्धा तथा च
 परायत्तस्य चन्द्रगु° Vat.

प्रकाशम् । आर्यं वैहीनरे सुगाङ्गप्रासादमार्गमादेशय ।

कञ्चु । इत इतो देवः ।

राजोँ । परिक्रामति ।

कञ्चु । परिक्रम्य । अयं सुगाङ्गप्रासादः । शनैःशनैरारोहमर्हति देवः ।

राजा । नाट्येनारुह्य दिशोऽवलोक्य । अहो शरत्समयसंभृतशोभाविभू- ८
तीनां दिशामतिशयरमणीयता । संप्रति हि^१ ।

शनैः शान्ताकूर्तैः सितजलधरच्छेदपुलिनाः

समन्तोदाकीर्णाः कलविरतिभिः सारसकुलैः ।

चित्ताश्रिंत्राकारैर्निशि विकचनक्षत्रकुमुदैः

नभस्तः स्यन्दन्ते सरित इव दीर्घा दश दिशः ॥ ७ ॥ ६० ॥

अपि च ।

अपामुद्दृत्तानां निजमुपदिशन्त्या स्थितिपद^{१०}

दधत्या शालीनामवनतिमुदारे सति फले ।

मयूराणामुग्रं विपमिव हर्नन्त्या मदमहो

कृतः कृत्स्नस्यायं विनय इव लोकस्य शरदा ॥ ८ ॥ ६१ ॥

१ M om प्रकाशं—२ P Bi om आर्यं—३ सुगांगं N Be Bi M L, सगांगं B P K—
४ N Bi om मार्गं—५ K Bo M have instead of राजोँ परिक्रम्य only परिक्रामति ।
(परिक्रम्य); Bi नाट्येन परिक्रम्य—६ सुगांगं N M L, सुगांगा एव प्रसादः Be, सगांगं B P K
—७ शनैः once only K—८ देवः] आर्यः Be—९ आरुह्य] Be om, अवरोह्य B K
अवलोक्यारोहति दिशोऽवलोक्य P, दिशो Be om, अवलोक्य] विलोक्य M—१० अहो] M
अहो; Bi om—११ संभृतशोभां विभ्रतीनां P, संभृतशोभावतीनां B Grab, सङ्घ(?)—
संभृतशोभाविभूतीनां N, शोभाविभूतीनां M, संभृतशोभाविभूतीनां दिशाम् Be, शोभां
विभ्रतीनां K (without संभृत); संतामसंभृतशोभाविभूतीनां B₁, शोभानां L—१२ संप्रति
दि] कृत. B P Be K l, om in B₁—१३ शान्ताकृताः] शान्ताकृताः B (perhaps to be
read as 'कृ'); शान्तीभूताः P, शान्तकृतः K; शान्ताकाराः Be l Bi, शान्तावेशाः M, शान्ता-
कृता Vat, श्यामीभूताः L—१४ समन्तात्] पुरस्तात् P Be l—१५ चित्राश्रिं K; चित्राकारा
M—१६ कुमुदैः] कुमुदैः B—१७ स्थितिपथम् N ed. II—१८ वदन्त्या N—१९ कृताः] इवः P—

इमामपि

भर्तुस्तथा कलुषितां बहुवृद्धभस्य
मार्गे कथंचिदवतार्यं तन्भवन्तीम् ।

सर्वात्मना रतिकथाचतुरेव दृती

गङ्गां शरन्नयति सिन्धुपतिं प्रसन्नाम् ॥ ९ ॥ ६२ ॥

समन्तान्नाट्येनावलोक्ये । अये^१ कथमप्रवृत्तकौमुदीमहोत्सवं कुसुमपुरं पश्यामि ।
आर्यं वैहीनरे अथास्मद्वचनादाघोषितः कुसुमपुरे कौमुदीमहोत्सवः ।

कञ्चु । देवं अथ किम् । आघोषितो देवस्याज्ञया कुसुमपुरे कौमुदी
महोत्सवः ।

राजा । आर्यं तत्किं न परिगृहीतमस्मद्वचनं पौरजनेन ।

कञ्चु । कर्णो विधाय । देवं शान्तं पापम् । अस्खलितपूर्वं पृथिव्यां देवस्य
शासनं कथं पौरेषु^२ स्खलितुमर्हति ।

राजा । आर्यं वैहीनरे^३ यद्येवं तत्किमप्रवृत्तकौमुदीमहोत्सवमद्योपि
कुसुमपुरं पश्यामि । पश्य ।

धूर्तरन्वीयमानाः स्फुटंचतुरकथाकोविदेवंशनार्यो

नालंकुर्वन्ति रथ्याः पृथुजघनभराक्रान्तिभन्दैः प्रथौतैः ।

१ इमामपि] इमां च K Be M; अपि च P—२ मार्गे M Bi—३ अवतार्यं Be Bi—४
P K M om नाट्येन—५ P om. अये; कथम्] तत्कथम् N B Be, किमेतद् M—६ महोत्सवमेव
N M, K om. the text from 'पुरं to राजा—७ N P Be Bi om. पश्यामि; M अद्यापि
instead—८ P om. अथ; किमस्मद्वचनाद् Bi—९ भवता कौमुदीमहोत्सवः N—१० M
om. देव अथ किम्; Bi om. देव—११ कुसुम B om.—१२ आर्यं] आः N—१३ तत्किं]
तदेवं किं ed. II; किमस्मद्वचनं परि° M—१४ P B Be om. परि—१५ 'जनेन' °जनेः M, पौरैः
Bi—१६ P M om. देव; शांतंरपायं M—१७ अस्खलितपूर्वं देवस्य पृ° एव शासनम् K;
M om. पूर्व.—१८ पृथिव्यामपि P M—१९ शासनमिति B—२० कथम्] तत्किम् K—२१
पौरेषु] पौरजनेषु स्खलित्यति M—२२ P M om. आर्यं वैहीनरे—२३ यदेवं N, तत् M om.—
२४ कथम् P, किमर्थम् N Be—२५ अद्यापि before अपवृत्त° N K; एव after 'महोत्सवम्
N—२६ पश्यामि] अवलोकयामि Bi—२७ स्फुट] रति B; M om.—२८ वेदयनार्यो
N—२९ आक्रान्त Be—३० मन्दमयताः K—

अन्योन्यं स्पर्धमाना न च गृहविभवैः स्वामिनो मुक्तशङ्काः

साकं स्त्रीभिर्भजन्ते विधिमभिलेपितं पार्वणं पौरमुख्याः ॥ १० ॥ ६३ ॥

कञ्चु । देव एवमेतत् ।

राजा । किमेतत् ।

कञ्चु । आं इदं ।

राजा । आर्यं स्फुटमभिधीयताम् ।

कञ्चु । देव्यं प्रतिपिद्धः कौमुदीमहोत्सवः ।

राजा । सकोधम् । आः केन ।

कञ्चु । नातः परमस्माभिर्देवो^१ विज्ञापयितुं शक्यते ।

राजा । नं खल्वार्येण चार्णक्येनापहंतैः प्रेक्षकाणामतिशयरमणीयश्च-

क्षुपो विपर्ययः ।

कञ्चु । देव्यं जीवितुकामः कोऽन्यो देव्यस्य शासनमुल्लङ्घयिष्यति^२ ।

राजा । शीणोचरे उपवेष्टुमिच्छामि ।

प्रती । देव्यं^३ एदं सीर्हासणं । उवविसदुं देवो^{३३} ।

राजा । नोऽत्र्येनोपविश्य । आर्यं वैहीनरे आर्यचाणक्यं द्रष्टुमिच्छामि ।

कञ्चु । यदाज्ञापयति देवः । इति निष्क्रान्तः ।

ततः प्रविशति कोपार्नुविद्धां चिन्तां नाटयन्स्वभवनगतः कृतासनपरि-

ग्रहश्चाणक्यैः ।

१ साकं] स्पर्ध N, स्त्रीभिः स्पर्ध M—२ अभिलेपितुं P B—३ एतत्] एव Be Bi—
४ आं इदं] P K. आं इदमेवम् N. ननु इव B, देव इदं Be M, अत इदं Bi—५ आर्यं]
P om, आः M—६ M om देव—७ सकोधं] सरोधं M, P om—८ आर्यं आः केन ed II;
K om. आः केन; P om. आः—९ देव नातः N B P Be M—१० P M om. देवो; शक्यते]
शुन्यते P—११ आर्यं एतत् N—१२ आर्यचाणक्येन Be M; आचार्यचाणक्येन B—१३ प्रतिपिद्धः
P—१४ विपर्यय इति B, कौमुदीमहोत्सवः instead of चं विपर्ययः Bi, P om. रमणीय—१५ देव
M om.—१६ जीवितुकामो K, जीवितुकामो देवस्य कोऽन्यो P—१७ उल्लङ्घयति B K; अतिपततं
L—१८ राजा । सकोधं । Be—१९ देव N B om—२० मुदं] एदं Be—२१ विहासणं P L Be
(see h), इदमासनम् पर्य उवविसद् K, इदमासनं Bi—२२ उपविसदुं N; उव^०
B—२३ देवो N B K Be, अज्ञो P—२४ M om. नाट्येन; Be M om. आर्यं; Bi om. आर्यं
वैहीनरे—२५ अकृतकृत्यान्तरान्तरार्यं before द्रष्टुं B, अकृतकृत्यान्तरम् before आर्यं L—२६
कोप^०] क्रोधं K—२७ कृतासनपरिग्रहः] आसनस्थः M Bi, चाणक्यः] कौटिल्यः N B—

चाण । आत्मगतम् । कथं स्पर्धते मया सह दुरात्मा राक्षसहतकः ।
कुतः ।

कृतांगाः कौटिल्यो भुजग इव निर्याय नगराद्
यथा नन्दं^१ हत्वा नृपतिमकरोन्मौर्यैर्वृषलम् ।
तथाहं मौर्येन्दोः श्रियमपहरामीति^२ कृतधीः
प्रभावं मद्दुद्धेरतिशयितुमेवं व्यवसितः ॥ ११ ॥ ६४ ॥

प्रत्यक्षवदाकाशे लक्ष्यं बद्धा । राक्षस राक्षसं विरम्यतामस्माहुर्व्यवसितात् ।

उत्सिक्तैः कुसचिवदृष्टराज्यतन्त्रो
नन्दोऽसौ न भवति चन्द्रगुप्त एषः ।
चाणक्यस्त्वमपि न चैवं केवलं ते
साधर्म्यं मदलुकृतेः प्रधानवैरिभू ॥ १२ ॥ ६५ ॥

विचिन्त्यै । अथवा नातिमात्रमस्मिन्वस्तुनि^३ मया मनः खेदयितव्यम् ।
कुतः ।

मैन्द्रुल्यैः किल नामं पर्वतसुतो व्यासः प्रदिष्टान्तरैः^४
उद्युक्तैः स्वैर्नियोगसाधनविधौ सिद्धार्थकाद्याः स्पर्शैः ।

१ आत्मगतं om. in B K Be M—२ मया स्पर्धते K—३ हतकः om. in P B Be M—
४ कृतांगाः N P Be M; ed. I. II. हतांगाः B K Grah. Vat. Ratinātha—
नन्दान् K N Be M—५ अपहरामीति उद्यमयंतः कृतधीः Be—६ प्रभावम्] प्रकपे L Bi—
७ मद्दुद्धेर P—८ एषः] एव P—९ प्रत्यक्षवद् M om; लक्षं Be M—१० राक्षस once only B
P M—११ Be om. दुरः दुर्भयमनात् L—१२ कुतः N K Be M Bi before उत्सिक्तः—१४
तन्त्रोः] भाते L Bi—१५ च नैव N K Be M ed. I. II.; न चैव B P—१६ वैरं]
in marg. तेषु Be (प्रधानतैषु); the leaf of Ms. M is partly broken—
१७ P om. विचिन्त्यः B adds स्वगतं—१८ अस्मिन्नतिमात्रम् P; अतिमात्रं मयात्र वस्तुनि N;
Bi om. मया—१९ मनः] आत्मा खेदयितव्यः B K—२० अद्वैतैर्दि...M—२१ नाम] सोऽपि
L—२२ प्रदिष्टान्तरैः B P Be L Bi, Vat. explains प्रदिष्टान्तरैः by कृतरूपान्तरैः; (Grah.
प्रदिष्टमादिष्टं अन्तरं द्विष्टं स्थानं वेद्व्यजे; see Rām. IV, 7, 11: शोकस्य नान्तरं दातुमर्हति;
प्रसवधान्तरैः ed. I; प्रतं N—२३ अनुयुक्ताः B—२४ सुनियोगं K—२५ स्पर्शाः] पराः B
(ecc. L.) P K Be (ecc. li.)—

कृत्वा संग्रति कैतवेन कलहं मौर्येन्दुना राक्षसं
भेरस्यामि स्वमतेन भेदकुशलो देवप्रतीपं द्विपः ॥ १३ ॥ ६६ ॥

प्रविश्य कञ्चुकी । जनान्तिकम् । कंष्टा खलु सेवा नाम । कुतः ।

भेतव्यं नृपतेस्ततः सचिवतो राज्ञस्ततो बलभाद्
अन्येभ्यश्च भवन्ति येऽस्य भवने लब्धप्रसादा विदाः ।

दैन्यादुन्मुखदर्शनोपलर्पनैः पिण्डार्थमार्यस्यतः

सेवां लाघवकारिणीं कृतधियः स्वाने श्ववृत्तिं विदुः ॥१४॥६७॥

परिग्रन्थावलोक्य ३१ । इदमार्यचाणक्यस्यं गृहम् । यावत् प्रविशामि ।

नाट्येनं प्रविश्यावलोक्य च । अहो राजाधिराजमन्त्रिणो गृहविभूतिः । कुतः ।

उपलक्षकलमेतद्भेदकं गोमयानां

चटुभिर्रूपहृतानां बहिषां स्तूपमेतत् ।

शरणमपि समिद्धिः श्रुप्यमाणाभिराभिः

विनमित्तपटलान्तं दृश्यते जीर्णकुट्टवम् ॥ १५ ॥ ६८ ॥

१ राक्षसात् N only all other Mss राक्षस—२ स्वमतेन] स्वयमेव B P M (the following syllables being broken off)—३ देवप्रतीप] द्वेप प्रतीप B P K Bo ("दो"), "स्त्रेप प्रतीप L द्विप N—४ जनान्तिक \ only—५ कंष्टा] वष्ट BP—६ खलु after नाम k, P om नाम । कुत , B om नाम—७ च] वि k भवन्ति] धरन्ति P धरन्ति L—८ उन्मुखदर्शनोपलर्पनै] B P B उत्तमदर्शनेऽपि हर्पनै N उन्मुखदर्शनेन वलने K उन्मुखदर्शनेन लुटनै ed I, "अपलर्पनै L ed II III, M defective—९ पिण्डार्थ] मैवार्यम् L—१० आद्यस्यत] आयास्यत B K Grah आपद्यत N आसेयत B—११ N P K B om अवलोक्य च, Ch begins with "वच च—१२ आचार्यचाणक्यस्य P Bo—१३ गृहमिति B आश्रयं चाणक्यम् P—१४ M om नाट्येन—१५ महाराजाधि* k, राजाधिराजस्य P M—१६ k L ed III V om गृह Ch ed I II om वि—१७ कुत] om in P B तथा हि K Ch—१८ उपहृतानां] उपहृताना B—१९ स्तूपम्] B in marg समूह, श्लोमम् N Bo (s.c h) Ch—२० समिद्धिधिप्यमाणा भिरन्तर M—२१ विनमित] विलसित P Ch—२२ दृश्यते B—२३ "कुट्टवम्" "कुट्टव M—

ततः स्थानेऽस्यं वृषलो देवश्चन्द्रगुप्तः । कुतः ।

स्तुवन्ति श्रान्ताः क्षितिपतिभूतैरपि गुणैः

प्रवाचः कार्पण्याद्यदवितथवाचोऽपि कृतिर्नः ।

प्रभावस्तृष्णायाः स खलु सकलः स्यादितरथा

निरीहार्णामीशस्तृष्णमिव तिरस्कारविषयः ॥ १६ ॥ ६९ ॥

विलोक्य सभयम् । अये तदयममात्यश्चाणक्यस्तिष्ठति । स एषः

यो नन्दमौर्यनृपयोः परिभूय लोकम्

अस्तोदयानुपदिशन्नविभिन्नकालम् ।

पर्यायपातितहिमोष्णमसर्वगामि

धाम्नातिशाययति धाम संहस्रधाम्नः ॥ १७ ॥ ७० ॥

जानुभ्या भूमौ निपत्य । जयंतु जयत्वीर्यैः ।

चाण । नाट्येनावलोक्यं । वैहीनरे किर्मागमनप्रयोजनम् ।

कञ्चु । आर्यं प्रणतिसंभ्रमचलितं भूमिपालमौलिमणिशिखापिशङ्गीकृतपौद-
पद्मयुगलः पादयोरार्यं मणिपत्यं देवश्चन्द्रगुप्तो विज्ञापयति । अकृतक्रियान्त-
रार्यमार्यं द्रष्टुमिच्छामीति^१ ।

१ तत] तत् N Be M—२ सत्वस्थ सुप्तप्रेक्षको वृषलो B₁—३ गुप्त इति N Ch B₁—४
स्तुवन्ति श्रान्ता° Ch L ed III—५ ददवितथ°] अवितथ° K—६ कृतिर्न] पुरप Be पुरपा
K Ch L ed III V—७ सकल] निरल M (निरिल ?)—८ निरीहार्ण] निराशानां M—९
अये om in Be M, अमात्य° B, आचार्य L, आर्य N, आर्य° Be Ch M B₁—१० स एष]
स एष Ch, om in B P Be (sec. L) B₁, मौर्यनन्द° K—११ उपदिशति PN (°स°), प्रदिशति h,
अदिशत् Be Ch L B₁ अतिदिशन् M, प्रतिदिशन् Grab Vat—१२ अविभिन्नकालम्] प्रविभि
न्नकाल h, अप्रतिभिन्नकाल Ch L B₁ Be (°सिद्ध°), परिगृह्य कालम् M—१३ हिमोष्ण P
—१४ सहस्रधाम्न] सहस्ररश्मे B—१५ जयतु once only N Ch, जयति B B₁ जयति P K
१६ आर्यचाणक्य N B आचार्य K—१७ M om नाट्येनावलोक्य—१८ किमत्र N—१९ आर्य
om in P Ch M—२० प्रणतिसंभ्रम° L, सभ्रमे Be P om संभ्रम, प्रचलित° M, वालित Be
समुचलित B₁ समुचलित ed L II—२१ °भूमि] भू B—२२ मणि om in Ch, मणिन्नकल
नित्या P Be M, मौलिमालामाणिक्यवशवलक्षणा° L—२३ पिशाचिव्रतपात्र h, युग N P
K—२४ पादपद्मयोरार्यस्य Be, आर्य om in B—२५ मणिपत्य] प्रणम्य M, निपत्यायं h
°युगल सुरगृहीतनामधेयो देवश्चन्द्रगुप्तो आर्यं शिरसा प्रणम्य वि° L—२६ अकृतक्रियान्तरायमन्तरेण
N, अकृतक्रियान्तरम् M, अकृतक्रियान्तरान्तरायम् B, अकृतक्रियान्तरालम् L, क्रियान्तरायमन्त
रेण (in marg विज्ञ) P—२७ इति om in N Ch B₁—

चाण । वृषलो मां द्रष्टुमिच्छति । वैहीनरे न खलु वृषलस्य श्रवण-
पथमुपगतोऽयं^१ मया कृतः कौमुदीमहोत्सवप्रतिषेधः ।

कञ्चु । आर्यं अथ किम् ।

चाण । सक्रोधम् । आंः केन कथितम् ।

कञ्चु । भयं नाटयति । प्रसीदत्वार्यः । स्वयमेव सुगाङ्गप्रासादगतेन
देवेनावलोकितमप्रवृत्तकौमुदीमहोत्सवं कुसुमपुरम् ।

चाण । आं शान्तम् । दुष्टं ततो भवद्भिर्येवं मन्दन्तरेण प्रोत्साह्य कोपितो
वृषलः । किमन्यत् ।

कञ्चु । सभयं तूष्णीमधोमुखस्तिष्ठति ।

चाण । अहो राजपरिजनस्य चाणक्यस्योपरि प्रद्वेषे^२ पक्षपातेः । अर्थे
क वृषलस्तिष्ठति ।

कञ्चु । आर्यं सुगाङ्गप्रासादगतेन देवेनाहमार्यस्य पादमूलं प्रेषितः ।

चाण । उन्थाय । सुगाङ्गप्रासादमार्गमादेशय ।

कञ्चु । इत इत आर्य । उभौ परिक्रामतः ।

१ मां द्रष्टुमिच्छति वृषलो P K, B Be Bi om, these four words, किं मां द्रष्टु-
मिच्छति M—२ पथ om. in M, उपगतो] गतो P K, जागतो Be—३ P om. इयं; मया om.
in Ch Bi, Be om मया कृतः—४ कृतप्रतिषेधः कौमुदीमहोत्सव इति P—५ आर्यं om. in N
M—६ सक्रोधम्] om. in N K, सक्रोधं M—७ Bi om आः—८ भणितम् P—९ स्यांग P
B K, स^० Ch (orig.)—१० देवेन om in Ch M Bi, after पुरम् K—११ आं] आ N B, आः
Ch, Be M. om—१२ K Be M om. ज्ञानं—१३ दुष्ट] B only, तिष्ठ Be Ch M, तिष्ठ २ Bi
भोस्तिष्ठ २ P, तिष्ठतु तावदेतत् N, om in K L—१४ ततो om in K—१५ वृष] वृषम् K
om in P Be M—१६ मद्] माम् Bi, Be L om—१७ अन्तरे B, अनतरा L, वृषल इति M—
१८ तूष्णीमेव B, समर्थ] भयं नाटयत् P—१९ परिग्रहस्य N—२० चाणक्योपरि P, चाणक्य^०
K, चाणक्यं प्रति B—२१ द्वेषे P K, प्रद्वेषे N, द्वेषतिनाये B, महान् द्वेष^० Ch, द्वेष^० L द्वेषः Bi,
Be M om, तिद्वेषे ed. I. II—२२ पक्षपातातिशयः B M—२३ कथय क K, वृषलः कुत्र B—२४
भयं नाटयत् B Ch Bi—२५ स्यांग P B K, सु^० Ch (sec. h; orig. स); M om. प्रासाद and
देवेन—२६ आर्यं P—२७ K. om. उन्थाय—२८ कञ्चुकिन् before सुगा^० Be Ch; स्यांग^० P
B K; सु (?) Ch, N K om. मार्ग.—२९ आर्यः] अमात्यः M—३० K om. उभौ परिक्रामतः—

कञ्च । अयं सुंगाङ्गप्रासादः । शनैःशनैरौरोद्गमर्हत्यायः ।

चाण । नाट्येनारुंद्हावलोक्य च सहर्षमात्मगतम् । अये सिंहांसन-
मध्यास्ते वृपलः । साधु साधु ।

नन्दैविमुक्तमननपेक्षितराजवृत्तैः

अध्यासितं च वृपलेन वृपेण राज्ञाम् ।

सिंहासनं सदृशपार्थिनसत्कृतं च

श्रीतिं त्रयस्त्रिगुणयन्ति गुणा ममैते ॥ १८ ॥ ७१ ॥

उपसृत्य । विजयतां वृपलः ।

राजा । आसनादुत्थाय चाणम्यस्य पादौ गृहीत्वौ । आर्य चन्द्रगुप्तः
० प्रणमति ।

चाण । पाणौ गृहीत्वा । उत्तिष्ठोत्तिष्ठ वत्सै ।

आ शैलेन्द्राच्छिलान्तःस्पलितसुरधुनीशीकरासारशीतांद्

आ तीरत्रिकरंगस्फुरितमणिरुचो दक्षिणस्यार्णवस्य ।

आगत्यागत्य भीतिप्रणतनृपशतैः शश्रदेव क्रियन्तां

15 वृडारत्नांशुगर्भास्तव चरणयुगस्याद्गुलीरन्ध्रभागाः ॥ १९ ॥ ७२ ॥

राजा । आर्यप्रसादादनुभूयते एवैतत् । नाशास्व्येते । उपविशत्वार्यः ।
उभौ यथासनमुपविष्टौ ।

१ आर्य अय N Be M ।—२ स्रगाय P B K —३ शनैः B Be Bi—४ अपरह्य B Be
(orig) Ch विलोक्य N, अवलोक्य आरस्य च P, Be om आत्मगत—५ अये आत्मन
सिंहासन B—६ साधु M—७ विमुक्त] विमुक्त B Be L Grah—८ राजवृत्तै] B, 'राजवृत्तै'
N M, राजतरङ्ग K Be Ch, राजतरङ्ग P—९ सत्कृत] समत N P K Be Ch L Bi (Grah.
Madras Copy, but IO Copy समत, in the interpretation समहृत पूजित), समप्रुष्ट M—
१० वृपल] B P M Grah Ratnātha पर K Ch Led I II, पुन N, शृदा Be Bi—११
त्रिगुणयन्ति] प्रगुणयन्ति Be L Bi Grah. (Madras Copy, IO द्वि) ed II M om गुणयन्ति
१२ पां गृहीत्वा om in P K Be Ch M from गृहीत्वा up to 'स्यात्तर्हि' om in Ch—
१३ पश्य उत्तिष्ठोत्तिष्ठ B पश्य तिष्ठ तिष्ठ पर्य Be, अलमभ्युत्थानेन N,—१४ शैली P, धुनी] नदी
N B M L—१५ शीतान] यथांत् N B Be Bi—१६ आ तीरात्] औपानात् Be तीरात्तर्हि
I—१७ राम] धाम I—१८ स्पुदित] सुदित P—१९ रचो] निगद्य h—२० भीत K—२१
अनुभूयते] 'गुणम् P—२२ नाशास्व्ये om in Bi, शास्वते N, नैतदाशास्व M, नाशास्व h—

नागाङ्गं मौक्तुमिच्छोः शयनमुरु फणाचक्रवालोपधानं
निद्राच्छेदाभितात्रां चिरमवतु हरेर्दृष्टिराकेकरां वः ॥ २१ ॥ ७४ ॥

द्वितीयः ।

सन्वोत्कर्षस्थं धात्रा निधय इव कृताः केऽपि कस्यापि हेतोः
जेतारः खेन धाम्ना मदसलिलमुचां नागयूथेश्वराणाम् ।

दंष्ट्राभङ्गं मृगणामधिपतय इव व्यक्तमानावलेपाः

नाज्ञाभङ्गं सहन्ते नृवर नृपतयस्त्वादृशाः सार्वभौमाः ॥ २२ ॥ ७५ ॥

अपि च ।

भूयणाद्युपभोगेनं प्रभुर्भवति न प्रभुः ।

परैरपरिभूताश्स्त्वमिवं प्रभुरुच्यते ॥ २३ ॥ ७६ ॥

चाण । आकर्ण्योत्सगत्म् । प्रथमं तावदिष्टदेवतारूपकेर्णं प्रवृत्तशरद्वर्ण-
प्रख्यापनमाशीर्वचनम् । इदमपरं किमिति नौवधारयामि^१ । विचिन्त्य । आं
ज्ञातम् । राक्षसस्यायं प्रयोगः । दुरात्मन् रक्षस दृश्यसे । जौगतिं खलु
कौटिल्यः ।

राजा । आर्यं वैहीनरे दीयतामाभ्यां वैतालिकाभ्यां सुवर्णशतंसहस्रम् ।
कञ्चु । यदाज्ञापयति देवः । इति उत्थार्यं परिक्रामति ।

१ नागाङ्गं B (P sec. h.), all other MSS नागाङ्क — २ अतिताम्रा M, निद्रातंद्वासिताम्रा
Bi — ३ आकेकरं दुरालोके (B sec h in marg) — ४ सर्वोत्कर्षय N — ५ सलिलरचां B —
६ स्वक्तं B K, अपलेप Bi, "लेपान् B. — ७ उपयोगेन M — ८ अपरिभूताज्ञ] अनभिभूताङ्गैः
P M — ९ इव] एव M. — १० उच्यसे M — ११ इष्टदेवतारूपकेण] इष्टदेवतारूपेण K, इष्टदेव-
ताप्रतिरूपकेण B, इष्टदेवतानुरूपकेण P, इष्टदेवतेति महादेव एव इष्टदेवताप्रतिरूपकत्वात् इदं
प्रतिक्षणं पश्यति Grah विशिष्टदेवतास्तुतिरूपकेण N, विशिष्टदेवतारूपेण M Bi, विशिष्टदे-
वतारूपेण ed II — १२ "शरद्वर्णप्रख्यापितम् N, प्रवृत्तशरद्वर्णप्रख्यापनम् P, शरद्वर्णवर्णनया B,
शरद्वर्णप्रख्यापणेन K, प्रवृत्तशरद्वर्णनम् Be, प्रवृत्तं शरद्वर्णप्रख्यापना" M, प्रवृत्तशरद्वर्णवर्णनम्
Bi, प्रवृत्तशरद्वर्णप्रख्यापनम् L ed. II. — १३ इदमाशीर्वचनम् ed I. II, आशीर्वादः B,
L ed. V. om, इदम् । अपरं N — १४ N Bo M om. न; K om इति न — १५ "अवधारयामः
P — १६ इति विचिन्त्य Be, आं भवतु ज्ञातं N, आः भवतु ज्ञातं Be M Bi, K om — १७
आ दुरात्मन् ed II. — १८ राक्षसहतक K Bo (sec. h.) ed. II, दृश्यसे २ N. — १९ इयि
जातार्ते P. — २० B M Bi om. खलु — २१ अनयोर्वैतालिकयोः K; P. om. वैतारिकाम्यां;
ins. इति after सहस्रम् — २२ B om. दत्त — २३ उर्याय P B Bo om —

चाण । सकोधम् । वैहीनरे तिष्ठ तिष्ठे । न गन्तव्यम् । वृषलं किमयम-
स्थान एव महानर्थात्सर्गः क्रियते ।

राजा । आर्येणैवं सर्वतो निरुद्धचेष्टाप्रसरस्य मम बन्धनमिव राज्यं न
राज्यमिव ।

चाण । वृषलं स्वयमनभियुक्तानां राज्ञामेते दोषा भवन्ति । तर्हिदि
न सहसे तदा स्वयमेवाभियुज्यस्व ।

राजा । एते स्वकर्मण्याभियुज्यामहे वयम् ।

चाण । प्रियं नः । वयमपि स्वकर्मण्याभियुज्यामहे ।

राजा । यद्येवं तर्हि कौमुदीमहोत्सवप्रतिषेधस्य फलं श्रोतुमिच्छामि ।

चाण । वृषलं कौमुदीमहोत्सवानुष्ठानस्य किं प्रयोजनमित्यहमपि
श्रोतुमिच्छामि ।

राजा । प्रथमं तावन्ममाज्ञाव्याघातः ।

१ सकोधं K om; सकोधं M—२ तिष्ठ once Be M, न खलु गन्तव्यं । कञ्चु । सभयं
राजानमवलोकयति । चा । वृषलं M—३ वृषल २ B Be—४ M om. अयम्; M N om. एव—
५ अर्थस्य K, द्रव्योत्सर्गः B, धनोत्सर्गः M—६ सकोधं in N—७ एवमार्येण N
K; आर्य एवम् P, एव M—८ सर्वतो] सर्वत्र Be B1—९ निरुद्धचेष्टस्य मे M, निरुद्धावका-
शस्य मम बन्धनमिव B—१० K om. मम; मे N B1—११ वृषल] २ B, M om.—१२ अनभि-
योगयुक्तानां M—१३ P om राज्ञाम्; संभवन्ति N M, प्रभवन्ति K, न भवन्ति B B1—
१४ तद्यदीद (स्) न N तदा यदि B1—१५ तदा] तत् K, ततः Be B1, om. in M—१६ एव
om in N K Be B1—१७ वयम् after एते B K ed I II, om in N B1 ed. III.—
१८ वृषल प्रियं नः B, प्रियं नः प्रियं नः P K, कल्याणं नः L, B1 om—१९ वयमपि हे om in
M—२० तेन तर्हि N B, तेनाहं तर्हि P—२१ प्रयोजनं तावत् N, प्रतिषेधस्यैव प्रयोजनम् B,
प्रतिषेधस्यैव तावत्प्रयोजनम् M, अनुष्ठानप्रतिषेधस्य किं प्रयोजनमितौ तावत् Be, चाणस्य
कौमुदीमहोत्सवानुष्ठानप्रतिषेधस्य किं प्रयोजनम् B1, फलम् only K P—२२ इति तावच्छ्रो-
तुमिच्छामि B1, इच्छामः K—२३ B om वृषल; K om. the whole speech of
Cānakya from वृषल to इच्छामि—२४ अहमपि कौमुदीं B—२५ अनुष्ठानस्य] अनुष्ठाने
P, करणं Be, तर्हि कौमुदीमहोत्सवकरणप्रयोजनं श्रोतुमिच्छामि B1—२६ प्रयोजनम्] फलम्
N—२७ P om. इति—२८ Be M om. अहमपि—२९ मम] मद् P—३० आज्ञाविघातः
P Be B1, आज्ञाया अन्व्याघातः N B K—

चाण । वृषल ममापि^१ खलु त्वदाज्ञाव्याघातै एव कौमुदीमहोत्सव-
प्रतिषेधस्यै प्रथमं प्रयोजनम् । कुतः ।

अम्भोधीनां तमालप्रभवकिसलयस्याभवेलावनानाम्
आ पारेभ्यश्चतुर्णां चटुलतिमिकुलक्षोभितान्तर्जलानाम् ।
मालेवाम्लानपुष्पां नंतनृपतिशतैरुद्धते^२ या शिरोभिः
सा मध्येव स्खलन्ती प्रथयति^३ विनयालंकृतं ते प्रसुत्वम् ॥ २४ ॥ ७७ ॥

राजां । अथापरमपि^४ प्रयोजनं श्रोतुमिच्छामि ।

चार्षी । तदपि कथयामि ।

राजा । कथ्यताम् ।

चाण । शोणोत्तरे मद्रचनात् कायस्यमर्चलं ब्रूहि । यत्तद्भद्रभटप्रभृ-
तीनां लेख्यपत्रं तत्तावद्दीर्यतामिति ।

प्रती । जं अल्लो आणवेदि^५ । इति निष्कर्म्य पुनः प्रविश्य । अज्ज इदं
पत्तं ।

चाण । गृहीत्वा । वृषल श्रूयताम् ।

राजा । दत्तावधानोऽस्मि ।

चाण । वाचयति । सुगृहीतनामधेयस्य देवस्यै चन्द्रगुप्तस्य सहोत्था-

१ K om the text from वृषल as far as एव—२ ममापि खलु P om, M om वृषल,
खलु—३ आज्ञाया व्याघात B—४ प्रतिषेधे P, निषेधस्य K—५ प्रयोजनमिति ed II, M
om the text from एव as far as प्रयोजनम्—६ अम्भानपुष्पा] आज्ञा सपुष्पा ed L—७
नंतनृपतिशतैः] प्रणतनृपशतैः P, तव नृपतिशतैः N L—८ उद्धते या] उद्यमाना Bo B—९
प्रथयति] कथयति N Bo B, कथयति L—१० राजा om in N K M—११ तथापरमपि B,
अथ त्वपरं प्रयोजनम् Bi Bo (त्वं); यत्तद्भद्रोतुमिच्छामि P ed II, अथ स्वमपरमपि श्रोतुमिच्छति
N M K (om प्रयोजनम्);—१२ चाण om in N M—१३ तदपि] अतन्मदपि P, ततन्मदपि
M N Bo B—१४ अचलदत्तं P ed. I IL—१५ यत्तु K, मद् om in B P—१६ लेख्यपत्रं
N, लेख्यं M, प्रभृतीनामित्योऽपरागादपक्रम्य मलयकेतुमाधितानां लेख्यपत्रं L—१७ तावत् om.
in K M—१८ दीर्यताम्] श्रेयताम् B—१९ आणवेदि M, निष्कर्म्य B—२० इमं K L, Bi,
इदं N—२१ पत्तं P M L; Bo (orig.) पत्तयं P—२२ स्वस्ति before सुगृहीत ed. H. V;
नामधेयस्य] नात्रः M—२३ देवस्य om. in P Bo M Bi; देवस्य चन्द्रगुप्तस्य om. in K—

यिनां प्रधानपुरुषाणामितोऽपक्रम्य मलयकेतुमाश्रितानां परिमाणलेख्यपत्रम् ।
अत्र प्रथमं तावत् गजाध्यक्षो भद्रभटः अश्वाध्यक्षः पुरुषदत्तः महाप्रतीहारस्य
चन्द्रभानोर्भागिनियो हिङ्गुरातः देवस्य स्वजनगन्धिर्महाराजिवलगुप्तः देवस्यैव
कुमारसेवको राजसेनः सेनापतेः सिंहलस्य कनीयान् भ्राता भागुरायणः
मालवराजपुत्रो रोहिताक्षः क्षत्रगणमुख्यो विजयवर्मेति । एतावदेतत् पत्रम् ।

राजा । आर्य एतेषामपरागहेतुं^१ श्रोतुमिच्छामि ।

चाण । वृषल श्रूयताम् । अत्र यावेतौ गजाध्यक्षाश्वाध्यक्षौ भद्रभटपु-
रुषदत्तनामानावेतौ खलु स्त्रीमर्द्यमृगयाशीलौ हस्त्यश्वोर्वेक्षणेऽनभिर्भुक्तावित्य-
धिकाराभ्यामवरोर्ध्वं मया स्वजीवेनमात्र एव स्थापितावित्यपरक्तौ स्वेनस्वेना-

१ सहप्रस्थायिना K, सहोद्याना M—२ प्रधान om in Be Bi—३ अपक्रान्ताना N,
वध्य मलयकेतु Be Bi, वध्य° N L, वृषमलयकेतुम् K (orig)—४ परिमाण] प्रमाण P
K L—५ लेख्य K Be Bi लेखपत्रं N—६ अत्र] M om, तत्र Be Bi ed II, तत्रादावेव
P, यत्र तावत्प्रथममेव K, प्रथममेव तावत् Be M Bi, P om तावत्—७ पुरुदत्त Phere and
later on, चन्द्रसेनस्य—८ हिंगुराज N, हिंगुरात P K ed I II, हिंरात B, हिंगिरात Be Bi,
दिंकिरातो M, दिंगरात L—९ स्वजनगन्धि N, °गन्धी K Be M, °सवन्धी P L Bi,
°समन्धी B—१० महाराज N B K, महाराजो M, महाराजपुत्रो P, महाराजबहुभो Bi—
११ बलदेवगुप्त L—१२ कुमारस्य K—१३ सेनाधिपते K, om in N—१४ सिंहलेश्वरस्य N,
सिंहलस्य B, सिंहदत्तस्य P, सिंहलकस्य K, सिंहपेलस्य Be, सिंहवलस्य M L, सिंहपालस्य Bi,
सिंहबलदत्तस्य ed I II—१५ भ्राता कनीयान् P Be Bi, M om भ्राता—१६ मालव] मानव°
K, मलय° P—१७ लोहिताक्ष° M—१८ क्षत्रगुण° N Be Bi, °मुख्यतमो N P—१९ after
विजयवर्मेति L ed II III ins आत्मगत एते वद्य देवस्य कार्ये अविहिता स इति प्रकाशम्
(L om. अ° and प्र°)—२० एव P, एवेतत् M, एव खलु तत् Bi Be om एतावदेतत्पत्रम्—
२१ पत्रकम् N P M Bi—२२ आर्य om in P K M—२३ अथैतेषा N, एषा M—२४
°हेतुम् K; °हेतुर्यत्रम् B—२५ श्रोतुम् om. in N, श्रोतुमिच्छामि] वृच्छामि Be, विज्ञातुमिच्छामि
L—२६ हस्त्यश्वोर्वेक्षी M—२७ °पुरुषदत्तनामानौ] °पुरुषनामानौ B, °पुरुषदत्तौ M, एतौ]
तौ Be Bi M, खलु om in K Be Bi—२८ मद्य] मद्य B—२९ अवेक्षणेषु Be M Bi,
अन्वेषणे K—३० अनभियुक्तौ om in Be, ed. II ins हि before अनभि°, P एव after
it इत्यधिकृत्य N—३१ अधिकारा°] स्वाधि° ed II, अधिकारात् K M—३२ अपरोप्य N,
अपहृत्य B, अपवाद्य P—३३ M om मया—३४ स्वल्पजीवन° N K, स्वजीविका ..M,
°मायकेण [v] N, °मात्रावेव Be Bi, मात्राणैव K L—३५ स्थापितौ] अवस्थितौ P, अवस्थापितौ
K, स्थापिता स्वेनस्वेनाधिकारेणैव मल° आधिता (!) B—३६ स्वेन स्वेन च K, M Bi ins.
एवस्थाप्य after °कारेण, स्थापिताविति परपक्षे स्वेनाधिकारेण गत्वा मल° L—

धिकारेण मलयकेतुमाश्रितौ । यावेतौ हिङ्गरातबलगुप्तौ तावप्यत्यन्तलोभाभि-
भूतौ त्वदत्तं जीवनमबहुं मन्यमानौ तत्रं बहु लभ्यत इति मलयकेतुमाश्रितौ ।
योऽप्यसौ भवतः कुमारसेवको राजसेनः सोऽपि^३ तव प्रसादादतिप्रभूतकोप-
हस्त्यैवं सहसैव सुमहैदं श्वर्यमवाप्य पुनरुच्छेदैशङ्कयापक्रम्य मलयकेतु-
माश्रितः । योऽयमर्षरः सेनापतेः सिंहलस्य कनीयान् भ्राता भागुरायणोऽसां वपि 5
तत्र काले पर्वतकेन सह समुत्पन्नसौहार्दस्तत्प्रीत्या च^३ पिता ते चाणक्येन
घातितं इत्युत्पाद्यं मलयकेतुमपवाहितवान् । ततो भवदपथ्यकारिणु
चन्दनदासप्रमुखेषु निगृह्यमाणेषु खंदोपाशङ्कयापक्रम्य मलयकेतुमेवाश्रितः ।
तेनोप्यसौ ममानेन प्राणाः परिरक्षितौ इति कृतज्ञतामैतुवर्तमानेन पैतृकं च^३
परिचयं ज्ञात्वात्मनोऽनन्तरममात्यपदमारोपितः । यावेतौ रोहितौऽखिव्य- 10
वर्माणौ तावप्यत्यन्तमानित्वात् खदायादेभ्यस्त्वया दीयमानं समानंम-
हमानौ मलयकेतुमाश्रितौ । इत्येतेषामपरागहेतवः ।

१ वध्यमलयकेतुमेव N.—२ यौ च तौ Bi.—३ द्विहराज N विंगिरात् Be, विङ्गि M, विङ्ग L, हिङ्गि Bi.—४ P Be Bi om. तौ; अपि P om.—५ अत्यन्तलोभाभिभूतौ] लोभा
भिभूतत्वात् M, °लुब्धप्रकृती P—६ जीव्यमबहुं मन्यमानौ प्राङ्गिरूपितप्रदानेनापि अपरितुष्य
माणौ P, instead of त्वदत्तं तत्र K has स्वरपजीवनमवमन्यमानौ; M transposes the two
sentences यावेतौ आश्रितौ and योऽपि आश्रितः.—७ तत्र] ततो P—८ बहुतरं N, लभ्यमिति
K—९ वध्यमलयकेतुम् P—१० यो ज्ञातौ P.—११ P om भवतः—१२ K om कुमार-
१३ M om. अपि—१४ अतिप्रभूत] अतिप्रभूतं K; अतिमात्रं B, अतिमात्रं Be B, अनिष्टुत
M, कोशं हस्त्यैवं च K N (कोपं); हस्त्यैवः P M.—१५ महद् N तन्महद् L—१६ उच्छेद
उच्छेदनं M; आच्छेद B K, शङ्कया] आशङ्कया K Be M, भवाद् P.—१७ M om अपि.—
१८ सिंहलस्य N, सिंहलस्य सेनापतेः B, सिंहदत्तस्य P, सिंहलकस्य K, सिंहकल्ल Be M L Bi
(यः) सिंहलदत्तस्य ed. II.—१९ P सोऽपि—२० M. om. तत्र काले—२१ पर्वतकेण
सह B—२२ समुत्पन्नसौहार्दः] यदसौहार्दः N.—२३ M om च—२४ कथितचाणक्येन
M—२५ उत्पाद्य] व्युत्पाद्य M, रहसि प्रासयित्वा B K Be Bi, इत्याद्य इति प्रतीतिं वा L—
२६ प्रभूतियु Be Bi, दासादियु M—२७ निगृहीतेषु L—२८ Be L Bi om ए—२९ शङ्कया
M.—३० प्रक्रम्य N, भागुरायणोऽपसृज्य K—३१ P B Be M Bi om ए—३२ अनेन]
P om. एतेन Be Bi; असी मम प्राणरक्षक इति L—३३ रक्षित B K—३४ अनुवर्तमानेन]
अनुमन्यमानेन K, अनुत्पद्यमानेन ed. II (alt.)—३५ च P om, पैतृकतया सने B—
३६ भारोपितः] प्राहितः B Be L Bi ed. II.—३७ रोहितौ] M—३८ P om. अपि—
३९ दीयमानम्] दत्तम् B M—४० समानम्] P, मानं Be M Be, om B M E, जीयमानम्
B, बहुसम्मानम् ed. II.—४१ समाश्रितौ P.—४२ इति] एतम् P, इतरम्] एतम् B K M.

राजा । योऽस्य सर्वस्यैवानर्थस्य हेतुर्मलयकेतुः स आर्येणापक्रामन्क-
स्मादुपेक्षितः ।

चाण । वृषलं मलयकेतावनुपेक्षितापक्रमणे द्वैयी गतिः स्यात् । निगृ-
ह्येत वां पूर्वप्रतिश्रुतं राज्यार्थं वा प्रतिपाद्येत । निग्रहे तावदस्यं पर्वतकोऽस्मा-
भिर्व्यापादितं इति कृतमन्तार्थः स्वयं हेतो दत्तः स्यात् । प्रतिश्रुतराज्यार्थ-
प्रदानेनापि पर्वतकविनाशः केवलं कृतमन्तमात्रफलं स्यादिति मलयकेतुरपक्रा-
मन्नुपेक्षितः ।

राजा । आर्यं अस्तु तावदेवम् । राक्षसस्तु पुनरिहैवान्तर्नगरे वर्तमान
आर्येणोपेक्षित इत्यत्र किमुत्तरमार्यस्य ।

चाण । वृषल रौक्षसोऽपि खलु र्शामिनि स्थिरानुरागित्वात् सुचिरमेकत्र
संवासाच्च शीलज्ञानां नन्दानुरक्तानां प्रकृतीनामत्यन्तविश्वासैः प्रज्ञापुरुष-

१ यो हि सर्वस्यैवास्माकमनर्थभूतो मलय° P, यो ऽयमस्माकं सर्व° B, यो ऽस्माकं सर्वं M
आर्यं सोऽपि अस्य सर्वस्यैवा° B। २ स] स कथं मलयकेतुः N, अस्मि मलयकेतुरार्येणापक्रामन्
कस्मादुपेक्षित. B, मलयकेतुः स आर्येणापक्रामन् कस्मादुपेक्षितः P, स खलु कथं म° अपक्रामन्
पेक्षितः K, म° स कस्मादपक्रान्त° Bc, स कथमपक्रामन् म° M, म° कस्मादपक्रामन्पेक्षितः
Bl—३ M. om वृषल—४ मलयकेतोरनुपेक्षणेनापक्रमणे K, मलयकेतोरप्यनुपेक्षितापक्रमणे M,
अनुपेक्षणे Bc L, म° केतोरपक्रमणानुपेक्षणे ed II, वेतानुपेक्षितापक्रमणे Bl—५ द्वैयी B—
६ अनुगृह्येत before निगृह्येत वा Be in marg —७ M om वा.—८ पूर्वं B, पूर्वप्रतिश्रुतं वा N,
P om पूर्वं.—९ श्रुतार्थराज्यं K, प्रतिपद्येत P K, प्रतिपद्येत वा B—१० तत्र निग्रहे तावदपर्वतको
M, पिता पर्वतको B, अस्य] तस्य P—११ घातितः N P—१२ कृतमन्तार्थं P B—
१३ स्वहन्तो K. L—१४ पूर्वप्रतिश्रुतराज्यार्थे P, पूर्वप्रतिश्रुतार्थराज्यं K; प्रतिश्रुतराज्यार्थस्य Bc
Bi १५ प्रदाने M, दानेन N, प्रतिपादने Bc (add ना in mar.) L Bi ed II.—१६ पर्वतक]
पर्वत K; विनाशे N—१७ केवलमेव B Bi—१८ पृष्टत्तं P, मरुत्तं N, मात्रं N, मात्रस्य
B, मात्रा M.—१९ फलं N B P K, फल एव M, फल Bc (Either केवल or मात्र 15
superfluous), ed. V. पर्वतकविनाशे कृतमन्तमात्रपरिहारः.—२० M om. आर्यं—२१
अस्तु] अत्र N B K Bc Bi—२२ P Bc Bi om. तु—२३ पुनर] तावद् M—२४ P om.
एव—२५ राक्षसोऽस्मि खलु N, राक्षसः खलु B, राक्षसः only M—२६ र्शामिनिस्थितानु°
N—२७ अनुरागित्वात् N K M.—२८ एकत्र] एषात्र Bc Bi ed. II—२९ वासात् M,
च in M after ज्ञानां—३० मन्त्रद्वलानुरक्तानां P, नन्दानुरक्तप्रकृतीनां B, om. in K.—३१
विश्राम. B.

काराभ्यामुपेतः सहायसंपदा युक्तः कोपवैनिहैवान्तर्नगरे वर्तमानः खलु
महान्तमन्तःकोपमुत्पादयेत् । दूरीकृतस्तु बाह्यकोपमुत्पादयन्नपि न दुःसर्साध्यो
भविष्यतीत्यतोऽपक्रामन्नुपेक्षितः ।

राजा । तत्किमर्थमत्रस्थं एवोपायैर्नोपक्रान्तैः ।

चाण । अर्थे कथमनुपक्रान्तो भविष्यति । ननुपायैरेवासौ हृदयेदर्थः
शङ्करिवोद्धृत्य दूरीकृतः ।

राजा । अर्थि कस्माद्विक्रम्य न गृहीतः ।

चाण । वृषलं राक्षसः खल्वसौ विक्रम्यं गृह्यमाणैः स्वैयं वा विनाश्ये-
द्युष्मद्दलानि वा विनाशयेत् । एवं सत्युभयथापि^१ दोषः । पश्य ।

स हि भृशमभियुक्तो यद्युपेयाद्विनाशं

ननु वृषल वियुक्तस्तौदृशेनासि पुंसा ।

अथ तव बलमुख्यान्नाशयेत् सापि पीडा

वनगर्जे इव तस्मात्तोऽभ्युपासैर्विनेयः ॥ २५ ॥ ७८ ॥

राजा । न शक्नुमौ वयमार्यस्य वाचा वाचमतिशयितुम् । सर्वथा-
मात्यराक्षस एवं प्रशस्यतरः ।

१ प्रज्ञापौरगाम्याम् B—२ कोश M, कोपबलवान् cd. II.—३ खलु Be om, K after
महान्त, स खलु N—४ कोप] क्षोभ M—५ उपजनयेत् B—६ बाह्य K, बाह्यार्थमविवृण्वन्नपि
उपायैर्वशयितु शक्य इत्ययमत्रस्य एव हृदये शङ्करिवोद्धृत्य दूरीकृत L—७ अपि न] नैव M—
८ दुःसर्साध्यो B, दुःसाधो P ML—९ P K भवति (om इति), N P om अत—१०
असाध्यस्य M, अत्राचस्थित Be—११ उपायेन B.—१२ उपक्रान्त आर्येण B—१३ N P
h Be M Bi om अथ, उपक्रान्तो B.—१४ M Bi om एव, P om अस्ती—१५ हृदयेऽत्रनाय.
N, हृदयोऽय B हृदिस्थ K—१६ शङ्क] शक्य M उद्धृत्य] निक्षिप्य B—१७ All
MSS excepting M L add after दूरीकृत दूरचिरणस्य चोप प्रयोजन, K दूरी-
करणस्य फलमुत्तमेव—१८ M om आर्य—१९ P M om वृषल, राक्षस स्वय M—२०
परिग्रम्य h.—२१ निगृहमाण Be M Bi ed I II, निगृहमाण N—२२ स्वयमेव N, वा
B M om—२३ युष्मद्] अस्मद् P यल B—२४ नाशयेद्वा M.—२५ अपि] अभि M—
२६ दोष स्यात् B—२७ यद्युपेयामनात् N—२८ विमुक्त K—२९ अपि] अपि N B Be
M, एव L—३० नाशयेत्] घातयेत् P Be L Bi—३१ वनराज N, विनेय] वन स्यात् M—
३२ वाचा] वचसा N, L Bi om, वाच वाज M, वाचम्] मतिम् (ong.) Be L Bi—३३
अतिशययितुम् P K M—३४ Bi om. सर्वथा—३५ एवात्र B K Be Bi

चाण । सक्रोधम् । न भवानिति वाक्यशेषः । मा तावत् । भो वृषल तेने
किं कृतम् ।

राजा । यदि न ज्ञायते तदा श्रूयताम् । तेनं खलु महात्मना
लब्धायां पुरि यावदिच्छमुपितं कृत्वा पदं नो गले
व्याधातो जयघोषणादिषु बलादसद्विलानां कृतः ।
अत्यर्थं विपुलैश्च नीतिविभैः संमोहमापादिताः
विश्वासेष्वपि विश्वसन्ति मर्त्यो न स्वेषु वर्गेषु नः ॥ २६ ॥ ७९ ॥

चाण । विहस्य । वृषलं एतत् कृतं राक्षसेन ।

राजा । अथ किम् ।

चाण । वृषलं मया पुनर्ज्ञातं नन्दमिव भवन्तमुद्धृत्य भवानिबं भूतले
मलयकेतुरधिराज्यमारोपितं इति ।

राजा । अन्येनैवेदमनुष्ठितं किमत्रार्यस्य ।

चाण । हे मत्सरिन्

आरूढारूढकोपस्फुरणविपमिताग्राङ्गुलीमुक्तचूडां
लोकप्रत्यक्षमुग्रां सकलरिपुकुलोच्छेदं दीर्घां प्रतिज्ञाम् ।

१ B Bo M om. सक्रोधं.—२ मा तावत् om. in B Bo Bi; मा तावत् N; ननु
तावत् L.—३ तेने] येन N.—४ कृतमिति B.—५ राजा । किं कृतं यदि न ज्ञां N K.—६ तदा]
तत् Bo Bi; N om; श्रूयतामिति B.—७ तेन] येन N B K Bl.—८ रूढायां Bi
—९ अत्यर्थं] अत्यन्तं K.—१० विपुलैः] निपुणैः M; निपुणैः K; निपुलैः N.—११ च नीतिं]
स्वनीति N B L; मुनीति K Bo (in marg.)—१२ मत्सरो] वृषलो P.—१३ न स्वेषु]
नेष्टेषु N; वर्गेषु] वर्गेषु P.—१४ P हे वृ' वृषमे'; M om. वृषल.—१५ अथ किं P only;
एतद्कृतममाखराक्षसेन B Bo (राक्षसेन); किमेतद्कृतममां N; किं कृतममालं M.—१६
वृषल M om.—१७ भवानिव भूतले M om.—१८ अधिराज्यम्] B; अधिराज्ये पदम्
P (om. इति), राजाधिराज्यपदम् N K; अधिराज्यपदम् M; राजाधिराज्यपदे योजितः
Bo Bi; अधिराज्यपदे नियोजित इति L.—१९ अन्येनैवेदम्] B M B (orig.), मय्ये देवेनेदं
N ('द्वितमिति); आर्यं इदमन्वेदं P; एतद्कृतमन्वेदेयं K; अलमुपालभ्य आर्यं देवेनेदम्
ed. L. II.—२० वृषलं] वृषलाद् N; वृषलाद् Bo M Bi.

केनान्येनावलिप्ता नवनवतिशतद्रव्यकोटीश्वरास्ते
नन्दाः पर्यायशूराः पशव इव हताः पश्यतो राक्षसस्य ॥ २७ ॥ ८० ॥

अपि च ।

गृधैरावद्ध्वं चक्रं वियति बलनयो दीर्घनिष्कम्पपक्षैः
धूमैर्ध्वस्तोर्कभासां सघनमिव दिशां मण्डलं दर्शयन्तः ।
नन्दानां नन्दयन्तः पितृवननिलयान् प्राणिनः पश्य चैत्यां
निर्वान्त्यद्यापि नैते मृतबहलवसार्गन्धिनो हन्यवाहाः ॥ २८ ॥ ८१ ॥

राजा । नन्दकुलविद्वेषिणीं दैवेनेदमनुष्ठितम् ।

चाण । दैवमविद्वांसः प्रमाणयन्ति ।

राजा । विद्वांसोऽप्यविकल्पना भवन्ति ।

चाण । 'कोपं नाटयन् । वृषले भृत्यमिर्वं मामारोडुमिच्छसि ।

शिखां मोक्तुं मुक्तैर्मापि पुनरयं धावति क्रः—

भूमौ पादप्रहारं दत्त्वा ।

प्रतिज्ञामारोडुं पुनरपि चलत्येपं चरणः ।

प्रणाशान्नन्दानां प्रक्षममुपयोतं त्वमधुना

परीतः कालेन ज्वलयसि पुनः कोपेदेहनम् ॥ २९ ॥ ८२ ॥

१ नवनवतिशतं P—२ शूरा] P (सू) B K, Grah पर्येकशूरा ; शूराः M, शूराः
N L B₁—३ आरव्यचक्र M.—४ बलनया] बलना मण्डलाकारं Vat, गमनविरोधेण संयन्धेव
Grah, चलनया ed II, विचलिते L—५ ध्वस्त] प्रस्त K—६ नन्दैरानन्दयन्तः L—७
चैत्यां] N P M Vat, चैतान् (च एतान्) B K Bo L B₁ ed. II—८ नैते] नैके M, तेन
L—९ वसावाहिनो all Mss. excepting M, (N om. some words of Tolang's E).—
१० Bo (orig) M L राजा । अन्येनैवेदमनुष्ठितम् । चाण । केन । राजा । नन्दकुला (M पूर्वम्
L आ' केन) —११ आर्यं नन्दं B—१२ नन्दकुलद्वेषिणा P K B₁, नन्दद्वेषिणा M—१३
M om. इदमनुष्ठितम्—१४ कोपं नाटयित्वा] om in B, सकोपं Bo B₁—१५ वृषले वृषले
B B₁ L—१६ कथं भृत्यमिव N—१७ मोक्षमुक्तमपि M, चक्षाम् all except N M—
१८ अपि पुनरयं] पुनरपि स मे B, मम पुनरं P.—१९ चलति] धाति B—२० प्रणाशे K—
२१ उपपान्तं K—२२ मोषदेहनं B, instead of पुनः B L Bo have मम

राजा । सावेगं स्वगतम् । अये तत्कथं सत्यमेवार्थः कुपितः
तथा हि ।

संरम्भस्पर्णन्दिपक्षमक्षरदमलजलक्षालनक्षामयापि
भ्रूमङ्गोद्धर्तध्रुमं ज्वलितमिव पुनः पिङ्गया नेत्रभासा ।
मन्ये रुद्रस्य रौद्रं रसमभिनयतस्ताण्डवे संसरन्त्या
संजातोदग्रकम्पं कथमपि धरया धारितः पादघातः ॥ ३० ॥ ८३ ॥

चाण । कृतककोपं संहत्य । वृषल वृषल अलमुत्तरोत्तरेण । यद्यसत्तो
गरीयान् राक्षसोऽवगम्यते तदास्मार्कमिदं शैलं तस्मै दीयताम् । इति शस्त्रमुत्त-
ज्योत्थाय च प्रत्यक्षवदाकाशे लक्ष्यं वद्धा स्वगतम् । राक्षस राक्षस एव एवं
भवतः कौटिल्यधुं द्विविजिगीषोर्बुद्धेः प्रकर्षः ।

चाणक्यैतैः स्खलितभक्तिमैहं सुरसेन
जेप्यामि मौर्यमिति संप्रति यः प्रयुक्तः ।
भेदः किलैष भवता सकलः स एवै
संपत्स्यते शैठे तवैव हि दूषणार्थं ॥ ३१ ॥ ८४ ॥

इति निष्क्रान्तध्याणक्य ।

१ विलोक्य स्वगत K, सावेग om. in M—२ M om अये—३ तत्कथं] तत्किं P K,
कथकथ M—४ सरम्भात् N, रभा M उत्सवि B₁—५ पक्षम्] चक्षु M—६ उद्धृत] उद्धेद
N Be M L B₁, उद्धृत and उद्धेद ed II alternatively—७ ध्रुम] जिह्व N M—८ पुन]
पुर Be M L B₁—९ ताण्डवेपु सरन्त्या Be B₁ ed. III ताण्डवम् Grab—१० कम्प M
—११ पादघात Grab पादघ (') त B—१२ वरीयान्] K L M—१३ अवगम्यते om in
B—१४ तस्यादिद N Be M B₁ ed I II, तदेद K, तदिद L, दीयता तस्मै P—१५ शास्त्रम्
M—१६ तस्मै] अस्मै M—१७ उज्याय om in K च प्रत्यक्षवत् and लक्ष्यं वद्धा om in M
—१८ राक्षस once N M B₁—१९ एव om. in P M B₁ एव om in N B K Be एव P—
२० 'बुद्धि'] B om, बुद्धि P—२१ बुद्धिप्रकर्ष P K—२२ चाणवयत] कौटिल्यत P—२३
स्खलित'] खलितभक्तिम् N P K M L B₁—२४ एवम् B—२५ शठ] यत N, स तु Be B₁
—२६ हि दूषणाय] विनाशनाय ed. I II

राजा । आर्यं वैहीनरे अद्यप्रभृत्यनादृत्य चाणक्यं चन्द्रगुप्तः स्वय-
मेवै राजकार्याणि करिष्यतीति गृहीतार्थाः क्रियन्तां प्रकृतयः ।

कञ्चु । स्वगतम् । कथं निरुपपदमेवै चाणक्यो नार्यचाणक्य इति । हन्त
सत्यमेव हृतोऽधिकारः । अथवा न खल्वत्र वस्तुनि देवं दोषेणावमन्तुमर्हामि ।
कुतः ।

स दोषः सचिवस्यैव यदसत् कुरुते नृपः ।

याति यन्तुः प्रमादेन गजो व्यालत्ववाच्यताम् ॥ ३२ ॥ ८५ ॥

राजा । आर्यं किं विचारयसि ।

कञ्चु । देवं न किञ्चिद्विचारयामि^{१६} । किं त्वेतच्चिन्तयामि । दिष्ट्या
देवं इदानीं देवः संवृत्त इति ।

राजा । आत्मगतम् । एवमस्मासु निगृह्यमाणेषु^{१७} स्वकार्यसिद्धिकामः
सकामो भवत्वोऽर्यः । प्रकाशं^{१८} । शोणोत्तरे^{१९} अनेन शुष्ककलहेन शिरोवेदना
मां वाधते । तच्छयनगृहमोदेशय ।

१ after निष्कान्त and before आर्यं वैहीनरे M adds with Dhruva's S कञ्चु ।
कुलममलिनं भद्रा मूर्धमिति युतिशालिनी भुजगलमलं स्फीता लक्ष्मी प्रभुत्वमराण्डितं प्रकृति
सुभगाप्येते भावा मदस्य च हेतवो व्रजति पुराण(यो)येन्मार्ग (I वैरन्माद) न्त एव तवाकुशाः ।
राजा । स्व । एवमेतत् । प्रका^{१८} —२ एव om. in P M.—३ स्वकार्याणि K, कार्याणि N B, राज्यं
Be L B.—४ प्रकृतय क्रियन्ताम् B ed I II—५ निरुपपद B, चाण^{१७}] चन्द्रगुप्तो N—
६ चाणक्य इति M, नार्यचाणक्य इति B, नार्य इति K—७ इति om in N—८ सत्यमेव
om in P M, हन्त सत्यमेव om in Be—९ हृतो B M ed I II, संहृतो Be B, हृतो P,
गृहीतोऽधिकारः L, हृताधिकार N कृताधिकारः K—१० अस्मिन् N M—११ अवमन्तुम्
N, अवगन्तुम् P M, देवो दोषेणाव[om न]न्तुमर्हति K, देव दोषेणावगन्तुमर्हति B
देवदोषेण Be (by alt.), देव दोषं B, देवदोषम् ed I, देवदोष, L (om, अवयत् ति).—
१२ यन्तुः B—१३ आर्यं] आर्यं वैहीनरे P, वैहीनरे B—१४ देव om in M.—१५
किञ्चिदपि B.—१६ विचारयामि om. in N L.—१७ किं त्वे^{१६} यामि om. in L, किन्तु] किंच
B, चिन्तयामि] विचिन्तयामि M, विज्ञापयामि ed. I, II, Be om. किं त्वे^{१६} मि and
inserts ते —१८ देव एव K, स्वतत्रः instead of देवः B.—१९ गृह्यमाणेषु N; नियुज्यमानेषु
K, Telang's E विगर्हमाणेषु —२० "कार्यं"] काम M, राज्यं सिद्धिकामः P.—२१ भवति P.—
२२ N (Telang's E) प्रकाशं । आर्यं दीप्तं गण्डः । कञ्चु । यदाशपयति देव इति निष्कान्तः ।
राजा । शोणोत्तरे etc.—२३ अवे शोणोत्तरे Be, आर्यं शोणोत्तरे B.—२४ तत्] अतः K; om
in Be B, यतः N.—२५ गृह्यमाणं M

प्रती । एदु एदु देवो^१ ।

राजा । आसनादुत्थाय स्वगतम् ।

आर्याज्ञैव मम लङ्घितगौरवस्य

बुद्धिः प्रवेष्टुमवनेर्विचैरं प्रवृत्ता ।

ये सत्यमेव नै गुंरुं प्रतिमानयन्ति

तेषां कथं नु हृदयं न भिनत्ति लज्जा ॥ ३३ ॥ ८६ ॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ।

इति तृतीयोऽङ्कः ।

१ एदु once only Be M.—२ देवो] महाराजो K ed. I II—३ अयनेर्] इय भू° L—
 ४ न] हि L ed. III, om in B—५ गुरु] गुरुन् P Be L B1—६ प्रतिमानयन्ति] अतिपात-
 यन्ति L ed. III, प्रतिपादयन्ति B1—७ न भिनत्ति] प्रभिनत्ति B—८ कौमुदीमहोरसयो नाम
 तृतीयोऽङ्कः P.

ततः प्रविशत्यध्वगवेशः पुरुषः ।

पुरु । ही माणहे ।

जोअणसअं समहिअं को णाय गआणअं करेअं जणे ।

अद्वारणगमणगरुंहे पहुणो आणा जह ण होअं ॥ १ ॥ ८७ ॥

तां जाव अमच्चरक्खसस्स जेअं गेहं पविसीमि । परिआन्तैवत्परिकम्य । ७

एदं भट्टिणो अमच्चरक्खसस्स गेहं । को एत्थं दोवारिआणं । णिवेदेअं दाव
भट्टिणो अमच्चरक्खसस्स । एसो वसु करहओ करहओ विअं तुवरन्तो पाडलिउ-
त्तदो आअदो ति ।

१ अध्वगवेश धारी B —२ परिआन्तो सि B in marg, ही ही माणहे Be M B1 —३ जो-
यण° Be (orig) B1, जोअणसअसअ विअ M, L has राजिओओ महिओ instead.—
समधिअ K.—४ गआणआइ P, गयगअ Be (orig) —५ करेअ] करेअ P (om. जणे); इह
करिअ Bo B1, कुणइ B, करेइ M, एह करेदि L (om. जणे)—६ अत्थान° Be, अघाण° M —७
गरुं B, गुरुं Be, गुर्वी K, गुर्वी L, गुर्वी B1 —८ पहुणो L, आण्णा Be, अण्णा L, आणा P° P
—९ होइ B M B1 —१० B P M B1 om ता —११ जेअ] ह N, एद Be B1 —१२ पविसामि]
गळमि B, गळम P, गळेमि L, गळामि B1 —१३ परिआन्तवत् om in M —१४ भत्तुणो P—
१५ N K L B1 om एद° गेह, इद M, पर P —१६ को को N K, भोट्टु को B, भो को ed. II, वा
ed I, M जाव अमच्चरक्खस पेक्खामि । परिकम्य । इद अमच्चरक्खसस्स गेह । जाव पिसामि ।
प्रविइय समन्तादचलोक्य । को—१७ एत्थ] अथ B, येथ Be, येत्थ L B1 —१८ दोआरिणं B,
दोआरिआण P दुआरिआण Be, दोवरिआण M, तुवारिआण L B1 (°ण) —१९ णिवेदेह N
K Bo M L, णिवेदेहि B1 —२० दाव] om in M B1, P ता—२१ वसु Be B1 om, वु N
M.—२२ खलहको कलहको विअ Δ, वरहओ B, करभओ वरभो विअ P, शोकवहओ करहओ
K, करभओ विअ B1, वरभओ M L, वरहको वरहका विअ ed. I. II, वरभओ ed. III—
V, Vaइ करभक तस्य नाम करभो हस्तिदावक इत्यमर, Grah वरभकोऽधिकव्ययेण । —२३
तुवरन्तो] त(तु)वरको N (after पाडलि°), अधिअदर तुवरतो B, सयन्तो P, तुरंतो
Be, वज्जतुवरन्तो ed I, कज्ज तुवरन्तो ed II —२४ पाडलिउत्तादो P M B1, पाडलिउत्तादो
N, पाडलिउत्तादो K, पाडलिउत्तादो तुवरन्तो आअदो ति M —२५ आगदो N L B1

प्रविश्य दौवारिकः । भद्रं भद्रं मां उच्यं मन्तेहि । एतो बभूवु मृदा अमच-
रखसो कर्जं चिन्ताजणिदेण जाअरेणं समुप्पर्णसीसवेअणो अज्ज वि णं दाव
सअणदलं मुञ्चदि । तां चिद्धं मुहुत्तंअं जाव से लद्धावसरो भविअं भवदो
आगमंणं णिवेदेमि ।

पुरु । भद्रंमुह जंघा दे रोअदि ।

ततः प्रविशति शयनगत आसनगतेर्न शकटदासेन सह सचिन्तो राक्षसः ।

राक्ष । आत्मगतम् ।

मम विमृशतः कार्यारम्भे विधेरविधेयतां

सहजकुटिलां कौटिल्यस्य प्रचिन्तयतो मतिर्म् ।

अपि च विहिते^१ तत्कृत्यानां निकाममुपग्रहे

कथमिदमिहेत्युन्निद्रस्य प्रयान्त्वनिशं निशाः ॥ २ ॥ ८८ ॥

अपि च ।

कार्योपक्षेपैर्मादौ तनुमपि रचयंस्तस्य विस्तारमिच्छन्

वीजानां गर्भितानां फलमतिगहनं गूढमुद्भेदयंश्च ।

१ अह once only M K P Be.—२ मा] मा Be Bi; ण N; भद्र खणिअ L.—३ सु N M; N om. भद्रा—४ कज्ज] रज्ज ed I. II; सअदकज्ज Bi.—५ जागरणेण N; जागरणेण Be; जाअरेण P.—६ समुप्पर्ण] जणिअ N; समुप्पाइअ M.—७ "वेदणो M; वेयणो Bi—८ ण ताव Be; अज्ज वि दाव सअणअल K; सयणं ण Bi; सअणअलं N; सयणं अलं Be.—९ वि-मुञ्चदि B; मुञ्चदि P; मुचदि K; ण मुहुत्तं M.—१० ता om. in B.—११ दाव inserted in B P; ताव ed. I.—१२ मुहुत्तं Bi.—१३ L om. जाव से; M Bi om. से.—१४ भविअ om. in P M L; भविअ Be.—१५ भवदो] आगमणन्ते N; तुह K (तुहागमणं) Be M L; ते Grah.—१६ आअमणं L.—१७ अहमुह] अह B.—१८ जघा दे रोअदि] एवं भोतु K; तह N M; तहा होतु Bi; तहा करे(?)मि Be; जघा भणध तथा करेहि B.—१९ B om. आसन-गतेन; P शयनतलस्य आसनतलस्येन श.—२० M om. आत्मगतम्.—२१ विमृशतः N.—२२ प्रकृतिकुटिलां P M; सहजकुटिलाः K; अपि च कुटिलां Be Bi; मधि च कुटिलां L; कौटिल्यस्य Bi.—२३ मतीः K.—२४ अपि च विहिते] प्रथमविहिते K; अथ च विहिते N Be L ed. I; विहिते II.—२५ तत्कृत्यानां Be L; तत् श्रुत्यानां कामपरिग्रहे M; उक्त्यां P; अपग्रहे N P—२६ इतीति P M.—२७ उपक्षेपम्] अपक्षेपम् M.

कुर्वन् बुद्ध्या विमर्शं प्रसूतमपि पुनः संहरन् कार्यजातं
कर्ता वा नाटकानामिममैनुभवति क्लेशमसाद्विधो वा ॥ ३ ॥ ८९ ॥

तदपि नाम दुरात्मा चाणक्यवदुः—

उपसृत्य दौवारिकः । जअदु जअर्दु—

राक्ष । अभिसंधांतुं शक्यः स्यात् ।

दौचा । अमचो ।

राक्ष । वामाक्षिरस्पन्दं सूचयित्वा आत्मगतम् । चाणक्यवदुर्जयति ।

अभिसंधांतुं शक्यः स्यादमात्य इति^१ । प्रकाशम् । भद्र किमासि वक्तुकामः ।

दौचा । अमर्चं एसो कँसु कँरहओ पाडलिउचांदो आरँदो इच्छँदि
अमचं पेक्खँदुं ।

राक्ष । भद्र अविलम्बितं प्रवेशयै ।

दौचा । जं अमचो आणवेदि । इति निष्कन्त्यै पुरुषमुपसृत्य ।

भद्र एसो अमचो चिँदँदि । उवसँपेहि णं ।

इति निष्कान्तो दौवारिकः ।

१ विमर्शे N B P K.—२ प्रसूतमिव सुतुः संहरन् K—३ इमम्] इदम् P; अनुम् K.—४ नयतु Bi—५ उपसृत्य om in M—६ जयदु जयदु N Bo, जेदु M.—७ अभिसंधानुम् P K Bi; अति^१ N B Bo M L.—८ P om स्यात्—९ सूचयित्वा] अभिनीय K, P K om. आत्मगतं.—१० दुरात्मा चाणक्यवदुः N K Bo M, जयतु Bi N (2).—११ अभिसंधानुम् B P K, अति^१ N Bo M. L Bi.—१२ N M om. इति. After इति Bo (orig) वामाक्षिरस्पन्दनेन प्रस्तावगतं प्रतिपादयति तथापि नोद्यमस्याज्यः extinguished by sec. h, L चाणक्यो वामाक्षिरस्पन्दनेन प्रस्तावगता पति (!) मापादयति । तथापि नोद्यमस्याज्यः; Bi इति चाणक्यार्थ— १३ P K om भद्र; तत्किमपि P—१४ P om अमच.—१५ तु N M, Bo Bi om—१६ वरमभो P M, वरमचो Bi.—१७ पाडलिपुत्तादो M Bi, तुमुमपुत्तादो वरहओ K, Bo om the text from पाडलि^१ to पेक्खित्तुं and writes तुपारिदि (!); L also and has तुभारे विहदि instead—१८ आगदो N P Bi, B adds तुवारे विहदि after आगदो—१९ इच्छँदु M.—२० पेक्खँदुं M.—२१ अविलम्बितम्] शिरं B, त्तिमं L, अनपरतं M, अविचारितम् K; अचिरतरम् M, भायं किं विचारयमि इतिमं प्रवेशय Bo, अयातितम् M L II.—२२ ed. I II. inx पुनं—२३ N B P om. निष्कन्त्यै; पुरुषम्] वरमभम् N.—२४ एते तु N Bi.—२५ वि० इदु M.—२६ इदो उवसँपेहि णं N, उवसँपु पुनं P; ता वरमण्य पुनं K; ता उवसँपेहि Bi.

कर । राक्षसमुपसृत्य । जअदु जअदु अमचो ।

राक्ष । नाट्येनावलोक्ये । मद्र करमके स्वागतम् । उपविश्यतोम् ।

कर । जं अमचो आणवेदि । इति भूमाद्युपविष्टः ।

राक्ष । स्वगतम् । अथ कस्मिन् प्रयोजने मर्मायं प्रणिधिः प्रहित इति प्रभूतत्वात् प्रयोजनानां न सख्वधारयामि ।

चिन्तां नाटयति ।

ततः प्रविशति वेत्रपाणिरपरं पुरुषः ।

पुरु । ओशलघ अय्या ओशलघं । अवेध माणहे अवेध । किं^{१६} पं पेस्कध ।

दूले पचाशत्ती दंशणमंवि दुल्लहं अधञ्जेहिं ।

कंळणमणहलाणं देवाण व भूमिदेवाणं ॥ ४ ॥ ९० ॥

आकाशे । अय्यो किं मणाधं । किं णिमिचं एशां ओशलणो केलीअदि ति ।

१ जेदु M, जयदु २N जअदि २K—२ नाट्येनावलोक्य] इद्रा M—३ करम M—
४ उपविश M—५ P Be M om अथ—६ मम] मया N B K Be M, B om अय—
७ प्रणिधि om in P K Be M Bt—८ प्रयोजनाना] प्रणिधीनां N M, प्रयोजनाना
बहुत्वात् Be, प्रं बाहुल्यात् L, कार्याणां प्रकृतीना च K, कार्याणा Bt—९ न सख्वधारयामि]
नावगच्छामि P—१० इति चिन्ता° K—११ अपर] द्वितीय N P B Be, om in M—
१२ ओसलघ P (२)Be, ओसलह N M (°ळ), ओशलह K, ओसलघ Bt—१३ अजा all Mss
(अ० आ M)—१४ ओसलघ P, ओसलह N M (ळ), Be (orig) om, ओसलेह २
आअदो L—१५ अवेह माणहे अवेह N Be Bt, अवेध माणहे B, अवेह ही माणहे M, अवेह २
माणया L, P om—१६ ताकिं K Be, M om किं—१७ ण] गु P K—१८ पेक्खह N M Bt,
B P K Be पेक्खध—१९ दूले M, दूरे N—२० पचाशत्ती N P Be Bt—२१ दशनम्^३
M, दशनम् P Bt, दसनम् N दशन K—२२ अपि B P, अइ N—२३ दुळ्ळह M—
२४ अधणेहिं N, अधणेहिं P K Be Bt, अधणेहि B, अधण्णाण M Only Mysore 939 has
अध०णेहिं—२५ कंळणमणहराण B P Be (sec h), कंळणमणहराण M, कंळण
कुलहलाण N Be (sec h) L (°कुल), कण्णाणकुलहराण Bt—२६ देवाण P Bt,
देवाण व om in K, व om in B b Be Bt, देवाण विअ T b n (देआ°) L (देआ°)—२७
भूमिदेवाण] Be (orig omitted), भूवभूमिदेवाण M, मणुस्सदेवाण विअ n L—२८ अजा^४
अजा all Mss, M om—२९ B om किं—३० मणाह N Be (orig), मणह Be (sec h) M
Bt—३१ B N K Be M om एसा, एसा P Bt—३२ उसाणा B, ओसाणा N Be, ओ
सारणा P, पसाणा Bt—३३ करिअदु P, करीयदि Bt.

अय्यां एंशे वखुं कुंमाले मलयकेदू शमुष्यणशीशवेअणं अमचलकंशं शुणिअं पेस्किहुं हदो ख्येवं आअशदि । तां एदिण्णां कालणेण ओशालणां कलीअदि । इति निष्कान्तः पुरुषः ।

ततः प्रविशति भागुरायणेन सह कञ्चुकिनानुगम्यमानो मलयकेतुः ।

मल । निश्चस्यात्मगतम् । अद्य दशमो मासस्तातस्थोपरतस्य न चास्माभि-
र्वैधीपुरुषाभिमानमुदं हृदिस्तिमुदिश्य तोर्याजलिरप्यावर्जितः । प्रतिज्ञातमेतत्
पुरस्तात् ।

वैक्षस्ताडनभिन्नरत्नवलयं अष्टोत्तरीयांशुकं

हाहेत्युचरितार्तनादकरुणं भूरेणुरुक्षालकम् ।

योद्व्यातृजनस्य शोकननितं संप्रत्यवस्थान्तरं

शत्रुस्त्रीषु मया विधाय गुरवे देयो जलस्योजलिः ॥ ५ ॥ ९१ ॥

तस्किं बहुना ।

उद्यच्छर्ता धुरमर्कांपुरुषानुरूपां

गन्तव्यमाजिविहितेनं पितुः पथा वा ।

१ अजा Mss; M om.—२ एते M, एतो B; एते N K Be Bi; एत P.—३ तु N M; P om.—४ कुमाले M, कुमालो N Be, कुमालं K, कुमारो B P Bi.—५ 'केदु P N; मलयकेदू Bi.—६ शमुष्यणे (!) B, समुष्यणं N P K Be M Bi; सीसवेअणं N P K M; सीसवेअणं Be, सीसवेअण Bi.—७ 'लवलयं B, 'लखलतं M, लखलतं Be, 'रखलतं N P K Bi.—८ मुणिअ P K; om. in N Be Grah, लणिअ (!) B.—९ पेस्किहुं N B P K Be Bi, पेस्किहुं M, पेस्किहुं b, देविस्किहुं L.—१० ख्येवं] जेच NBPBi, एण M, om. in K.—११ आअशदि B only, आअशदि N(ग) PK, आअशदि M, अगच्छदि Bi, Be corrupted.—१२ तां om. in K Be M, तत एते [न] कारणेण Grah.—१३ एदिण्णां] इमिणा N, इदिणा P.—१४ उशालणा B, ओशालणा M, ओसालणा N K Bi, ओसारणा P, उशारणा Grah.—१५ कलीअदि Be Bi, कलीअदिति P.—१६ श्यां] मिथ्यां B, पुत्रं om. in K, पौर्य N.—१७ मान P, P has अद्य] यदितः after Verse ५.—१८ तातमुदिश्य K.—१९ जलस्योजलिं N.—२० न' अप्यावर्जितः] अपि नातिवृष्टः P, अपि न दृष्टः M.—२१ अद्यया प्रतिज्ञातम् ed. I. II; प्रतिज्ञातम् B; 'ज्ञातं च M, प्रतिज्ञा तथा K.—२२ एतत्] एत P.—२३ यक्ष्माडनं] वर K.—२४ तारु B P M Bi Grah.—२५ निषाय M Bi.—२६ जलस्य] निषाय Be L ed. I. II.—२७ तत् om. in P Be, किमिह ed. I. II, अतिबहुना N K Bi, अत्र बहुना Be.—२८ वदच्छता] उद्व्यगच्छता M.—२९ अका] अतो L.—३० विहितेन] विहितेन N M; निषयेन Be, निषयेन L ed. III

८५

आच्छिद्य वा स्वजननीजनलोचनेभ्यो

नेयो मया रिपुवधूनयनानि वाष्पः ॥ ६ ॥ ९२ ॥

प्रकाशम् । आर्यं जाजले उच्यन्तामसद्वचनोदनुयायिनो राजानः । एक
एवाहममात्यराक्षसस्यातर्कितागमनेन प्रीतिमुत्पादयितुमिच्छामि । अतः कृतम-
नुगमनकेशेनेति ।

कञ्चु । यदाज्ञापयति कुमारः । परिक्रम्याकाशे । भो भो राजानः
कुमारः समाज्ञापयति । न खल्वहं केनचिदनुगन्तव्य इति । विलोक्यैव सहर्षम् ।
कुमारं एतैः कुमारस्याज्ञानन्तरमेव प्रतिनिवृत्ताः सर्व एव राजानः । पश्यतु
हि कुमारः ।

सोत्सेधैः स्कन्धदेशैः खरकविककशाकर्षणात्यैर्भुगैः

अश्वः कैश्चिन्निरुद्धः खमिव खुरपुटैः खण्डयन्तः पुरस्तात् ।

केचिन्मातङ्गमुख्यैर्विहतेजवतया मूकघण्टैर्निवृत्ताः

मर्यादां भूमिपाला जलधय इव ते देव नोल्लङ्घयन्ति ॥ ७ ॥ ९३ ॥

१ मुजननी K.—२ रिपुवधुं M.—३ उच्यन्ताम् Bi.—४ P M Bi om. वचनाद्.—५
P om. राक्षस.—६ आतर्किते K.—७ उत्पादयिष्यामि P, भीति N.—८ अतः] यतः N; तत् P;
ततः Bi.—९ केनचिद्] केनापि P.—१० अनुगन्तव्य] अनुसर्तव्य M.—११ विलोक्य om. in P.
—१२ P K om. कुमारः; कुमारकुमार ed. I. II.—१३ खल्वेते Ch.—१४ कुमारज्ञानन्तरमेव B;
कुमारस्याज्ञानन्तरमेव KCh; भवदाज्ञा ed. I. II.—१५ B Ch ed. V. om. प्रति.—१६ B
om. सर्वे.—१७ P N Be M om. एव.—१८ हि om. in B Ch M Bi; पश्य हि N K.—
१९ सोत्सेधैः N; सोत्सेधैः B Be Ch M ed. I—V; सोत्कम्पैः PK; सोत्तवैः Bi; सोत्कम्पाः Vat.
—२० स्कन्धदेशैः B P K Be Ch M Grab; कन्धराभिः N.—२१ खर] मुत्तर ed. I. II; खर-
तर L ed. V; कविक] करिक B; कदा N P Be M; कदा alt. to कदा Bc; कदा K; कैश्चिदश्व
निरुद्धा स्कन्धदेशैर्लक्षिताश्च । किंभूतैः सोत्सेधैः विधितैः (विह?) एता तीक्ष्णकरिका करिभानीति
(?) प्रसिद्धाः । कदा तेजस इति प्रसिद्धा । ताम्बां याकर्षणं आकर्षणेनात्यन्तभुगैः Grab. । एत-
त्परिकाया या कदा तस्या आकर्षणात् अत्यन्तं भुगैः । तजान (?) इति अद्य प्रसिद्धिः । एतिका
वेप्रदण्टे स्यात् कदा स्यादधतालनेति धराणिः Vat.—२२ अत्यर्थ] अत्यन्त P—२३ विहत्] विगत
K Bi; विहित P; विहित Be.

मल । आर्यं जाजले त्वमपि सपरिज्ञेनो निवर्तस्व । भागुरायण एवैको मामनुगच्छतु ।

कञ्चु । यदाद्वापयति कुमारः । इति सपरिज्ञेनो निष्क्रान्तः ।

मल । सखे भागुरायण विज्ञापितोऽहमिहागच्छद्भिर्भद्रभटप्रभृतिभिः यथा न वयममात्यराक्षसद्वारेण कुंमारमाश्रयामहे । किं तु कुमारस्य सेनापतिं 5
शिरसरसेनं द्वारीकृत्यं दुष्टामात्यपरिगृहीताचन्द्रगुप्तादपरत्तांः कुमारमाभिज्ञामि-
कगुणयोर्गदाश्रयणीयमाश्रयामह इति । तन्मया सुचिरमपि विचारयता
तेषां वाक्यार्थो नावधारितः ।

भागु । कुंमार नैवायं दुर्वोधः । पश्य । विजिगीपुरात्मगुणसंपर्कः प्रिय-
हितद्वारेणाश्रयणीय इति ननु न्याय्यमेवेदम् ।

मल । सखे भागुरायण नन्वस्माकमेमात्यराक्षसैः प्रियेतेमो हिततमश्च ।

भागु । कुंमार एवमेतत् । किं तु अमात्यराक्षसशौणवये वद्वैरौ

१ K om. आर्यं, जाजले] om in K Be M, कञ्चुकिन् B —२ सपरिज्ञेनो] ससैनिकी B, Be om —३ एव om in K Be Bl —४ विज्ञापितो N, विज्ञातो L Be Br, हम्] सि P —५ M om इह —६ द्वारेण न कुमारम् B —७ कुमारमाश्रयणीयम् N B Be L ed III — ८ M om किं तु —९ द्वारीकृत्य] उरीकृत्य Be, उररीकृत्य L —१० अपरत्ता] अपमानता B, सन्त added by Be Ch —११ आभिज्ञामिक N B M Bi K, आभिरामिक P Be (sec h) Ch L, योगात्] योगम् B, युक्त P ed I, योगात् and युक्त altern. ed. II —१२ तन्न मया K Be M, तत्र Bl —१३ सेनापत्य N P K Be —१४ नावधारित] नाधिगत Ch. ed. L II, P om न, K Be M have न before मया —१५ P om. कुमार —१६ नैवायमस्मन्तदुर्वोधार्थं N Ch ('धोऽर्थं) Bi (om^३ शत्यन्त), नायमत्यर्थदुर्वोधोऽर्थं K, न दुर्वोधोऽयमर्थं Be —१७ पश्य कुमार P, Be om पश्य —१८ विजिगीपुरात्मगुणसंपर्क P ed I II, विजिगीपुरात्मगुणसंपर्क N B Ch M L Bi —१९ आश्रयणीय] आश्रयणीयमाश्रयन्त इति N B Bi Ch (N Ch 'श्रयणी'), आश्रयते इति P, आश्रयणीयमिति K, M partly corrupted, आश्रयणीयमाश्रयतीति L —२० न्याय्य एवायम् N Ch M Bi, अन्वय एवायम् P —२१ K om अस्माकम् —२२ N om अमात्य, M om राक्षस, N राक्षस एव —२३ निर्गलं निपततो Bi —२४ K M om. कुमार —२५ चाणक्यपटी N, चाणक्येन सह B, चाणक्यपनामद^३ K

न चन्द्रगुप्ते । तद्यदि कदाचिच्चन्द्रगुप्तथाणक्यमतिजितकाशिनमसहमानः साचि-
व्यादवरोपयेत् ततो नन्दकुलंभवत्या नन्दान्वय एवायमिति संजातमुहजना-
पेक्षया अमात्यराक्षसश्चन्द्रगुप्तेन सह संदधीत । चन्द्रगुप्तोऽपि पितृपर्यायागत
एवायमित्यङ्गीकुर्यात् । एवं सत्यस्मात्स्वपि कुमारो न विश्वसेदित्ययमेपां
वाक्यार्थः ।

मल । युज्यते । अमात्यराक्षसस्य गृहमादेशय ।

भागु । इत इतः कुमारः । इति उभौ परिक्रामतः ।

भागु । कुमार इदममात्यराक्षसस्य गृहम् । प्रविशंतु कुमारः ।

मल । एष प्रविशामि । प्रवेशनं नाटयतः ।

० राक्ष । आं स्मृतम् । प्रकाशम् । भद्र अपि दृष्टस्त्वया कुसुमपुरे वैतालिकः
स्तनकलेशः ।

कर । अमच अध इं ।

१ B om न चन्द्रगुप्ते; न च Ch, न तु ed. I II —२ तद्यदि] स यदि M.—३ अतिजि-
तकाशितया Ch B (‘ति’); कदाचित् तद्यदि चाणक्यं चन्द्रगुप्तो अभिजितकाशिताम् P.—
४ अवरोहयेत् M, अपरोपयेत् N B P.—५ नन्दकुलस्य K —६ नन्दान्वयाय. M, नन्दान्वयम्
P Be; न[द]कुलान्वय एवायमिति L, K om एव; इति] इति कृत्वा P ed I II—
७ संजात] संयत B M P, संपत् ed. I II, om. in Be L, संजानसौहृद. संयत-
मुहजनापेक्षया च B L.—८ मुहजनाकांक्षया B—९ च] वा P M, B K. om—१० अमा-
त्यराक्षसो यदि कदाचिच्चन्द्रगुप्त समाश्रयेत् P.—N M om the text from चन्द्रगुप्तो to
अङ्गीकुर्यात्—११ पितृपर्यायागतमिति P, पितृप्रमागतोऽयम् K, पितृप्रमादानतो यमित्यङ्गीड
(! in marg. इति कृत्वा) B, पितृपारम्पर्यागत ed. I II, इति कृत्वा P Ch ed I III V—
१२ अङ्गीकुर्यात्] सन्धिमुमुञ्चयेत् Ch L B, ed I—V —१३ विश्वसेत्] विश्वन् स्वादिति B
विश्वस्यादिति B, अस्माकमपि कुमारोण (? , orig कुमारोणो; read कुमारो) पितरम्भ. स्वादिति
P—१४ एपां भद्रमदप्रभृतीनाम् N.—१५ P ins. भागुरायण before अमां; ed I II ins. तने
भागुरायण—१६ अमात्यगृहम् B, अमात्यराक्षसगृहम् N M B, गृहमागंम् M—१७ P Ch
om. कुमार—१८ अमात्यगृहम् K.—१९ तत्प्रविशतु K.—२० स्मृत्या K Ch B; आं स्मृतं
N P, आ स्मृति कृत्वा B, अये स्मृतं Be L, आगमनं । अये स्मृतं ed III, M om.
प्रकाश—२१ स्तनवस्त्रो नाम धं P.—२२ कर] पुर B P Be, om. in M, अध दः B

मल । सखे भागुरायण कुसुमपुरवृत्तान्तः प्रैस्तुतः । तैतस्तावन्नोपसर्पावः ।
शृणुवस्तावत् । किं कारणमिति ।

सन्वमङ्गभयाद्राज्ञां कथयन्त्यन्यथा पुरः ।

अन्यथा विवृताथेषु खैरालापेषु मन्विणः ॥ ८ ॥ ९४ ॥

भागु । यदाज्ञापयति कुमारः ।

राक्ष । भैद्र अपि तत्कार्यं सिद्धम् ।

कर । अमच्चर्स्त्रं पसाएण सिद्धम् ।

मल । भागुरायण किं तत्कार्यम् ।

भागु । कुमार गहनः खलु सचिर्वृत्तान्तः । नैतावता परिच्छेदुं शक्यते ।
अवहितस्तावत् श्रोतुर्भर्हति कुमारः ।

राक्ष । भैद्र विस्तरेण श्रोतुमिच्छामि ।

कर । सुणादु अमचो । अस्थिं दाव अहं अमचेणाणचो जेधा करहअं
कुसुमेउरं गच्छिअ मेम वैअणेण भणिदेव्वो तैए वेदाँलिओ थैणअलसो जेधा

१ मल । आकर्षणं Be M L.—२ वृत्तान्तेऽयम् K.—३ प्रस्तुतः] before कुसुमं P ;
om. in K Be ; वलंते Ch. Be (in marg.), इदानीं प्रवर्तते M, प्रस्तुयते L.—४ ततन्मावत्]
तदत्र तावत् K, तेन कथ्यते तत्तावत् P, न तावत् Be, तत्र तावत् M B. न तत्र तावत्
L.—५ उपसर्पावः Be.—६ शृणुमः Be M L.—७ किं कारणमिति 'प्रिणः om. in B ; किंचित्
कारणमैतत् Be, वृत्तः L, B adds पश्य after इति ; P adds यतः—८ सखे] मङ्गं ed.
I. II सह N.—९ राक्षः P.—१० विवृताथेषु B, विवृता B, आलापा हि मं B.—११ यथा
B.—१२ भद्र om. in N P K.—१३ अमचं K, पसाएण N B, पसाएण P, पसाएण K—
१४ सखे भागुं N Ch.—१५ कार्यं निर्वहं N K Ch.—१६ कुमार om. in N P K.—१७ खलु]
om in BK Be M, किल P.—१८ गच्छिवस्य B.—१९ Ch K in९ तद् before अवहितः—२०
शृणोतु कुमारः N, अवहितो तावन्नोपः B.—२१ भद्र om. in B K M.—२२ करं] पुरं
P M.—२३ अमचो] अचो B P.—२४ अस्थिं दाव] अस्थिं दाव P.—२५ जथा] om. in B,
जहा Be Ch (in marg.) B, जहा N K M, यथा P, करभज जहा N.—२६ करहअं]
करभज B P M ; करभज Be N, करभय B.—२७ कुसुमपुरं N, कुसुमपुरं P K Be
B.—२८ गच्छिअ B P K Ch M, गच्छिय B. गच्छअ N, गच्छ Be L.—२९ मह Be
L ed. III.—३० यमणेण B.—३१ भणिअणो N ; भणिअणो B ; भण वेअलिअं यं L.—३२
तए om. in N B P M B, तुए ed. I. II.—३३ वेअलिअो B P B. B.—३४ बल्लो B
B.—३५ जहा Be B, जहा K M.

चाणकहृदएणं तेसुं तेसुं आणामभेसुं अणुचिद्विअमाणेसुं चन्दउत्तो तए सपुत्ते^६
अणसमत्थेहिं सिलोएहिं उवसिलोअइद्वो ति ।

राक्ष । भद्र ततस्ततः ।

कंर । तदो मए पाडलिउत्तं गच्छिअं सुणाविदो अमच्चंसदेसं
थणअलसो ।

राक्ष । भद्र ततस्ततः ।

कंर । एत्थन्तरे णन्दकुलविणासदूसिंदेस्स पोरजणस्सं परिदोसं उप्पा-
दअन्तेणं चन्दउत्तेणं आघोसिदो कुसुमउरे कोमुदीमेहूसयो । सो अं चिरआल-

१ हृदकेण P — २ तेसुतेसु N K Ch L M (के'), तेसु Be — ३ अणा° Ch, अणा° I, B।
भेसु N K M B। — ४ अणुचिद्विअमाणेसु N K, अणुचिद्विअमाणेसु PCh, अणुचिद्विअमा
णेसु Be — ५ तए B K Be M om, तुए B। — ६ समुत्तेअण] उत्तेअण Ch M, om in K, समु
त्तेयण° B। — ७ उवसिलोइद्वो M B।, उवसिलोइद्वो B P, उवसिला (१)इद्वो Be, समुत्ते
इद्वो K. — ८ भद्र om in PM. — ९ करं] पुहं P M. — १० पाडलिपुत्त M, पाडलिपुत्तअ P —
११ गहुअ B only, ed. III, गच्छिअ N P K Be Ch B।, M om गच् — १२ सुणाविओ Bo
M, सुणाइदो Ch — १३ अमच्चस्स Be Ch M, अमच्चरवखसस्स P, सदेसो B ed. I II — १४
वेआलिओ थणअलसो B Be Ch (वे)° L, कलसो P — १५ भद्र om in M, the whole line
om in B Be L B। — १६ करं] पुहं PM — १७ अथन्तरे Be, एत्थ अन्तरे M, ग्द्यन्तरे N —
१८ णन्दकुल Be Ch M (द्व) — १९ दुक्खिदस्स B K, दस्स Be, दुक्खिअस्स M N (दू), दुक्खि
दस्स P, दुक्खिअस्स Ch L, दूमिअस्स M, दूमियस्स B।, दुम्मणस्स ed I II, दूणस्स ed III
V — २० पोरअणस्स K, पोरअणस्स M, पौरअणस्स B, पौरजणस्स b Be Ch L B।, पउरजणस्स
P, पौलजणस्स N — २१ परिदोस P B, परितोस M B।, परिओस B K Ch, पलिओसम् N,
सन्तोस b — २२ समुप्पादअन्तेण B L, समुप्पाअयत्तेण Be, समुप्पाअन्तेण ed I II, उप्पाद
अन्तेण K, उप्पादअन्तो P — २३ चन्दउत्तहदरोण B। — २४ आघोसिदो चन्दउत्तेण P, आघोसिओ
N B Be M, आहोसिदो Ch — २५ कुसुमउरे om in B P, कुसुमउले N, कुसुमपुर° B। — २६
कोमुदी° N B P Be Ch L, कोमुदी K M, cf Hem L 159, महूसवो h, महोसओ N,
महोसओ B — २७ B om सो अ, B। om अ, सो वि K. — २८ चिर° N, चिरआल B,
चिरकालेन Grh

पृथक्चणजं गिदपरिदोसो^३ अहिंभेदचन्धुअणसमागमो विअं संसिणेहं बहुमाण्दिदो
णाअरअणेण ।

राक्ष । सयाप्पम । हा देव नन्द ।

कौमुदी कुमुदानन्दे जगदानन्दहेतुना ।

कीदृशी सति चन्द्रेऽपि नृपचन्द्र त्वया विना ॥ ९ ॥ ९५ ॥

भद्र ततस्तंतः ।

कर । अमच्च तदो सो लोअंणाणन्दभूदो अणिचलन्तस्स जेवं णाअर-
अणस्सें णिवारिदो चाणकहदएणं कौमुदीमहूसवो । एत्थन्तरे थणअलसेणं
पउत्तां चन्दुत्तसमुत्तेअणसमत्था सिलोअपरिवाडो ।

राक्ष । सहर्पम् । सांधु सखे स्तनकलश साधु । काले भेदवीजमुत्तमवश्यं
फलमुपैदर्शयति । कुर्वतः ।

5

10

१ पउत्तमाणो B; पउत्तमाण° P, पउत्तण° N, पउत्तमाण° ed. I. II; प्रवर्तमानो (v. l. 'प्रवृत्त) Grah, परिवर्तमाण° Ch (alt to पवहमाण°); परिवहमाण° Be, 'णो I. ed. III. पवभमाण B; I propose to read पवचण° (= प्रवर्तनेन).—२ 'जणिअ' N M; 'जणिओ P.—३ परिओसो B P Ch, पविओसो K, पलिओसो N, परिचओ M L Be ('व') ed. III. V—४ अभिमद B P Be L Bi, अभिणव M—५ 'वपू' N L, 'अण' M om.; 'थण' Be, 'अणस्स K, 'जण' Bi; 'समाभमो M—६ विअ] वि P; विअ Be.—७ ससिणेहं K, ससिणिहं N.—८ 'मणिदो B P, 'मणणदो N, 'माणिदो b Be, 'गणिदो K Bi, 'माणिओ M L—९ णाअलजनेण N, णाअरअणेण B, णाअरजणेण P L Bi; णाअर° Be, णअरअणेण K Ch M.—१० om. in Be—११ लोअण] पउत्तलोअण B, सर्वलोचन Grah, लोअलोअण° ed. I. II.—१२ भूदो] भूओ Be, हेदू M.—१३ जेव Be पवव M, जोअ (not distinctly written, ? लोअ) Be.—१४ णाअल° N, णअर° K Ch M, 'जणस्स N Ch Be M K (om ण) Bi.—१५ तहा णिवाल्लिदो N, पारिओ M.—१६ चाणकहदरेण Bi N—१७ कौमुदीमहूसवो om in K Be Ch M, कौमुदंमहूसवो N, कौमु[दी]महूसवो B, कौमुदीमहूसवो P.—१८ एत्थन्तरे N, दृथ° Be, एत्थ अन्तर M.—१९ एथण° Be (sec. h)—२० पउत्ता] पउत्तो B (सो) P, पउत्ता N, पउत्तिदा (after पउत्ती) L, प्रवर्तित Grah.—२१ चन्दुत्तस्स Ch M K ('चन्द्र').—२२ ममुत्तेयण° Be Bi; सम om. in M.—२३ परिपाली P; पउत्तिवाडी Ch, पलि° N, Ladds स° । कीदृशी सा धु° सणोद्रेकथेत्सादि पूर्वोक्तः पउत्ति.—२४ P om. साधु bef. सखे; काले] om. in P; म्याने M; काले सधु B, K om. अपवश्यं.—२५ उप om. in P; उवदनांविप्यति K Ch Bi ed. I. II.—२६ वुत्त: om. in M.

सद्यः क्रीडारसच्छेदं प्राकृतोऽपि न मर्षयेत् ।

किमु लोकाधिकं धामं विभ्राणाः पृथिवीभुजैः ॥ १० ॥ ९६ ॥

मल । एवमेतत् । सद्यः क्रीडारसच्छेदमित्यादि पठति ।

राक्ष । भद्रं ततस्ततः ।

५ कंर । तदो चन्द्रउत्तेण आणाभद्रकलुसिंदहिअएण सुंइरं अमशगुणं पसंसिअ णिन्मच्छिंदो अहिआरंदो चाणकहदओ ।

मल । सखे भागुरायण गुणप्रशंसया दर्शितचन्द्रगुणेन रंक्षणे भक्तिपक्षपातः ।

भागु । कुमारं न तथा गुणप्रशंसया यथा चाणक्यवदो निराकरणेन ।

० राक्ष । भद्रं किमयमर्थकैः कामुदीमहोत्मवप्रतिपेधश्चन्द्रगुप्तस्य चाणक्यं प्रति कोपकारणमृतान्यदप्यस्ति ।

मल । सखे भागुरायण चन्द्रगुप्तस्य कोपकारणान्वेषणे किं फलमेव पश्यति ।

भागु । कुमार एतत् फलं पश्यति । मतिमांशाणक्यस्तुच्छे प्रयोजने
५ किमिति चन्द्रगुप्तं कोपयिष्यति । न चं कृतवेदी चन्द्रगुप्त एतावता गौग्य-

मुल्लङ्घयिष्यति । सर्वथा चाणक्यचन्द्रगुप्तयोः पुष्कलात्कारणाद्यो विश्लेष उत्पद्यते स आत्यन्तिको भवतीति ।

करं । अमच्च अस्थि अष्णांइं पि चन्दउत्तसस कोर्वकारणाइं चाणके । उवेविखदो अणेणं अवकमन्तो कुमारो मल्लकेद् अमचरकखसो अं ।

राक्ष । सहर्षम् । संखे शकटदास हस्ततलंगतो मे संप्रति चन्द्रगुप्तो भविष्यति । इदानीं चन्दनदासस्य बन्धनान्मोक्षस्तैव च पुत्रदारैर्ण सहे समागमैः ।

मल । सखे भागुरायण हस्ततलंगतो मे संप्रति चन्द्रगुप्तं इति व्याहरतैः कोऽर्थमस्याभिप्रायः ।

१ चाणक्ययौरवम् P K Bi; उल्लघयति B Bi, लङ्घयिष्यति K —२ न सर्वथा K — ३ पुष्कलहाद् B, पुष्कलात् कारणात् N (°प्°) P Be M Bi L ed I II, अपुष्कलाद् K, पुष्कलापराधकदात् Ch —४ उत्पद्यते L —५ न स आत्यन्तिको K, स न B, all other Mas reading पुष्कलात् om न—६ कर] पुर P, अस्थि पृथि N, अस्थि दाव B, M om. अस्थि —७ अष्णाइं N P (इ) K, अष्णमि B, अणाइं वि Be, अणाइ पि Ch, अष्णं वि L अन्यदपि कोपकारणं Grab —८ कोप Ch, कोह K.—कारणाद्गम् N, कारणे B, कारणणि Be, कारणाद् Ch, चाणके कोवआरणाइं M, °कारणं L —९ after चाणके (om in N K) ed I II. insert राक्षं । किकि करं । जघा पडमं दाव —१० अणेण] जेण K M L, om in N —११ अवकन्तो B Ch Bi, निक्कमन्तो P, अदिक्कमन्तो K —१२ कुमारो om in Be M कुमारं K, कुमालो N, मल्लकेद् अदिक्कन्तो अमचरकखसो ति P, मल्लकेद् K, °लवखसो N —१३ अ] ति P Be, अ ति N M —१४ सखे] om in K Be, खयल M, हस्त P —१५ B P K M om. तल —१६ Be M om संप्रति, भविष्यति संप्रति चन्द्रगुप्तं K, चन्द्रगुप्त इति भं P, भविष्यतीति Ch —१७ B (alone of all Mas) ms शकटदास and assigns the speech beginning with इदानीं to Sakatadāsa, thus also in ed I II V, while N b P K Be Ch M Bi om it, Ch om इदानीं— १८ बन्धनम् om in K, बन्धनं P —१९ तथापि B, च om in K —२० पुत्रदरैः K Be Ch, पुत्रादिदरैः P, पुत्रकलत्रे B, पुत्रकलत्रेण Bi —२१ सह P om —२२ समागमं] सङ्गमः N; सयोग K, B Ch Bi add after it जीवसिद्धिप्रवृत्तीनां हेतुशब्दे; भाग । स्वगतं । जातः सखे जीवसिद्ध्यादीनां (°प्रवृत्तीनां Bi) हेतुशब्देः —२३ तल om. in B P K M; संप्रति om in P K Be Ch M —२४ चन्द्रगुप्तो भविष्यतीति Ch —२५ व्याहृतयतः P —२६ अवम् om. in N B K Be M Bi

भाग्य । कुमार किमन्यत् । चाणक्यादपकृष्टस्य चन्द्रगुप्तस्योद्धारणे
सौकर्यमवश्यं पश्यति ।

राक्ष । भद्र हताधिकारः क सांप्रतर्मसौ वदुः ।

कर । अमच्च तहिं जेवं पाडलिउत्ते पडिवसदि ।

राक्ष । सावेगम् । किं तत्रैव प्रतिर्वसति । न तपोवनं गतः । प्रतिज्ञां
वो न पुनः संमारुढवान् ।

कर । अमच्च तवोर्वणं गमिस्सदि त्ति सुणीअंदि ।

राक्ष । सावेगम् । सखे शकटदास नेदमुपपद्यते । पश्य ।

देवस्य येन पृथिवीतलवासवस्य

सोग्रासनापेनयजा निकृतिर्न सोढा ।

सोऽयं स्वयंकृतनरोऽधिपतेर्मनस्वी

मौर्यात्कथं तुं परिभूतिमिमां सहेत ॥ ११ ॥ ९७ ॥

मल । सखे भागुरायण चाणक्यस्यै तपोवनगमने पुनःप्रतिज्ञारोहणे
वो कास्य स्वार्थसिद्धिः ।

१ कुमार om in P K Be M.—२ अस्व चाणक्यादपकृष्टस्य B, अवकृष्टस्य K, अपभृष्टस्य M—३ उद्धरणे चन्द्रगुप्तस्य M—४ सौकर्यम्] कार्ये B, सौकार्ये ed I II, उद्धारणाच्च किञ्चित्कार्यम् Be J, Kom अवश्य—५ अवगच्छति ed. I II.—६ अथ ms. after भद्र in N B Ch M B1, कथय K.—७ हताधिकार P Ch, हतो 'धि' M—८ सांप्रतं क Be Ch, K om असौ—९ अमच्च om in B P K—१० जेव N B P K, जेव Be, एव 'व' M एव B.—११ पाडलिपुत्ते M—१२ पडिवसद् M, पडिवसदि Be, गिवसदि B K, अडिवसदि I, परिवसति B1—१३ भद्र किं N Be B1, तत्रैव किं B Ch, किं om in P Be.—१४ वसति P—१५ वा om in N B Be—१६ न पुन om in M, पुनर्न Be.—१७ सम् K om—१८ अमच्च] अत्र B—१९ तपोवन Ch.—२० गच्छिभिदि P, गच्छद् M, गच्छदि B1—२१ सुणीअदि] सुणिअ P, सुणीयदि B1, धृतते Grah., after सुणीअदि N ms एव, B क्लृ एद, P क्लृ एव—२२ M om. सावेग—२३ सखे om in P B1—२४ नेदम्] नैतद् P, नेदानीनिदम् M.—२५ स्वाम्रासन° N L.—२६ अपनयनान् K, अपनयजादिकृति M—२७ सोऽपि Be—२८ नयाधिपते B—२९ तु परि°] स्वपरि P.—३० चाणक्यहतकस्य Ch, तपोवनगमने चाणक्यहतकस्य K.—३१ om in M—३२ रोपणे P, 'समारोहणे M—३३ वा] च N.—३४ कार्यसिद्धि B, कास्य को हेतु K.

भाग्य । कुमारं नायमत्यन्तदुर्वोधोऽर्थः । यावद्यावैचाणक्यो निरपेक्ष-
श्चन्द्रगुप्ताद् दूरीभवति तावत्तावदस्य स्वार्थसिद्धिः ।

शक । अमाल्यं अलमन्यथासंभावितेन । उपपद्यत एवैतत् ।
पश्यत्वमाल्यः ।

राज्ञां चूडामणीर्न्दुद्युतिखचितशिखे मूर्ध्नि विन्यस्तपादः
स्वैरेवोत्पाद्यमानं किमिति विपहते मौर्य आज्ञाविघातम् ।

5

कौटिल्यः कोपितोऽपि स्वयमभिर्चरणे ज्ञातदुःसंप्रतिज्ञां
दैवात् पूर्णप्रतिज्ञः पुनरपि न करोत्यायतिज्यानिभीर्तः ॥१२॥१८॥

राक्ष । शकटदास एवमेतत् । तद्गच्छं विश्रामर्थं करभकम् ।

शक । यदाज्ञापयत्वमाल्यैः । इति करभकेण सह निष्क्रान्तः ।

10

राक्ष । अहमपि कुमारं द्रष्टुमिच्छामि ।

मंल । अहमेवार्थं द्रष्टुमागतः ।

राक्ष । नाट्येनावलोक्यै । अये कुमारैः । आसनाहुत्थाय । इदमासनम् ।

उपवेष्टुमैर्हति कुमारः ।

१ कुमार P Bo om — २ न दुर्वोधोऽयमर्थं K, नायमत्यन्तो दुर्वोधार्थं P, Bo om
अयम्; M om अर्थं, नात्यन्तदुर्वोधोऽयमर्थं Bi — ३ यावत् तावत् once only B P — ४
चाणक्यहतक P K Be, चाणक्यहतको [निरपेक्ष in marg] चन्द्रगुप्ताद् Ch, चन्द्रगुप्तश्चाणक्यात्
M. — ५ निरपेक्ष om in B P K M Ch (ong) L — ६ तावदेवास्य कार्यमिद्धि B, अत्य]
तस्य P — ७ अमाल्य om in N, अलममाल्य M — ८ आत्यन्तिकविकल्पेण P, अन्यथाविकल्पेण
B L, विकल्पितेन K M Bi विकल्पे Ch, अत्यन्तविकल्पितेन ed I II, अन्यथा
विकल्प्य ed III — ९ एतदुपपद्यत एव Ch, N K om एतद् — १० वृत्त । पश्यतु P B
ed L II, N K om वृत्त — ११ चूडामणीनाम् सुति° B — १२ कोपितो B K Bo Ch
M L Bi — १३ अतिचरणे ed L II — १४ ज्ञातदु ख B Bo, दृष्टदु ख N, दृष्टदोप M Bi,
ज्ञातदु खप्रतिज्ञो L — १५ तीर्णं M — १६ खलानिभीत्या P M L Ch, पुनरपि न परेत्
पापमित्यादिभीरु Dhrava's S — १७ N P M om. तद् — १८ विश्रासय P — १९ अमाल्य om
in N B — २० मलः । उपेत्य । अहम् M, एव] अपि N P, उपागत Bo. — २१ नाट्येनावलोक्य
दृष्टु M — २२ अयं कुमार एवागत Ch, कुमार आगत. आगत B, अये कुमार एवागत Bi,
— २३ अयोपवेष्टुम् K, आरोढुम् Ch

मल । अयमुपविशामि । उपविशत्वार्यः । इति यथासनमुपविष्टौ ।

मल । आर्यं अपि सहा शिरोवेदना ।

राक्ष । कुमोरस्याधिराजशब्देनातिरस्कृते कुमारशब्दे कुतः शिरो-
वेदनायाः सहता ।

5 मल । उरीकृतमेतदार्येणं न दुष्प्रापं भविष्यति । तत्किञ्चन्तं कालमस्मा-
भिरेवं संभृतवलैरपि शत्रुव्यसनमवेक्षमाणैरुदासितव्यम् ।

राक्ष । कुंमार कुतोऽद्यापि कालहरणस्यावकाशः । प्रतिष्ठस्व विज्ञेयाय ।

मल । आर्यं अपि शत्रोर्व्यसनमुपलब्धम् ।

राक्ष । कुमार वेदमुपलब्धम् ।

10 मल । कीदृशम् ।

राक्ष । सचिवव्यसनम् । किमन्यत् । अपेक्षुष्ट्याणक्याच्चन्द्रगुप्तः ।

मल । आर्यं सचिवव्यसनमव्यसनमेव ।

राक्ष । कुमारं अन्येषां भूमिपालानां कदाचिदमात्यव्यसनमव्यसनं
स्यात् न पुनश्चन्द्रगुप्तस्य ।

15 मल । ननु विशेषतश्चन्द्रगुप्तस्य ।

१ अयमहम् B Ch —२ अमात्य B Ch —३ आर्यं om in M —४ कुमार कुमारस्य
Be कुमार ननु कुमारस्य Ch, अधिराजशब्देनाद्यप्यतिरस्कृते Bi —५ कुमारशब्दे] युवराज
शब्दे M —६ उरीकृतम्] उरीकृतम् B Ch L उरीकृतम् M आर्यं अद्वीकृतम् N —
७ अमात्येन Ch —८ न नो P —९ प्य N तु खप्राप्य M, दु प्राप Bi, मल। आर्यं तव नीतिमत
मुनजेन धीरीयान्न भविष्यति K —१० एव M —११ संभृतसज्जैरस्मानिरपि P —१२ अपेक्षमाणै
P, उदीक्षमाणे Be ed III, प्रतीक्षमाणे M —१३ कुमार om in P K M. —१४ रिपु
विजयाय P —१५ आर्यं om in P, अमात्य K. —१६ अपि om in Be अपि किञ्चिन् ed I
II —१७ शत्रोर्व्यसनमुपलब्धम् B —१८ चाडम् K Be M om, गाडम् ed I II —१९ कीदृश
त्त M L —२० अपहत K —२१ आर्यं] अमात्य Ch —२२ सचिवव्यसनमेव K Bi (om
अव्यसनम्) —२३ कुमार om in B P K Be M —२४ भूपतीना K Ch L, भूपाना I
भूमिपतीना Be —२५ कदाचिदमात्य] सचिव K, after अव्यसनम् K ms एव —२६
पुन] तु M Bi —N om न पुनश्चन्द्रगुप्तस्य —२७ आर्यं ms in L Ch ed I II —२८ ननु]
Ch om, न पुन Ch K. —२९ चन्द्रगुप्तस्येति N k Be

राक्ष । कुमारं किमन्यैर्वहुभिरेपि । एतद्धि तत्र प्रधानतमम् ।

मल । आर्यं तत्कथं प्रधानतमं नाम । किमिदानीं चन्द्रगुप्तः स्वरा-
ज्यकार्यधुरामन्यत्र मन्त्रिण्यात्मनि वा समासज्य स्वयं प्रतिविधातुमसमर्थः ।

राक्ष । वाढमसमर्थः ।

मल । किं कारणम् ।

राक्ष । स्वायत्तसिद्धिपूभयायत्तसिद्धिपु वा भूमिपालेष्वेतत् संभवति ।
चन्द्रगुप्तस्तु दुरात्मा नित्यं सचिवायत्तसिद्धावेवावस्थितश्चक्षुर्विकल इवाप्रत्यक्ष-
सर्वलोकव्यवहारः कथमिव स्वयं प्रतिविधातुं समर्थः स्यात् । कुतः ।
अत्युच्छ्रिते मन्त्रिणि पार्थिवे च विष्टभ्य पादावुपतिष्ठते श्रीः ।

सा स्त्रीस्वभावादसहा भरस्य तयोर्द्वयोरेकतरं जहाति ॥ १३ ॥ ९९ ॥

अपि च ।

नृपोऽपकृष्टः सचिवादतन्त्रकः स्तनंधयोऽत्यन्तशिशुः स्तनादिव ।

अदृष्टलोकव्यवहारमूर्द्धधीर्मुहूर्तमप्युत्सहते न चतितुम् ॥ १४ ॥ १०० ॥

मल । आत्मगतम् । दिष्ट्वा न सचिवायत्तसिद्धिरस्मि । प्रकाशम् । आर्यं

१ कुमार om. in B P K M L.—२ सुबहुभिः K Ch; L om. किम् अपि; P om. अपि.—
३ M om. तत्र; अत्र एतद्धि तत्र B; L has सचिवव्यसनमेव प्रधानतमं व्यसनं.—४ आर्यं
अमात्य K Ch; P om.—५ तत् om. in Be K M Bi; तत्कथं om. in Ch; कथं तद्धि P;
कथमिव L.—६ राज्य om. in K M L; कार्यराज्य N Be; राज्यकर्म P.—७ धुरम् N K M
L Bi.—८ अन्यमन्त्रिणि B P; K M om. आत्मनिवा.—९ स्वयं वा M.—१० किंकारणमिति K
N Be; M om. this line.—११ वा Be om.; भूपालेषु तत् K Be Bi; L om. उभयां पालेषु.
—१२ संभवति न चन्द्रगुप्ते B K Ch.—१३ दुरात्मा om. in P M.—१४ नित्यम्] सर्वथैव M.—
१५ अमात्यायत्त P, सिद्धिः b M as proposed by Dhruva ed. V; सिद्धावयवस्थितिः
(sec. h. तः) B; व्यवस्थितः Telang's E Bi; N P Bi om. एव; Ch L om. अव;
उपस्थितः P.—१६ अप्रत्यक्ष] अदृष्टलोकप्रत्यक्षव्यवहारः K; अदृष्टप्रत्यक्षलोकव्यवहारः Ch.—१७
सर्वं om. in Be M Bi; संव्यवहारः N Be M.—१८ कथमिव ग्वयम्] स्वयम् न N;
कथमिव न स्वयम् B.—१९ प्रतिविधानानां समर्थः N; प्रतिविधानसमर्थः Be.—२० समर्थः]
शक्यः P.—२१ verse १३ om. in N b Be M; v. १३ after v. १४ K Ch.—२२ अतद्व्रकः]
तद्व्रणः B P K Be Ch M Bi.—२३ मूढ] मन्द L.—२४ आयत्तत्रोऽस्मि K Be Ch
Bi.—२५ आर्यं om. in K Be; अमात्य Ch.

यद्येवं तथापि खलु बहुष्वभियोगकारणेषु सत्सु सचिवव्यसनमभियुज्जानस्य
शत्रुमभियोक्तुर्नैकान्तिकी सिद्धिर्भवति ।

राक्ष । ऐकान्तिकीमेवं सिद्धिर्भवगन्तुमर्हति कुमारः । कुतः ।

त्वस्युत्कृष्टबलेऽभियोक्तारि नृपे नन्दानुरक्ते पुरे
चाणक्ये चलिताधिकारविमुखे मौर्ये नत्रे राजनि ।

स्वाधीने मयि— । इत्यङ्गोक्ते लज्जां नाटयन् ।

—मार्गमात्रकथनव्यापारयोगोद्यमे

त्वद्वाञ्छान्तरितानि संप्रति त्रिभो तिष्ठन्ति साध्यानि नः ॥१५॥ १०१॥

मल । अमार्त्ये यद्येवमभियोगकालमार्थः पश्यति तत्किमासते ।

पश्ये ।

उत्तुङ्गास्तुङ्गकूलं स्रुतमदसलिलाः प्रस्यन्दिंसलिलं

श्यामाः श्यामोपकण्ठद्रुममलिमुखराः कङ्गोलमुखरैर्भू ।

स्रोतःखातावसीदत्तटमुच्छशनैरैस्तादिततटाः

शोणं सिन्दूरशोणमम गजपतयैः पास्यन्ति शतशः ॥ १६ ॥ १०२ ॥

अपि च ।

गम्भीरगजितरवाः स्वमदान्मुमिश्रम्

आसार्वभिमिव शीकरमुद्गिरन्त्यः ।

१ यद्यप्येवं K L II Ba—२ M om. तथापि खलु P om. खलु—३ असस्य Bi—
४ सचिवव्यसनम्] स्वसजिनम् Ho M; सचिवव्यसनिनम् Bi—५ M om. अभियुज्जानस्य—
६ अभियोक्तुः] अभियोक्तुः Be—७ न om. in K Bo M—८ M om. भयति; भविष्यति K—
९ राक्ष । ऐकान्तिकी एव सिद्धिर्भवति । राक्ष । ऐकान्तिकीमेव Ch—१० N om. पुरे—११ अमि-
दि" P—१२ चलिताधिकारे K—१३ नन्दानुरक्ते K, पुरे] जने P—१४ मयि हृद्य हृद्यपतेः M—
१५ वासवान्तरितानि K Bi—१६ om. in P K Bo Ch M, आर्य N—१७ अभियोगकारणम्
K—१८ आर्यः] अमार्त्यः K Ch ed. I. II—१९ तत्र] तत्र; B Be—२० पश्ये] संपति हि B,
om. in P Bo M Bi—२१ प्रस्यन्दिंसलिलम्] मृगनिष्यन्दिंसलिलम् P—२२ कण्ठं द्रुतमतिमुपराः
N; अतिमुपराः N L; अलि" P; अलि" K B Ch M—२३ पारिवर्तोल्लुपम् P—
२४ दशनैर्दाहितान्नाम्नान्नाः P; दशनैः] यदनैः L—२५ गजपतयोद्येव प्रयास्यन्ति नृपैः P;
गजपतयोद्येव पास्यन्त्यसंख्याः Ch; यदयन्तु K.

विन्ध्यं विकीर्णसलिला इव मेघमाला
रोत्स्यन्ति वारणघटा नगरं मदीयाः ॥ १७ ॥ १०३ ॥

इति भागुरायणेन सह निष्क्रान्तो मलयकेतुः ।

राक्ष । कः कोऽत्र भोः ।

प्रविश्य पुरुषः । आणवेदु अमच्चो ।

राक्ष । प्रियंवदक ज्ञायतां सांवत्सरिकाणां द्वारि कंस्तिष्ठति ।

प्रियं जं अमच्चो आणवेदि । इति निष्क्रम्य पुनः प्रविश्य । अमच्चो
एसो वस्तु संवच्छरिओ खवणओ—

राक्ष । आत्मगतम् । अन्निमित्तं सूचयित्वा । कथम् । प्रथममेव क्षपणकैः ।

प्रियं । जीवसिद्धी ।

राक्ष । प्रकाशम् । मद्रं अवीभत्सदर्शनं कृत्वा प्रवेश्य ।

प्रियं । जं अमच्चो आणवेदि । इति निष्क्रान्तः ।

ततः प्रविशति क्षपणकः ।

शाश्वणमलिहन्ताणं पडिवय्यर्थं मोहवोधिवेर्यौणं ।

ये पंढेममेत्तकडुअं पश्वां पंशं उवदिसन्ति ॥ १८ ॥ १०४ ॥

१ रुन्धन्तु P L N; रुन्धतु Be; रुन्धन्तुति (!) Bi.—२ after मदीयाः P inserts तदित्तो गत्वा कार्यशेषं चिन्तयाम.—३ इति सादोषं परिक्रम्य भागु° Ch.—४ Ch K om भोः.—५ अजो K P.—६ Be L om. ज्ञायतां.—७ सांवत्सरिकाणां मध्ये N B Ch (sec. h.).—८ P om. द्वारि.—९ को द्वारि M.—१० L om. जं संवच्छरिओ.—११ निष्क्रम्य क्षपणकं दृष्ट्वा P ed. I. II.—१२ M om. अमच्च.—१३ सवत्सरिओ N; संवच्छरो B; संवत्सरो P.—१४ आत्मगतम् om. in M; निमित्तं M.—१५ क्षपणकदर्शनम् K Ch ed I. II.—१६ प्रकाशं om. in B P K Ch.—१७ मद्र om. in B K Ch; M प्रकां मद्र कोऽसौ । पुरु । जीवसिद्धी । राक्ष । अवीभत्सदर्शनं कृत्वा.—१८ प्रवेश्येन P M.—१९ सासणम् all Mss. exc. B.—२० अलहन्ताणं N.—२१ पञ्जह N B P K Ch; पञ्जह Be (sec. h.); पञ्जह M; पञ्जह Bi.—२२ वाहि° Mss.—२३ वंजाणं N P K Be Ch; वे°जाणं M; वंजाणं B; विजाणं Bi.—२४ Mss. जे exc. Mys; मत्त° P M.—२५ पदमं] विमुह Be; पमुह M; मुहु°त Mys; कटुयं Bi.—२६ पच्छा N B K Ch Be Bi; पचा P; प°चा M प°छा Mys.—२७ पश्वां] पर्थं N B M; पर्थं P; पछं K; पछं Be; पंछं Ch; पछं Bi. प°चं Mys.—२८ उवदिसन्ति N Ch M Bi; उवदिसन्ति B; उवदिसन्ति P K Be.

अपहृत्य । धम्मलाहे साधकाणं ।

राक्ष । भदन्ते निरूप्यतां तावदसाकं प्रस्थानदिवसः ।

क्षप । नाट्येन चिन्तयित्वा । साधकां गिल्बिदे दिवसे । आं मय्यहृणादो
गिउत्तशअलदोसां शोहणां तिघी भोदि । शंपुण्णचन्दा पुण्णमांशी तुम्हाणं उ-
त्तलाए दिशाए दक्खिणं दिशं पस्तिदाणं दक्खिणदुवाल्लिणं णक्केत्ते । अवि अं ८

अस्ताहिमुहे शूले उदिदे शंपुण्णमण्डेले चन्दे ।

१ उपासना धम्मलाहे दे भोदु N, धम्मलाहे साधकाए भोदु P, साधना धम्मसिद्धी दे होदु K, धम्मसिद्धी भोदु सावगाण Be, साधना धम्मसिद्धी होदु Ch, सावगाण धम्मलाहो होदु M, धम्मसिद्धी होदु सावगाण L, Bt corrupt, धम्मसिद्धी होदु सावगाह ed V—२ भदन्त] मद्र P, भयतु तत् K, भवतु भद्रस Ch, M om—३ तावत् K, om—४ असात् P Be—५ अवलोक्य विचिन्तयित्वा च N, नाट्येन चित्तो (') नाटयित्वा B, नाट्येन अवलोक्य विहृत्य च K—६ साधना K, उपासका P, साधका Bt, सावगा Be, साधना N Ch M—७ गिल्बिदे Ch K M (‘द’)—८ दिवसे N, लगे B P Be Ch Bt, K M om, सुहृत्ते ed I. II.—९ आ] अ Bt, अज B P Be Ch M, अज Grah, अज्ज आ ed V—मय्यहृणादो] Mes मय्य (P अज्ज), मय्यहृणादो Ch, मय्यहृणादो K, मय्यहृणादो M, ‘ज Bt, अजमय्याद्वाहुपरि Grah—१० गिउत्तशअलदोसां] गिउत्तसत्तमकलणा N, गिउत्तसत्तमकलणा Be, गिउत्तसत्तमकलणा Ch, गिउत्तशअलदोसा B, गिउत्तसअलदोसा P गिउत्तसत्तमकलणादोसा K, गिउत्तसत्तमकलणा M, ‘णादोपहुदिपुण्णाहे गिउत्तसत्तमकलणा Bt गिउत्तसत्तमकलणा L, गिउत्तसत्तमकलणा ed II, गिउत्तसत्तमकलणा ed I, गिउत्तसत्तमकलणा ed V, गिउत्तसत्तमकलणा दोषो Grah—११ शोहणा B, शोहणा N Be Ch, शोहण P K M सोमणा L—१२ तिघी Ch M Bt—१३ भोदि B K Bt Ch om—१४ शंपुण्ण] MSS ‘चन्दा’ अन्दा B, om in K M (which has only शंपुण्णमासी)—१५ पोण्णमासी P, all Mes ‘सी instead of दी—१६ दिसाए N P Be Ch M, K om.—१७ दक्खिण दिस N P (ण) Be, दक्खिणदिश B, दक्खिणदिस K M, दक्खिणादिस Ch, दक्खिण दिस Bt.—१८ पत्थिदाण N B P K Ch Be (‘दि’, in marg डि), M (‘धिआण) —१९ दक्खिणदुवाल्लिणं N, दक्खिणदुवाल्लिणं B, ‘हुया लिणं K, ‘दुवाल्लिणं P, ‘वाल्लिणं Be, ‘दुवाल्लिणं Ch, ‘दुवाल्लिणं M, दक्खिणदुवाल्लिणं Bt अदक्खिणं L, अदक्खिणं—२० णक्केत्ते N B P K Be M (णक्केत्ते), Grah ‘णक्केत्ते दुवाल्लिणं उपासना दिशो दक्षिणां दिशं प्रस्थिताना दक्षिणाद्वादिशं नक्षत्र The passage seems to have been metrical.—२१ अवि च Bt—२२ अवि N B P K (यो) Be Ch M Bt, ‘मि’ Bt—२३ शूले N P K Ch Be Bt, शूले M—२४ उदिदे Be Ch, उदिदे M, उदिदे P.—२५ शंपुण्णं B only.

गह्वदिचुषय्यं लग्ने उदिदन्मिदम्भिं केदुम्भि ॥ १९ ॥ १०५ ॥

राक्ष । भद्रन्तं तिथिरव तावन्नं शुध्यति ।

क्षप । नष्टिनेन चिन्तयित्वा । श्रावकां

एगुणां भोदिं तिथीं चदुग्गुणे भोदिं यस्कंते ।

चदुग्गुणिं लग्ने गेद्ये योदिश्रितन्तश्रिते ॥ २० ॥ १०६ ॥

लग्ने होहिं शुल्लगे शोम्भं पि गेहं यहाहि दुल्लगं ।

पाविहिसि दिग्घमाडं चन्द्रश बलेण गधन्ते ॥ २१ ॥ १०७ ॥

राक्ष । भदन्त अपरेः सांवत्सरिकैः सह संवाद्यताम् ।

क्षप । शंवादेदुं श्राधके । हगे वेषु गमिर्शं ।

राक्ष । न खलु कुपितो भदन्तः ।

क्षप । कुविदे^१ तु^२म्हाणं षं^३ भदन्ते ।

राक्ष । कस्तहिं ।

क्षप । स्वगतम् । भजवं कँदन्ते येणं अत्तणो पँक्कं उँट्ठिहअ पलपँक्कं पँमाणीकलेसि ।

१ पाविहिसि B, पाविहिसि N, पविहिसि P, पाविहिसि K. Ch B₁, पावविहिसि Be, पाविसिहि M, पाविहि ed J II V, वहेसि cd III L, प्राप्स्यसि Grab Rat—२ दिग्घमाडं N, दीहमाऊ M, दीहमाडं Ch B₁, दिघमायुं Be, दिग्घलाहं B, दीहिलाडं P; दीहलाह, and in a repetition of the passage सन्नसिद्धिं K, सावसिद्धि b, दीहसिद्धि L सकलसिद्धि Grab Rat—३ चन्द्रश B only—४ गच्छन्ते N B M Ch, गच्छन्तो K B₁ Ch (sec. L), गच्छन्तो P—५ सांवत्सरिकैः] साधकैः B, सांवत्सरैः P—६ संप्रधार्यताम् Ch—७ शंवादेदु B only, संवादेउ B₁, संपधादेदु Ch, सप्रधारयतु Grab—८ श्राधके B, साधया K, श्राधके N, सावको Be, सावका B₁, सावजा Ch, सावओ M; उवात्तके P—९ हगे वेषु B, हगे वाणि P, हगे वण K, हगे वण B₁ Ch (sec h खे) अहम्मण N, अहं पुण M; ह वण Be—१० गमिर्शं गेहं B, गेहं गमिस्सं b, ताहिं गमिस्सं K, गमिस्सं N P Be M B₁, गमिष्यासि गृह Grab—कथ कुपितो M—११ कुविदे K, कुविदो B₁, कुपिते N, ँदिते P Be, कुपितो M—१२ हाणं K—१३ Ch ण हु, M K B₁ ण before कुविदे—१४ भजवन्ते कअन्ते N, भजव कअते M, कियते B₁—१५ प्रकाशं before येण in all Mss except N P, B प्रकाशं । हुमं जेय; जेण N B P Be M B₁, जो K, Telang's E has ज्येव, but the Me is influenced by Yas'ratu:—१६ पक्कं] पक्खं N P Be M B₁, पक्ख B, पक्खु K—१७ उट्ठिहअ] उट्ठिअ N P K Be (sec. h) Ch M B₁ (य); समुज्जित्त B—१८ पलवक्ख B K, पलपक्खं Be, परपक्खं M, परल पक्खम् N, पलपक्खं^० (I) P, पलस्स पक्ख B₁.—१९ पमाणीकलेसि N B₁, माणं कलेसि P, पमाणीकलेषा B, पमाणीकरोदि K, पमाणीकरोसीति Be, पमाणं करोसि M, Ch प्रकाशं सावजा असमंजसो एत्तो जेण अत्तणो पक्खं^१ पलपक्खं पमाणीकरोसि; the same passage is after कलेसि added in P प्रकाशं उवात्तका असमजसो वलु एत्तो अत्तणो पक्खं उवेक्खिअ पलपक्खपमाणीकलेसि; b has नम्हाणः कुविदे । भजव करयो । प्रकाशं सावजा असमंजसो. एत्तो. जो. णं. अत्तणो. पक्खं उट्ठिअ परस्स पक्खं. अमणी कलं अदित्ति Grab स्वगतं भगवन् (I) कृतान्तः । तमिति त्वमेव कुपितः येनात्मनः पक्षं मन भव परिहृत्य परपक्षं प्रमाणीकरोति.

इति निष्क्रान्तः क्षणकः ।

राक्ष । प्रियंवदक ज्ञायतां का वेला वर्तत इति ।

प्रियं । जं अमचो आणवेदि । इति निष्क्रम्य पुनः प्रविश्य च । अमच
अर्थाहिलासी भर्जेवं मेरो ।

राक्ष । आसनादुत्थाय विलोक्य च । अये अस्ताभिर्लापी भगवान्
भानुः । तथा हि

आविर्भूतानुरांगाः क्षणमुदयगिरेरुज्जिहानस्य भानोः

पंचच्छायैः पुरस्तादुपवनतरेवो दूरमाश्वेव गर्त्वा ।

एते तस्मिन्निवृत्ताः पुनरपरैककुपप्रान्तपर्यस्तविम्बे

प्रायो भृत्यास्त्यजन्ति प्रचलितविभवं स्वामिनं सेवमानाः ॥२२॥१०८॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ।

१ का वेला वर्तते ज्ञायतां K; ज्ञायतां कस्मयो [समयो] दिवसस्येति M; P om. इति.—
२ जं अं आ] ऊर्ध्वमवलोक्य अमच° B P.—३ अ०थाभिलासी M; लाही Ch; अये अथाभि-
लासी Bi.—४ भगव P.—५ सूले Be ed. I. II.; सूलो K.—६ अस्ताचललम्बी P.—७ भानुः]
सूरः B; सूर्यः P; भास्करः Be M Bi (ins. इति after it); सहस्रदीपितिः ed. I II.—८ तथा
हि] संप्रति हि P Be M; ed. III. V.—९ अनुरागैः P Bi.—१० पलं पणं° Bo ed. III.
पूर्णं M; पूर्णलाया P.—११ तरभिः P.—१२ गत्वा] त्यक्त्वा P.—१३ गतैः—निवृत्तं Bi.—
१४ अपि ककुभः Be; इतरककुप् ed. I. II.; अपरगिरी Bi; अपरगिरीप्रांतपर्यंतविम्बे L.—१५
स्वामिनं] छायाया B P; Grah. knows of both readings.—१६ सेव्यमानाः B P.

ततः प्रविशति लेखमलंकारस्थगिकां च मुद्रितामादाय सिद्धार्थकः ।

सिद्धा । ही माणहे ।

मुद्रिजलणिज्जरेहिं सिचन्ती देसआलंकलसेहिं ।

दंसिस्सैदि कर्जकलं गरुअं चाणक्कणीदिलदां ॥ १ ॥ १०८ ॥

गहिदो मए अज्जचाणक्केणं पढमंलेहिदो 'लेहो अमचरक्खसस्त
मुद्दालंछिदो'^{१३} । तस्स जेव^{१४} मुद्दालंछिदा ईअं पि आहरणपेडिआं । चंलिदो किल

5

१ अलन्कारस्थगिगात्रोद्ग्रहन् शृहीतमुद्रा N, लेखालङ्कारस्थगितां लेखमुद्रामादाय P, लेख-
मलंकारस्थगिकासमुद्रां समादाय K, अलंकरण Be (orig) Ch, समुद्रं लेखमलंकारपेटिकां चा-
दाय M.—२ सिचन्ती N P K Be—३ 'काल K Be Ch M—४ कलसेहिं] जलसेहिं M N
(पहिं), घडपहिं K b Ch, मेघेन (मेघं) Grab, Vat—५ दंसिज्ज B, दसेहिअ P, दंसै B K
M, दंसिस्स B Ch, दंसिस्स Be, दंस्यइस्सदि ed. L II, दंसैदि ed. V—६ कज्ज] अज्ज N K
Ch (orig) M, Grab quotes both readings.—सुफलं K, फलअं M—७ णीइ Be M, णीति
Ch.—'लआ B K M—८ गहिदो B P Ch, गहिओ M, गिहिदो N, गेहिदा K, गिदिओ Be
(गि sec h).—९ अज्ज] अमच^{१०} K, M om—१० पढमं] पुढम M, पढमं P, om in K, कण्ड^{११}
B, कण्ट^{१२} Grab—'लेहिदो N, 'लेहाविदो B, 'लिहाविदो P, लिहिदो K Ch, जिहिदो Be,
'जिहितः M, 'जिवापितो (v l निधापितो) Grab—११ N K Ch om here लेहो.—१२
'लंछिदो] लकिदो N K Ch (लंकिदो अअं लेहो); 'लंछिओ लेहो M, 'लंछिओ अयं लेहो Be,
अमाखराक्षसस्य मुद्दालंछितोऽयं लेखो लंछितश्चित्रित Grab—१३ M om. तस्स जेव, जेअ Ch.
लंछिया Be; 'लंछिदाइ आहराइं P 'किं K—१४ इयं च B, इअं च Be, 'लंकिदा इयं च
Ch, इयमपि Grab, वि] N M om, च K—१५ आभरण K Be Ch, 'पेडिआ] पितेयआ
N, पवेपिअ K, पवेपिआ Ch, Grab has प्रसेविका [प्रसेविका] and प्रासनिका.—

१६ चलितो B, चलितो K

म्हिं पाडलिउत्तं । ता जावै गच्छामिं । परिक्रम्यावलोक्य च । केषं स्वणओ
आअच्छदि । ता जावै से असउणभूदं दंसणं सुद्धदंसणेण पडिहरामि ।

तत. प्रविशति क्षपणक. ।

क्षप । अलिहन्तारणं पणमिमो ये दे गम्भीलदाए बुद्धीए ।

लोउत्तलेहि लोए शिद्धिं^{१३} मग्गेहि मग्गन्ति ॥ २ ॥ १०९ ॥

सिद्धा । भेदन्त वन्दामि^{१४} ।

क्षप । शार्धका धम्मलाहे दे भोदुं^{१५} । निर्वण्यं^{१६} । शार्धका अस्ताणशंतलण-

१ हि किल K, Ch, हि किल B किल अह M—२ पाडलिपुंत एव M—३ जाव om
in B M.—४ गच्छहि ed I II—५ कथ K Ch, कह Be, अअ स्व M—६ आअच्छ
M—७ P Be M om ता, B om जाव—८ इम दसण दत्त [भद ?] दसणेण पडिहणामि
N, भदन्तस्स दसण तावददसणेण पडिहणामि B इम दसणेण पडिहाणामि K, दसण अस्तद
न्तदसणेण पडिहणामि P, इम दसणेण पडिहणामि Ch, दसण भदस दसणेण पडिहणामि
Be, दसण भददसणेण परिहरामि I । M has only जाव से आअमण पडिहाणामि,
Grah यावदस्सालकुनभूत सदरंनेमिद तस्मात् शुद्धदरंनेन परिहरामि आदित्वादिदरंनेन
दूरीकरोमि, Rat आदित्वादिदरंनेन दूरीकरोमीत्यर्थ, Telangs E h^{१५} सुद्ध,
हि इमस्स दसण ता आदित्तदसणेण पडिहणामि ed I इमस्स दसण ता आ पडि^{१३}
ed II, दसण मह समदमेव ता ण पडिहरामि L III, दसण मह समद द्येव ता
ण पडिहरामि ed. V cf Gautama Dh. S 23 22—९ अलिहन्ताण B P Be Ch
(orig) न्ताण K Ch (sec. h), अलिहन्ताण N L, अलिहन्ताण M—१० पणममि N L,
पणमामो ed I II V Grah, पणमामि ed III—११ जे Mas.—१२ दे K Ch om, ते
Be—१३ गम्भीरदाए N P, ताइ (in marg) ए Be, गम्भीलाए K, गमिभलाए सु (or कतु)
बुद्धीए Ch—१४ लोउत्तलेहिं N P, लोउत्तलेहिं B, लोउत्तलेहिं K, लोउत्तलेहिं Ch Be
(sec h हिं), रेहि M—१५ सिद्धिं N P K Be, सिद्धि Ch M—१६ मग्गेहिं N B P
K, मग्गेहिं Be मग्गेहिं Ch M—१७ मग्गन्ति] गच्छति Be L—१८ उपसृत्य B ins—१९
चन्द्रेमि K Ch, पणमामि B—२० शार्धका B, शार्धका K, शार्धका N, शार्धका Be, शार्धका
Ch शार्धका M, उवासका P—२१ धम्मलाहे N Ch M. ed I II धम्मसिद्धी K L,
धम्मविधी b, धम्मविद्धी Be—२२ दे B P Be om—२३ होदु Ch M—२४ सिद्धार्थकं निर्वण्यं
M—२५ शार्धका B, शार्धका k शार्धक Grah, शार्धका N, शार्धका Be, शार्धका Ch, उवा
सका P, om. in M—२६ अट्टान समुदत्तणे N, आट्टानसमुदत्तन्तलणे B, अट्टानसमुदत्तणे
सन्तलणं P, अट्टानसमुदत्तलणं K, अट्टानसमुदत्तलणे Ch (द्वा see h), अट्टानसमु हण
in marg दत्तलणे Be, अट्टानसमुदत्तणेण उपसृत्या M, पत्थाणसमुदत्तणे J, पत्थाणसमुदत्तणे
Nys. अट्टानसमुदत्तणे I, पत्थाणसमुदत्तणे cf A, अट्टानसमुदत्तणे Grah समुदत्तणे
seems to be a more gloss.

कंदव्यवशां अं चिअं दे^१ पेस्काभि ।

सिद्धा । कंधं भदन्तो जाणंदि ।

क्षप । शाधका किं एत्थं याणिदंभ्वं । णं एंशे^{११} येव दे
मग्गादेशकुशलं शउणे कलगदे अ लेसे^{१२} शूंचेदि ।

सिद्धा । आं जाणिदं भदन्तेण । देसन्तरं^{१३} चंलिदो म्हि । ता कधेदुं^{१४}
भदन्तो । कीदिसो अज्ज दिवंसो च्चि ।

१ कद् N Ch, किद् B P, कअ K Be —२ चयशाअ B, चवसाअ P Ch N (°सात्त), चव
साय Be, चवसाअमु (!) K, °चवसाअ M —३ च्च N, चिच Be K om —४ दे P Ch om, तुम M
Led III, दे हिअअ ed I II —५ पेस्काभि Mss, कृतव्यवसायमित्वा पदयामि Grab. —६ कध
M, the text from च्चय to जाणिदं om in K. —७ जाणदि N B P, जाणादि Be, जाणेदि Ch,
जाणइ M (cf Pischel § 510) —८ शाधका B, साधका N, सावका Be, सावआ Ch, सावअ
M, उवासाके P —९ एत्थं एत्थ B —१० जाणिव्व N B Be Ch M, °दत्तेण P —११ णं
N, P B Be Ch om —१२ एसे N P Be Ch, एसे M. —१३ येव N, जेव B, P Be
Ch M om —कण्ठदेव[श]णिवेसिदे केहमाले N मग्गादेशणोकण्णधाले (णो alt to गे, in marg
ms तल) कण्ठदेसणिवेसिदे केहे Ch मग्गाकुशल कण्णदेशणिवेसिदे [ले]हे B, मग्गणिरेसे
वेहे P, om in K, मग्गादेशणोकण्णधारे कण्ठदेशणिवेसिदे केहे Be, मग्गणाभोकण्णधारे B,
मग्गादेशणोकण्णधाले Dhrvasas S Telangs E मग्गादेशकुशलं शउणे कलगदे हेहे अ शूचिदि
Mys, एसे षे मग्गादेशकोसल्लस कण्णधालो लेहो I, मग्गादेशकुसळो केहो M, मग्गाधारे
केहे b, मग्गणाकण्णधारे ed I मग्गणाभोकण्णधारे ed II मग्गादेशकुशलं कलगदे हेहे अ ed
V मग्गादेशकुसलो सउणे करगदो केहो अ L (मद्) ed III, ते मग्गाकुशलस्य कण्ठदेशणिवेसिदो
लेख Grab, कण्ठमूलनिहितो लेख Rat —गहिदो मग्ग इत्यादि सर्वस्मिन्नेव कार्ये च्चुन महीतव्य
यत तेन शोभनमशोभन वा ज्ञायत इत्याह कथ क्षयणक Vat) —१४ सुचेदि N Be; सुचिदि
P M, सूचिदि Ch (orig) L. —१५ आ N P, आ B Ch, om in Be M, Ch ms ता —१६
देसन्तर N, देसान्तल म्हि P, देसन्तळ म्हि M —१७ चंलिदो पच्छिदो [प्रस्थित] B, पच्छिदो
हि L, म्हि पपच्छिदो Be, देसतलमि पच्छिदो Ch, देसान्तर खल मस्थितोऽसि Grab —
१८ कहेदु Be Ch, कहेहि M —१९ भदन्ते M —२० कीदिसो Be, कीदिसो M. —२१ टिनहो
B, दिअहो b, दिअहे P, दिअहो Ch, दिअसो N K M L, Cf Pischel § 264

क्षप । विहस्य । शाधकां मुण्डं मुण्डिअं णःकर्त्ताइं पुंश्चशि ।

सिद्धा । भदन्त संपदं यि किं जादं । तां कधेहि । जई अणुऊलेण
भविस्सदि तदो गमिस्सं । अण्णधां णिवत्तिस्सं ।

क्षप । शाधकां ण संपदं एदस्सिं मलअकेदुर्कडेए अणुऊलेण
अणुऊलेणं वां गथीअंदि ।

सिद्धा । भदन्त तदो कथं खु दाणि ।

क्षप । शाधकां णिशांमेहि । पँढमं दाव एत्थ कडैए लोअस्सं
अणिवालिदे णिकमणप्पवेशे आंशि । इदाणि इदो पैचाशण्णे

१ साधका N P, साधका K, साधका Be, साधका Ch, M om — २ मुण्ड मुण्डिअ P ed I II, णिवत्तिदे मुण्डिअ N, मुण्डाविअमुणो B, मुण्डाविअमुणो b अदमुण्डाविअमुणो K, मुण्डिअ मुडो L, मुण्डितमुणो विव Be, मुण्ड मुदाविअ Ch ed V, मुण्डिअ मुण्डो ed. III, पत्तिअ मुहा पुण M — ३ पच्छा णक्वत्ताइ N, ५^० इ k, णेक्वत्ताइ B, णक्वाइ P, णक्वत्त Ch, णक्वत्ताणि M — ४ पुच्छसि N P K Ch M, पुच्छेति B, पुच्छेसि b, पुच्छसि Be (in marg) — ५ वि N Ch. om, सपदमि K, सपदमि B — ६ कि जाद] कीरिसो ति M — ७ ता M om — ८ कधेहि N Be (in marg) Ch M, कधेहु K — ९ जदि N, यदि Be — १० Before अणुऊल K ins इअत्ताणअस्स, Ch पत्थाणस्स, पत्थाणस्स जदि Mys, पत्थाणस्स b, अत्ताणो ed I II — अणुऊल N, दिननक्षत्रम् Grah. — ११ भविस्सदि M — तदो] ता Ch — १२ अण्णहा K M, अधवा P, L om अण्णधा णिवत्तिस्स — १३ णिअत्तिस्स K — १४ साधका N, साधका K, साधका Be, साधका Ch, M om उवासके P, साधकाण ed II, उवासकाण ed I, inserting ण later on, P om ण — १५ सपद all Mss except. B — १६ एदस्सि B, एदमिन् N, एदस्सि M — १७ अद्व P — १८ अणुऊलेण P N, अणुऊले M — १९ B om N P b अणुऊलेण, अणुऊल ण भविस्सदि L — २० K वा अगहिदमुहेण, ed I अगहिदमुहो ण गच्छीअदि, अगहिदमुहो ण गच्छीअदि ed II — २१ गच्छीअदि B (adding ति) K Be, गच्छीअदि ति N, गच्छीअदि Ch, गच्छसि P, गच्छीअसि M — २२ दाणि N B, क्व इदाणि P (omitting तदो), कथ क्व दाणि K, तदो कहि खु दाणि Be, कथ क्व दाणि Ch, अह कइ खु दाणि करिस्स (?) M, कधेहि कुदो क्व अज ed II, भदन्त तदो कथ क्व दाणि ed I, कधेहि कुदो एदम् L ed III V — २३ साधका N, अा K, साधका Be, साधका b, साधका Ch, M om, उवासका P — २४ णिशांमेहि B, णिशांमेहि N P K Be Ch M — २५ पट्टमन् B, पुढम M — २६ मलअकेदुर्कडेए K b Ch (orig मलय) M (मळ) — २७ लोअस्स N b P K Be Ch, सत्तलोअण M — २८ अणिवालिदे N K Ch, अणिवालिदा P, अणिवालिआ Be, अणिवारिदा M — २९ णिग्गमण पवेसो N, णिग्गमणपवेशे B, णिग्गमणपवेशे P, णिग्गमणपवेशे K, णिग्गमणपवेशे Be, णिग्गमणपवेशे Ch, णिग्गमणपवेशे M — ३० आसि N P K Be Ch, होत्ति M — ३१ इदाणि N, दाणि K, दाणि Ch, सपद M — ३२ पचाशण्णे N P K Ch M, आशण्णे Be

कुशुमउले ण के विं अमुदालंधिदे णिफेमिदुं पंचिशिदुं वा अणुमोदीथिदि ।
 ता यदं भागुलाअणर्थं मुदालंधिदे विं तंदो गथं वीथेस्ते । अञ्जघो
 णिवत्तिअं णिहुदे चिष्टे । मां तुंमं गुम्मसांणाहिआलिणहिं थंयंमिद-
 कलचलेणे लाअउलं पवेयीहिथिं ।

सिद्धा । किं ण जाणदिं भदन्तो जघो अमचरवखससस केरंथो "सि- ५

द्वत्यओ अंहं तिं । ता अमुदालंच्छिदं पि मं णिकमन्तं कस्स सत्ती णिवारिदुं ।

क्षप । शाधकां लक्षशर्श पिशाअशर्श वा केल्के होहि^{११} । पंत्ति दे^{१३}
अमुदालंछिदशर्शं णिकमणोवांए ।

सिद्धा । भदन्त ण कुर्प । कज्जसिद्धी म भोदुं^{१०} ।

क्षप । शाधकां गर्शं । भोदुं दे^{१३} कंय्यशिद्धी । हंगे वि भोंगुलाअणादो
मुदं याचेमिं^{१६} ।

इति निष्कान्तौ ॥ प्रवेशक. ॥

तत प्रविशति पुरुषेणानुगम्यमानो भागुरायण ।

१ अह] om in ML, क्यु हग्गे (?) Ch, B see १२५ २९—२ ति P k, om अमालराक्ष
सस्य केरको दिद्वय (IO सिप्य ?) प्रसिद्ध —३ लल्लिअ M, लकिद K Ch—४ णिकमन्त
Be om, णिकमन्त म P, णिकमन्त पविसन्तम्वा K b Ch—५ सती Ch—६ णिवारिदु
N, णिवारिदु B, णिवारिदु K, णिवारिदु b वाडेदु Ch, णिवारिदु Be, णिवारिदु M
ed I V—७ साधका N, साधका णि (!) K, साधका Be ed III IV, साधका Ch
साधका M, साधका ed V, उवासका P—८ लक्षशशर्श B, लक्षशसस N P Be Ch
(adding वा) M, —९ विसाअस्म N b Ch M, विसाअस्म k P विसाअस्म Be—
१० केल्को N K P; केल्को B, केल्केलेके Be, केल्क M—११ होहि] भोहि Be,
भोसि N, P om हो—१२ णधि Mss ण b Be—१३ दे] पुण दे N, उण दे b
Be K, ते P, उण Ch इह M—१४ लल्लिदशर्श B, लल्लिदस्स P N (del स्स)
लल्लिअस्स Be M, लल्लिदस्स K, अमुदिदस दे इदो Ch—१५ इदो णिकमणोपाओ
ति N, णिकमोपाओ B, पवेसो णिकमो P, णिकमणोपाओ K णिकमोपाओ M णिकमो
पवेसो वा Ch, इदो णिकमोपाओ Be, न पुनस्तेऽमुदालादित्तस ततो निष्कमणोपाव
Grah—१६ ण कुप्प कज्जसिद्धी] तेण दि (!) कं N, तुम ण कुप्प कं B, तेण हि मे क्क कं P,
तेण हि मे कं K Ch (तेन), तेण क्क कं M, भद्वलेण हि (!) Be, भण क्क मे कं
ed I, ण कुप्प भण मे कं ed II V (मा), ण कुप्प कं ed III, एव न कुप्प कार्यासिद्धिभंयु
Grah—१७ होदु Ch M ed I-V—१८ साधका B, साधका N, साधका K साधका Ch
साधका M, उवासका P, उवासका Be—१९ मन्न N only—२० होदु b Ch M ed. I—V
२१ ते N, दे भोदु K—२२ कज्जसिद्धी Mss—२३ अह वि N B P k, अह वि Be, अह
मसिस्स M, हंगे वि Ch—२४ भागुलाअणदाअणादो B, भागुरा P K, भावरा M, भागुराय
णाओ Be—२५ पाइल्लित्त गन्तु ed I II before मुर, मुरां B P—२६ याचेमि
P ed V, जाचेमि N B K Ch M, जाचेमि Be, जप्पेमि ed I, पडिडेमि ed II

भागु । आत्मगतम् । अहो वैचित्र्यमार्यचाणक्यनीतेः । कुतः ।

मुहुर्लक्ष्योद्भेदा मुहुरधिगमाभावगहना

मुहुः संपूर्णाङ्गी मुहुरतिकृशो कार्यवशतः ।

मुहुर्नश्यद्बीजां मुहुरपि बहुप्रापितफले-

त्यहो चित्राकारा नियतिरिव नीतिर्नयविदः ॥ ३ ॥ ११० ॥

5

प्रकाशम् । भद्र भास्वरकं न मां दूरीभवन्तमिच्छति कुमारः ।
अतोऽस्मिन्नेवास्थानमण्डपे विन्यस्यतांमासनम् ।

पुरुषः । इदं आसणं । उच्यविसर्दुं अजो ।

भागु । उपविश्य । भद्रं भास्वरकं यः कश्चिन्मुद्रार्थं मां द्रष्टुमिच्छति^१
स त्वया प्रवेशयितव्यः ।

10

पुरुं । जं अजो आर्णवेदि । इति निष्क्रान्तः ।

भागु । स्वगतम् । कष्टम् । एवमपि नामार्यमस्मासु खेहवान् कुमारो
मलयकेतुरभिसंधातव्यं इत्यहो दुष्करम् । अथवा

कुले लज्जायां च स्वयशसि च माने च विमुखः

शरीरं विक्रीय क्षणिकधनलोभाद्देनवैति ।

15

१ वैचित्र्यम्] विचित्रता B Ch ed I II, आर्यचाणक्यनीते Be—२ कुतः Bo om—३ संपूर्णाङ्गी N—४ अपि कृता B—५ भ्रश्यद्बीजां ed I II—६ इति] अपि K Ch, Be om—७ भास्वरक B K Ch, (from भद्र as far as उपविश्य in P om) भास्वरक N Bo M, कुमारो मलयकेतु K b—८ अस्मिन्नेवास्थानं N, एष ग्यानं Be—९ Ch K om. वि—१० इदं] एदं K Ch ed I—V इम Be—११ उपविश्य N, उच्यविसर्दु B Ch, एष उच्यविसर्दु.—१२ यद् K om.—१३ भास्वरक B P Bo Ch, भास्वरक N K M—१४ इच्छेत् M—१५ पुरुष] भास्वरक K—१६ आर्णवेदिति N B, 'दी ति K, Be om the text from पुरुष as far as अहो—१७ अयम्] यदि P, यद् K Ch, M om—१८ सुप्रेहवान् P—१९ अस्माभिः before अभियधातव्य K Ch, अतिगंधातव्य N M—२० दुष्करमेतद् N, दुष्करमेतत् K.—२१ वा K Ch—२२ स्वयशसि माने K Ch—२३ क्षणिकधनलोभात् P ed I II, क्षणिकमवि लोभात् ed. III—२४ धनपति] धनपते N, धनपति M, धनपती P Ch, धनपति K. नरपती B Grsh

तदाज्ञां कुर्वाणो हितमंहितमित्येतदधुना

विचारातिक्रान्तः किमिति परतत्रो विमृशति ॥ ४ ॥ १११ ॥

तत प्रविशति प्रतीहार्यनुगम्यमानो मलयकेतु ।

मल । आत्मगतम् । अहो राक्षसं प्रति मे वितर्कवाहुल्यादाकुला
बुद्धिर्न निश्चयमधिगच्छति । कुतः ।

भक्त्या नन्दकुलानुरागदृढया नन्दान्वयालम्बिना

किं चाणक्यनिराकृतेन कृतिना मौर्येण संघार्सते ।

स्थैर्यं भक्तिगुणस्य वा विगणयन् किं सत्यसन्धो भवेद् १११

इत्यारूढकुलालचक्रमिव मे चेतश्चिरं भ्राम्यति ॥ ५ ॥ ११२ ॥

प्रकाशम् । विजये क भागुरायणः ।

प्रतीहारी । कुमार एसो कर्तुं कडआंदो णिकमिदुकामाणं मुद्दा-
संपदाणं अणुचिंद्दि ।

मल । विजये मुहूर्तं निश्चृतपदसंचारा भवेत् यावदस्य पराङ्मुखस्यैव
पाणिभ्यां नयने निरुणधिर्म ।

प्रती । जं कुमारो आणवेदि ।

प्रविश्य । पुरुषं । अज्ञ एसो कर्तुं सवणओ मुद्दाणिमित्तं अज्ञं
पेक्सिदुं इच्छदि ।

१ एतमहितम् M.—२ इति] इह N, इव K.—३ मे after आकुल M, आत्मवुं
K—४ तर्कं P, विकल्प N Ch M—५ विनाकृतेन M—६ संघार्सते B M—७
अधिगणयन् N L, भक्तस्य ममाङ्गीकृतस्य निर्विहेण सत्यसन्धो भवेद् Grab, किं वा मम
भक्तिगुण विगुणयन् सत्यसन्धा भवेत् Vat—८ कुमार h om, कुमाल Be—९ सु N B
M—१० कडआंदो B, कडयादो Be—११ 'कामाणं] 'कामस्य ed II, णिकमन्ताण
B—१२ 'सपायणं N B K (न) Ch, 'दाण M, 'सपदाणाधिआरे P ed I II
('ना'), सपायणं Be—१३ अणु] अनु B K, P ed I II om, 'चिद्दि M—१४ विजये
M om—१५ निश्चृतपदसंचारा] N B P K M, 'सचारी ed I II, निश्चृतगृहसंचारा P,
निश्चृतपद संचारो Gh मुहूर्तमसंचारा ed III V L ('रो)—१६ तावत्स यावदस्य B—१७
पुत्र K om—१८ निरुणधिर्म] विदधामि B Be L ed I—III—१९ आणवेदि ति
तथैवास्ते K Ch.—२० पुरुषं] भासुरक ed I II—२१ अज्ञ P M om—२२ सु N b M
वरारव' P M.—२३ अज्ञ P om.—२४ इच्छद् M

भागु । प्रवेशय ।

पुरुं । जं अज्जो आणवेदि । इति तिष्कान्तं ।

प्रविश्य क्षपणकः । शाधकां धम्मलॉहे दे भोदुं ।

भागु । नाट्येनावलोक्यै स्वगतम् । अये राक्षसस्य भिन्नं जीवसिद्धिः ।
प्रकाशम् । भदन्त न खलु राक्षसस्य प्रयोजनमेव किंचिदुद्दिश्य गम्यते ।

क्षप । कर्णो पिधायं । शन्तं पीवं । शाधकां तँहि गमिस्सामि यँहि
लक्कशरंशं णामं पि ण सुणीअदि ।

भागु । भदन्तं बलीयान्मुहुरि प्रणयकोपः । तैत्तिकमपराद्धं भदन्तस्य
रौक्षसेन ।

१ शुरप] भास्व° M Be Ch L —२ पुन क्षपणकेन सह प्रविष्ट P, क्षपणकेन सह प्रविश्य एतु
एतु भदन्तो । क्षप । उपेत्य M —३ साधका N साधका K, साधका Ch, B P M om —४ धम्मलाहे
N, धम्मलाहे P, शाहो M, धम्मविद्धी Be Ch ed I II, धम्मसिद्धी B, धम्मसिद्धी
K L —५ दे भोदुं] N K, होदु दे Ch, भोदु साधकाण B, होदु सावगाण M, सावगाण
वोदु Be, सावगाण होदु L भोदु उवासकाण P —६ विलोक्य B Ch, दृष्ट्वा M, नाट्येन
B K om —७ प्रकाश । भदन्त वन्दामि । पि । शाधका धम्मला दे भोदु । भागु । भदन्त न
खलु N, प्रकाश । भदन्त वन्दे । क्षप° । धम्मलाहो होदु । भागु° । भदन्त न खलु M, om in
B P K L Ch Be —८ राक्षस° P —९ किंचिप्रयोजनम् M, सम्पदप्रयोजनम् [सम्पत्] N,
Ch om एव —१० कर्णो पिधाय N Be M om —११ सन्त N K Be Ch, सन्त सन्त M,
सन्त P —१२ शाधका B, साधका N, साधका K, उवासका P, सावका Ch, साधको
Be, सावका L, M om —१३ तँहि जेव P, जेव ed I II —१४ गमिस्सामि B,
गमिस्सामि P K Be Ch M गमिस्स L गमि°स M ys, हये गमिस्सामि b, गच्छामि
N (P § 520) —१५ जहि N B P Be Ch M, जय K, यहि M ys —१६ लक्कशरंश B,
लक्कशरंश N Be Ch M, लक्कशरंश K, लक्कशरंश P —१७ णाम पि Be, या विसाअस्स
या N, विसाअस्स वा P, B K Ch M om —१८ सुणामि N P, सुणीअदि B, सुणीअदि
Ch M, सुणेमि K, सुणीअमि Be —१९ भदन्त P M om, बलीयारते B Ch ed I II,
बलियात् P M L ed. III —२० कोउपि प्रणयकोप B —२१ तत् B om —२२ राक्षसेन
भदन्तस्य B K Be Ch L

क्षप । शाधकां ण ममं किंपि लक्षणे अवलद्धं । शं यैव ह्ये
मन्दभगि अत्तणो अवलद्धामि ।

भागु । भदन्तं वर्धयसि मे कुतूहलम् ।

मल । स्वगतम् । मम च ।

भागु । श्रोतुमिच्छामि ।

मल । स्वगतम् । अहमपि ।

क्षप । शाधकां किं एदिणा अशुणिदब्बेण शुणिदेणं ।

भागु । भदन्तं यदि रहसं तदां तिष्ठतु ।

क्षप । शाधकां णं लहसं किं तु अदिणिशंसं ।

भागु । यदि न रहसं तहिं कथ्यताम् ।

१ शाधका B; साधका N; साधभा K; सावभा Ch; सावभ M; सावग Be; उपासका P; सावगा L.—२ मम] मे P Ch M; B om; किं पि मम K.—३ लक्षणे B; लक्षणे Ch; रक्षणे M; लक्षणे किञ्चि N; लक्षणे मे ण किं पि P; किं वि Be; किं चि M.—४ अवलद्धं P; अवरज्जी M.—५ शाभ B; सभं N P K Be Ch; अदिसभदिसभं पृष्ठ M.—६ जैव N; जैव B P; जैव K; जैव Be; जैव Ch.—७ हगो K Ch; N P om. हगो.—८ मन्दभगो Ch; भाओ P; हदासे मन्दभगो (!) Be; हदासो मन्दभाओ L; भदन्तहदभो मन्दभगो M; हदाओ मंदभापु अत्तणो कम्मेशु लि०पुमि Mys. —अत्तणो] अत्ताणअस्स N; अत्ताणस्स b, अप्पाणअस्स K; अत्तणो ण ed. II; अप्पाणं ed. I.—कम्मेशु after अत्तणो Bo L; कम्मेशु ।—९ अवलद्धामि] अवलद्धदि N; अवशामि B; अवलज्जामि K P (P. in marg. अपराध्यामि); अवलज्जामि Ch; अपरज्जामि M; लज्जामि Be; लज्जेमि L 1; आत्मन एवापराध्यामि Gralh.—१० भदन्त N K M om.—११ कौतूहलम् M; ed. III. adds श्रोतुमिच्छामि.—१२ ममच B.—१३ स्वगतं N P M om; अहं च N P.—१४ शाधका B; साधका N; साधभा K; सावभा Ch; सावभ M; उपासका P; सावगा L; Mys. om.—१५ शुणिण B; P om.; सुदेण M; किं एदिणा भोदि बुद्धानं असुणिदब्बेण सुदेण N; किं एदिणा बो असुदुपुब्बेण सुणिदेण K Ch (in marg. भोति); किं इमिणा असुणेदब्बेण सुदेण Be; किं णेण अशुणिदब्बेण शुणिदेण Mys.—१६ भदन्त B P M om.—१७ तदा] तत्त N; M om.—१८ शाधका B; साधका N; साधभा K; सावगा Be; सावभा Ch; उपासका P; M om.—१९ णथि B; णहि ed. II; नास्तीदं रहसं Gralh.—२० लहसं N b P K Be Ch M (!); पदं लहसं.—२१ अदिणिसंसं N Be Ch M; अदिणिसंसं K; अदिणिसंसं वञ्चु तं P; अतिणिसंसं Mys.—२२ तत्कथ्यताम् B Be Ch M; यदि रहसं नास्ति तत्कथ्यताम् K; न रहसं कथ्यतां P.

क्षप । शाधकां तथावि ण कधइस्सं ।

भागु । अहमपि मुद्रां न प्रयच्छामिं ।

क्षप । स्वगतम् । युक्तमिदानीमर्थिने कथयितुम् । प्रकाशम् । का
गदी । शुणादुं शार्धके । अस्ति दावं हंगे मन्दभंगे पढंमं पाडलिउंत्ते
णिवसमाणे लक्कशस्सं मिचत्तणं उवंगेदे । तहिं चं अन्तले लक्कशेणं मुंढं 5
विशकञ्जापेओअं उप्पादिअं धोदिदे देवे पव्वदीसले ।

मल । सवाप्पमात्मगतम् । कथम् । राक्षसेन धातितस्तातो मे चाणक्येन ।

भागु । मदर्न्तं ततस्ततः ।

१ शाधका B, साधका N, साधभा K; साधना Bo ed. III, साधना L; साधका
ed. I II, साधभा Ch, साधभा M, शाधभा Mya—२ ण लहस्सं गित्संणिमित्तं न
कहिस्सं N; ण गिवेदेमि M, णत्थि लहस्सं गित्सं ति गाहं गिवेदेमि P, णत्थि एदं तथावि
ण कधइस्सं K; णत्थि एदं लहस्सं तथावि ण कधइस्सं Ch, ण लहइशे एदं तह वि ण कधइ०थं
Mya—३ Ch ed. I II ius भदन्त.—४ प्रयच्छामि] दासामि Bo Ch ed. I—III V.—५
अर्थिने युक्त निवेदयितुं M, युक्तमिदानी णत्थि णो कहिहुं K, युक्तं दाणि णो कहिहुं Ch.—
६ after गदी P ed. I. II. V. एस गिवेदेमि (ed V एदे); K एम कथेमि; Ch
एदं गिवेदेमि; Grab एव निवेदयामि.—७ शुणादु N P Bo M, गिसामेदु K Ch (वि) —
c शाधके B, साधके N, साधभा K, साधगे Bo, साधभा Ch M, साधओ M, उवासके P,
साधगो L; साधए Mya—९ अत्थि MSS. (Mya अहि) —१० ताव Bo—११ हवे N;
हगे (?) K, अह०क M — १२ मन्दभंगे] "मगो (ग्ने?) Ch, अधण्णे मन्दभंगे M, मंदभाए
Mya, अधण्णे ed. I II P om.—१३ पडुमं B P, पुडमं M, पुडमं Mya —१४ पाडलिपुत्ते M —
१५ गिवसमाणे P, गिवसमाणे Bo Ch M, गिवेसमाणे N, ल वसमाणे K, अहिगिवरांते Mya
—१६ अम०चळ०कसेण Mya, लक्कशेण N Bo, ल०तसेण सह M, लक्कशस्य P Ch K.—
१७ उपादे B P, अवगदे Bo, उभागे Ch, उवाए M, उवभदे Mya.—१८ तहिं च] एदंदितां B,
तहिं अ Mya—१९ अन्तले] अन्ते P, अणन्तले N, अवन्तले Mya, अवन्तले Led. II III, अवन्ते
Grab—२० लक्कशेण B, लक्कशेण P K Bo Ch M ("र), गुत्तया लक्कशेण N—२१ गूढ
B M, गिगूढ P, गवम् N, K गूढम् after "पओअं—२२ विमं" N P K Bo Ch M,
कण्णा N B P K Ch, क०णभा M, कण्णाभा Bo, only Mya has विशकञ्जापओभाम्—२३
उप्पादिअं] उप्पाद्भा N Bo, उप्पाद्भा K b, कडुअ B—२४ धादिदे] धावादिदे N—२५ देये
P B K Bo om.—२६ पव्वदीसले N K Ch; पव्वदीसरे P Bo M.—२७ तातो मे B, न च] ताता:
P.—२८ P Bo Ch M om. भदन्त.

क्षप । तदो हगे लक्षश मिचं ति कलिअं चाणकहदणं
सणिआलं णअलादो णिवाशिदे । इदाणि पिं लक्षशेण लाअकय्यकुशलेण
किपिं तादिशं आलम्भीअदि येणं हगे यीवलोअदो वि णिवाशीआमि ।

भागु । भदन्तं प्रतिश्रुतराज्यार्थसंप्रदानमनिच्छतां चाणक्यहतकेनेदं-
कार्यमनुष्ठितं न राक्षसेनेति श्रुतमसामिः ।

क्षप । कर्णो पिधाय । श्रुन्तं पावं । शाधको चाणके विश-

१ P om तदो; हगे K; अहं N; अहके M.—२ लक्षसस्ताहं मिचं ति कदुअ N;
चाणकहदण लक्षशश मिचंति कलिअ B; लक्षसस्त मिचो ति कदुअ P; एको
लक्षसस्त मिचो ति K Ch (adds कदुअ); लक्षसमिते ति कलिआ Be;
लक्षसस्त मिचं ति कलिअ M; मितमिति कदुअ L; लक्षशमितं कदुअ Mys;
मितं कदुअ ed. I. II.—३ केण N; गेण Be.—४ शणिआलं Mys; सणिआलं N; शआलं
B; सणिआल Be; सणिआलं Ch; सणिआरं P K M.—५ णअलादो N; णअआदो Ch;
णअरादो P K M.—६ णिवासिदो हि N; णिवासिदे P Be M; णिवासिदो KCh; णिवासिदो
L; णिवासिदे l.—७ इदाणिमि N B; इदाणीमि P; K om. वि; इदाणि वि Be; दाणिमि
Ch; मुदाणि वि l; दाणी पि M; दाणी वि Mys.—८ लक्षशेण P K B (शे) Ch N (om.
ण); २° M.—९ लाअकय्यकुशलेण B; राअकय्यकुशलेण P M (ins. अ before it);
राजकार्यकुशलेण Grab.; अणेअलाअकय्यकुशले N Be (कुशलेण); अणेअराअकय्यकुशलेण
Ch; अणेअकय्यकुशलेण Mys; णिअकय्यकुशलेण K; णिअणिअराअकय्यकुशलेण ed. I;
अणेअकय्यकुशलेण ed. II.—१० किञ्चि N; किं वि Mys.—११ तादिसं N P K M; तारिसं
जेव Ch; तारिसं l; तालिसं Be; तादिसं M; तादिसं किमि B; ता कळिसं Mys.—१२
आलम्भीअदि N b; आलहीअदि B; आळहिअदि Mys; आहीअदि (!) K; आलभीअदि
Be; आण(!)भीअदि Ch; बीअदि M; अहिलसीअदि P.—१३ जेण N B P K Be M;
तेण Ch; वेण Mys only.—१४ हगे N K om; हगे Ch l; यहगो Be; अहके M.—
१५ जीव P; जीअ N B K; जीव Be; जिअ Ch; यीवलोआदो Mys only; लोकादो P; लोपादो
Be; वि P K om.—१६ णिवासिआमि N ed. I; णिवाशिआमि B; णिवासीआमि K Ch;
णिवासिदोआमि M; णिवासीआमि Be; णिवासिआमि ed. II; णिवासिजेमि L ed. III;
णिवासीआमि l; णिस्काशिच्येमि Mys; णिवाशिआमि ed. V; णिवापआमि P; णिवासिच्ये
Grab.—१७ भदन्तं P M om.—१८ प्रतिश्रुतं B; पूर्वमतिश्रुतं Ch; प्रतिश्रुतार्थराज्यप्रदानं
M.—१९ संप्रदानमनिच्छता] अयच्छता ed. II (v. l.) III. L.—२० चाणक्येण N.—
२१ दुष्टकार्यमनुष्ठितं K; N P om. अकार्यम्.—२२ न राक्षसेण P M om.—२३
संतं Ch; कर्णो पिधाय सन्तं पावं N P K Be M om.—२४ शाधका B; साधका N; साधआ
K; सावआ Ch; सावअ M; ज्वासका P; सावकाण b; Mys om.—चाणको N K Ch;
चाणकश B; चाणकस्त P Be M; चाणक्यस्त Grab; चाणकेण Mys.—२५ विसं N P K
Be Ch M.

कञ्जोर्णं णामं पिं ण आणदिं ।

भागु । भदन्तं इयं मुद्रां । एहि । कुमारं श्रावयं ।

मल । श्रुतं सखे श्रवणविदारणं वचः

सुहृन्मुखार्द्रिपुमधिकृत्य भाषितम् ।

पितुर्वधव्यसनमिदं हि येन मे

चिरादपि द्विगुणमिवाद्य बंधते ॥ ६ ॥११३॥

क्षप । स्वगतम् । अये श्रुतं मलयकेतुहृत्केन । हन्त कृतार्थः कौटिल्यैः ।
इति निष्क्रान्तः क्षपणकः ।

मल । प्रत्यक्षवदाकाशे लक्ष्यं वद्धं । राक्षसं युक्तमिदम् ।

मित्रं ममायमिति^१ निर्वृतचित्तवृत्तिं

विश्रम्भतस्त्वयि निवेशितसर्वकार्यम्^२ ।

तातं निपात्यं सह बन्धुजनाक्षितोयैद्

अन्वर्थसंज्ञं नैतु राक्षस राक्षसोऽसि ॥ ७ ॥११४॥

भागु । स्वगतम् । रक्षणीया राक्षसस्य प्राणा इत्यार्यादेशैः । भवेत्त्वेवं

१ कण्णाए B P K Be Ch, कण्णा N कण्णभागु M, विद्वकण्णा Mys — २ णामं B, णामं वि Mys — ३ जाणदि N Ch, आणदि K (cf page 125 5), विदिद P M, विदिद B, विदिप Be, विदिद Grab, सुद I ed III, सुद ed V शुण्दि Mys, ed L II. add तेण जेद्ध दुहृत्तुदिणा लक्खणेण एता अक्खसिद्धी कदा — ४ भदन्त P om भदन्त कष्टमिदं ed I II — ५ मुद्रा दीयते Be ed. I — III — ६ एहि Be om — ७ सथायय Ch, श्रावयाम P, सथावयाम ed L II — ८ मुद्रे P, मुद्रे M — ९ वयंते N ed. I — V, वयंते B P, इयानुवयंते K. — १० अये] M om, अयि P — ११ हन्त कृतार्थं] अहो कृतार्थं वीं M, कृतार्थो हि ed. I — V L (समय निष्क्रान्त) — १२ लक्ष्यं वद्धं M om — १३ युक्तम्] युक्तमिदं K, अयुक्तम् P — १४ इदन्ते B — १५ मित्रं ममेदमिति N P Be M L, मित्रं ममायमिति B, मित्रं ममेति मतिनिर्वृतवृत्तिं K, मित्रं ममेति मतिनिर्वृतचित्तवृत्तिं Ch — १६ कार्यंभारम् B — १७ निहत्वा राक्षसबन्धुजनान्तदानीम् N, अक्षि] अधु Be L. — १८ अन्वर्थसंज्ञं] अन्वर्थतोऽपि Be Ch M ed. I — V — १९ नतु] इह N, इव K. — २० इति मे K. — २१ आर्यादेशे P Ch, आर्यावाच्योपदेश B — २२ एव P om

तावत् । प्रकाशम् । कुमार अलमावेगेन । आसनस्थं कुमारं किञ्चिद्विज्ञापयितु-
मिच्छामि ।

मल । उपविश्य । सखे किमेसि वक्तुकामः ।

भागु । कुमार ईह खल्वर्थशास्त्रव्यवहारिणामर्थवशादरिमित्रोदासीन-
व्यवस्थां । न लौकिकानामिदं स्वेच्छावशात् । यतस्तत्र काले सर्वार्थसिद्धिं
राजानमिच्छन्तो राक्षसस्य चन्द्रगुप्तादपि बलीयस्तर्था सुगृहीतनामां देवः
पर्वतेश्वर एवात्यर्थपरिपन्थी महानरातिरोसीत् तस्मिन् राक्षसेनेदमनुष्ठितमिति
न दोषमिवात्र पश्यामि^१ । पश्यतु हि कुमारः ।

मित्राणि शत्रुत्वमुपानयन्ती मित्रत्वमप्यर्थवशाच्च शत्रून् ।

नीतिर्नयत्यस्मत्पूर्ववृत्तं जन्मान्तरं जीवत एव पुंसः ॥ ८ ॥ ११५ ॥
तदत्र वस्तुन्यनुपालभ्यो राक्षसः । आ नन्दराज्यैलाभादुपग्राह्यैश्च । परतस्तस्यै
परिग्रहे परित्योगे वै कुमारः प्रमाणं भविष्यति ।

१ आवेशेन and आवेगेन Grab — २ समुपविश्य K. — ३ सखे भागुरायण B; सखे P om. — ४ किमिदम् P. — ५ वक्तुमनाः N. — ६ कुमार K. om. — ७ इह हि N. — ८ अर्थ] P om; अनु K. — ९ व्यवहारिणो B; काराणाम् M. — १० अर्थवशात्] M om; अनुवशात् K. — ११ उदासीनता N; उदासीनव्यवस्थामधिकृत्य वर्तते न विच्छावशात् B — १२ लौकिकानाम्] लोकानां Telang's E. — १३ यतः] अतः P. — १४ तत्र काले] तत्काले B; तस्मिन्काले F Ch. — १५ राजानं कर्तुमिच्छन्तो P. — १६ बलीयस्तया] बलीयांस्तत्रभवान् B; बलीयान् Ch. — १७ नामधेयः P. — १८ अत्यर्थं] अत्यर्थं M; अर्थं N B Be L; Ch om; K om. — परिपन्थी. — इति after परिपन्थी M. — १९ सुमहान् K. — २० अरातिः] नरपतिः P; M २१ तस्मिन् M; तस्मिस्तु P; तस्मिस्तु राजनि Ch; तस्मिन्श्च काले ed. I. II. — २२ तेन Ch; इदमनुष्ठितं राक्षसेन K; राक्षसेन यद् P. — २३ इदमकार्यम् B. — २४ न, पश्यामि N; अदोषमिवात्र राक्षसं पश्यामि B; नातिदोषमिव पश्यामि K (sec. h.) निर्दोषमिवात्र Ch; नास्ति दोष एवात्रेति पश्यामि L ed. III. — २५ पूर्ववृत्तं, २६ उपानयन्ती] इवानयन्ती ed. I. II. — २७ अप्यर्थं] अर्थस्य L; यलात् Ch. — २८ जीवत एव N Ch (alt. to च). — २९ लब्धव्यो b N (नानुपा°); उपालम्भनीयो ed. III. — ३१ राज्य] राष्ट्र P. — ३२ उपग्राह्यः] अनुग्राह्यः K ed. I. II; च N P K om. — ३३ M; यतस्तस्य N; ततस्तस्य K. — ३४ परिग्रहे K om. — ३५ स्वागे M. कुमार एव P. — ३७ भविष्यति M om.

मल । संखे सम्यग्गृहीतवानसि । अन्यथास्य वैधे प्रकृतिक्षोभः स्यादेवं
च संदिग्धो विजयः स्यादसार्कम् ।

प्रविश्य पुरुषः । जअदु जअदुं कुमारो । अंअं सुं अजसस गुम्मट्टाणा-
धिकदो^{१२} दीहचक्खुं विण्णवेदि । एसो वखु अंमहेहिं कडअदो णिकमन्तो
अगहिदमुदो संलेहो पुंसो गंहिदो । ता पच्चखीकरेदुं^{१३} णं अजो त्ति ।

भाग्य । भद्र प्रवेश्य ।

पुरु । जं अजो आणवेदि । इति निष्कान्तः ।

ततः प्रविशति पुरुषेणानुगम्यमानः संयतैः सिद्धार्थकः ।

सिद्धा । स्वगतम् ।

आणन्तीए^{१४} गुणेषु दोसेसु परं सुहं करन्तीए^{१५} ।

अम्हारिसजणणीए^{१६} णमोणमो सामिभत्तीए ॥ ९ ॥ ११६ ॥

पुरु । उपस्त्य । अंअं अंअं सो पुंसो ।

१ सखे] एवं सखे Ch ed. III; एवं भवतु सखे ed. I. II; एवं N; सखे एवं B; एवं K; N K M Bo and Telang's E om. the text from सखे as far as अस्माकम्; Telang's E has सखे.—२ गृहीतवान्] दृष्टवाप् Ch L ed. I.—III.—३ L यतो.—४ वधे प्रतियन्धे वा प्रकृतिक्षोभे का गतिः स्यात् एवं च P.—५ संदिग्धविजयः P.—६ स्यादसार्कं ed. III. L om.—७ जयदुर Bo; जेदु M.—८ कुमालो L.—९ अज पणमामि अज गुम्म^{१०} B; आर्यं प्रणमामि आर्यगुं Grah. (Madras copy.)—१० P om. सु.—११ अजसस अज गुम्म^{१२} Bo; अज अजसस Ch; अ०अ०स अ०अ M.—१२ अहिकदो K M; अधिकृत Grah.; अहिआल्लो N; अधिआरी P.—१३ दीपं M; दीहचक्खो N, दीहरचक्खो Bo; द्विचक्खु P; दीहचक्खो K.—१४ Ch ins. अजं.—१५ अदो Bo Ch.—१६ कलआदो B.—१७ K. om; अगहिअं B M; अगहिदिं Ch Bo.—१८ गहिदलेहो K.—१९ पुस्तो Bo M.—२० गहिअं M.—२१ करीअदु N.—२२ णं K Ch om; एणं N.—२३ त्ति N B; Ch om. the text from ततः to सं व्यक्तं.—२४ यदः M.—२५ अणन्तीअ B; अणन्तीअ (sec. h. वा) Bo; आणन्तीए L; अणन्तीए P; अणन्तीसु K; उण्णसणन्तीए गुणं दोसेसु M; तिण्णन्तीए ed. I. II.—२६ कुणन्तीए K L.—२७ जणणीए B; अ P in marg.—२८ णमोणमो] पणममिमो (!) N; पणमामि P; पणमामो K Bo M L.—२९ अअ N om.—३० अअं सो] अयं सो एमो Bo; एमो सो B; एसो M.—३१ पुंसो P.

भागु । नाट्येनावलोक्य । भद्र किर्मयमागन्तुकं आहो खिदिहैव
कस्यचित् परिग्रहः ।

सिद्धा । अज्ज अहं खुं अमचरक्खसस्स केरको ।

भागु । भद्रं तत्किमर्थमगृहीतमुद्रः कटकान्निष्कार्मसि ।

सिद्धा । अज्ज कज्जगोरवेणं तुवरिदो ण्हिं ।

भागु । कीदृशं तत्कार्यगौरवं यद्राजशासनमुल्लङ्घयति ।

मल । संखे भागुरायण लेखमपनर्थ ।

भागु । सिद्धार्थकहस्ताहेखं गृहीत्वां । कुमार अयं लेखः । मुद्रां दृष्ट्वा ।
राक्षसंनामाङ्कितेयं मुद्रा ।

मल । मुद्रां परिपालयद्भेदप्रथं दर्शय ।

भागु । तथा कृत्वा दर्शयति ।

मल । गृहीत्वा वाचयति । स्वस्ति । यथास्थाने कुतोऽपि^{३३} कोऽपि^{३४}
कमपि पुरुषविशेषमवगमयति । असाद्रिपेक्षं निराकृत्य दर्शितां सत्यवता

१ नाट्येन M om ; विलोक्य M.—२ किं स्यात् P M ; किमयं स्यात् N.—अयं B P M om.—
३ आगन्तुकः] आगन्तकः M ; आगन्तुः B P.—४ परिग्रहः] परिकरः P.—५ क्लु B.—६
केरको] केरओ B ; सन्तिको ण्हि N (cf Pāli *santikaṃ* vicinity) ; सन्तिको K ; सेवगो L ;
सेवओ P M om ; पासपलिवत्ती ed. I. II. (cf page 125,5) ; केरको दिश्य इत्यर्थः संमुखो (!)
इति पाठे संमुखो (?) दिश्य इत्यर्थः Grah.—७ भद्र P M om.—८ तत् M om.—९
अर्थम् P om.—१० नि.क्रान्तोसि B ; गच्छसि N.—११ गौरवेण N P B M.—१२ तुवरिदो]
तुराविदो B Be ; ण्हि तुरविदो P ; तुवराविदो L ; तुवराद्दो ed. I. II ; पराविओ M ; उल्लंघति
स्वरयितः Grah.—१३ कीदृशं तत्] भद्र तत्कीदृशं B ; किं तत् N ; तत् M om.—१४
M ; उल्लंघयति BK.—१५ सते N K B M om.—१६ अपनय] उपनय B ; उपणय N ; उपानय
M L ed. I. II ; P om. this line ; B P ins. सिद्धं लेखमुपनयति.—१७ गृहीत्वा] आदाय
B P.—१८ मुद्रां दृष्ट्वा] मुद्रामालोक्य before कुमार अयं लेखः K ; N om.—१९ राक्षसं]
अमाल्यनामाङ्कितं N ; अमात्यराक्षसं P.—Bo M om. the text from मुद्रां to मुद्रां.—
२० उद्देष्टव] उदाहृत्य Be L.—२१ दर्शयति] समर्पयति N ; ददाति M.—२२ यथास्थानं
ed. III.—२३ कुतोऽपि N B Be M om.—२४ कोऽपि किमपि P ; कोपि किमपि कसादपि
B.—२५ प्रतिपक्षं K Be M L.—२६ दर्शिता] कथिता B P ; दर्शिता कथिता Be.—

सत्यवादिता । सांप्रतमेतेषामपि प्रथममुपन्यस्तसन्धीनामसत्सुहृदां पूर्वप्रतिज्ञात-
सन्धिपरिपूर्णप्रतिपादनेन सत्यसन्धः प्रीतिमुत्पादयितुमर्हति । एते ह्येवमुप-
गृहीताः सन्तः स्वाश्रयविनाशेनैवोपकारिणमाराधयिष्यन्ति । अविस्मृतमप्येतत्
सत्यवर्तः सारयामि । एतेषां मध्ये केचिदरेः कोपर्दण्डेनार्थिनः केचिद्विषयेणेति ।
अलंकारत्रयं च सत्यवर्तो यदनुप्रेषितं तदुपगतम् । मयापि लेखस्याशून्यार्थ
किंचिदनुप्रेषितं तदुपगमनीयं वाचिकं चासतमात् सिद्धार्थकाच्छ्रोतव्यमिति ।

मल । सखे भागुरायण कीदृशी लेखार्थः ।

भासु । भद्रे सिद्धार्थक कस्यायं लेखः ।

सिद्धा । अज ण औणामि ।

भागु । हे धूर्त लेखो नीयते न च ज्ञायते कस्येति । सर्वे तावत्तिष्ठतु ।

वौचिकं त्वंचः केन श्रोतव्यम् ।

१ सत्यवादिता] कपि L, सत्यवादिना सत्यवता B cd I II, सत्यवादिता सत्यवता
भवता M — २ पूर्व P om — ३ जान सधिपर Be. — ३ परिपण] परिपणन M L ed III, पण
B, परिपणवस्तु ed L II — ४ ने P, प्रदानेन K प्रायप्रोक्ताहनेन Be, प्रोक्ताहनेन L, प्रतिपा-
दनप्रोक्ताहनेन ed II, अर्हति भवान् K. — ५ एते] ते P — ६ हि] इति P K L — ७ अनुगृहीता
B K Be M L — ८ स्वाश्रयोन्मूलनेनैव M N om एष — उपकारिणम्] उपकारिणधरणम्
K, देवम् M, Dhruva proposes उपहारिणम् — ९ आराधयिष्यन्ति] आश्रयिष्यन्ति
ed III, आश्रयति L — १० अश्रुतम् N — ११ अवि N P om — १२ सत्यवन] मल
पच N — १३ आश्रयाम P M — १४ एतेषा च K. — १५ मत्पार B — १६ अरे N om —
१७ दण्डेन] दण्डाभ्याम् N Be M L ed III 'दन्तिभ्याम् B k दन्तिभ्याम् ed I
II, 'दन्तिभि ed V — १८ अस्मात् प्रति before अल्कार P ed I II — १९ अल्करण K.
२० प्रथी M — २१ B om — २२ सत्यवता] भीमता M — २३ यत् P om — अत्र वेपितम् N —
२३ प्राप्तम् N K — २४ अस्माभिर P k om अवि — २५ अन्व्याय N B k Be L, अन्व्यायार्थ
P — २६ अनुप्रेषित तिष्ठति Be, अं भन्ति k — २७ N M om तदुपगमनम् B, तदुपगमनम्
h — २८ च] अवि P k om — २९ सिद्धार्थराज] अस्मात् B L ed III, k in एष after
नि — ३० श्रोतव्यम्] श्रोतव्यम् N — ३१ कीदृशी] अपकीदृशी M — ३२ लेखार्थ] लेख B.
M ed V — ३३ भागुरायण P om — ३४ अत् N om — ३५ न तावन्ति B. — ३६ लेखोऽय
P — ३७ न च] च k om न तु B — ३८ वन्देति P om — ३९ वाचिक मावत् K. —
४० एतत् N om, केन एष M, एष एतत् P — ४१ श्रोतव्यम्] श्रोतव्य N P M

सिद्धा । तुम्हेहि ।

भागु । किंमस्माभिः ।

सिद्धा । तुम्हेहि गहिदो ण आणामि किं भणामि त्ति ।

भागु । सँक्रोधम् । एपं ज्ञास्ससिं । मद्र भास्वरकं र्द्धिर्नात्वा तावत्तु
; ताव्यतां यावत् कथ्यँतेऽनेन ।

पुरु । जं अज्जो आणवेदि । इति सिद्धार्थकेन सह निष्क्रान्तिः ।

पुनः प्रविश्य । अज्ज ईअं तस्सं ताडीअमाणस्सं मुद्दालंछिदा पसेविआं
कवखादो णिवडिदो ।

भागु । विलोक्य । कुमारं इयमपि राक्षसमुद्राङ्कितैर्व ।

मल । अयं लेखस्सार्थो भविष्यति । इमामपि मुद्रां परिपाल-
यन्नुद्वेष्ट्यं दर्शय ।

भागु । तथा कृत्वा दर्शयति ।

१ अयं नाटयन् ed. II. III. ins.—२ किम्] कथम् B.—३ तुम्हेहि] मिस्सेहि Be L.—
४ गहिदो] गिहिदो Be; ताडिओ M; णं विण्णवेमि तुम्हेहि गहिदे B; ननु विशापयामि
Grah.—५ किं भणामि] किङ्कहेमि N; किं करोमि P; किन्तुग्गु णामेत्ति K; का कथेति ed.
I. II.—६ किमस्माभिः M ins.—७ सक्रोधो N; सरोपं B.—८ एप] एवं N B M.—
९ ज्ञास्यति P; जानासि Be ed. III. न जानासि L.—१० भास्वरकं N Be M.—
११ वाद्यं B.—१२ तावत् N om.—ताव्यतामेप K.—१३ कथितमानेन भवतीति B; अनेन
कथितं भवेत् K; कथितमानेनेति N M; कथयति Be L.—१४ आणवेद् M.—१५ सिद्धार्थ-
कमादाय निःश्रय B.—१६ अज P om; इअं B M om.—१७ तस्स] K M om; मुदस्स B.—
१८ ताडिअमाणस्स N; ताडीअमाणस्स K; ताडिअन्तस्स P, संताडिअमाणस्स M.—१९ णान-
मुद्दा ed. II; लखलसमुद्दा K ed. I; णिवलिदा लखलसमुद्दङ्किदा K; लन्धिदापि N;
लंछिआ M.—२० पसेविआ] सेविआ N; पसा आहरणस्स पाटलिआ B; आहरणपेदिआ P;
पेदिआ M; पेडिआ Be L; पेडीआ ed. I; पेडिआ ed. II; आर्य इयं ताव्यमानस्य मुद्रालं-
कृता मद्रोविका निपतिता Grah.—२१ कवखादो B P K ed. I. II. om.—२२ णिवडिदा]
णिवलिदा B; णिवदिदा P; णिवलिदा K; णिवडिआ Be; पडिआ M.—२३ कुमार K om.—
२४ मुद्रालंछितय P.—२५ अनयायं लेखो P; सखे अयं Be B M om. अयं भविष्यति; P
inserts मल after भविष्यति and attributes these words to Bhāgurayana; M
ins. भागुरायणे (!) before इमामपि.—२६ अशून्यतार्यो K.—२७ उद्वेष्टय] उदात्य L
ed. I—III.

मल । विलोक्य । अये तदिदमाभरणं यन्मया स्वशरीरादवतार्ये
राक्षसाय प्रेषितम् । व्यक्तं चन्द्रगुप्तस्यायं लेखः ।

भागु । एष निर्णायते संशयः । भद्र पुनरपि ताड्यताम् ।

पुरु । जं अजो आणवेदि । इति निष्कन्य पुनः प्रविश्य च । अजं
एसो वस्तुं ताडीअमाणो भणोदि । कुमारस्स जेयं णिवेदईस्सं ति ।

मल । प्रवेशयं ।

पुरु । जं कुमारो आणवेदि । इति निष्कन्य सिद्धार्थकेन सह प्रविष्टः ।

सिद्धा । पादयोर्निपत्य । अभरणं मे कुमारो पसादं करेदु ।

मल । भद्र मद्र परवतो जनस्याभयमेव । निवेशताम् ।

१ B ins. before अये the words omitted above: अयं स लेखस्याशुन्यायं भविष्यति ।
निरप्यताम् । आत्मगतं । अये; अये Bo M om.—२ गात्राद् N, अवतार्ये M.—३ यत् after
राक्षसाय Bo.—४ प्रेषितं] प्रहितं K.—चन्द्रगुप्ताय P.—अयं] B P K om. कृते Ch—लेख पुनः
M.—५ भागुं here omitted and ins. after संशयः in B M.—६ K Ch कुमार एष; एष]
एवं B; लेख पुनः M.—७ निर्णायते] निर्यातः P.—८ न सशयः B—९ भद्र M om.—१० सि-
द्धार्थकेन सह पुनः B, प्रविश्य मलयकेतुमुपगम्य P; Be om the text from इति निष्कन्य to
सिद्धार्थकेन सह प्रविशति.—११ अजं] कुमार P, M om, जअदु २ कुमारो कुमार B—१२ गु
K M, N om.—१३ ताडिअमाणे N, ताडीअमाणो B, ताडीओअमाणो M, P om.—१४
विण्णवेदि N (विण्ण) P K Ch M—१५ कुमारस्स अह सअ जेय N, कुमारस्स सअं जेय
मणादि P; स्सअं जेय ed. II, जेअ alt. to ह Ch, कुमारस्स जेय B K, कुं एअ अहं M;
कुमारस्स एव L, एव एअ ताडवमानो मणति कुमारस्सैव निवेशयामि Grab—१६
णिवेदिइस्सम् N, निवेशेदि P L, अहं निवेशेदि Ch, विण्णवेदि M, ति] इति B, N om.—
१७ गह प्रवेशय B, भागुं एवं कियतां प्रवेशय P.—१८ जं आणवेदि P om.—१९ सिद्धार्थकमादाय
B; प्रविशति K Ch.—२० अभयं (in marg. अं) P, अभयदाणेण B—२१ मे दाय B
K, दाय मे Ch; मे P om.—२२ दय कुमारो मे N, कुं मा] रओ K, अजो (after
करेदु) Be; देओ M (after कं).—२३ पयार्थं B Ch—२४ करेदु] करेदु M—
२५ मलं] भागुं P—२६ भद्र once only N B Bo M.—२७ अभयमेव परवजस्य । निवे-
षताम् N; अभयमेव परापत्तस्य जनस्य सत्कल्पनां यथायन्तु B, अभयमेव ते पुरजसस्य
सन्निवेशतां यथाश्रितम् K, अभयमेव (!) परतो जनस्य निवेशताम् Be; अभयमेव ते
परापत्तजसस्य सन्निवेशतां यथाश्रितं Ch; अभयमेव परापत्तजनस्य सपथाश्रितसन्निवेशतां M;
अभयमेव परवताजनस्य निवेशतां यथाश्रितं L

सिद्धा । सुणादुं कुमारो । अहं सु अमचरकससेणं इमं लेहं दइअं
चन्द्रउत्तसआंसं पेसिदो ।

मल । वाचिकमिदानी श्रोतुमिच्छामि ।

सिद्धा । कुमारं 'संदिद्धो ऽहि अमचरकससेणं जघीं एदे ममं पिअव-
अस्सो पञ्चै राआणो तएँ सह समुपपणंसंधाणां जघीं कुल्लुदंअधिवो चित्तवग्गेमो
मलआधिवो सीहणादो कीरदेसणाधो पुक्खरवखो सिन्धुराओ सिन्धुपेणो
पारसीआधिवादी मेहक्खो त्ति । एत्थ जेव जे एदे पढमभणिदा तिण्णि राओणो

१ सुणादु N B M, गिसामेदु P K Be Ch (ता जि) L, Grah—२ कुमालो
L—३ लकसेण M—४ इम] एद B—५ दइअ] दत्तिअ P, दाऊन वाचिअ च सविसिअ
M, देइअ L ed I—III—६ चन्द्रउत्तस P B Ch M—७ 'सआस] 'सकास P, 'सयास
Be, 'पास N—८ भद्द before वाचिकम् K, तज N Ch, वलु B—९ कुमाल
Be L—१० आदिद्धो N Be Ch (adding ह) L, आदिद्धो Grah—११ अमचयेण K
Be Ch M—१२ जघा] जहा Be, जह M तथा Ch—१३ मह Be L ed III—
१४ पिअवअस्यका N, विअमणसो M—१५ पञ्च] एव N—१६ तए] तुए Ch (orig)
M L ed I II, Be om the text from तए to 'धाणा—१७ पढमसमुपपणं P
K (om एव)—१८ सधाणा] सिणेहा से L—१९ तज्जहा N M (ह), त जहा Be Ch,
घ जघा B—२० कुल्लुदाहिवो N Ch, कल्लुदाधिवइ B, उल्लुआधिआरो P, कौल्लुदाहिवो
Be, कुल्लुआहिवो M—२१ चित्तवग्गा B P K—२२ मलआहिवो N Ch, मलआ
हिवो B K, मलआधिआरो P, मलअइ (?) M, मलयणलाहिवो Be, मलजअणव-
दाधिवो ed I, मलअजणवदाधिवो ed II, मलअणभराहिवो L ed III, मलअजणाहिवो
Telangs L, मलवाधिप Grah. (Madras Copy मस्साधिपति)—२३ सिहणादो B,
सीहणाओ K M सीहणादो ed II—२४ कीरदेसणाओ N K Ch ('सणाओ), कम्मरीदेसाहिवो
B, कासीरदेसाधिआरो P, कम्मरीणाओ M, कम्मरीदेसणाओ L, कम्मरीदेसणाओ ed III
V, कम्मरीदेसणाओ ed I II, काम्मरीरजननाय Grah (cf P § 120 312)—२५ पुक्खं P,
पुक्खं Ch, 'रक्खो K om—२६ सिन्धुराओ Be 'सिन्धुराआ Ch, सिन्धुआ K—२७
पारसीआहिवो मेहणादो N, पारसीआहिवइ मेहक्खो B, पारसीआधिआरो मेवखि P,
पारसीआहिवो K Ch (णाओ), पारसीआहिवदि Be, पारसीआहिवो M, पारसीओ मेहणादो
L, पारसीआधिवदी मेहक्खो ed I II, Grah om—२८ जेव जे एदे] एदे N, जे दे P,
जे K Ch M, एदे Be—२९ पढमभणिदा] पढमलिहिदा B, 'पुढमभणिआ M, 'गिहीदा L
—३० रावाणो Be, K om the text from तिण्णि to अओ

ते' मलयकेतुणो विस्रं अहिलसन्ति । इंदरे वि दुषे हृत्थिवलं इच्छन्ति ।
ता जघा चाणकं णिराकरिअ महाभाएण मर्म पीदी उप्पादिदा तथा एदाणं
पि पढमभणिदो अत्थो पड्डिवादिद्व्यो । एत्तिओ वार्त्तिसंदेसो ति ।

मल । आत्मगतम् । कथम् । चित्रवर्मादयोऽपि मामभिद्रुक्षन्ति । अथवां ।
अत एवतेपां^१ राक्षसे निरतिशया प्रीतिः । प्रकाशम् । विजये राक्षसं
द्रष्टुमिच्छामि ।

पत्नी । जं कुमारो आपवेदि । इति निष्क्रान्ता ।

ततः प्रविशत्यासनस्थः स्वभवनगतः पुरुषेणानुगम्यमानः सचिन्तो राक्षसः ।

राक्ष । आत्मगतम् । आपूर्णमसद्रलं चन्द्रगुप्तत्रलैरिति । यत्सत्यं न मे
मनसः शुद्धिरस्ति । कुतः ।

साध्वे निश्चितमन्वयेन धैर्यं विभ्रत् सपक्षे स्थितिं
व्यावृत्तं च विपक्षतो भवति यत्तत् साधनं सिद्धये ।
यत् साध्यं स्वयमेव तुल्यमुभयोः पक्षे विरुद्धं च यत्
तस्याङ्गीकरणेन^१ वादिन इव स्यात् स्वामिनो निग्रहः ॥१०॥११॥

१ N P ed II om ते, द्वे ed I—२मलय° N Ch—३ अहिलसन्ति] इच्छन्ति N Ch
M ed. III Grab.—४ इंदरे N, अदरे L, वि] सि Ch, P om, दुषेवि B, L om वि
दुषे; दुषे] दुष N—५ कोसहृत्थिवलं ति ed I II हृत्थिवल फोर्स अ L ed. III, हृत्थिवलं ति
Ch, हृत्थिवल Grab, P om इच्छन्ति—६ ता जघा] तं जघा P, तजहा N, जह M—७ मे
महाभाएण चाणक B, महाराएण P, महाभराएण (†) M—८ मर्म B om—९ समुप्पा-
दिदा N, उप्पादिआ M, उप्पादिदा पीदी Be.—१० तथा] तह M, तदा N.—११ एदाणं
N—१२ भणिदो] पणिदो P, पणिग्दा B—१३ पड्डिवादिद्व्यो] पड्डिवादिद्व्यो B,
पसादद्वयो P, संपादद्वयो K, संपादद्वयो ति Ch M, N corrupt, संपादपितव्य इति
Grab—१४ एत्तिओ] एनुओ K, एत्थितमे P.—१५ वार्त्तिसंदेसो] वार्त्ता Be, राभारंदेसो B,
राभारन्देसो P, संदेसो M, राजसंदेस Grab, P om ति—१६ मे द्रष्टन्ति M, मद्यम-
भिद्रुक्षन्ति L—१७ P om अपथा; मर्यं अत Ch L—१८ एतेपां] नेपां B K Be; राक्षसे
तेषाम् P.—१९ प्रीतिः] भति P.—२० असात्यराक्षम B—२१ K तपिग्नो P K Be om;
पुराणेन यह सचिन्तं M—२२ आ Be M om, संदृप्तं K, आ: B Grab—२३ मन. B K—
२४ परिगुद्धि: Be L.—२५ अस्ति] आस्ते Ch—२६ पडित] कथितं N M—२७ परपक्षमिति
N, परपक्ष (or ह) ed I II V. मयस्ये एत्ति विभ्रत् परपक्षे मयस्ये एत्ति मय विभ्रत्—
ममान एतः पक्षो मय म मयस्य: Grab.—२८ च] तु N, P om—२९ विपक्षतो]
परपक्षतो P (instead of च विप°).—३० साध्यं] सत्यं N.—३१ अङ्गीकरणाय P—

अथवा । 'तैस्तेर्विज्ञातांपरागहेतुभिः प्रारूपरिगृहीतोपजापैरापूर्णांमिति न विकल्पयितुमर्हामि' । प्रकाशम् । प्रियम्पदकं उच्यन्तामसद्वचनात् कुमारानु-
यायिनो राजानः । संप्रति दिनेदिने प्रत्यासीदन्ति कुसुमपुरम् । ततः परिक-
ल्पितप्रविर्भागैर्भवद्भिः प्रयाणे प्रयातव्यम् । कथंमिति ।

प्रस्थातव्यं पुरस्तात् राशमर्गधंगणैर्मानु व्यूढसैन्यैः
गान्धारैर्मध्ययाने यवननृपतिभिः संविधेयः प्रयत्नः ।
पश्चाद्गच्छन्तु वीराः शकैर्नरपतयः संभृतांश्चेदिहूणैः
कौल्लैस्ताद्योऽवशिष्टैः पथि परिवृणुयाद्राजलोकः कुमारम् ॥११॥११॥८॥

पुरु । जं अमचो आणवेदि । इति निष्क्रान्त ।

प्रविश्य प्रतीहारी । जंअदु जअदु अमचो । इच्छदि दे कुमारो
पेक्सिंदुं ।

राक्ष । भद्रे सुहृत् तिष्ठ । कः कोऽत्र भोः ।

प्रविश्य पुरुषः । आणवेदु अमचो ।

१ तैस्ते P Be om — २ N P Be om विज्ञात, Bom वि — ३ प्रगृहीतोपजापै परिपूर्णमिव
P, आपूरितम् B अ चन्द्रगुप्तबलैरापूर्णमिति Ch. — ४ विकल्पयितुम् M, अर्हाम B K — ५
प्रकाश । पुरुषमुद्दिश्य B — ६ प्रियवदक] भद्र N M, — ७ उच्यता पञ्च राजान B — ८ संप्रति
हि B — ९ प्रत्यासीदति] प्रत्यासन्तीभवति N K Ch — १० तत] यत अत P, यतस्तत् (?)
M, अत ed. I II — ११ परिकल्पितं] प्रविकल्पितं N, कल्पितं P K M. — १२ प्रविभागे]
प्रतिभागे N, विभागे B Ch L ed I-III, भागे P — १३ प्रयातव्यम्] प्रतिघातव्यम् P,
प्रस्था [त] व्य B — १४ कथमिति P om — १५ खड्गमगधं] खड्गमगतं N, निपधगजं B,
समदगजं P, खड्गशवरं K, सहमगधं Be, खड्गशवरं Ch, शकमगधधनुषेर् M — १६
व्यूह P K Ch L, व्यह D. — १७ मध्ययाने N B, सैन्यमध्यगमने Grub. — यवननृपतिभि
K Ch ed V, all other Mes सयवनपतिभि, सजवनपतिभि P ed I, सविधेरप्रयत्ना ed. I
— १८ गच्छन्तु] तिष्ठन्तु N B K Ch M — १९ वीरा] वीरा Ch ed I — २० शक] सक N — २१
संभृता] सवृता K Ch M ed I II, सारवृता (?) B — २२ चेदि] चेत M, चीन Be, वैदं
N, चीनरूपे L — २३ कौल्लैस्तेभ्यो P — २४ ऽवशिष्ट B P, बुशिष्ट N, कौल्लताद्यश्च शिष्ट M L,
कौल्लप्रताद्यश्च शिष्ट K — २५ जयदु De, अमच इच्छदि P Ch L इच्छद् M — २६ दे] Ch
om, तुम L, अमच P M — २७ पेक्सिंदु कुमार B, इच्छदि दे कुमारो दसण K, पेक्सि
M — २८ K M om क, B 115 नेपथ्याभिमुखमवलोक्य before क

राक्ष । मद्र उच्यतां शकटदासः यथा परिधापितौ वयमाभरणं कुमारेण । तत्र युक्तैर्मर्खाभिरनलंकृतैः कुंमारदर्शनमनुभवितुम् । अतो यत्तदलंकरणत्रयं 'क्रीतं तन्मध्यादेकं दीयतामिति' ५ ।

पुरु । जं अमचो आणवेदि । इति निष्कम्य पुनः प्रविश्य च । अमच्च ईदं तं अलंकरणं ।

5

राक्ष । नाट्येनार्यलोक्त्यात्मानमलंकृत्योत्थाय च । मद्रे राजकुलगोमिनिं मोगीमादेशय ।

प्रती । एदु एदु अमचो ।

राक्ष । आत्मगतम् । अधिकारपदं नाम निर्दोषस्यापि पुरुषैस्त्वमहदाशङ्कस्थानम् । कुतः ।

10

भयं तावत् सेव्यादभिनविशते सेवकजनं
ततः प्रत्यासन्नाद्भवति हृदयेष्वेवं निहितम् ।

ततोऽध्याखुडानां पदमसुजनद्वेषजनं

गतिः सोच्छ्रायाणां पैतनमनुरूपं कलयति ॥ १२ ॥ ११९ ॥

प्रती । परिक्रम्य । अमचं अजं कुमारो चिद्वदि । उवसेपदु षं अमचो ।

15

१ शकटदासं ब्रूहि B P (शं) Ch, प्रति ब्रूहि ed. I II.—२ B P om. यथा.—
३ परिधापिता] परिहृता M.—४ आभरणम् K M om, कुमारेणाभरणानि वयम् Be.—
५ युक्तमिदानीम् K Ch.—६ B L, om अस्माभिः.—७ पुनः before कुमारं Ch.—
८ After अनुभवितुम् B ins तदुच्यतानस्मद्दचनारस्तकटदासः—९ अतो] यतो M, N om.—
१० तद्] एतद् M.—११ अलंकारं P M.—१२ क्रीतं K om.—१३ मद्रमेकम् K.—१४ स्वी-
यताम्] आनीयताम् M.—१५ इति K om.—१६ ईदं] एदं K L.—१७ तं P K L om.—१८
आहरणं Led III.—१९ अवलोक्य N Bo B Ch M om.—२० नामिनिं] K om, यादिने N.
—२१ मातां] अध्यानं B, पन्थानं Be Ch M.—२२ एदुएदु] इदोइदो M.—२३ वश्य before
अधिकारं N.—२४ हि नाम Ch.—२५ अपि पुरपस्य] पुंसः K, M om.—२६ सुमहद् K.—
२७ आशंका] असीति M.—२८ हृदयेऽस्येव N, हृदये षेव L.—२९ ततो] अतो L.—३०
अध्याखुडानां] अध्याखुडानां P M.—३१ असुजनं] असुतरं K, असुतरं B, अनुजनं P Bo
वद्रेय] उद्रेय P.—३२ गतिः] L Ch Mys, गतिः N B P K Bo M.—३३ परमम् N; अनु-
हृलं N Bo L.—३४ P om. अमच —३५ उपं N, उत्र B K Ch; मतीं । इदं अध्यागमपदवम् ।
प उवसेपदु षं अमचो अजं कुमारो B, परिग्रामतः गति अजं अजं M.—३६ P M om. षं.

राक्ष । नाट्येनावलोक्य । अये अयं कुमारस्तिष्ठति । एपः

पादाग्रे दृशमवधाय निश्चलन्तीं
शून्यत्वादपरिगृहीततद्विशेषाम् ।
वक्त्रेन्दुं वहति करेणं दुर्वहाणां
कार्याणां कृतमिर्व गौरवेण नम्रम् ॥ १३ ॥ १२० ॥

उपसृत्य । विजयतां कुमारः ।

मल । आर्य अभिवादेये । इदमासनम् । आस्यताम् ।

राक्ष । उपविशति^{१०} । कुमार किमर्थं वयमाहूतीः ।

मल । चिरमदर्शनेनार्यस्य वयमुद्विग्नाः ।

राक्ष । कुमार प्रयाणप्रतिविधानमनुतिष्ठता मया कुमारादयमुपाल-
म्भोऽधिगतः ।

मल । आर्य प्रयाणे कथं प्रतिविहितमिति श्रोतुमिच्छामि ।

राक्ष । कुमार एवमादिष्टाः कुमारानुर्यायिनो राजानः । प्रस्थातव्य-
मित्येदि पुनः पठति ।

मल । आत्मगतम् । कैथम् । य एव मद्रिनेशेन चन्द्रगुप्तमाराधयितु-

१ नाट्येनावलोक्य] विलोक्य M.—२ B P om. अये.—३ B om. तिष्ठति and has
कुमारो मलयकेतुः.—४ निश्चलन्तीं] अवधायवहितां कृत्वा निश्चलन्तीं स्थितां Grāh; निश्चलाहीं
L ed. III. V.—५ करेण] परेण L.—६ इय] अति B.—७ उपसृत्य] विसृत्य P.—८ कुमारः]
भवान् N.—९ अभिवादेयेऽयं N; अमात्य चिरं अभिवादेये Ch.—१० उपविशति] उपसृत्य उप-
विश्य च P, तथा करोति K Ch.—११ कुमार किमर्थं वयमाहूताः N K Be Ch M L om.—१२
चिरमदर्शनेन B; अमात्य चिरमदर्शनेनामात्यस्य K Ch ("र"); आर्यं चिरमदर्शने वयम् M.—१३
M om. राक्षं कुमारः प्रयाणे N Ch L; प्रायेण M.—१४ अयम् N K om.—१५ अधिगतः]
अवगतः K.—१६ आर्यं] अमात्य K Ch; M om, अय B.—१७ कथं] किं K (before
प्रयाणे); कथं प्रायेण M.—१८ प्रतिविहितमार्येणेति B.—१९ कुमार P om.—२० आदिष्टम्
N.—२१ कुमारस्वानुर्यायिनो Be M; Be om. the text from राजानो to चन्द्र-
२२ प्रस्थातव्यं पुरम्नादिविधमजगणैरित्यादि B पुरम्नादित्यादि P K; इति पूर्वोक्तं N.
इत्यादिश्लोकं Ch.—२३ कथं P K om.—२४ मद्र्] असद्र् B K Ch.—

मुद्यतास्त एव मां परिवृण्वन्ति । प्रकाशम् । आर्य अस्ति कश्चिद्यः कुसुमपुरं गच्छति तत आगच्छति वा ।

राक्ष । कुमार अवसितमिदानीं गतांगतप्रयोजनम् । ननु पञ्चभिर्रहो-
भिर्वयमेव तत्र गन्तारः ।

मल । आत्मगतम् । विज्ञायते । प्रकाशम् । आर्य यद्येवं तत्किमयमार्येण ५
सलेखः पुरुषः कुसुमपुरं प्रस्थापितः ।

राक्ष । विलोक्थं । अये सिद्धार्थकः । भद्र किमिदम् ।

सिद्धा । सवाप्यं लैजां नाटयन् । पसीददु पसीददु अमचो । अमच
ताडीअन्तेण मए ण पारिदं अमचरहस्सं धारिदुं ।

राक्ष । भद्रं कीदृशं रहस्यमिति न खल्वैवगच्छामि ।

सिद्धा । णं विण्णवेमि । ताडीअन्तेण मए ण पारिदं अमचरहस्सं
धारिदुं ति ।

10

१ उद्यता] इच्छन्ति M—२ M om त—३ परिवृण्वन्ते M—४ आर्यं K om, M
om the text from आर्यं to कुमा—५ अस्ति न N (om य) —६ K L M पुर
मति—७ N P Ch om तत, B has after 'पुर only गति (!) and om the text
as far as वा, गन्ता तत आगन्ता वा K—८ कुमार P Be Ch om.—९ अवसितव्यम्
B—१० गताए प्रकरण । ननु K—११ ननु Be L om, वयमेव ननु P—१२ पद्यभि]
अये Be L ed III पद्यवे Ch M ed. I II—१३ तत्र B P M L om—१४ गन्तार]
यास्याम B (=Telangs E)—१५ आर्यं स्वगत । विज्ञायते B—१६ आर्यं] M om, अमात्य
K Ch—१७ तत किम् Be, किमर्थं B k Ch अयम् om in k, आर्येणाय Ch Be M—
१८ आर्येण] अकार्येण Dhruvas S—१९ लेखपुरव L—२० प्रतिस्थापित K, प्रेषित M
L—२१ सिद्धार्थकमालोक्य B—२२ भद्र सिद्धार्थक P Ch—२३ किमेव P, किमिदमिति N,
किमिद सिद्धां M—२४ राक्षसमुपमबलोक्य साक्षनधोमुसलिदति B—२५ पसीददु once
only M.—२६ अमच] N P, Be Ch M om, अज्ञो B (here in great disorder).
—२७ 'यन्तेण Ch, ताडिअन्तेण N P—२८ पारिथ P M.—२९ अमचरस्य K L, अमचरस्य
रहस्य पारिद ण धारिदुं Ch—३० धारेदु N Be M.—३१ P om—३२ कीटमहस्यम्
P N (om ह्य)—३३ रातु K om.—३४ M om. the text from राक्ष' as far as धारिदुं—
ण] ननु ed. I II, B om this passage.—३५ ताडि' P, ताडिय' N, ताडीयन्तेण Ch
—३६ मए ण धारिदुं रहस्स P, मए ण पारिद अमचरस्य इत्यर्थेणः समयमधोमुसलिदति Ch,
मए इत्यर्थेणः समयमधोमुसलिदति L ed. I II, अमचरस्य रं धारेदुन्ति N

मल । भागुरायण स्वामिनः पुरस्ताद् भीतलजितो नैष कथयिष्यति ।
तत्स्वयमेवायार्थं कथय ।

भागु । यदाज्ञापयति कुमारः । अमात्य एष कथयति । यथाहममात्य-
राक्षसेन लेखं दत्त्वा वाचिकं च संदिश्य चन्द्रगुप्तसकाशं प्रस्थापित इति ।

राक्ष । भद्रं सिद्धार्थक अपि सत्यम् ।

सिद्धा । लज्जां नाटयन् । इमं रहस्सं ताडीअन्तेणं मए णिवेदिदं ।

राक्ष । कुमारं अनृतमेतत् । ताड्यमानः किं न ब्रूयात् ।

मल । भागुरायण दर्शय लेखम् । वाचिकमप्यस्य स्वभृत्यः कथयिष्यति ।

भागु । अमात्य अयं लेखः । ईत्यर्पयति ।

राक्ष । वाचयित्वा । कुमार शत्रोः प्रयोग एषः ।

मल । लेखंस्वाशून्यार्थमौयेणेदमाभरणमनुप्रेषितम् । तत्कथं शत्रोः
प्रयोग एष स्यात् ।

१ पुरतो N; भीतिलजितो P; भीतो लजितो L; भीतो लजितो वा K Ch Be.—नैष]
नैष B; नैवं P.—२ तत्] यतः N M; अतः Ch.—३ आयाय कथय] कथयतां P; निवेदयतु
भवान् B.—४ Be om. the text from आज्ञापयति to अपि.—५ अमात्य] आर्य
K; राक्षसमवलोक्य एवमेव कथयति M; N om. अहम्—६ प्रेषितः M L; कुसुमपुरं
प्रति चन्द्रगुप्तसकाशं प्रहित इति B.—७ भद्रं P om.; अपि K om.—८ इमं
रहस्सं] आ एवं चिञ्च N; एवं आं K Ch; एवं पदं M; एव Be; इमं ed. I; इमं ed.
II; एवं L.—९ ताडिअन्तेण N P M; अतित्ताडीअन्तेण Be L.—१० B om. पदं णिवेदिदं
and has पलीदत्त २ अज्जो ण एदं रहस्सं ताडीयमाणेण मए रक्खित्तुं पारिदा instead.—
११ कुमार M om.—१२ ताड्यमानः पुरपः Be L.—१३ किम्] किमिव B P; किम्वा N; किमिति
M.—१४ न ब्रूयात्] नानृतं वदेत् B.—१५ दर्शय लेखम्] इमं वाचय लेखं P; लेखं दर्शय B;
लेखमपि दर्शय M.—१६ अप्यस्य] वासैवायं भृत्यः B; अप्ययमेवास्य सुभृत्यः P; अस्य सुभृत्य एव
K; वां वायमस्वैव भृत्यः Ch; एष भृत्यः L; चास्य अयमेव भृत्यः M.—१७ इति लेखमुपनयति
K Ch;—१८ P कुतोऽपि कोऽपि किमपीत्यादि वाचयति; ed. I श्रुत्वा लेखमवलोकयन् कुतोऽपि
कुतोऽपि कमपि पुरपमचगमयतीति वाचयति; ed. II श्रुत्वा लेखमवलोकयन् स्वस्मि यथास्थाने
कुतोऽपि कोपि कमपि पुरपमचगमयतीति वाचयति. अनुवाच्य B.—१९ यतो लेखस्य P.—२०
अशून्यार्थमवगम्य N; अशून्यतार्थम् K; M.—२१ अमारलेन K.—२२ इदमाभरणम्] इदम् N;
किमपि M.—२३ प्रेषितमिति Ch M.—२४ B om. एष; N M om. एष स्यात्; Be om.
स्यात्; after स्यात् M ed. I II insert इत्याभरणं दर्शयति.

राक्ष । आभरणं निर्वर्ण्य । कुमार नैतन्मया प्रेषितम् । कुमारेण मे दत्तमेतद्धि कस्मिंश्चित्परितोपस्थाने सिद्धार्थकाय दत्तम् ।

भागु । अमात्य ईदृशस्याभरणविशेषस्य विशेषतः कुमारेण स्वगात्रादव-
तार्यं प्रसादीकृतस्य किमयं परित्यागभूमिः ।

मल । वाचिकमर्ष्याप्ततमात्सिद्धार्थकार्तुं श्रोतव्यमिति लिखितम् ।

राक्ष । कुमारैः कुतो वाचिकम् । लेख एवासदीयो न भवति ।

मल । इयं तर्हि कस्य मुद्रा ।

राक्ष । कुमार कपटमुद्रामप्युत्पादयितुं शक्नुवन्ति धूर्ताः ।

भागु । कुमारैः सम्यग्मात्यो विज्ञापयति । भद्रं सिद्धार्थक केनायं लिखितो लेखः ।

सिद्धा । राक्षसमुत्तमवलोक्य तूष्णीमघोमुंरतिस्तिष्ठति ।

१ निर्वर्ण्ये] दृष्ट्वा M.—२ एतन्मया न K.—३ अनुप्रेषितम् P.—४ कुमारेणैव एतन्मया प्रेषितमिति कस्मिंश्चित्परितोपस्थाने B, एतद्धि कस्मिंश्चित्परितोपस्थाने मया P; एतद्धि कस्मिंश्चित्परितोपस्थाने(!) मया K, एतद्धि कुमारेण मह्यं दत्तं मया च कस्मिंश्चित्परि° Ch; मयाप्येतत्कस्मिंश्चित्परि° Bo; एतद्धि कस्मिंश्चित्परि° M, एतद्धि कुमारेण मह्यं दत्तं मया च परि° ed. I. II; मया सि° N — ५ अमात्य Bo Ch om.— ६ आभरणविशेषस्य] आभरणस्य K, भूषणविशेषस्य N M.—७ विशेषतश्च M.—८ स्वगात्रादवतार्यं] P M om.— ९ प्रसादीकृतस्य] दत्तस्य K Ch.— १० किम् N K Bo Ch M L om; अयं इयं N Ch L; K om.— ११ after "भूमिः M तर्हि वाचिकमपि कस्मिंश्चित्परितोपस्थाने सिद्धार्थकाय दत्तम् । राक्ष" । १२ आप्ततमात् N B Bo Ch L om.—१३ आर्येण सि° N, K om. सिद्धार्थकार्—१४ आर्येण लिखितम् N, लिखितमार्येण K, आर्येण सिद्धार्थकार्प्रोत्पन्नमिति लिखितम् Ch; आर्येण सिद्धार्थकमुत्पात्त श्रोतव्यमिति लि° P.—१५ कुमार M om.—१६ after वाचिकं B K L ins. कस्य वाचिकं; कस्य वा लेखः L ed. I. II.—१७ एवायम् B Ch M, अयमेव ed. I. II.— १८ अस्मदीयो] मदीयो B K.—१९ मुद्रां विलोक्य Ch ins.—२० कुमार N P Bo M om.—२१ शक्नुवन्ति] पारयन्ति K, शक्नुवन्ति धूर्ताः B, धूर्ताःशक्नुवन्ति Ch.—२२ कुमार M om.—२३ सम्यग्] सत्यम् K.—२४ N om. here the text from अद् as far as अत्यम् and inserts it later on.—२५ सिद्धार्थक B om.—२६ लेखो लिखितः M.—२७ तूष्णीम्] सत्यम् B; अघोमुत्तः P om.; तिष्ठति] भाते Bo—

भागु । अलं पुनरोत्मानं ताडयितुम् । कथयं ।

सिद्धा । अञ्ज सअडदासेणं ।

राक्ष । कुमारं यदि शकटदासेनं लिखितस्तदा मयैव लिखितः ।

मल । विजये शकटदासं द्रष्टुमिच्छामि ।

प्रती । जं कुमारीं आणवेदि । इति प्रसितीं ।

भागु । आत्मगतम् । न खल्वनिश्चितार्थमार्यचाणक्यैः प्रणिधयोऽभिधा-
स्यन्ति । प्रकाशम् । कुमारं न कदाचिदपि शकटदासोऽमात्यराक्षसस्याग्रतो
मर्यां लिखितमिति प्रतिपत्स्यते । अतो लिखितान्तरमस्यानीयताम् । वर्णसंवाद
एवैतं भावयिष्यति ।

मल । विज्ञेये एवं क्रियताम् ।

प्रती । कुमारं मुहं पि ज्ञौचेमि ।

१ भद्र अलं Ch.—२ आत्मानं पुनरपि ताडं M; पुनः पुनः N.—३ ताडयित्वा B
Ch ed. I. II; ताडनेन K.—४ कथय] निवेद्यतां B; N inserts after कथय the
passage omitted above सिद्धार्थक केनाय[यं]लिखितो लेखः and repeats सिद्धां ।
राक्षसस्य मुखमवलोक्य तूष्णीमासक्त अधोमुखः । भागुं । भद्र अलग्नपुनरात्मानन्ताडयितुं
कथय.—५ सअडदासेण B.—६ कुमारं P M K om.—७ लिखितो लेखः K Bo
Ch; लिखितः M om.—८ तदा] ततो N Bo M.; ताहं ed. I. II.—९ ममेवं लेखः K.—
१० कुमारी] देवो K; कुमालो L.—११ इति प्रसिक्ता N M om.—१२ न एतलु निश्चितार्थम् P
K.—१३ आर्यचाणक्यस्य P Ch.—१४ अभिधास्यन्ति तथाप्येवन्तापत् N K (एवं) Ch; अभिं
भवत्येवं L; ed. I. II. IV insert आगत्य शकटदासो वा सोऽयं लेख इति प्रत्यभिज्ञाय
पूर्ववृत्तं प्रकाशयेत् । एवं सति सन्दिहानो मलयकेतुवर्मिन् प्रयोगे रुधादरो भवेत्; अभिधास्यन्ति]
विधास्यन्ति Dhruva's S.—१५ अमात्यराक्षसस्याग्रतो] अमात्यस्याग्रतो K om; राक्ष Ch M
L om; अमात्यपेक्षया B; अमात्यराक्षसापेक्षया P.—१६ मया P M om.—१७ लिखितं K
लिखितमपि B.—१८ प्रतिपद्यते P; N Bo om. प्रति.—१९ अतो] यतो N; ततो P M.—
२० अथ लिखनम् P; लिखितमस्य N (मा) Bo M; प्रतिलिखितमस्य K Ch L; अन्यलिखितम्
ed. I. II.—२१ वर्णसंवादय एव P.—२२ एवैतं] एवैतं B; एव इदं सर्वं P; एवैतत् सर्वम्
ed. I. II.—२३ माययिष्यति N (cf. Yājñ II, 11); विभावयिष्यति B L ed. I. II. V;
याचयिष्यति P; संवादयिष्यति K; प्रतिसंवादयिष्यति Ch; संभावयिष्यति M.—२४ विज्ञेये
M om.; B ins. सन्प्रगभिहितम् before विज्ञेये.—२५ K Ch ina. before प्रतीं भागु ।
कुमारं मुद्रामपि याचिष्यते.—२६ मुद्रामि N P B K; मुद्रं वि Ch; कुमारं किं मुद्रं वि M.—
२७ जातिरसं K Ch; आनितसं B P; आपेमि M; दायेहि Bo.

मल । उभयमपि क्रियताम् ।

प्रती । जं कुंमारो आणवेदि । इति निष्कन्य पुनः प्रविश्य । कुमारं ऐदं
सुं पत्तं अजं सअटदासेणं संहत्थलिहिदं मुदा अं ।

मल । उभयमपि नाट्येनावलोक्यं । अर्थं संवदन्त्यक्षराणि ।

राक्ष । आत्मर्गतम् । संवदन्त्यक्षराणि । शकटदासस्तु मर्म मित्रमिति ८
विसंवदन्त्यक्षराणि^१ । तत्किं तु खलु शकटदासेनं

स्मृतं स्यात्पुत्रदारस्यं विस्मृतस्वामिभक्तिनां ।

चलेष्वर्थेषु लुब्धेनं न यशःस्वनपायिषु ॥ १४ ॥ १२१ ॥

अथवा कः संदेहः ।

मुद्रा तस्य कराङ्गुलिप्रणयिनी सिद्धार्थकस्तत्सुहृद्

तस्यैवापरलेखसूचितमिदं पत्तं प्रयोगाश्रयम् ।

10

१ अपि] अस्य M.—क्रियताम्] आनीयताम् N Be Ch M—२ कुमालो L—३ कुमार
B om, कुमाल L—४ मुदं] इम N, एदत्तं B, इदं K, इमं Ch, इमं तं Be, इमं M, इदं तं
L—५ सु] क्तु P K Ch, B Be L om, K after it तं—६ पत्तं] ऐहं N B
(after लिहिदं); पत्तं (after लिहिदं) K Be Ch M L, इम एव ऐहं अज स^१ संहत्थ-
लिहिअम्पत्तअम्मुदा अ N, मुदावि L—७ अज B K Be Ch M om—८ सयट्ठदासेण
N, सअट्ठदासेण B, सअत्तदासेण K—९ K Ch M om संहत्थ.—१० 'लित्तिदं P;
'लिहिअम् N 'लेहिदं Ch—११ अ] वि B, Ch P om, व (?) Be, अणुप्येसिदा
added in K after अ, in Ch after मुदा; इद in P after मुदा—१२ विलोक्यात्मगतं
M—१३ M om आर्य—१४ विलोक्य स्वगतं M—१५ कथं संवदन्ति B, N (Telang's
E, Dhruva's S) om संवदन्त्यक्षराणि—१६ मम P Be om, मन् N, M om मम मित्रम्—
१७ विसंवदन्ति] न संवदन्ति P, तु संवदन्ति Ch, M om—१८ अक्षराणि M om—
१९ किं तु] किन्न B, किं तु Be, किं एतु Ch, किं कृतं K, किम् (!) P, किमिदानाम्
L—२० शकटदासश्चेति M, P adds लित्तिदं स्यात् after शकटदासेन; ed I II लित्तिदं.—
२१ स्मृतं स्यात्] तस्मृतं B, स्मृतं वा P—२२ पुत्रदारणां B K Ch—२३ विस्मृतं
स्वामिभक्तिषु N, विस्मृतं वा विभक्तिना P, विस्मृतं स्वामिभक्तिनाम् Be, विस्मृताः
स्वामिभक्तयः ed. I II—२४ लुब्धेन] दासेन N, लब्धेन M—२५ संदेहः। कुतः N—२६
ऐदम्पत्तम् N, ऐदम्पत्तम् P K Be Ch M L—२७ पत्तं] ऐदं B K Ch Be M
N (श्याम्) L

सुव्यक्तं शकटेन भेदपटुभिः संधाय सार्धं परैः

भर्तुः स्नेहपराञ्जुखेन कृपेण प्राणार्थिना चेष्टितम् ॥ १५ ॥ १२२ ॥

मल । आर्य अलंकारत्रयं श्रीमतां यदनुप्रेषितं तदुपगतमिति
यल्लिखितं तन्मध्यात्किमिदमेकम् । निर्वर्ण्यात्मगतम् । कथम् । तातेन घृतपूर्व-
मिदमाभरणम् । प्रकाशम् । आर्य कुतोऽयमलंकारैः ।

राक्ष । वणिग्भ्यः क्रयादधिगतैः ।

मल । विजये प्रत्यभिजानाति भवती भूषणमिदम् ।

प्रती । निर्वर्ण्य सवाप्सम् । कुमार कथं णं पञ्चभिआणिस्सं । इमं सुं
सुगिहीदेणामधेएणं पव्वदीसरेण धौरिदुपुंवं ।

मल । सवाप्सम् । हा तात ।

एतानि तानि गुणवल्लभ वल्लभौनि

गात्रोचितानि कुलभूषण भूषणानि ।

यैः शोभितोऽसि मुखचन्द्रकृतावभासो

नक्षत्रवानिव शरत्समये प्रदोषः ॥ १६ ॥ १२३ ॥

राक्ष । आत्मगतम् । कथम् । पर्वतेश्वरघृतेपूर्वाणीत्याह । व्यक्तमे-

१ भेदपटुना B.—२ सार्धं] पूर्व N.—३ भर्तुःस्नेह° P Be Ch M; भर्तु° L.—४ कृपेण]
कृधिया B.—५ आर्य B K om.—६ अलंकरण° B K L, °त्रयं च K.—७ श्रीमतो ed. II—
अनु N om.—८ आर्येण यल्लिखितम् K; M om. the text from आर्ये to इदं.—९ एकं
किमिदं K Ch (दे) ed. I. II.—११ कथम्] अये B.—१२ इदम्] इव P; M om.
—१३ प्रकाशं B om.—१४ अयमलंकारः] इदमाभरणम् B (and अधिगतं next line
accordingly)—१५ अधिगतः क्रयाव N, M om वणिग्भ्यः; B कुमार वणिग्भ्यः.—१६
B K Ch L M ins. अपि after विजये.—१७ प्रत्यभिजायते M (omitting भवती).—१८
सवाप्सं M om.—१९ कथं M L.—२० णं B.—२१ पञ्चभिजाणिस्सं P Be M; पञ्चभिजाणि-
स्सम् N, पञ्चभिजाणामि L.—२२ इमं] इदं B L, इदं K Ch M.—२३ वल्लु B P K; Be L
om, N M ins. तं after सु.—२४ सुगिहीद K Ch (orig); सुगहिआ° M सुगिहीद° L—
२५ देवेण B before पव्वदी°; देवण P.—२६ पव्वदिसरेण N.—२७ धारित° P M.—२८ घृत्रम्
N; B अलंकरणम्.—२९ गुणवल्लभ वल्लभानि] तव वल्लभ वल्लभानि N; तव वल्लभभूषणस्य
K Ch M L, तव भूषणमल्लभस्य Be; तानि कुलभूषणानि गात्रोचितानि तव वल्लभभूषणस्य
B; वल्लु] जन P.—३० सुख] तुवि N.—३१ समये N only.—३२ कथं N B om.—३३
सर्वपर्वतेश्वर K; पर्वतेश्वरेण Be.—३४ इत्याह] इत्युच्यते P.—३५ B K L insert प्रकारम्.

तान्यपि तेन चाणक्यप्रयुक्तेन वणिजोऽसासु विक्रीतानि ।

मल । आर्यं तातेन धृतपूर्वाणामाभरणविशेषाणां विशेषतश्चन्द्रगुप्तं-
हस्तगतानां क्रयादधिगमं इति न युज्यते एतत् । अथवा युज्यत एवेति ।
कृतः ।

चन्द्रगुप्तस्य विक्रेतुरधिकं लाभमिच्छतः ।

5

कल्पितं मूल्यमेतेषां कुर्यात् भवता वयम् ॥ १७ ॥ १२४ ॥

राक्ष । आत्मगतम् । अहो सुश्लिष्टो भूषणप्रयोगः । कृतः ।

लेपोऽयं न ममेति नोचरमिदं मुद्रा मदीया यतः

सौहार्दं शकटेन राण्डितमिति श्रद्धेयमेतत्कथम् ।

मौर्ये भूषणविक्रयं नरपतौ को नाम संभावयेत्

10

तस्मात्संप्रतिपत्तिरेव हि 'वरं न ग्राम्यमत्रोत्तरम् ॥ १८ ॥ १२५ ॥

मल । एतदार्यं पृच्छामि ।

राक्षं । कुमारं य आर्यस्तं पृच्छे । वयमिदानीमनार्याः संवृत्ताः ।

मल । मौर्योऽसौ स्वामिपुत्रः परिचरणपरो मित्रपुत्रस्तवाहं

दाता सोऽर्थस्य तुभ्यं सततमनुगतस्त्वं तु मह्यं ददासि ।

15

१ एतान्दपि] एव B — २ B P om तेन — ३ दुष्टवणिजा P, वणिग्जननेन B, वणिग्जाजेन द्विजेन M, व्यक्तमेवास्य भूषणानि चाणक्यप्रयुक्तानि वणिग्जननेन Bo, वणिग्जनेन ed. I-III.—४ B adds भविष्यन्ति — ५ आर्यं] असासु K, M om.—६ आभरणानां B K Ch M — ७ चन्द्रगुप्त] चाणक्य L हस्तगतानां M, हस्तगुप्तं N — ८ वणिग्म्यं प्रयाद् BK (om नि) Ch, वणिग्विक्रयाद् Bo, वणिग्विक्रय इति L.—९ अधिगत] अधिगत N P ed I — १० अधिकमनुगतमभिहितमौर्येण अथवा B, M om न युज्यत एतत्, P L om एतत् — ११ P M om एव, B K Ch om एवेतद् — १२ B M om कृत — १३ कल्पिता B K Ch M L — १४ प्रयेण] प्रयेण P, हरेण K. — १५ आत्म] प्रकाश N, अहो P om.—१६ भूषणप्रयोग] भूषणप्रयोग N, भूषणमन्धि P, उभूदेय प्रयोग ed I II, उभूच्छुभ्रप्रयोग L.—१७ कथं] कथं K — १८ वरं न ग्राम्यम्] अवेद्राम्यम् N M I, (वरं ग्राम्यम्) — १९ सत्तव्य Be ms — २० कुमार PK M om — २१ परिशु[ष्ट] B — २२ अनार्या एव B — २३ धर्मपुत्र N — २४ स्वमतमनुगतस्य Bo Ch ed I-V, स्वमधिगतमपि एव N, सतत [मनुगत] स्य B, सततमनुमतस्य P, सतामनुगतम् K, स्वतनुमनुगतम् च M, स्वगतं तनुगतस्य च L.

दास्यं सत्कारपूर्वं ननु सचिवपदं तत्र ते स्वाम्यमत्र
स्वार्थे कस्मिन् समीहा पुनरधिकतरे त्वामनार्याकरोति ॥१९॥ १२६ ॥

राक्ष । एवमभियुक्तव्यवहारिणो कुमारैर्णैव मे निर्णयो दत्तः । मौयोऽसौ
स्वामिपुत्र इति शुष्मदस्मदोर्व्यत्ययेन पठति ।

मल । लेखमलंकरणं च विनिर्दिश्य । इदंमिदानीं किम् ।

राक्ष । सवाप्सम् । विधेर्विलसितैमिदं न चाणक्यस्य । कुतः ।

भृत्यत्वे परिभाषामनि सति स्नेहात्प्रभूणां सतां
पुत्रेभ्यः कृतवेदिनां कृतधियों येषां न भिन्नो वयम् ।

ते लोकस्य परीक्षकाः क्षितिर्भुजः पापेन येन क्षताः

तस्येदं विपुलं विधेर्विलसितं पुंसां प्रयत्नच्छिदं ॥ २० ॥ १२७ ॥

मल । सकोधम् । कथम् । अंधापि निहूयते एव । विधेर्विलसितैमिदं न
लोभस्यै । अनौर्यै

१ ते स्वाम्यम्] निःस्वाम्यम् L.—२ कस्मिन्] कस्मात् N.—३ अनार्यं करोति N Ch (orig.)
ed. I-V.—४ कुमार एवम् B K Ch M ed. I. II.—५ °व्यवहारिण] व्याहारिणैव N; व्याहा-
रिणा B Ch (alt. to व्यवहारिणैव); एवमभिव्याहारेणैव K; व्याहारेण च Be; एवमभिव्याह-
रता M; अयुक्तव्याहारिणा L.—६ कुमारेण] K om.; भवतैव ed. I. II.—७ दत्तः] कुतः B Ch
ed. I. II.; दत्तः भवतु तव को दोषः L.—८ शुष्मदस्मदोर्व्यत्ययेन N P M om.; मौयो° पुत्र
इति पुनः परावृत्त्य पठति मौ° परिचरणपरस्यं तु मित्रस्य पुत्रो दाता सोऽर्थस्य सखं सततमनुगतं
त्वत्र तुभ्यं ददामि देयं सत्का° तत्र मे स्वाम्यमत्र° मामनार्याकरोति B; मौयोऽसौ मीत्यादि पठित्वा
मामनार्याकरोति K; मौयो° पुत्र इति तदेव पठति Be.—९ अलंकरणस्थगिका K Ch; °करणं
च स्थगिकां च Be.—१० इदं B om.; किम्] कस्य N.—११ राक्ष° [om. सवाप्सं] अनार्यं
कः निर्णयो दत्त इत्यर्थः M.—१२ °लसितानि P; विधिविलसितम् L; L om. न चाणक्यस्य.
१३ परिभाव] परिभूति K M; परिभूत N.—१४ कृतधियो N ed. I. II.—१५ न भिन्ना] अभिन्ना
B K.—१६ क्षितिर्भुजः] क्षितिर्भूतः Ch L.—१७ विपुलं] विविधं K.—१८ प्रयत्नच्छिदः]
प्रयत्नो घृथा L.—१९ सरोपम् M.—२० कथम्] किम् B Ch L.—२१ निहूत एव P M.—२२
विधेर्विलसितम्] विधेः किल विलसितम् N; विधेः किलैतद्विलसितं P; विधिविलसितं K;
विधेः किलैतद्विलसितं न लोभस्य L; M om. इदम्.—२३ लोभस्येति] लोभस्येति M;
ममेति P.—२४ हे अनार्यं N; भाः अनार्यं M.

कन्यां तीव्रविषप्रयोगविषमां कृत्वा कृतघ्नात्मनां
विश्रम्भप्रवर्णस्तदा मम पिता नीतः कथाशेषताम् ।

संप्रत्याहितगौरवेण भवता मन्त्राधिकारे रिपोः

प्रारब्धाः पुनरारम्भांसवदहो विक्रेतुमेते वयम् ॥ २१ ॥ १२८ ॥

राक्ष । आत्मगतम् । अयमपरो गण्डस्योपरि स्फोटः । प्रकाशम् । कर्णौ

पिपाय । शान्तं पापम् । अपापोऽहं पर्वतेश्वरे ।

मल । केन तर्हि व्यापादितस्तातः ।

राक्ष । दैवमत्र प्रष्टव्यम् ।

मल । ने क्षपर्णको जीवसिद्धिः ।

राक्ष । आत्मगतम् । कैयम् । जीवसिद्धिरपि चाणव्यप्रयुक्तः । हन्त

हृदयमपि मे रिपुभिः स्वीकृतम् ।

मल । सक्रोधम् । भास्वरकं आज्ञाप्यतां शिखरसेनैः सेनापतिः । धं

एते राक्षसेन सहं मुहूर्त्तैस्तुत्पाद्यास्मच्छरीरौभिद्रोहेणं चन्द्रगुप्तमाराधयि-
तुकार्माः पञ्च राजानः । तद्यथा । कौलतश्चिष्यवर्मा, मलयनरपतिः सिंहनादः,

१ कृतघ्नात्मना P K Ch L ed I. II Grub—२ विश्रम्भप्रवणः P Be.—३ तदा]
पुन N Be M L Grub.—४ पुनराम°] प्रणयाय P K Ch, प्रलयाय N Be M L ed. V.—
५ अपरो] अस्वेष P.—६ स्फोटः] N P Be L, विस्फोटकः K; विस्फोटः B Ch;
पिटकोद्भेदः M.—७ शान्तं २ पापं M.—८ अशापो हं व°] नाहं पर्वतेश्वरे विषकन्यां प्रयुक्तवान्
Be L, आरोपितवान् K, नाहं विषकन्यामारोपितवान्पापोऽहं व° ed. I. II; अपापोऽहं पर्वतेश्वरे
विषकन्यां आरोपितवान् Ch—९ सक्रोधं । दैवमत्र प्रष्टव्यं B before न; दैवमनुप्रष्टव्यं K.—
१० क्षपर्णको P om.—११ कथं] अथ P.—१२ चाणव्यप्रयुक्तः] चाणव्यप्रणिधिः K L ed. I-III;
चाणव्येन प्रहितः B, चाणव्यस्य प्रणिधिः Be M, क्षपर्णकभ्राणस्वप्रणिधिः Ch—१३ मे M
om.—१४ रिपुभिः] शत्रुभिः B.—१५ स्वीकृतम्] अपिहितम् B; स्थातं K Ch; रिपुभिर्मे हं
स्वी° Be.—१६ सक्रोधं] सरोधं M.—१७ भास्वरक N Be M L; भास्वरकर B.—१८ ज्ञाप्यतां
M.—१९ क्षीयं क्षिप्यं B, सेनापतिः क्षिप्यसेनः M.—२० व P om., वत् K.—२१ एते]
एतेन P ed. I. II.—२२ सह M om.—२३ मुहूर्त्तम्] मुहूर्त्ताम् B K Be Ch L, मूर्हादम्
ed. I. II.—२४ शरीरम् N.—२५ अभिद्रोहेण] द्रोहेण P L, अनिद्रोहेण K, द्रोहेण B.—
२६ माराधयिष्युगताः B.—२७ तद्यथा P om.—२८ नरपतिः] मूरतिः Ch (in marg. नर°);
जनाधिपः Be, अधिपतिः M.

काश्मीरः पुष्कराक्षः, सिन्धुराजः सिन्धुपेण; पारसीकाधिपो मेधाक्षं इति । अंत
 यै एषां तयः प्रथमा मदीयां भूमि कामयन्ते ते गम्भीरश्च भ्रष्टुपनीयं पांशुभिः
 पूर्यन्ताम् । इतरौ तु हस्तिबलकामौ हस्तिनैव धात्येयातामिति^१ ।

पुरु । जं कुमारो आणवेदि । इति तिप्कान्तः ।

मलं । रीक्षस नाहं विश्रम्भधाती रीक्षसः । मलयकेतुः सत्वहम् । तद्गच्छ ।
 समाश्रियंतां सर्वात्मनां चन्द्रगुप्तः^२ ।

विष्णुगुप्तं च मौर्यं च सममप्यागतौ त्वैया ।

उन्मूलयितुमीशोऽहं त्रिवर्गमिव दुर्णयैः ॥ २२ ॥ १२९ ॥

कृतं कालहरणेन । सांप्रतमेव कुसुमपुरमवरोधनाय प्रतिघ्नन्तामस्मि-
 द्बलानि ।

१ नृसिंह काश्मीर सिन्धुराज पुष्कराक्ष सिन्धुपेणो B, काश्मीर पुष्कराक्ष सैन्धव
 सिन्धुसेन P, नृसिंह काश्मीर पुष्कराक्ष क्षतरिपुमहिमा सिन्धुर K, नृसिंह कस्मीर Ch,
 कां पुं सिन्धुराज सुपेण Be, काश्मीरेण पुं सिन्धुनाथ सिं M, काश्मीर पुष्कराक्ष
 सैन्धव सुसेन N, सिन्धुराज सुपेण L, काश्मीर पुष्कराक्ष सिन्धुराज सुपेण ed. I II—
 २ पारसीकाधिराजो P K—३ मेधाक्ष] मेधात्प्य P Ch, मेधात्वा Be, मेधाको M,
 मेधावावर्त्त K, मेधाक्ष पारसीकाधिप B, मेघनाद L—४ अत्र] तत्र ed I II—५ वे]
 after एतेषा K, तु B, तेषां मध्ये वे ed I II—६ एषा] एते N Be, एतेषा B K Ch
 M—७ प्रथमा] प्रथम Be, प्रथमे L, प्रथममेव M, प्रधानतमा B, प्रधानतमा प्रथमा Ch
 cd II I (प्रथमा)—८ Be Ch om ते, अतस्तेभ्यो भूमिरेव दीपता गम्भीं P, तेन ते
 गम्भीं N—९ उपनीय] अभिनीय N Bo L—१० पूर्यन्तामिति K—११ Ch M om तु, B
 K Ch M ins. द्वी—१२ कामुर्का L—१३ धात्येयाताम्] धात्येताम् N Ch M (माम्)
 धात्यताम् K, व्यापायेताम् B—१४ मलं M om, सक्रोध after मलं N Ch—१५ B K L
 Be राक्षसराक्षस—१६ राक्षसो K om—१७ समाश्रियता K—१८ सर्वात्मना B P om,
 चन्द्रगुप्त सर्वात्मना h, चन्द्रगुप्तो विष्णुगुप्तश्च B—१९ पश्य insert in B K—२०
 समम्] सार्धम् M—२१ आगतन्त्वया K—२२ उन्मूलयितुम्] उन्मीलयितुम् B Be,
 उल्लङ्घयितुम् P—२३ दुर्णय ed II—२४ B P K Be Ch L insert भागुरायण and
 attribute the words beginning with कृत to भागुं, N om भागुरायण, while M
 makes it a Vocative case—२५ पुरमवं N, कुसुमपुरोपरोधाय P M ed I II, पुरनि
 रोधाय K, पुरारोधाय Ch, पुरमवरोधयितु B, पुरमेव रोधाय Be—२६ प्रतिघ्नन्ताम्]
 आज्ञाप्यताम् L

गौडीनीं लोधधूलीपरिमलधवलान् धूत्रयन्तः कपोलान्
 क्रिश्नन्तः कृष्णिमानं भ्रमरकुलोनिभं कुञ्चितसालकस्य ।
 पांशुस्तर्म्भा बलानां तुरगखुरपुटक्षोदैलब्धात्मलार्भाः
 शत्रूणामुत्तमाङ्गे गजमदसलिलच्छिन्नमूर्त्ताः पतन्तु ॥ २३ ॥ १३० ॥

इति सपरिजनो निष्क्रान्तो मलयकेतुः ।

5

राक्ष । सावेगर्भं । हा धिक्के धातितास्तपखिनाश्रिन्नवर्मादैयः । तत्केथं सुहृ-
 दिनाशाय राक्षसधेर्षते नं रिपुविनाशाय । तत्किमिदानीं करवोणि मन्दभाग्यः ।

किं गच्छामि तपोवनं न तपसा श्राम्येत्सर्वैरं मनः

किं भर्तृनुयामि जीवति रिपौ स्त्रीणामियं योग्यता ।

किं वा खड्गसखः पताम्परिवेले नैतन्नै युक्तं भवेत्
 चेतश्चन्दनदासमोक्षैरभसं रन्ध्यात्कूर्तेज्ञं न चेत् ॥ २४ ॥ १३१ ॥

10

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ।

इति पञ्चमोऽङ्कः ।

१ गौडीनीम् Ch.—२ 'परिमल'] परिपलं K; परियूल N.—३ धयलान्] बहुलान्
 L.—४ क्रिश्नन्तः B Ch, क्रिश्नतः Be, क्रिश्नतः K.—५ 'कुलोनिभं'] 'कुलरूपः P K Ch
 M L; भ्रमरसमूहदखित्स Grah, कुलबुधः B.—६ 'स्तर्म्भाः'] स्तया B Be M L; स्तुम्भा
 N; स्तुहा Ch Grah. ed I- II —७ 'क्षोदै'] क्षोभ Be, क्षोम L.—८ आत्मायकाराः
 P; आत्मायमासाः K, आत्मानुभावाः Grah. (आत्मजाया v. 1).—९ सलिल] सलिलैः
 Ch.—१० क्रिष्णमूर्त्ताः N K Be M.—११ सोद्रेगम् K.—१२ B K L Ch in२ कष्टम्—
 १३ दृतामेऽपि P, तेऽपि दृताः Ch ed. I. II, तेऽपि धातिताः L; N B om. तपस्विनः.—
 १४ विप्रयमोदयन्प्रत्यिनः P K M, B in२ तेऽपि दृताश्रिप्रयमोदयः after रिपुविनाशाय;
 P om. तत्.—१५ B कष्टं भोः कष्टं.—१६ तिष्ठति K Ch.—१७ न पुना M.—१८ रिपौधि-
 नाशाय N, रिपुविनाशाय M; रिपुनाशाय P.—१९ P om. तत्.—२० K om. दृदानीं.—
 २१ करोमि नं K; नं करोमि B.—२२ भरिपुले K.—२३ नैतन्न] नैतन्न P; नैवं न M;
 नैवय L; नैदं न ed. L II.—२४ मोक्षणकरं [परं] रन्ध्यायात् M.—२५ संघन्ध्यात् Be;
 यन्ध्यात् K.—२६ दृतां N M; दृतां B P K Be Ch L Grah.

ततः प्रविशत्यलंकृतैः सहर्षः सिद्धार्थकः ।

सिद्धा । जअदि^२ जलदणीली^३ केसवो^४ केसिघादी

जअदि^५ सुअणंदिष्टीचन्दिमा^६ चन्दउत्तो ।

जअदि^७ जअणंसंज्ञं जावं^८ काँऊण सेणं^९

पडिहदपडिवक्खोँ अज्जाणकंणीदी ॥ १ ॥ १३२ ॥

ताँ जावं चिरस्स कालस्सं पिअवअस्सं समिद्धत्थंअं अँण्णेसेमि ।

१ अलंकरणहस्तः K; सहर्षः B P om.—२ जअदि P; जयदि Ch; जअइ N B K M L. I give the Verse in S'auraseni, but it is also possible, that it was composed in Mahārāstri.—३ जलदणीली] जलदवण्णो B; जअणसीलो K.—४ केसवो P K Be; केसवो N Ch.—५ केसपाइ K; केसिघाई Be M l; केसि° Ch, [के]सघादी B; °घादि N.—६ जअदि P; जयदि Ch; जयइ Be; जअइ N B K M L.—७ सुअणं] जणमु° P; अ जण° N Be Ch M L l; जअणं K; सकल° Grah; °दिष्टी Ch.—८ चन्दमा P Bo L l, चन्दमा K; चन्दिमा B; चन्दिमा N M.—९ जअदि P Ch, जयदि Be L, जअइ N B K M.—१० जयणसवं Bo; जअणकजं L; अजअस्मजं (!) M.—११ जाव] जाअ K Ch; जीव P; जीअ N l; जीव Be; च वैअ अवधारणे अकाऊण B; दीहकालं वयण्णु (!) M; Grah quotes जीअ, जाअ and चेअ.—१२ काडूण Mys काडूण L; all other Mss काऊण; अकाऊण B.—१३ सेणं Ch; सन्वं L; भिण्णं N.—१४ पडिहदपडिवक्खो B; पडिहदपडिपक्खा L Ch; पडिहदवक्खा K; पडिअअपडि° N.—१५ °णोइ Be; Dhruva's S जअदि जअणसजं जेअ चाणकसेणं । जअदि अपडिपक्खा अज्जाणकणीदी.—१६ ता N om.—१७ जाव] दाव L.—१८ चिरस्स कालस्सं] चिरआलेण P; चिरदंसिके B; चिरादणं Grah.—१९ पियवयस्सं Be; पिरहपंऊमुअहिअं पिअअवअस्सं M.—२० समिद्धत्थं] सुसिद्धत्थं P ed. I. II. (besides स्सिद्ध°); समिद्धत्थं K; समुद्धार्थकं Grah.—२१ अण्णेमासि N; अण्णेसेमि P; अणेसासि M l; पेक्खासि K Ch; पय्यासि Grah; पेक्खित्तं B.

परिक्रम्यावलोक्य च । अं अं उंण पिअवअस्सो समिद्धत्थेओ ईदो जेवं आर्ज-
च्छदि । तां जावं उंणसप्पांमि ।

ततः प्रविशति सैमृद्धार्थकः ।

समृ । संभावन्ती आवाणएसुं गेहंसवे रुआवेन्ती ।

हिअअट्टिदा वि विरहे मित्तं मिच्छाइ दूमन्ति ॥ २ ॥ १३३ ॥

सुदं च मंए जधो मलअकेदुकडओदो पिअवअस्सो सिद्धत्थेओ आअदो

१ P om परिक्रम्यावलोक्य च—२ M om the text from अत्र as far as सप्पांमि—३ अत्र उण] अत्र एतो N, एतो K, एतो सो Be I, M om—४ पिअवअस्सो Be—५ सुसिद्धत्थेओ P—६ इदो] एदो P L—७ जेव्व Ch, जेवा N, एव्व L, जेव्व] —८ आअच्छदि] अथदि N, उपसप्पेदि L—९ ता N Bo L om—१० व after जाव in B K Bo Ch L—११ उअसप्पांमि B P K Ch, "सप्पेमि L—१२ सुसिद्धार्थक P, समृद्धार्थक M, सिद्धार्थक K, all other Mss समिं, परिक्रामति विलोक्य सहर्षं चर्षं समिद्धत्थेओ तत प्रविशति समिं B—१३ संभावन्ता] B P Be Ch(omg) I, सम्भावेन्ता K, अम्हारेन्ता N, सदावन्तो M, सन्तापेन्ता ed I II, सदावे I, ed. III—१४ आवाणएसु] आण (I) N, आलवालएसु P, आवाणाएसु Bo, आवाणएसु M I, आवाणएसु Ch, आराणएसु K, सुहसु B, आवाणेषु ed I, आवाणेषु ed II, आवाणए ed V, तरेसाण L ed III—१५ गेहंसवे] गिहउत्साहे N, गेहंसवेसु B M गेहूदरेसु P गेहमधोल K, मे [गे] हसवे Ch, तह महुससवे ed V—१६ रुआवेन्ता] विरोचन्ति N, रुआवेन्ता B ed I, सुआवता I, नुरअन्ता K, रआप्रन्ता Ch, रआवन्ता Bo राजकजेसु P, तह गिच M, सुहाअन्ताण L ed III, शुभेषु सम्भाषितानि गृहोत्सवेषु निरूपितानि Grab—१७ हिअअट्टिदा] हिअट्टिपिआ वि विहवा विरहे मित्ताण दूमन्ति N, हिअट्टिपिआ वि विरहे मित्तं मिच्छाण दूमन्ति B, हिअट्टिपिआ वि विहवा विरहे मित्ताण दूमन्ति M, हिअअट्टिपि मित्तं विरहे मित्ताणि धुन्वन्ति P, अअट्टिदे वि विरहे मित्तंमिच्छाइ माणेन्ति K, हिअअट्टिपिआ वि विहवा विरहे मित्ताण दूमन्ति ed. I, हिअअट्टिपिआ वि विहवा विरहे मित्ताण दूमन्ताअन्ते ed II, हिअअट्टिदा वि विहवा विरहे मित्ताण दूमन्ति ed V, हिअअट्टिपिआ वि विहवे विरहे मित्ताण दूमन्ति Ch हिअअट्टिपिआ वि विहवा विरहे मित्ताण दूमन्ति Bo, हिअअट्टिपिआ वि विहवा विरहे मित्ताण दूमन्ति I, हिअअट्टिपिआ वि विहवा विरहे मित्ताण दूमन्ति L ed III, ददपस्वित्तमवि मिअ विरहे मिअणि कप्पयन्ति Grab, ददपस्वित्तानि विरहे मिअ [अ] मिअणि दुमंययति Bhāṣkara's Bhasya—१८ P B K M om. च—१९ मये L—२० जहा N, M L om—२१ मएव Ch, मएवकेदुकडयादो Be—२२ विअवअस्सो Ch ed I-III B om. पिअवअस्सो Be, मे after विअ N Be—२३ सिद्धओ B

त्ति । ता जावं णं अण्णेसेमिं । परिक्रम्यावलोक्य । एसो सिद्धत्थओ ।
उपसृत्य । अवि सुहं पिअवअस्सस्स ।

सिद्धा । विलोक्य । कंधं । पिअवअस्सो समिद्धत्थओ । उपगम्य ।
समिद्धत्थअ अवि सुहं पिअवअस्सस्स ।

उभावन्धोन्यमालिङ्गतः ।

समृद्धां । कुंदो मे सुहं जेणं तुमं चिरप्पवासप्पचाअंदो अज्ज वि ण
मे गेहं आअच्छंसि ।

सिद्धा । पसीददु पसीददुं पिअवअस्सो । दिट्ठमेत्तो जेवं अज्जचाणकेण

१ आगदो P.—२ ता जाव] जाव B; ताव Be; जा N; आअदो ति । विलोक्यात्मगतं जाव
B.—३ अण्णेसामि all Mss exc. P.—४ परिक्रम्यावलोक्य] अन्विष्य उपसृत्य च P; एसो
सिं] सिद्धत्थओ P; एसो सिद्धत्थओ । उपसृत्य । सिद्धत्थअ अवि N; परिक्रामति । कंधं
सिद्धत्थओ सिद्धत्थअ अवि B; सिद्धार्थकः । विलोक्यात्मगतं । एसो समिद्धत्थओ । उपसृत्य ।
समिद्धत्थअ अवि पिअवअस्सस्स । समिं विलोक्य । K; परिक्रामति । सिद्धां । उपसृत्य ।
समिद्धत्थअ अवि सुहं वअस्सस्स । सम् । कुंदो M; परिक्रम्यावलोक्य कंधं पिअवअस्सो
समिद्धत्थओ । उपगम्य । एसो पिअवअस्सो सिद्धत्थओ । उपसृत्य । सिद्धत्थअ अवि सुहं
पिअवअस्सस्स । सिं विलोक्य । कंधं पिं समि Ch; परिक्रामति । विलोक्य । एसो सो
सिद्धत्थओ । उपसृत्य । (end of Msc.) Be l; एसो सिद्धत्थआपसृत्य सिद्धार्थकः । कंधं समिद्ध-
त्थओ । अन्धोन्यमालिङ्गतः । सिं । अवि सुहं पिअं । समिं । कुंदो सुहं L; एसो सिद्धत्थओ
ed. I. II.—५ कंधं इदो जेव ed. I. II.—६ पिअवअस्सो मे सुसिद्ध[त्थ]ओ P.—७
समिद्धत्थअ P B om.—८ अवि B om.—९ सुसिद्धं P.—१० अह वअस्स ed. I. II; वअस्स
P before कुंदो.—११ मे B K Ch om.—१२ जेण] जस्स मे P.—१३ तुम] तुवं M.—१४
चिरआल P ed. I. II; पवासआदो K; चिरपवासआदो B; पचागदो P, पचागओ M; पचा-
गदो वि L l.—१५ अआणिअ बुत्तन्तं ed. I. II. after पचागदो वि; आअच्छंसि] गच्छसि
N M K Ch (ण before गं) l.—१६ after आअच्छंसि B उभावन्धोन्यमालिङ्गतः । समृ-
द्धार्थकः । अत्थि जुत्तं णाम तए इह आगदेण पेक्खिदुं । सिद्धं प्रसीददु २; P आअच्छंसि अण्णदो
गदो इत्युभावन्धोन्यमालिङ्गतः । सुसिं । अवि जुत्तं णाम तए इह आअदेण मं पेक्खिदुं । सिद्धं
पसीददु । Grāh. जुत्तमिति युक्तं नाम संभावनायां त्वया इहागतेन मामन्वेष्टुं ।—१७ Ch om.
the text from पसीददु to एदं and ins. च्छणधरं before एदं; पसीददु once only M;
विअ M. om.—१८ अहं वसु दिं P ed. I. II; दिट्ठमेत्ते B; मत्तो M.—१९ एत्थ M; B l
ins. अहं befored अज्ज; चाणको P.

आणत्तो म्हे जेधा सिद्धत्थअ गच्छं । एदं वुत्तन्तं पिअदंसणस्स चन्दसिरिणो
णिवेदेहि ति । तदो तस्स णिवेदिअ एवं अणुभूदपत्थिवप्पसादो अहं पिअव-
अस्सं पेक्किमंहुं तव जेयं गेहं चेल्लिदो म्हे^१ ।

सम्बद्धा । वअस्सं जइ मए सुणिदंख्वं तंदो कधेहि^२ । किं तं पिअं^३
पिअदंसणस्स चन्दसिरिणो णिवेदिदं^४ ति ।

सिद्धा । वअस्स किं तंवावि अकधिदंख्वं अत्थि । ता णिसामेहि ।
अत्थि दावं अज्जर्चाणक्कणीदिमोहिदंमदिणा मलअकेदुहदएण णिराकरिअ
स्वखसं हदा चिचवम्मप्पगुह्वा पहाणां पञ्च पत्थिवा । तदो असमिक्खिअ-
दकारी एस्स दुराआरो त्ति^५ उज्झिअ मलअकेदुहदंअं अंभूमिक्कुसलदाए

१ आणत्तो] भणिदो P—२ म्हे P M ed I II om.—३ जधा NB om
णह M L—४ गच्छ णभर K, आञ्चल P—५ एदं एअ M—६ वुत्तन्त] णिअवुत्त
P, पिपोदन्त L, पिभोदत्त I L ed III, वुत्तन्त विअ B Ch—७ चन्दवत्तसिरिणो Ch,
देवस्स चन्दसिरिणो K L देवस्स चन्दसिरिणो I—८ एअ M L I—९ अणुभूद^१ K I
अणुभूअ^२ M, प्पसादो] पसाओ B K पसादो N P पसाअ M, तुअ गेह एचलिदो
म्हे Ch—१० अह P om—११ पिअसह P—१२ जेय पेक्किअहु B—१३ तव] तुह
ed I II, तुह एअ L, तव एअ M, B P K om जेय—१४ गेह] मरण जेय भयण
K—१५ पत्थिदो B K, M om तिह—१६ वअस्स M om भो पिअवअस्स Ch K—१७
जदि P L]—१८ सुणिदंखो B सुणिदंख अवे N Ch भोदि ed I II—१९ तदो] तथा B,
ता K, M om—२० कधेहि] कहेहि N K M L I ed III म वि सुणावेहि
ed I II—२१ पिअं णो M om पिअ N K om ज after पिअ I ed III देवस्स
अ^३ N, चन्दवत्तसिरिणो Ch—२२ तण णिवेदिद K णिवेदिदंखो B—२३ तवावि वि P,
कि तुह M, कि तुह वि L—२४ असुणिदंख P Ch अयवाहिदंख B अकहिदंख N h L I,
अकयवित्तयम् Grāh—२५ अत्थि दाव अह M—२६ अअ P om—२७ णीइमोदिअमदुआ
M—२८ मलअ^४ B—२९ गिराकरिअ] गिरासिअ I—३० पहाणा P, महापहाणा N,
महापहाणा M पञ्च पहाणा K प्पहाणा पथ L—३१ असमिक्खिअ N, अयमक्खिअ
K, असमिक्खिआरी M, असमिक्खिआरी Led I III—३२ एअो B h L—३३ ति एअुअ P ed
I II—३४ हदअ M मलअकेदुहदअ B, मलअकेदु वटअभूमि P—३५ अभूमिक्कुसलदाए N
Ch (after एअिवेत्तु), अभूमि एअु कुसलदाए B कटअभूमिक्कुसलदाए P kom, अणुभूददाए
M, असणो कुसलदाए J, मलअकेदुहदअभूमि जिअभूमिक्कुसलदाए ed I II, मलअकेदुहद
अभूमि कुसलदाए ed N एअ दुराआर इअुज्झिअया मलअकेदुएअर अभूमि एअु कुसलत्तया
पिलोएअियेत्तपरिआरेपु एअक एअक विअप एअ मन्नेअममिअस्थित्तोपु सकलमामन्नेपु तत्र अट्टएअ
दत्तविअययमंदिण्णिवत्तपलपुत्ताजयेततोहिताशभापुराणअणुणे Grāh

भ्रूविलोलसेणैअपरिवारो सकंसकं विसँअं अँहिपत्थिदा पत्थिवा । तदो
 भद्भडपुरिसँदत्तहिङ्गुरादवलउत्तराअसेणभाउराअर्णरोहिदक्कँविजँअवम्मँप्पमु-
 हेहिं णिगिहिदो मँलअकेदुं ।

समृद्धो । वअस्स भद्भडप्पमुहो किल देवँस्स चन्दसिरिणो अवरत्ता
 मलअँकेदुं समस्सँदत्ति लोएँ मन्तीअँदि । तां किं णिमित्तं कुकविणाडअस्सँ
 विअँ अण्णं मुहे अँण्णं णिव्वहणे त्तिं ।

सिद्धा । वअस्सं देवणदीएँ विअ असुणिदग्दीए णमो णमो
 अञ्जचाणक्कणीदीए ।

१ भ्रू] B om, सभम K Ch —२ सेण K, सेण M, सेणिक N, सेणिअ Ch, णिजसेण
 P, °णिअसेण° B, सेससेणिक L, सेससेणिअ V —३ °परिवारा N, परिवारेसु P K, परिवारेसु B
 M, तणूकदपरिवारेसु ed I II कउपरिवारेसु I, पडिवारेसु L—४ विसअ] देस N—५ अ
 हिपत्थिदा पत्थिदा तदो N, अहिपत्थिदेसु पत्थिवेसु सअलसामन्तेसु अ B, अभिपत्थिदेसु साम
 न्तेसु P, अभिप्पत्थिपसु पत्थिवेसु M, सकसक विसअ अभिपत्थिदेसु पत्थिवेसु अभूमिकुसलदाए
 सभमविलोलसेणैअपरिवारेसु सां Ch, सअ २ विसअ अहिपत्थिदेसु पत्थिवे सम्भमविलोलसे
 णपरिवारेसु K, ससमय पत्थिदेसु पत्थिवेसु सक विसअ णिविण्णहिअपसु सअलसामन्तेसु L
 विसअ णिविण्णहिअपसु सअलसामन्तेसु ed III, विसअ अभिपत्थिदेसु पत्थिवेसु णिविण्ण
 हिअपसु सअलसामन्तेसु ed V—६ पुलिस P, पुरस M—७ हिगुराअ B P K, हिगुराद
 Ch (in marg डिं), डिगुराअ N, डिभराद L, डिगिराद I, डिकिराअ M—८ भागुरायण
 B, भागुरायण L I, P M om—९ रोहिअक्ख N M, (रोहिअक्खविजअवम्मा भाउ° N)
 रोहिअक्ख P—१० विजय B—११ °प° P—१२ णिगिहिदो] णिगि °P, गिहिदो N I
 ed V, गहिदो K M, सजमिदो ed I II सजमिअगिहीदो L—१३ मलअकेदुहदओ Ch—
 १४ समिद्धार्थक N, सुत्तिद्धार्थक P—१५ भद्भड° Ch, °प्पमुहाओ N—१६ देअस्स
 (orig) P, चन्दउत्तसिरिणो Ch—१७ मलय° Ch—१८ समासिदत्ति N, समस्सिअ त्ति
 P, समासादिदो B, समासिदम्मि K, समासि (sec. h स्सि) देत्ति Ch, समस्सि
 दाओ त्ति M, समास्सिदा त्ति ed I II, समास्सिद त्ति I समस्सिदेत्ति L, °देत्ति ed III,
 आधित्ता Grah—१९ लोओ P M L—२० मन्तेदि P—२१ ता] तदो P—२२ किं णिमित्तं]
 कि इम B, किण्णेद K, कि प्द Ch, किं L, किं णिमित्त प्द ed I II—२३ कुकविकअणाडअस्स
 N (इ), K I, कुकविदिरइअणाडअस B, कुकइकिअ° Ch कुकविअ° M, कुकविकिद° L—२४
 विअ] वज N, वि K—२५ मुहे अण्णं N K अण्ण च णि° B—२६ त्ति N Ch. om—२७
 पयस्स समिद्धत्थअ B—२८ देवणदीए] देवणदीए विअ B, °गइँपु M, नमो देवदाए व्व N, प
 [ण] मय देवणदीए विअ K, पणम देवणदीए पिअ Ch, प्रणमत्त देवणदी इव देवणदी गइ
 अज्ञातगइ Grah, देवगइ इवाज्ञातगइ \ at असुणिअ° B N M Ch, असुणिअगदीए (in
 marg. अज्ञातगइ) णमो I—

समृद्धा । वअस्स तदो तदो ।

सिद्धा । वअस्सं तदो पँहदसारसाहणसमण्णिदेण इदो णिकमिअ
अज्जचाणकेण पडिँवैण्णं सराअकं राजवलं ।

समृद्धा । वअस्स कहिं ।

सिद्धा । वअस्सं जहिं एदे ।

अदिसर्भगरुणं दाणदप्पेण दन्ती
सजलजलदंणीलीं उब्भमन्तीं णदन्तिं ।

कसपहरभणं जादकंभेषुत्तरां

गहिँदंजअणसदं संपवन्ते तुरङ्गा ॥ ३ ॥ १३४ ॥

समृद्धा । वअस्सं सँव्वं दाँवँ चिट्ठु । तँधा सच्चलोअस्सं पच्चवखं 10

१ मुसिद्धा° P; वअस्स K Ch M om.—२ तदोतदो] कहन्त (कयं ति ?) B; वणमिमो तदो Ch K (तदो २); प्रणमासि तदो Grāh.; N M om.—३ वअस्स] शुण दाव N M; वा सुण दाव Ch; पेन्न B; K om.—४ पँहदसारसाहणसमेदेण B; पँहदसारसाहणससेणिा K; पँहुण्णआरसाहणसमेदेण M, तदो पँहुदसारणसमेदेण N—५ पडिँवैण्णं M, सराअकं राजवलं P; Grāh. सराअकं राजवलं; कुआपि पाटो म्लेच्छबलमिति; रामरोअं भतेसराअवलं च N; सअलराअलोअसहिअं राजवलं B; समेणं (ससेणं) म्लेच्छराअवलं K, मलअराअलोअं भतेसम्लेच्छराअवलं Ch, सराअलोअं से वलं M, सअलराअलोअसहिअं असेसम्मोएवलं L; सराअलोअसेसं रिअवलं I; सराअलोअं असेसराअवलं ed. I. II. (अराभ.)—६ वयस्य कहिं तं Ch L; P M om. सस्यं स्म; B om. सस्यं सिद्धां.—७ B वयस्य जहिं एदे; N जहिण्णदेसे.—८ अहसअं M.—९ दन्तियो L—१० जलअं B—११ नीलीं B, नीलं K, नीलो Ch—१२ उब्भमन्तो N; उब्भमन्ते M, उब्भमत्ता P, उद्भन्ता Ch, उब्भमंदा L, ओब्भमन्तो Bi; उब्भंता B K, उद्भन्तलो Bhāskara-Chāyā, उब्भन्तो ed. V, उब्भन्तो ed. IV (v. l) —१३ णदन्तिं] णदन्ती N B P K Ch M—१४ वग्ग्या N P Ch; जादअग्ग्या B, जादअग्ग्या K; जाअअग्ग्या M—१५ तुरङ्गा N P K Ch; तुरन्ता ed. I. II; जाअअग्ग्योत्तरंता L ed. III-V; जाअकंपासुराभा I Bi, जाअकंपासुरता Bhāsk. Chāyā—१६ गहिँदं L; गहिँअवविअस्यता M; विहिँदं ed. V.—१७ सरा] सग्गा P Ch.—१८ संपवन्ते] संपवन्ते N K, संपवन्ते L; सपवन्ते Ch; संपवन्ते Rot; संपवन्ते पुत्तं सट्ठयणतिविरोपं तं कुपंति Grāh; सार means 'navo' and 'gallop'.—१९ मुसिद्धा° P; संसिद्धं Ch.—२० वअस्य M om., वयस्य B.—२१ सस्यं] सस्यं L—२२ दाव] ताव N; जाव P; M. om.—२३ तथा] तदो P; इत [गइ !] M; तथा L—२४ सच्चलोअं N B K Ch I Grāh.

उज्झिदाहिआरो चिरं चिद्धिअं अज्जचाणको पुणो वि तं जेवं मन्तिपदं
आरुढो ।

सिद्धा । वअस्स अँदिसुद्धो दाणिं सिं तुमं 'जो अमच्चरक्खसेण वि'
अणवगाहिदपुव्वं अज्जचारणकैयुद्धिं^१ अवगाहिदुं^२ इच्छसिं^३ ।

समृद्धा । वँअस्स अध अमच्चरक्खसो ईदाणिं कहिं ।

सिद्धा । वअस्सं 'सो वि तँहिं भअविलोले वत्तमाणे मलअकेदु-
कडआदो णिकमिअं उन्दुरणामधेएणं चरेण अणुसँरीअन्तो ईमं जेवं कुसुमँउरं
आअँदो चि अज्जचाणकस्स णिवेदिदं^३ ।

१ उज्झिअं N B P K L; Ch om. this passage here, but adds it in marg.
अधि° P Ch; उज्झिताधिकारो भूत्वा Grah.—२ चिरं चिद्धिअ after अज्जचाणको B; चिरं
om. in P L ed. I II; चिद्धिअ] चिद्धिय Ch; अविअ P ed. I. II; दाऊण M.—३ किमपुणो
वि N M; किं उण B; किं उणो वि L; किन्दाणि पुणो K; पुणो वि P; किं पुणरवि Ch;
कथं अजं पुणो वि ed. I. II.—४ जेव N B P K; एव L; जेव I; 'पदं तमेव M.—५ 'पअन्
N.—६ वअस्स N om.—७ अदि] अइ N; अवि B; 'सुद्धो P.—८ दाणि] दाणिं
Ch; दाणीं L ed. I-III.—९ सि M om; before दाणि I.—१० जो तुमं P; तुवं ज M.—
११ वि] Ch om.; अवि L.—१२ 'गाहिअं N M I; 'गाहिदं ed. I; 'पुव्वं] पुव्वा B;
गहअं P; अणवगाहिदव्वं K.—१३ अज्जचाणकस्स P.—१४ बुद्धिं] चरिदं L ed. III; चरितं
(त्रं v. l.) Grah.—१५ ओगाहिअं M; अवगाहइदुम् N.—१६ इच्छदि P; इच्छोसि L
—१७ सुसिं P; समिं N K. वअस्स अध M om; N om. अध.—१८ दाणि N B K M; दाणिं
Ch; इदाणीं P; दाणीं ed. I. II.; संपदं L.—१९ धयस्स B.—२० सो क्खु K; सो खु Ch; M L
om.; अमच्चरक्खसो अ B; अमं क्खु P.—२१ तँहिं N; तस्सि all other Mss; तस्सि एव M.—
२२ वट्टमाणे L I; विआले वत्तमाणे P; एव्व काले M; पलअकालकोलाहलसमे महन्ते कलअले
वत्तं B; पलअकोलाहले वट्टमाणे ed. I. II (वट्टमाणे); after वत्तमाणे N ins. समावळ-
विषाओ.—२३ णिकमिय Ch.—२४ उंदइअ N; उंदुइं B M; उन्दुवुं P; उदंवरं L °णामहेएण
M L.—२५ अणुसँरीअमाणो Ch; अणुसँरिअमाणो N M; अनुसरन्तो ed. I-II; अणुगच्छी-
अन्तो B; अणुगच्छन्तो K; अणुसंधिज्जमाणो L; अणुसंधीअमाणो L.—२६ इदं P L.—२७ जेव
B P K.—२८ कुसुमपुरं Ch; पाटलिउत्तं N; पाटलिउत्तं L I.—२९ आगदो ed. I. II,
आयदो L.—३० 'वेदिदुं P; सोऽपि तस्मिन् संभ्रने भये विलोलः सन् आघर्तमानः निष्कम्प
उन्दुरनामधेयेन चरेणानुगम्यमान इदमेव पाटलिपुत्रनगरमागतः Grah.

समृद्धा । वअस्सं तथा गाम अमच्चरक्खसो णन्दरैज्जपच्चाणअण्णे
कद्वववसाओ णिकमिअ संपदं अकदत्थो पुणो वि^१ इयं जेव कुसुमउरं आअदो ।

सिद्धा । वअस्सं तकोमि चन्दणंदासस्स सिणेहेर्णं ति ।

समृद्धा । वअस्स अंथं चन्दणदासस्स मोक्खं पेक्खंसि ।

सिद्धा । कुंदो से अधणस्सं मोक्खो । सो वसु संपदं अज्जचाणकस्स
आणत्तीए दुवेहिं पि^२ अम्हेहिं वज्जट्ठाणं पेवेसिअ वावादिद्वो ।

समृद्धा । सकोवमै । किं^३ अज्जचाणकस्स घादअर्थो णत्थिं जेणं
अम्हे इदिसेसुं णिसेसुं णिउज्जदि ।

सिद्धा । वअस्सं को जीवेलोए जीविदुकामो अज्जचाणकस्स आणत्तिं

१ सुसिद्धं P—२ वअस्स N K Ch om, वयस्स B—३ कह N, तह M L—
४ अमच्च P om—५ णन्दवसं K—६ पच्चाणअणाय B—७ कद्वं] कद्वववसाओ Ch M,
कअववसाओ B K, किद्वववसाओ N L, किद्वं P I—८ णिकमिअ] णिगमिअ M, णिविअ
विअ N—९ सअ M—१० अकिद्वथो M L, आकिद्वं I—११ पुणो वि N M om, कथपुणो K,
वि K om, कथ ins before इम ed I II—१२ इम] इर P—१३ जेव P K (इम
जेव), जेव Ch, एव M, N om—१४ कुसुमपुर N, पादलिउत्त Ch L I—१५ अगदो N,
आअदो जेव Ch, आअदो एव L—१६ वयस्स तथा एव तकोमि B—१७ चन्दणदासं N M—
१८ सिणेहेणं ति P K—१९ सुसिद्धं P, ससिद्धं Ch—२० वयस्स B, om in P Ch M K
(which repeats स्वव [सच] चन्दणदासस्स सिणेहेणोति अथ)—२१ अथ] अथ K, अह M,
om in L I—२२ मोक्खं विअ L—२३ पेक्खमि B K M L—२४ वअस्स before कुदो B
—२५ अधणकस्स] अधणदस्स B, अधणकस्स M—२६ सो अ सपअ M—२७ अणत्तीए B—२८
दोहिं M—२९ P Ch K M om पि, B I वि—३० अम्हेहिं] पिअवअस्सेहिं P Ch, अम्हेहिं
पिअवअस्सेहिं चट्ठालयेसवोरेहिं B, after it N inserts चन्दणदासो—३१ पविसिअ P—३२
द्वोति P, वावाद्वयो ति B, वावाद्द्वयो L, वावाद्द्वयो I ed I-III, वावादिद्वो (over
the line इ) Ch—३३ सकोच] सरोप M—३४ वअस्स किं P, किं K om—३५ अय P
om—३६ घादअज्जणो P Ch L, घादका N न सन्नि घादअ M, अण्णा घाद [अज] णो K,
अण्हो वावाद्द्वज्जणो B, अण्हो L I, घातकोऽज्जो Grah.—३७ णत्थिं] न हन्ति N—३८
जेव] जदो P ed I II—३९ अहं K, तुमे P—४० इदिसेसुं N, इंदिसेसुं M, इंरिसेसुं L,
इंरिसेसुं I, इदिसे ed I II—४१ अदिणिसेसुं N, णिसेसुं पओअण्णेसुं Ch, णिअदिवेसुं णिओ
ण्णु K, निसेसे कस्से ed I II—४२ णिवअदि B, णिओअदि P, णिओएद M, णिओपिअ
अदिणिसेसुं L, णिओण्णु णिओअदि णिसेसुं I, णियुओअदि ed I, णियुओअदि ed II—
४३ M om वअस्स—४४ को] को एस्सो Ch, ण P, णत्थि B—४५ जीअस्सेणं N K, जीअस्सेके
Ch—४६ णिवसिदुकामो P, वसिदुकामो K, णिवसिअ जीविदुकामो B, को जीवहेके जीविदु-
काम Grah.—४७ आणत्तिअ N

इत्थं वस्तुं विवेकमूढमनसां म्लेच्छेन नालोचितं
देवेनोपहतस्य बुद्धिरथवा सर्वं विपर्यस्यति ॥ ८ ॥ १३९ ॥

तादिदानीमपि^१ तावदरातिहस्तगतो नाशं गच्छन्न राक्षसश्चन्द्रगुप्तेन सह
सन्धिं कुर्यादिति^२ । अथवा काममसत्यसन्ध इति परमयंशो न पुनः शत्रुवञ्च-
नापरिभूतिः । समन्तादवलोक्य साक्षम् । एतास्ताविदेवस्य^३ पादचक्रमणपवित्री-
कृततर्लाः कुसुमपुरोपकर्ण^४भूमयः ।

इह हि^५ ।

शार्ङ्गज्या^६कृष्टिसुक्तप्रशिथिलकविकाप्रग्रहेणान्न देशे
देवेनाकारि चित्रं^७ प्रजविततुरंगं चाणमोक्षथलेपु^८ ।
अस्यामुद्यानराजौ स्थितमिह कथितं राजभिस्तैर्विनेत्यं^९
संप्रत्यालोक्यमानाः कुसुमपुरश्रुवो भूयसा दुःखयन्ति ॥ ९ ॥ १४० ॥

१ वस्तु] तेन K Ch; एतावद्धि (instead of इत्थं वस्तु) L l.—२ मूढमतिना P K;
शून्यमनसा M L l.—३ पूर्वा N; पूर्व ed. I. II; सर्वे B P M Grab.; सर्वा L; सर्वस्य पर्यं
K l; सर्वस्य alt. to सर्वं वि Ch.—४ विपर्यस्यति सर्वमनुभ्रान्तिविपर्ययोरोति Grab.—५ अपि
K om.—नाशं गच्छन्न राक्षं] ऽवगच्छेद्द्राक्षसश्चन्द्रं N; ऽवगच्छेन्न राक्षसश्चं M; दलं [वनं]
गच्छेद् न राक्षसो P; ऽपि धरं नश्येन्न रां K; वयं गच्छेन्न रां Ch; विनश्येन्न तु रां L; नश्येन्न
राक्षं l.—६ सन्धिं कुर्यादिति संदधीत L.—७ न कुर्यादिति कुतः N.—८ K om. अथवा इति;
अथवा मम Ch.—९ काममसत्यसन्ध इति N [काममसत्यसन्ध]; कामं ममासत्यसन्ध इति L
—१० परम्] thus Dhruva according to Ms. G; all other copies वरम्—११ पुनः
K Ch Mom; न तु L.—१२ शत्रुवञ्चना] thus Telang's P; शत्रोर्वचनापरिभूतः L; शत्रुवारा
[वाचा] N; शत्रुभ्यो वाचा B; शत्रुवचनात् P; शत्रूणां परिभूतिरिति K; शत्रूणां परिभव इति
Ch; कुर्यादिति चिरमनायासेन शत्रुणा परिभूत इति l; शत्रुवचन ed. I. II; शत्रुणा परिभूत इति
M.—१२ तावद्] ता N Ch l.—१३ देवस्य] देव N M, एव P.—१४ पादचक्रमण] पादपरिक-
मणपरिचयं B; परिक्रमपरिचयं P; चक्रमण K M; चक्रमणीपरिचयं Ch; पादाक्रमणपरिचयं
L l; पादचक्रमणपरिचयं ed. I. II; पादक्रमणपरिचयं ed. III.—१५ पवित्रीकृततलाः]
पवित्रीकृतरथ्याः ed. I. II; पवित्रीकृताः Ch.—१७ उपकर्ण M om.—१८ इह हि] कुतः
B P; M om.—१९ शार्ङ्गज्या] सारङ्गाकृष्टि N; शार्ङ्गकर्पावसुक L; ङ्गं व्यां P;
चापाकृष्टेर्विसुकः l; शार्ङ्गज्याघातकृष्टि B; घात struck out again (cf Telang's E).
—२० चित्रं] पूर्व l.—२१ तुरगो N, तुरगाः B; तुरगाद् K Ch—२२ चलेपु] च लक्ष्यं
B Grab—२३ राजौ] रागौ M.—२४ स्थितम्] स्थिरम् Ch.—२५ तैर्विनेत्यं] तैर्विनेदम्
N; तैर्विनेत्यम् M—२६ आलोच्यमानाः Ch.

तरङ्कं तु खलु गच्छामि मन्दभाग्यः । विलोक्यै । भवतु । दृष्टमेतैर्जीर्णो-
द्यानम् । तदत्र प्रविश्य कुतश्चिन्दनदासवृत्तान्तमुपलप्स्ये । परिक्रम्यं । अहो
अलक्षितोपनिपाताः पुरुषाणां समविपमदशाभिर्भागपरिणतयो भवन्ति । कुतः ।

पौरैरङ्गुलिभिर्नवेन्दुर्वदहं निर्दिश्यमानः शूनैः

यो राजेव पुरं पुरान्निरगमं राज्ञां सहस्रैर्धृतः ।

भूयः संग्रति सौऽहमेव नगरे तत्रैव बंधैः समो

जीर्णोद्यानकमेधं तस्कर इव त्रासाद्विशामि द्रुतम् ॥१०॥१४१॥

अथवा । येषां प्रसादादिदमासीत् एव न सन्ति । नाट्येन प्रविश्य
विलोक्य च । अहो जीर्णोद्यानस्य निरभिरंग्यता । अत्र हि

विपर्यस्तं सौधं कुलमिव महारम्भरच्येनं

सरः शुष्कं साधोर्हृदयमिव नाशेनं सुहृदः ।

फलेर्हाना वृक्षा विगुणविधियोगादिव नयाः

तृणैश्छन्ना भूमिर्मतिरिव कुनीतैव विदुषैः ॥ ११ ॥१४२॥

अपि च ।

क्षताङ्गीनां तीक्ष्णैः परशुभिर्हृदग्रलमभृतां

रजा कूजन्तीनामविरतकपोतोपरदितैः ।

१ तत्क] न खलियवान् B, तत् गच्छामि क P—२ विलोक्य P om—३ एव जीर्णम् K—
४ तदत्र प्रविश्य] अनुप्रविश्य B Ch N (partly corrupt) उपविश्य P—५ चन्दनदामस
Ch I—६ वृत्तान्तम्] प्रवृत्तिम् L—७ परिक्रम्यात्मगत P—८ उपपाता P, निपाता L—
९ समपश्रुता before समविपमं B—१० विभाग] विभाग P भाग्य M, om. in k,
समविपमदशापरिणतयो ed V—११ अह] अहो B—१२ शूनैः] पुरा Ch—१३ पुरा] शूनैः
Ch—१४ बंधैः समो] N only, बन्धधर्मो B P K Ch M L—१५ एव B (orig
एक=h), उद्यानगतश्च P instead of उद्यानवन्धेय—१६ येषाम्] एषा M L—१७
सन्ति] न संग्रति L I—१८ अवलोक्य प्रविश्य च P K प्रविश्यावलोच्य M—१९ निरभिरंग्यता]
N, निरभिरंग्यता M, अरभगीयता K Ch L ed III, निरतिशयता I, अनभिरंगीयता
ed I, नाभिरंगीयता ed II, रसगीयता P शोष्यता k—२० रचन] रचन B P K,
राधो] इय K—२१ नाशेन] मानेन M—२२ सुहृदां P—२३ विपि] वृष L I—२४
कुनीतैर्विदुषु N P k L, कुनीतैर्विदुषु Ch M (दृषण) कुनीतैर्विदुषु B, cf
Subhant 148 (p. 151 2) दुर्गोपनः समर्थोपि दुर्मर्षी प्रत्य गत—२५ चात्र ed I II—
२६ क्षताङ्गीनां N P L ed L II—२७ उपग्रहलमभृतां] उदये क्षितिरक्षा P ed I—III,
रजा] शूनै N—२८ कपोतोपरदितैः D, कपोतोपरदितैः N P K Ch M L I Grah

स्वनिर्मोकच्छेदैः परिचितपरिकेशकृपयां

श्वसन्तः शाखानां व्रणमिव निचक्षन्ति फणिनः ॥ १२ ॥ १४३ ॥

एते तपस्विनः ।

अन्तःशरीरपरिशोपमुदीरयन्तः

कीटक्षतिं शुचंमिवातिगुरुं वहन्तः ।

छायावियोगमलिना व्यसने निमग्ना

वृक्षाः श्मशानमुपगन्तुमिव प्रवृत्ताः ॥ १३ ॥ १४४ ॥

तद्यार्बदंस्मिन् विपर्ययदशापरिणामसुलभे भ्रंशशिलातले मुहूर्तमुपविशामि ।
उपविश्याकर्ण्य धं । अये तैत्तिकमयमाकासिकः शङ्खपटहमिश्रो नान्दीनादः
श्रूयते । धं एषः ।

प्रमृद्गन् शोचणां श्रुतिपथमसारं गुरुतया

बहुत्वात्प्रांसादैः सपदि परिपीतोऽज्झित इव ।

असौ नान्दीनादः पट्टपटहशङ्खध्वनिमहान्

दिशां दैर्घ्यं द्रष्टुं प्रसरति सकौतूहलं इव ॥ १४ ॥ १४५ ॥

१ मुनिमोक° K.—२ कृपया] °हृदयाः N.—३ एते च M Ch I.—४ तपस्विनो वृक्षाः
Ch; वनतपस्विनः N.—५ उदीरयन्तः K Ch; उदश्रयन्तः N, उपावयन्ती P, °शोषणमुद्रहन्तः
B; उपाश्रयन्तः ed. I. II; उदग्रयन्तः ed. III. IV, उदग्रयन्ती ed. V; अन्तःपरिशोषणं
धारयन्तः Grab.—६ क्षते K.—७ शुचम्] रुचम् B M; कीटक्षतिं लुतिभिरसमिवाद्देमन्तः
ed. III; कीटक्षतभ्रुतिभिरासमिवाद्देमन्तः L.—८ व्यसने] अवनौ N.—९ उपगन्तुमिव]
उपसर्तुमिव प्रविष्टाः P.—१० तद्यावत्] तद् om. in N P M; भवतु यावत् B; तथा तद्
Ch.—११ विपर्ययं om. in Ch; in marg. वि.—१२ मग्न] भिन्न M L; om. in K;
भग्नम् P; Ch ins. तावद् before मग्न.—१३ उपविश्य नेपथ्ये कलकलमाकर्ण्य च B
—१४ तद् om. in N M L, किमिदमस्मिन् काले पट्टपटहशङ्खमिश्रो L I; °विमिश्रो K,
पटहः निमिश्रो N.—१५ नान्दीनादः P, शब्दः only M; नान्दीनीनादः L.—१६ I om.
श्रूयते.—१७ य एष om. in M ed V.—१८ प्रमृद्गन्] प्रवृत्तः N; प्रकुर्वन् ed. I-II. V;
प्रगृह्यन् L.—१९ असारम्] अगाधं K Ch.—२० बहुत्वात्] गुरुत्वात् M.—२१ असौ] अहो
ed. I. II.—२२ महान्] युतो M L I.—२३ द्रष्टुं दैर्घ्यम् N M.—२४ कौतूहलमिव M.

विचिन्त्य । आः भवतु । ज्ञातम् । एषं हि^३ मलयकेतुसंयमनकृतं राज-
कुलस्य । इत्यर्थोक्तिः । हा धिकं मौर्यकुलस्य परितोषं पिशुनयति । सवाप्पम् ।
कष्टं भोः कष्टम् ।

श्रावितोऽस्मि श्रियं शत्रोरमिनीयं च दर्शितः ।

अनुभावयितुं मन्ये यत्नः संप्रति मां विधेः ॥ १५ ॥ १४६ ॥ 5

पुरु । औंसीणो अंअं जाव ताव अंअंचाणकाणात्ति संपादेमि ।
राक्षसमपश्यन्निव तस्याप्रतो रज्जुपाशेनात्मानमनुर्वध्नाति ।

राक्ष । विलोक्य । अंये कथम् । आत्मानमनुर्वध्नाति । नूनमैहमिव
दुःखितस्तपस्वी । भवतु । पृच्छाम्येनम् । उपसृत्य । मद्र किमिदमनुष्ठीयते ।

पुरु । सवाप्पम् । जं^३ पिअंअस्सविणासदुविखंदिो अम्होरिसो 10
मन्दंभाओ अणुचिंदिदि ।

राक्ष । आत्मगतम् । प्रथममेव मया ज्ञातं नूनमैहमिवोत्तस्तपस्वीति ।

१ आं ज्ञातं P K; आः भवतु ज्ञातम् N Ch L I; आ ज्ञातं भवतु B; विशातं
M.—२ एषं K.—३ हि] खलु B.—४ कुमारमलयकेतुं B.—५ 'कृतं'] 'जनितो B;
'संजातो L ed. III; 'कृतो M.—६ इत्यर्थोक्तिः N B, इत्यर्थोक्तौ न सास्यं L.—७ हा धिकं] M;
अधिकं N P.—८ B K Ch have अधिकं (अधिकं) after 'कुलस्य; M L om. it.—९ श्रियं]
श्रियं N.—१० अमिनीयं] उपनीय K P (वीय).—११ मां विधेः] मां विना ed. I II.—१२
भासीनः P.—१३ अंअं जाव ताव] अंअं दाव ता B; जाव अंअं ताव K, अ जाव (I) N; जाव
अंअं वि ताव Ch; सु अमचारकसो एषं] M; अंअं ता जाव ed. I II, अंअं] जाव L I
ed. III. V.—१४ अंअंचाणकस्स M; चाणकादेसं L.—१५ सम्पादभामि N.—१६ यत्नति
P; उद्वध्नाति L M, अप्रतो गले ररतुं निधावात्मानं यत्नति B.—१७ अये B M om;
B Ch M L ins. अयन् after कथम्.—१८ यत्नति P K; उपयत्नति L; अपमपश्यन्निव
मयाप्रतः पाशेनात्मानमनुयत्नति M.—१९ नूनम्] अयं च L.—२० इदम् M om.—२१ अत्र
जं Ch.—२२ पिअंअस्स] यअस्स B Grh. om; पिअज्ज N K; पिअवअस्स M;
पिअविणासे l.—२३ दुःखदुःखिदो B; दुःखिदो K L.—२४ अम्होरिसो जगो P; अम्हारिसो L
—२५ मन्दंभाओ N Ch M L.—२६ 'विद्धिअदि P; 'विद्धिदि B; 'विद्ध M.—२७ प्रपयम्] पूर्वम्
L.—२८ ह्यापयम् B K L L.—२९ आतः] दुःखितः B M.—३० इति om. in B P K Ch.

भवंतु । पृच्छाम्येनम् । प्रकाशम् । हे^३ व्यसनसन्नल्लचारिन् यदि न गुह्यं नाति-
भारिकं वा तर्तः श्रोतुमिच्छामि ते प्राणपरित्यागकारणम् ।

पुरु । अज्ज ण रहस्सं ण वां अदिगरुअं । किं तुं ण सक्कणोमि पिअव-
अस्संविणासदुक्खिअओ एत्तिअमेत्तं पि मरणस्सं कालहरणं कादुं ।

राक्ष । निःश्वस्यात्मगतम् । कष्टम् । एते^३ सुहृद्व्यसनेषु परबहुदासीनाः
प्रत्यादिश्यामहे वयमनेन । प्रकाशम् । मद्रं यदि न रहस्सं नातिगुरुकं वा तर्तः
श्रोतुमिच्छामि^३ ।

पुरु । अहो णिव्वन्धो अज्जस्स । का गदी । ऐसो णिवेदेमि । अत्थि
एत्थे णअरे मणिअरेसेट्ठी जिण्हुदासो णाम ।

१ भवतु om. in B P M L.—२ पृच्छाम्येनम्] om. in B P L; प्राक्षामो M.—
३ हे] om. in P; भद्र B Ch.—४ सव्यसन P.—५ नातिभारिकं] न वातिभारिकं
B; अनतिभारिकं वा K; न गुह्यं नानभिभाषिकम्वा Ch; न गुह्यं नातिगुरु वा M.—
६ ततः] तदा Ch; तत्र M.—७ परित्याग] परिहार Ch; परिहार K; M om.
प्राण गम्; l om. ते^३ गम्.—८ पुरु । निरूप्य । ण रं P.—९ रहस्सं] गुह्यं (गुह्यं) M.—
१० वा] अ l; K om.—११ ण वा अद्गरुअम् N l, ण अदिगरुअम्वा K; अदिगुरुअं L ed. I-
III; गुरुअं M.—१२ किं तु M l, किणु Ch; किणु K; किन्तु B.—१३ सक्कणोमि N; सक्कणोमि
B M; सक्कोमि P; सक्कुणोमि L l.—१४ अहं वअस्सस्स P; पिअविनासं B; पिअवअ-
स्सस्स N.—१५ दुक्खिअहिअओ N; दुक्खिओ K Ch (अ); दुक्खिओ M; दुक्खेहि मन्दभाओ
कालहरणं P; न शक्कोमि त्रियविनाशदुःखितो मन्दभाग्यः कालहरणं कर्तुम् Grab.—१६ मत्तं
M; पि] वि Ch orig; B K om.—१७ जिअ[म] र्गस्स B; मल्लणस्स l.—१८ कादं M.—१९
कष्टं B P K om.—२० एतेन B; एतेषु N ed. I II; एतेवयम् M.—२१ व्यसने K Ch M.
—२२ परबहु] परम् M L.—२३ प्रत्यादिश्यामहे इवानेन M; वयमेतेन P.—२४ P om. भद्र
यदि; भद्र अथ कथय यदि B.—२५ रहस्सं] अतिरहस्सं B; गुह्यं P.—२६ अतिगुरुकं] वाति-
गुरुत्तरं N; अतिगुरुत्तमम् B; अतिभारिकं P; अतिगुरु Ch ed. I-III; M L om. the
text from यदि to भद्र श्रोतुमिच्छामि.—२७ ततः] तत्पुनः ed. I II.—२८ After इच्छामि
P adds का गतिदुःखस्येति; ed. I II. कथ्यतां का गतिदुःखस्येति.—२९ अहो] जदो P;
अये Grab.—३० अदिणिव्वन्धो B.—३१ का गदी] K om.; गद्दं N L l; अहह का गदी B;
ता का गती P.—३२ L l om. एत्थो.—३३ before अत्थि B ins. मुणाहु अज्जो; अत्थि दाव l;
अस्ति तावत् Grab.—३४ अथण णअरे P; णअरे पआसो N.—३५ मणिअर] सोवणह B सोवण
K; सावणम M; मुवणकारः Grab.—३६ जीणु N; जिणु K; जिणु B, जिह्णु M; पिणु L.

राक्ष । आत्मगतम् । अस्ति जिष्णुदासचन्दनदासस्य सुहृद्भवति ।

पुरु । सो मम पित्रव्यस्तो ।

राक्ष । सहर्षमात्मगतम् । प्रियवयस्य इत्याह । अत्यन्तैसंनिकृष्टः
संगन्धः । ज्ञास्यति चन्दनदासस्य वृत्तान्तम् ।

पुरु । सवाप्सम् । सो संपदं दिआदिज्जणदिष्णंविहवो जर्लणं पविसि- 5
दुकांमो णअरादो णिकन्तो । अहं पि जावं तस्स असुणिदंत्वं ण सुर्णामि ताव
अंचाणअं वावांदिमि चि इमं जिष्णुजाणं आअंदो ।

राक्ष । भद्रं अर्थोपिप्रवेद्ये सुहृदस्ते को हेतुः ।

किमौपधंपथातिगैरुपहतो महाच्याधिभिः—

१ आ अस्ति N, आ अस्ति ।—२ जिष्णुदासो नाम P K I, जिष्णुदास L—३ परममित्र
D, पर मित्र ed L II, प्रियमित्र P, सुहृद्भवति N, प्रियसुहृद् भवति M, सुहृद् L,
परमसुहृद् I, प्रकाश तस्य किं ins. in P B L, भवतु । प्रकाश । तत किं तस्य I, मम
सो M, N om सो, स मह पित्रं K, स मे Ch—४ कथ प्रियवयस्य B, अथे प्रियवयस्य Ch L
ed I-III, प्रियवयस्य इत्याह अत्यन्तसंनिकृष्टः अं आभि जिष्णुदासो नाम चन्दनदासस्य परमसुहृद्
K—५ अत्यन्तं] P om हन्त B, हन्तात्यन्तं M, हन्त अत्यत Ch, अत्यत संनिकृष्टसंगन्ध L
संगन्ध] सवद ed L II—६ after वृत्तान्तम् P adds प्रकाश तततत, ed III L प्रकाश ।
भद्र किं तस्य—७ सवाप्स N P K M I om—८ सपद सो B K L, सो M om, सो इमं सपद I—
९ दिआदि] दिआइ N, द्विजादि Grah जिणं D, दीज ed, III V I—१० दिज M,
जणदिष्ण] जचिष्ण (!) B जणविहृष्ण K जण विसिष्णं Ch, दिष्णांमरणदिविहवो L,
विहवो N, दिष्णविहिविहवो P, द्विजातिदत्तविभवो Grah—११ इहणमि A—१२ पविसि
दुकांमो] परिसिद्धकामो K, पविसिद्धकामेज L—१३ जिहन्तो] जिहमन्तो P, जिहमदि h—
१४ ता अह Ch ed I II—१५ जाव] दाव h M, ता जाव I—१६ तस्स] अस्म B P, दस्य
Ch—१७ अमुणिधय N, मुनिदय D, अमुनिद्रुय L—१८ मुजासि] N P h I, तिजोमि
B, मुजेमि Ch L ed I—V मुजोमि M—१९ अत्ता P, अत्ताय B Ch I, अत्ताय M—
२० B h Ch M L ins उपन्धिष—Ch om the text from उपन्धिष as far as
परमज जाचोअदि—२१ यायादेमि ति] यायादइहणमिषि P, यायादिदु N M, यायादिदु
Telang E यायादइदु I J—२२ तिसु P—२३ आगरो B K L L—२४ अइ] M om,
अदसुर N—२५ अथ P om, अथ ते तस्य सुहृदो रगन्तं D—२६ तव सुहृद् P L I, तस्य
सुहृद् B, प्रियसुहृदो L—२७ औपधि] औपधि ed I II—अवेष्टापिभि P B K

पुरु । अज्ज णहि णहि ।

राक्ष । किमशिविषकल्पयां नरपतेर्निरस्तः क्रुधा—

पुरु । अज्जं जं सच्चं णं । चन्दउत्तस्स जणवदे अणिसंसां पडिवत्ती ।

राक्ष । अलभ्यमनुरक्तवान् किमुत चारुनारीजनम्—

पुरु । कणों पिधाय । अज्ज संन्तं पावं । अंभूमि वखु एंसो सेट्टिजणस्से

विसेसदो जिण्हुदासस्स ।

राक्ष । किमस्ति^३ भवतो यथा सुहृद् एव नांशो ज्वंशः ॥१६॥१४७॥

पुरु । अज्ज अंधं इं ।

राक्ष । सावेगमात्मगतम् । चन्दनदांसोऽस्य प्रियसुहृत्तद्विनाश एवास्य

दुतवहप्रवेशहेतुरिति । यत्सत्यम् । समाकुलितं एवासि सुहृत्पक्षपातिनां

१ कन्यया P L.—२ नृपतिना M.—३ अज्ज M K om.—४ एवं वि ण जं सच्चं P; एवमिष णथि K; M has only जं सच्चं; सन्तं पावं सन्तं पावं L; संतं पावं l; सन्तं पावं सन्तं पावं एदं णथि ed. I. II; B corrupt.—५ जणवए M; जणवएस्सु N.—६ अणिसंसा] णथि णिसंसा B; ण णिसंसा L—७ पडिवत्ती K; पडुत्ती L; एवं न । आर्यचन्द्रगुप्तस्य जनपदे नास्ति (v. l. नास्तीति) नृशंसा परिपाटी पापजनको व्यवहारः । अथवा पडिवत्तीति पाठे प्रतिपत्तिः परामर्ष इत्यर्थः Grāh.—८ किमुत] किमयमन्यनारीजनं ed. I. II. V; कयय किं नु नारीजनम् P (तु) B l; कयय किं कुमारीजनं L—९ सन्तं सन्तं पावं M.—१० अदिभूमि वखु B; अभूमी खु N K M l (cf. Śak. ed. Pischel 158, 15); अभूमिः खु L.—११ एसा B; एस्स M. ed. I. II. सो L.—१२ सेट्टिजणस्स] विसअणिघणस्स वाणिअजणस्स P, विणअणिघारस्स से° ed. I; एस्स विणअणिघाणस्स ed. II; अविणअस्स L; विणअरसवत्तीकदरस्स l; णअरे वसन्तरस्स वाणिअजणस्स M; णअरे तम्म [स]न्तस्स वाणिअजणस्स N; विणआजरस्स वत्तीकदसेट्टि° Bi; अभूमिः खलु एसा नारी अविषय इत्यर्थः वाणिजनस्य श्रेष्ठि° Grāh.—१३ अस्स N P B L M; M om. एवं — १४ नाशो ed. L.—१५ विषम् N P B K M l; उवशः ed. III. V. L.—१६ अहं इं N—१७ अपचन्दनदासो B.—१८ एस्स प्रियसुहृत्तद्विनाशो] एस्स सुहृत् स सुहृद्विनाश B; एस्स प्रियसुहृत्तस्य च प्रियसुहृद्विनाश एवमि P; प्रियसुहृदस्य च प्रियसुहृद्विनाश K; M om. the words between प्रियसुहृद् and इति; एस्स सुहृदः प्रियसुहृत्तमख्यस्य प्रियसुहृद्विनाश ed. I. II; चन्दनदासस्य प्रियसुहृद्विति तद्विनाशो ed. III. चन्दनदासोऽस्य प्रियसुहृद्विति सुहृद्विनाशो इत्यस्य द्रुतमभिप्रवेशहेतुरिति L; च° एस्स प्रियसुहृत्तपाति तद्विनाशो l; N om. एवं.—१९ द्रुतवह] अग्नि P K L; द्रुतमुज्जि l; ज्वलन B.—२० प्रवेशे B.—२१ सम् P K om; आकुलित इय N.—२२ सुद्वारये. हपक्ष° B P K.—२३ पातेन P.

हृदयेन । प्रकाशम् । भद्रं तस्यापि तव सुहृदः सुहृदस्सलतया श्रोतव्यं सुचरितं
विस्तरेण श्रोतुमिच्छामि ।

पुरु । अर्जुन अदो अवरं ण सकणोमिं मन्दमांओ मरणस्स विग्वं उप्पादिदुं ।

राक्ष । श्रवणीयां केशां कथयतु भद्रसुखः ।

पुरु । का गीदी । एँसो णिवेदेमि । णिसामेदु अजो ।

राक्ष । भद्रं दत्तावधानोऽस्मिं ।

पुरु । अस्मिं एत्थं णअरे पुप्फचत्तरणियासी मणिआस्सेटी चन्दण-
दासो णाम ।

राक्ष । सविपादमात्मगतम् । एतर्त्तदपाहुँतं भद्रिनांशदीक्षाप्रवेशेद्वारं
द्वयेन । हृदयं स्थिरीभव । किमपि ते कष्टतरमार्कणनीयम् । प्रकाशम् । भद्रं
श्रूयते स साधुमिर्भवेत्सलः । किं तस्य ।

पुरु । सो वि तैस्स जिण्हुदासस्स पिववअस्सो भोदि ।

१ हृदयेन] पितृव्येण तदावत्पृच्छामि B, यत्सस्य चरितमेवाने युक्तं श्रेष्ठपक्षपाताद्बुद्धयम्
L, चरितमेव मे सुहृदपक्षपाताद्बुद्धय L, L adds तदावत्प्रिणुणतर पृच्छामि — २ भद्रसुखं M,
lom — ३ P om तव, प्रियसुहृद M, सु[हृ]द प्रियस K. — ४ श्रोतव्यम्] श्रोतव्यचरितस्य
M, B P K om — ५ सुचरितम्] चरितम् P K, B om — ६ श्रोतुमिं विं P, विस्तरेण
B K om, तद्विनाशं च प्रियसुहृदस्सलतया समन्वये व्यवहितस्य सुचरितं च विस्तरेण L
ed IV, तद्विनाशं च प्रियसुहृदस्सलतया श्रोतव्यचरितस्य सुचरितं विन्नेण श्रोतुमिच्छामि L —
७ अथ N M om — ८ अवरं] वरं N M, परं h — ९ सगुणोमिं l M, सगुणोमिं B — १०
मन्दभागो N, म(१)भाओ विअ विणाल्लुविअओ B — ११ उक्त्वादेदुं B K ed I-V,
उक्त्वादिदुं P, मरणकालहरणं सपादयितुं Grab, M has instead of मन्दं 'दिदु' only कालहर
णस्य — १२ श्रवणीय P, कथय भद्रसुखं । — १३ गीदी M अहो णिअओ अजमय्य का गीदी B, अहो
णियओ का गीदी किं कादम् एमो तु णिवेदेमि सुणादु अजो L — १४ B h L om वतु after
एमो — १५ भद्रं B P om — १६ दत्तावधानो] अपरितो M L — १७ उस्मिं कथय B — १८
अपि जगदि अजो P L, अस्मिं जगदि जेव अजो B — १९ एत्थं] एत्थं P — २० णअरे
पुप्फचत्तरणीयासी] M [पुप्फचत्तरं], पुप्फ(or ए)अरणिआसी, B पुप्फचत्तरणिआसी N,
पुप्फचत्तरणिआसी K, णअरे only P L — २१ P om. the text from एत्थं to द्वयेन
पर्यन्तेत्तद् K — २२ अपाहुँतं] ददितं B — २३ भद्रं] अस्मद् B P K M L — २४ विनाशं] शोक
ह M L l, दीक्षा om in L ed V — २५ प्रवेदे B, प्रजात ed I II om. in L l ed V —
२६ after द्वयेन K inserts अम्यणंशोऽवप्रपातो ऽथ हृदयम् — २७ हृदय L — २८ आशयं
नीयमानं B K L, अविच्छति N — २९ मित्रं स साधुं P K L M, म मिं श्रूयते साधुं B,
पुप्फचत्तरणिआसी यद् श्रूयते मित्रं स साधुं किं तस्य । — ३० सो अ P M l, B K L om.
पि — ३१ तस्य B, एदस्य L — ३२ विअवअस्सो भोदि] श्रुत्वा P, होदि M

राक्ष । आत्मगतम् । अयमभ्यर्णः शोकवज्रपातो हृदयस्य ।

पुरु । तदो जिष्णुदासेण पिअवअस्सस्स सिणेहसरिसं अञ्ज विष्णुविदो चन्दउत्तो ।

राक्ष । किमिति ।

पुरु । देव अत्थि मे गेहे कुडुम्भरणपञ्जा अत्थवत्ता । ता एदिणां विणिमएण सुञ्जीअदु मे पिअवअस्सो चन्दणदासो चि ।

राक्ष । आत्मगतम् । साधु भो जिष्णुदास साधुं । अहो दर्शितो मित्तिलेहः । कुतः ।

पितृन् पुत्राः पुत्रान् परवदभिर्हिसन्ति पितरो

यदर्थं सौहार्दं सुहृदि च संमुञ्चन्ति सुहृदः ।

प्रियस्वार्थं यो ऽसौ व्यसनसहितस्य व्यवसितः

कृतार्थो ऽयं सोऽर्थस्तेव सति वणिक्त्वेऽपि वणिजैः ॥ १७ ॥१४८॥

१ सोऽयम् ।, K om here अयं हृदयस्य, अभ्यर्णशोकवज्रपातो हृदयस्य B अत्यन्त शोकवज्रपातो ed I II, after हृदयस्य B ins प्रकाश ततस्तत, K पुन साक्ष तत २, M भद्र ततस्तत —२ जिष्णु° N, जिष्णु° B, जिष्णु° h, विष्णु° L—२ पिअवअस्स° K M, वअस्सस्स N, वअस्स° P I—४ सरिस] चच्छलेन K—५ विष्णुविदो M, चन्दउत्तो विष्णुविदो P, विष्णुत्तो B ed I II—६ P K L ins कथय—७ मे] मह ed III—गेहे P M om—°पञ्जा] पञ्जन्ता P, पडुत्तो K—८ अत्थवत्ता] अत्थमत्ता h 1, अर्थमात्रा Grah—२ M l om ता—१० एदिणापि K—११ विणिमएण] अत्थविणिमएण B, विणिमएण P, विणिओ एण K, विणिओएण M—१२ सुञ्जीअदु] Against the MSS, सुञ्जसु N सुञ्जदु P ed I II, सुञ्ज M, मञ्जीअदु B, मुञ्च 1, मुञ्चेदु L, मुञ्जिअदु ed III, रञ्जीअदु K, cf Pischel § 542—१३ चन्दणदासो om in B K—१४ आत्मगत P K om—१५ साधु साधु भो जिष्णुदास P, M om विष्णुदास L—१६ P K om अहो, चिद्व्याजो मित्रलेह K—१७ अहंत्स् Telang's R—१८ अभिर्हिसन्ति L अपिर्हिसन्दि M अतिसधाय N B अभिसधाय P K I—१९ पितरो] मनुजा Telang's R—२० विमुञ्चन्ति P L—२१ वयस्वार्थं° रहितस्य P, प्रिय साध्य सत्यकु व्यसननिनि वयस्ये व्यवसित N प्रियस्वार्थं सत्य व्यनरहितस्य व्यवसित (!) B, प्रिय सत्य सत्यकु व्यसननिनि रय से (!) व्यवसित K प्रिय मात्तु तद्यो व्यसनमिव मद्यो व्यवसित L, प्रिय त सत्यकु व्यसननिनि वयस्ये यं° 1, M corrupt प्रियस्वार्थं मित्रविषयै (!) तन्मोचननिमित्त व्यवसितो म्यदसायविषयीकृत तव किंभूतस्य व्यसनरहितस्य स्वयसुखस्येत्यर्थं । एव स्वयसुखस्य परनिमित्तव्यये यतो भवत एव पर etc Grah—The meaning of व्यवसित is here unusual प्रिय सद्यस्यस्य व्यसननिनि वयस्ये व्यवसित ed I II, प्रिय त सत्यकु व्यसननिनि वयस्ये व्य° ed V—२२ कृतार्थो ऽसावर्थ N B M—२३ वि वणिज] सुवणिज N M I

प्रकाशम् । भद्रं तत्तत्प्रथाभिहितेन सता किं प्रतिपन्नं मौर्येण ।

पुरु । अत्र तदो एवं भणितेर्ण चन्दउत्तेण पडिमणितो 'सेद्वी जिण्डु-
दासो । ण मए अत्थस्स कारणेणं सेद्वी संजमिदो । किं तु पच्छादिदो अणेणं
वहुसो जाचीअन्तेणावि अमच्चरिक्खसस्स घरअणो ण समंप्पिदो । ता जंहे
अमच्चरक्खसस्स घरअणं समंप्पेदि तदो अत्थि सँ मीक्खो । अण्णधो पाणहरो
दण्डो अम्हकोवं पडिमाणेदुं ति भणितेँ वज्झहाणं आणत्तो चन्दणदासो ।
तदो जाव वअस्सस्स चन्दणदासस्स असुणिदेव्वं ण सुणामिँ तीव जलेणं
पविसामि ति सेद्वी जिण्डुदासो णअरादो णिक्खन्तो । अहं पिँ जावेँ विअव-

१ प्रकाश K om — २ भद्र B M om, भद्र तत् २ P — ३ तथा विज्ञापितेन सता M, सता also in P K L — ४ अत्र तदो om in K L — ५ पुरु M L l — ६ भणिते M, भणितेर्ण पडि om in L — ७ पडिमणितो B, पडिमणिओ M — ८ सेद्वि M, जेषु K, जिण्डुदासो नाम B, before ण K M ins. जिण्डु resp जिण्डुदास, विण्डुदासो L — ९ मए मे B — १० कारणेण B, अथकारणेण P, अथकोल्णादो M — ११ सेद्वी M om, N P K add चन्दणदासो — १२ पचादितो P, पच्छादिदो N l, पच्छादिओ M — १३ अणेण] णेण M K — १४ बहुसो वि B — १५ जाचअन्तेणावि N, जाचिअन्तेणावि ण सँ अँ घँ P, वि B, जाचिँ l, अमँ घँ बहुसो जाचीँ K, M om अवि — १६ M om अमच्च — १७ समंप्पिओ M, समपिदो N — १८ जदि K l, जह् इदाणि B — १९ अमँ अण] स K l — २० समंप्पेदुं M — २१ से] तस्स P, M om — २२ अण्णहा R M l — २३ पाणहरणो N, B K l L ins से, P ins मे before दण्डो — २४ पडिमाणेदुं पडिवाल्लेदि N, परिणामेदुं K — B reads से दण्डो काअदो ति, M दण्डो अम्हणं एसो विपरोदो ति, l अहकोव पडिचअदु ति, K दण्डो ति ता — २५ Before ति भणिअ K ins अणो वि अणो जध्र एव ण करइस्सदि, ed L l अणो वि अणो एव ण करइस्सदि ति, M om भणिअ, एव भणिअ N — २६ वज्झहाणं वज्झो PM, वयो N, वज्झो(?) अत्र l — २७ अणत्तो] आणीदो ed, I II, आणविदो Led III, अन्यथा प्राणर यस्य प्रतिपादयामीति भणित्वा वध्य-स्थानमाज्ञसो Grāh — २८ अत्र N, असुणिवपुत्र L — २९ सुणेमि K ed I II, सुणामि N M, सिणेमि B, सुणामि P — ३० ताव] ताव जेद ed I II, दाव M — ३१ जलेणं पविसामि ति] जलेण पवेक्खामीति l, अत्ताणअं वापादेमि ति B, अत्ताण वापादेमि ति P M, अत्ताणअ वापादेमि ति जलेण परिसिदुक्कामो K ed I II, तावदात्तान उद्वन्व द्यापादयामीति क्वत्वा Grāh — ३२ K om. सेँ दासो, णअरादो जिण्डुदासो B, जिण्डु P, विण्डु L — ३३ णिक्खन्तो] णिक्खमिदो B, णिक्खदो P ed I II — ३४ वि] वि L — ३५ M om the text from जाव to सुणामि

अस्सस्सं जिण्हुदासस्सं असुणिद्व्वं ण सुणामिं ताव अत्ताणोअं वावादेमि ति
ईमं जिण्णुजाण आअदी ण्हि ।

राक्षं । भद्रं न खलु व्यापादितश्चन्दनदासः ।

पुरु । अजं ण दावं वावादीअदि । सो क्वं सुं संपेदं पुंणोपुणो अमच्च-
रक्खसस्स घरअणं जाचीअदि । ण एसो भित्तवच्छलदाए तं समप्पेदि । ता
एदिणा कारंणेण भोदि से मरणस्सं कालहरणं ।

राक्ष । सहर्षमौत्सगतम् । साधु वयस्ये चन्दनदास साधु ।

शिवेरिवं समुद्भूतं शरणागतरक्षर्यो ।

निचीयते त्वया साधो यशोऽपि सुहृदा मर्या ॥ १८ ॥ १४९ ॥

प्रकाशम् । भद्रं गच्छं । शीघ्रमिदानीं जिण्णुदासं ज्वलनप्रवेशान्नि-
वारये । अहमपि चन्दनदासं मरणान्मोचयामि ।

१ पिअ N om, पिअवअस्सस्स । om — २ जिण्हुदासस्स N om, जिण्णु° B, जिहु°
P — ३ असुअव्व N — ४ सुणेमि K ed I II, सिणेमि B, सुणामि N P L — ५ अत्ताण K,
अत्ताण उद्वन्धिअ P, उद्वन्धिअ अत्ताणअ] — ६ इम] इद L — ७ आगदो B K — [हि]
ग्धि ति B, ति P, । om — ८ B K M L । ins सत्वर — ९ B P L om भद्र — १० अज
P om — ११ दाव] P M om, ताव N, जाव instead of ण दाव L — १२ वावादिदो M
— १३ सु N B K M om. — १४ सपअ M — १५ पुणोपुणो N om. — १६ घरअण ed L II,
पुरअण K, °जण] — १७ ण एसो] ण हु सो B, ण सो P, ण अ सो Ch, ण अ सो वि M,
ण सु सो । ed III. V — १८ °वत्सलदाए P, र[व] छले K — १९ जाचीअन्तोऽपि
त समप्पेदि ed. I II, त] एद P, B K M om — २० कालणेण B P K M L — २१
भोदि] होइ P, से होइ M, होदि । ed L II, भविस्सदि Ch, अत्थि B, ण करोमि L ed
III — २२ मरणस्स P M ।, कालहलण B P M । — २३ सहर्षम् M om — २४ वयस्य M
om — २५ शिविनेव M — २६ °रक्षया] रक्षणाव् Ch, वत्सलाव् B. — २७ निचीयते] विचीयते
ed I II, निपीयते K Ch, पेपीयते B, ण चीयते N M. — २८ विना all ext K, Grh
समुद्भूत शरणप्रपन्नस्य परिपालनेन उपचित सुहृदापि विना सुहृदिनाकृतेनापीत्यर्थं कृतेनैका
किनेवभूतयशोलाभो दुष्कर शिवेरपि पक्षिणा सुहृदा मित्रतापक्षेन शरण प्रयिष्टेनेति वाप्य ।
Dhruva proposes सुहृदायिना — २९ भद्र] २ B K, M om — ३० गच्छ Ch om, ख
गच्छ P — ३१ शीघ्रम्] after इदानीं M ।, N om — ३२ निवारय] निवर्तय P — ३३ अपि
N om — ३४ मरणाचन्दनदास B — ३५ मोचयिष्यामि K.

विषाअपडिदो ण सक्कोमि णिच्छिदपदं भणिदुं सुगिहीदंणामधेओं अमच्च-
रक्खसपादां तुम्हे त्ति । ता करेर्धं मे^१ पसीदं संदेहणिष्णण्ण ।

राक्ष । भद्रं सो ऽहमनुभूतभेद्वंशंविनाशः सुहृद्विपत्तिहेतुरनार्थो दुर्ग-
हीतनार्थो यथार्थो राक्षसः ।

पुरु । सहर्षं पीठयोर्निपत्य । ही माणहे । दिद्विओं कदत्थो म्हि ।

राक्ष । भद्रं उत्तिष्ठोत्तिष्ठं । कृतमिदानी कालहरणेन । निवेद्यंतां
जिष्णुदासायै । एपं राक्षसधन्दनदामं मरणान्मोचयिष्यतीति । निस्सि^२शो ऽयं
भूतिरिति श्लोकमनुभावयन् सङ्गमाकृष्य परित्रामति ।

पुरु । पादयोर्निपत्य । पसीददुं पसीददु अमचरक्खसमपादा । अंत्थि

१ सक्कोमि N P K, सहुणोमि Ch, सक्कुणोमि M L, साधु ण सक्कुणोमि I, सक्कोमि B —२ णिच्छिदपद B K Ch (पद indist), णिच्छिदपद P, णिच्छिदपद M, णिच्छिदपद ed I II, अणिच्छिदपद I—२ भणिदुं] णिष्णु M, K om, P ins. सपदे before it, ed I II विलोप्य पादयोर्निपत्य after it, तुम णिष्णीअ पडिबत्तुं L Ms —४ सुगिहिं N, सुगहीदुं M, सुगिहित K, P ins जघा, ed I II अध, B Grab. किं before सु^०—५ णामधेया N, हेआ M —६ 'पादा] पाआ N, पादा Ch —७ तुम्हे तित्तेमि P —८ करेह N, करेहि Med. I, II, कलेध B—९ M om मे —१० पमाअ N B Ch, पसाद P K M—११ M om सदेहः अदेहविनिष्णण N — अमचरक्खसपादा तुम्हे दिद्विआ दिद्वि। इति पादयो पतति । राक्ष^० Led III —१२ भद्रं P om, भद्रं एवाहम् K —१३ बहुभर्त्तुं B—१४ यत्त N P M L om —१५ सुद्वज्ज^० B—१६ विपत्ति] विनास Ch—१७ अतार्थो B (sec. h.) del —१८ 'नामधेयो N, राक्षसो यथार्थनामा B, यथार्थो (orig.) नाम रा^० Ch, यथार्थनामा रा^० M, P om यथार्थं, नामधेयो यथार्थं L—१९ पुन पादयो L ed I—III —पसीदपसीदप before ही ed I II, ही ही माणहे २ दिद्विआ दिद्वि। [om here the text from कदत्थो as far as परीददुं] ही माणहे २ BK, M om —२० दिद्विआ कदत्थो म्हि] दिद्विआ दिद्वि। तुम्हे N, दिद्विआ दिद्वि। M I, विदत्थो B, कदत्थ Ch —२१ भद्र after उत्तिष्ठ N Ch L—२२ उत्तिष्ठ once only N —२३ दृगम्] किम् N M —२४ सपद एव निवेद्यनाम् B—२५ जिष्णुदास N —२६ यथा before एव ed I II, यथेय P—२७ मोचयन्तीति Ch M I मोचयति N—२८ निष्प्रसो ऽपमिणि पुन पटति । पद्ममाट्टप परित्रामति B, निष्प्रसोऽपमित्यादि पुन पटति समोचमा कृत्वा परित्रामो P, 'त्यादि पटित्वा पद्ममाट्टप परित्रामति M—२९ परीददुं ० अमचराभा B P (पादा), परीददुं अमचो M, परीददुं २ अमचपादां Ch, परीददुं ३ अमचो अमचपादा । परीददुं ४ अमचो N, परीददुं (1) अमपादा K —३० अमच अथि K Ch

दाव एत्थं पढं चन्दउत्तहदएण अजसअडदासो वज्झट्टाणं आणचो । सो
 अं केणावि वज्झट्टाणादो अवहरिअ देसन्तरं अवर्वाहिदो । तदो चन्दउत्त-
 हदएण कीसं पर्मादो कंदो ति अजसअडदासवहवञ्जणाएँ समुज्जलिदो
 रोसंगी घादअणवहजलेणं गिच्चोविदो । तदोपहुदि घादअं जं कं पि
 गहिदसंत्थं अपुंवं पुरिसं पच्छादो अग्गदो वा पेयखन्ति तंदो अत्तेणो
 जीविदं परिपखन्तां अप्पत्तां जेवं वज्झट्टाणं वज्झं वावादेन्ति । तां एवं
 गहिदसत्थेहिं अमचपादेहिं गच्छन्तेहिं सेट्ठिचन्दणदासस्स वेहो तुवरविदो
 भोदि । निष्कान्तः ।

१ एव गअरे K Ch —२ पढं K Ch om , पढमं P , पुढमं M —३ चन्दउत्तेण
 B , हदगेण ! —४ From अज up to चन्दउत्तहदएण om in P M —५ अजसस
 सअडदासस्स K Ch. —६ वज्झट्टाणं] ट्टाणअं N , वय्यस्थानमाज्झसः Grab , वयो Ch
 L ed I II ; वयो K L , I om —७ अ B K Ch om —८ अववाहिदो] जीदो
 L ed III . अववाहिदो L. —९ चन्दउत्तेण K Ch , हदगेण ! —१० कीस] इदित्तो K
 Ch —११ एस पर्मादो B —१२ कदो om in B Ch L , कद N , किदो ति भणित्त M ,
 किदो ! —१३ समवदासं Ch , अजसअडदासे L. —१४ वच B P Ch L , N M om —१५
 वदणा N P , वदण M —१६ समुज्जलिदो] दं N L K , समुज्जलिदं B , लिओ M ;
 दिदो Ch ; समुज्जलिदो P —१७ रोस] कौव K , कोदवहणी L. —१८ घादअं] घाअअ
 M —१९ अणं] जण N Ch P K M L. —२० वहजलेण] वचजलेण P , वहेण B I M (?)
 वावादेण K , वावादेण Ch , गिहणेण L. —२१ गिच्चाविदो P निर्वाचितः Grab , विज्झ-
 विदो N , गिज्जाविजो M I , गिजसा (or उज्जा) विदो B , गिज्जाविदो K. —२२ घादगाभो L. —
 २३ कं पि P , जा पृष्ठं कं पि M —२४ गहिअ P , गिहीद L गहीद I , अगहिद K Ch —२५
 अणुसं पुरिसं] अणुवपुरिस्स B , पुरिसं अउज्वं K , पुरमं M , पुलिसं P —२६ पच्छादो वा om in
 K , पच्छदो N , अग्गदो पच्छादो वा P विद्दादो अग्गदो वा L , विद्दो अग्गदो वा I , अग्गदो
 मग्गदो वा Ch , after वा B संधिदं —२७ तदो] ताहे M after तदो ed I II ins. अद्धधे
 जेव्व , B अद्धवहे ; Grab अर्धपरसंति (Madras copy) —२८ अत्तेणो] अत्तणं K , अत्तणो M
 —२९ जीविअं M , जीवं B , जीविदधं P —३० पारे B om , पारेवजन्तो N —३१ अप्पत्ता]
 अप्पमत्ता ed I II L I , असंप्पमत्ता N , P om , अप्पत्ता एव वय्यस्थानं Grab. —३२
 जेय] एव N B , एव I , जेअ (orig) Ch , एअ K , om in P M , एदे ed I . अप्पत्ता एदे
 अयावज्जट्टाणं ed II , अप्पमत्ता एदे वज्झट्टाणे ed I —३३ ट्टाणे N P Ch L M (न एव)
 I ed I. —३४ पुरिदं वज्झं B —३५ वावादेन्ति K. —३६ P K M I om ता —३७ एवं च P ,
 एवं M L —३८ अविहीदयथेहि L. —३९ अमचपाएहि K , अमचोहि B , अमच after गहिद
 M —४० ताहि ins. here in B L. —४१ सेट्ठि M om , सेट्ठिणो B —४२ चन्दनं N K. —४३
 एवो N P M I —४४ तुवराविदो] तुवराविदो N , तुल्लिदो B , तुवरिदो P L , तुवराएदो
 Ch , च [तु] ववाविदो K , तुवाविदो I B , एवरित Grab —४५ भोदु K , होद M , होदि I
 ed. I-III , भविस्सदि L ed. V .

राक्ष । आत्मगतम् । अहो दुर्वोधश्चाणक्यचटोर्नीतिमार्गः । कुतः ।

यदि सं शकटो नीतः शत्रोर्मतेन ममान्तिकं
किमिति निहतस्तेन क्रोधाद्वधाधिकृतो जनः ।

अथ न कृतकं तादृग्लेखं कथं नु विभावयेत्

इति मम मतिस्तर्कारूढा न पश्यति निश्चयम् ॥ २० ॥ १५१ ॥

विचिन्त्य ।

नायं निस्त्रिंशकालः प्रथममिह कृते घातकानां विधाते

नीतिः कालान्तरेण प्रकटयति फलं किं तथा कार्यमत्र ।

औदासीन्यं न युक्तं प्रियसुहृदि गते मत्कृतामेव घोरां

व्यापत्तिम् । ज्ञातम् । अस्मै स्वतनुमहर्षिर्मां निष्क्रयं कल्पयामि ॥२१॥१५२

इति निष्क्रान्ता. सर्वे ।

इति पत्रोऽङ्कः ।

१ आत्मगतम् K Ch om — २ दुर्वोधश्च Ch — ३ स] च P M — ४ निहिता B, विहत J, — ५ तेन क्रोधाद्] क्रोधावेशाद् L — ६ अथ न N B P M L Ch ed III V, अथ च h, अथ स ed I II — ७ तादृग्लेखं तादृकथ L, तादृकप ed III, तादृकेन I, अथ तादृ पूर्वोत् कथ त कृतक [कथ न कृत v 1] कपट तदालेख कथ विकाशयेत् [विनाशयेत् v 1] Grab — ८ न N Ch Tel E Dhruvas S, स 1, नु B P h M L — ९ विकारयेत् M Dhruva's S, विलासयेत् Telang's E — १० प्रथममिह] कथमपि L — ११ विधाते] विनाशे N — १२ मत्कृतामेव] मत्कृतरिवघोरा K, ऽस्मकृते P, तदृ Ch, मत्कृते चातिघोराम् ed L II — १३ ज्ञातु N, before ज्ञात M ins. स्मृत्वा — १४ अस्मै] अस्मिन् B — १५ इमा] इद् P — निष्क्रयं] निष्क्रान्ति M — १६ इति एङ्गसुम्भृतति । पुरु स्वगत । अह पि अजघाणकस्स पिपेदेमि ति B

ततः प्रविशति चाण्डालः ।

चाण्डा० । ओशलध अय्या ओशलधं । अवेधं माणहे अवेध ।

यइ महधं लःकिदुं शै पाणे विहवे कुलं कलत्तं चं ।

ता पलिहलधं विशं विअं लाआवधं पअत्तेणं ॥१॥१५३॥

१ ओशलध अय्या ओ^०] ओसलध अज्जा ओसलध N Ch; ओशलध २ K; ओशलह अ०जा ओशलह M, उशलध अज्जा उशलध अज्जा B, उत्पलध २ अज्जा P; आर्या उत्तरत Grāh. cf. Fischel § 471. 477 —२ अवेधं] अवेह माणहे अवेह । अण्णम् N, अवेध धी माणहे अवेध B, अवेह ही माणहे M, अवे च माणहे Ch; ही माणहे P.—M L insert here the verse, omitted in N B P K Ch, see GGN 1905, p. 451.)

अवेध लाअदधं पि शबं पलिहलध शबवसाणाइं ।

एदेसु वस्समाणसा भोदि दुलहे ण विणियादे ॥

M reads पलिहलह लाअदधं विसमिव पलिहल (?) शबवअणाइ एदेसु वटमाणे होइ जणे शबवि-
णियाण; L वजेह लाइदधं वि सबं पालहलह सबं वसणाइं । एदेसु वटमाणेत्स होदि दुलहे विणवी-
णवादे—३ जह N B P K Ch (in P after लःकिदुं); जह L, यदि Mys.—४ महधं] महह
N Ch, मणह M; इच्छ B, इच्छे P, विछह L, इसाह Mys.—५ लःकिदुं N B P Ch M,
लःकिदुं K; लःकिदुंवा Mys, लःकिदुंवे L.—६ ते] ते N, ण Ch, om. in P K M L—
७ पाणे B P, पाणा N; पपाणे M.—८ विहवं N.—९ कुले B M L, P om.—१० कलत्तं च]
कलत्तं च N, कलत्तं अ B, कुलत्तं च K, फलत्तं P, वलत्ते M, फलत्ते अ L, विभयं कुलं कलत्तं
Grāh. Rat., यदि इसाह (इच्छ being added) लःकिदुंवा पाणे विहवे कुलं कलत्तं अ
Mys.—११ पलिहलध ता K, पलिहलह ता N M, ता पलिहलध B—१२ विसं N K Ch;
पलिहलध तारिसं P; विसं L; पलिहलेह विसं Mys; पलिहलेह विसं ed. V.—१३ विअ]
इअ M; L om.—१४ वधं] वधं N B; वधं Ch; वधं K, वधं P; वधं M; लायापधे
L.—१५ पअत्तेणं] सुदुलेण N Ch (न) L; ता पलिहलेह विसं लायापधं सुदुलेण Mys.

अवि अ ।

भोदि पुलिशश्श वाधी मलणं वा शेविदे अवथम्मि ।

लाआवथे उण शेविदम्मि शअलं कुलं मलदि ॥ २ ॥ १५४ ॥

ता यई ण पत्तिआअंधं तदो पेस्कंधं एदं लाआवथं कालिणं शेस्तिचन्द-
णदाशं वय्हस्साण णीअमाणं शपुत्तकलत्तं । श्रुत्वा आकाशे । अय्यो किं
भणाध । अस्ति शे के वि मोःकोवाए ति । कुदो शे अधञ्जइशं मोःके । एवं
उणं अस्ति यई अमच्चलःकशइशं धलअणं शमप्पेदि । पुनराकाशे । किं भणाधे ।

१ होइ P M, होदि L—२ पुलिसस्स N P K Ch L—३ वाही N B P Ch
M—४ मरण K, पाहिमलणे L—५ सेविदे N P K Ch L—६ अपथम्मि N,
अवथम्मि B K ed I II, अवथमि Ch, अवचपि P अवच्छमि M, अपथमि L—७
‘वथे] वःथे N B K Ch, ‘वच्छे M, ‘पथे P L—८ सेविदम्मि N K Ch, सेविद वि P,
सिधिदे L—९ सअल N P K Ch L, शअल Mys—१० उल ed I II L om—११ मलइ
M—१२ जइ N B P Ch M, जदि L, त यदि Mys—१३ पत्तिआअह N M, पत्तिआअध
P, पत्तिजह L ed III, पत्तिजेह l, पदिजह ed V (प्रतीय), पळिं चह(?)ह Mys—
१४ तदे] ता N h L, ता एह ed III, तद् ed II—१५ पेक्खध B P Ch, पेक्खह N,
पेक्खध h, पेक्खह M L, पेक्खह Mys, अपेक्खध ed II, एदपेक्खह L—१६ एद] एण
M एअ L—१७ ‘वथं] ‘वथ्य B P Ch, ‘वच्छ K M, ‘पथ्य N L—१८ शेहि B M, शेहि
K Ch, शेही N P, शेही L, शस्थि° Mys—१९ दास N P K Ch L—२० यज्जहाण N B
P K Ch M—२१ आणीअमाण P ed I II, आणीय° Ch, L om—२२ शपुत्तकलत्त M
K om, सपुत्त N P Ch (in marg) शपुत्त° B, from here to शमप्पेदि om in L—२३
श्रुत्वा P K Ch om—२४ अजा Mss (अ० आ M)—२५ भणाध B Ch, भणध P h,
भणह M, भणाह N—२६ अथि Mss, अस्ति Mys only—२७ शे] से N P h Ch, अ०
श Mys, किं चन्दणदासस्स ed I II, अथि वा पुलिणशेहिपा (?) किरानाभीरचण्डालधपाक
घृकलादिभि ही माणह इति स्पष्ट वचन्य सददो जने दस्त (!) M—२८ के वि] corrected
को वि N B P Ch, K M om—२९ मोःकोवाए] Mys ‘वाये, मोक्खोवाओ N B P Ch
M, ‘पाओ K.—३० शे] से N P K Ch, दस्स M (see above)—३१ अधणस्स N P
K Ch, अधणहइत B, M om—३२ मोःके] मोक्खो N B P K Ch, M om, मोक्खोवाओ
ed I II—३३ एद] एद N P, एद ed L II, अजा अथि एद K, अ० अ अथि M—३४
उण] पुण N—३५ अथि Mss, Mys अस्ति अस्ति अम०चलःकशइशं घळअण यदि शम०पेदि,
अथि से ed I II, अथि सो P, अथि मे N, Ch om एव उण—३६ जइ Mss, Mys
only यदि—३७ ‘लक्खइश B M ‘लक्खमस्स Ch, ‘रक्खइस्स N P K—३८ घरअण
P K M.—३९ शमप्पेइ M, शमप्पेदि N Ch, शमप्पेदि ति P, शमप्पेइ h.—४०
पुनराकाशे B P K M om—४१ भणाध B ed I II, भणध P h, भणाह N, भणह M
L, अध कि भणाध Ch

एषे शैलणागदैवश्रले अत्तणो जीविदमेत्तश्श कालणेण इमं अकय्यं ण
कलिइत्तदि त्ति । अर्या यइ एव तेण हि अवधालेहं शे शुहगदिं । एत्तिके
दाणि तुम्हाणं एत्थ पदीआलविहवे ।

ततः प्रविशति द्वितीयचाण्डालानुर्गतो वध्यवेपधारी शूलं स्कन्धेर्नादाय
कुटुम्बिन्या पुत्रेण चानुगम्यमानश्चन्दनदासः

चन्दन । हद्दी हद्दी ।

अम्हारिसाण वि जंदो णिच्च चौरित्तभङ्गभीरणं ।

१ एते N Ch L; एतो P K, न before एते N.—२ सलणं N P K L;
आगअं M.—३ वश्रले] वश्रले N K, वश्रले B Ch M; वस्सं P L—जीवि-
दमेत्तस्स N; जीविदमेत्तं B, जीविदमेत्तस्स K Ch L (दमे); जीविअमत्तश्श
कालणादी M; P जीविदस्स, जीवितस्स कारणेण Grah, Mys. seems to read इविदं.—
४ इमं] इदिसं K Ch, इदसं N, इदिस M, इदिसं L, तदकार्यम् Grah.—५ अकय्यं
Mss.—६ कलिइत्तदि N Ch L, कलिइत्तदि M; कलिइत्तदि P, कलिइत्तदि K—७ त्ति B
om—८ अर्या] अजा N B K; अजा Ch, अजा L, अजा M अजा P.—९ यइ एवं]
om. in N M L, जइ एवं B P K.—१० तेण हि] ता B.—११ अवधालेहं M, अवधालएह
L—१२ शे] से N P K L, स्से Ch—१३ शुहगदिं] सुहगदित्ति N, अमुहगत्ति B;
अमुहगदिं P, सुहगदी भोदु त्ति K, सुहगदिं Ch, शुकलं M, अमुहां गदि L, शे शुह गदि
Mys—१४ एत्तिके P; एत्तिके K; एत्तिको M L—१५ दाणिं Ch M, कि दाणिं तुम्हाणं एत्थ
पदिआलविआलेण Mys, कि दाणिं तुम्हाणं एत्थ पदिआरविआरेण L ed. III (दाणि).—
१६ पदीआलविहवे] B, पदीआरविभवेत्ति P, पदिआलविहवे K, पदिआलविहवो M, पदिआले
रेणव (?) N; पदीआले ed. I II, पदीआलविआलेण ed. V, वसेय तस्मात् अयधा[र]
व[त्त] तस्यानुभगत्तिरिति—एतावदेवेदानीं युष्माकमत्र प्रतीकारविभवः Grah—१७ चाण्डालह-
न्तगतो N, वध्यस्वधारी K.—१८ स्कन्धे समादाय P—१९ चन्दनं] P M Ch ed. III, कुटु-
म्बिणी N B ed. I II. V; K has चन्दनदासः २ but continues with कुटुम्बिनी.—२०
अम्हारिसाण] ञं P K, अम्हारिसाणं L—२१ वि] वि M; B P om—२२ जदो] जदो
(!) N; जत्तो वि एवं B, जणाणं P; कुदो K; जहं M; जहिं (in marg. यहिं) !; जहं M;
L Mys om.—२३ णित्तं K.—२४ चारित्तं K om; चारित्तं L; भीरणं N.—

चोरजणोद्दमरणं पत्तं ति णमो कदन्तस्स ॥ ३ ॥ १५५ ॥

अधर्वा णिसंसाणं उदासीणेसुं इदरेसुं वां विसेसो णत्थिं । तर्था हि ।

मोचूर्णे^{१३} आमिसाडे^{१४} मरणभएणं तणेहिं^{१५} जीवन्ते^{१६} ।

वाहाणं^{१७} मुद्दहरिणे^{१८} हन्तुं को णाम णिव्वन्धो ॥ ४ ॥ १५६ ॥

संमन्तादवलोक्य । भावं पिअवअस्स जिणहुदांसं कर्धं पडिवअणं पि मेणं^{१९}

१ चोरजणुच्चिअ पत्था N, चोरजणा [omission] B, चोरजणोच्चिद] चोरजणोच्चिद L
 चोरजणोद्द M Mys, चोरजणे विअ Ch, चोरजणाण च P, K corr — २ पत्त] भोदि L, होदि
 Mys होद् I M, पाणा छिजन्ते (instead of मरण पत्त स्ति) P, अस्मादशानामपि यतो नित्य
 चारित्रभङ्गभीरूणा चोरजनानामिव मरण प्रारम्भमिति Grab प्राणाच्छिद्यन्ते Ratnathacakra —
 ३ चि K M Mys, (होदि० ति), ता जेव N, P B om — ४ णमोणमो P — ५ कअन्तस्स
 N B Ch M L किदन्तस्स L — As verse characterised in l by the addition of ॥ ३ ॥
 The metrical character of the passage has been already discovered by
 Dhruva after the publication of his edition (private communication) He
 reads अहारिसाणं वि कुले णिच चारित्तभङ्गभीरूणा । चोरजणोच्चिदमरण होदि ति णमो
 किदन्तस्स ॥ — ६ अहवा N L Mys अहव M — ७ उदासीणेसु K Ch L, उमां N — ८ इदरेसु
 K L, इदरेसु N Ch M — ९ वा] वि N M, णत्थि को वि विसेसो B — १० णत्थि] ण-
 अत्थि N Ch, नृशसना पापिष्ठाना उदासीनेष्वितरेषु मित्रेषु विपक्षेषु वा विरोधो नास्ति
 Grab — ११ तहा L, त जह M, हि P K om — १२ मोचूर्ण P (लुकायित्वा in marg)
 मोहूण ed I II — १३ आमिसाइ K Ch, साई ed I, साई ed II — १४ मलणं M L,
 भण्ण N P ed I-IV, भयेण Ch, भएहि K, L om — १५ इणेहि N, वणेहिं B,
 तिणहिं P, तिणेहिं Ch, तिणेण M, तिणाहिं L, तिणेहिं Mys. ed I-III V —
 १६ जीवन्ति N K (om जीव्) ed I II, जीअन्ति P, जीअन्ते B, जीवत् L Mys, जी
 (अ) यन्ते Ch, जीवत् Grab — १७ वाहाण I, — १८ हरिण L Mys ed III V, हरिणे
 B, P in marg मूर्ध्वपशुत्वात् — १९ N B K attribute the foregoing words to the
 wife of Candanadāsa and insert here चन्दनं, समन्तादवलोक्य] विलोक्य M —
 २० भाव] हा M, दाव P — निविल्वअस्स N, विल्वअस्स पिअवअस्स B, भावरे
 [भाव रे] पिअवअस्स P, पि अवअस्स M, भो पिअं L, भाव रे विअवअस्स B, भाव
 रे मियववस्स Bhasik, भाव टे विहन् (?) मियववस्स Grab — २१ धणदास P, धणतेण
 M, विण्णुदास L — २२ वट M L — २३ वि Ch om — २४ ण मे Ch

पडिवज्जसि । अधवा दुल्लहा सुं ते पुरिसा जे एदस्सि काले दिट्ठिवधे वि
चिट्ठन्ति । सवाप्पमं । एदे अम्महिपिअवअस्सा अस्सुवादमेत्तकेण कंदपदीअोरा
सरीरेहिं गिअत्तमाणा परिवत्तिदसोअदीणवअणा वंहागरुआए दिट्ठीए मं
अणुगच्छन्ति ।

चाण्डालौ । परिकर्म्ये । अर्ये चन्दणदासे पलागदे सिं वर्येहस्ताणं । 5

ता विशर्येहिं धलअणं ।

१ पडिवज्जसि ति K—२ अहवा K, अधवा N, M om—३ दुल्लहा N—४ वसु
B P K—५ ते] दे N K M, ते सु L—६ पुरिसा] पुलिसा B P, M om, मणुस्सा
Ch, माणुसा L ed III, मणस्स K—७ एदस्सि] B, इमम्मि N K, इमस्सि P Ch,
इमस्सी M—८ 'वधे] वधमि (विम) P, वधे B, वाडे N, वधे Mys, वाए M, वादे K
Ch, वधे L—९ ed I II which attribute the foregoing words to the wife of
Cand insert चन्द° before सवाप्प—१० एदे सव्वे B P—११ अम्हाण Ch, 'विअवअस्सका
N, 'पि' 1—१२ असुवाद् B K ed I II Mys, असुवाद् Ch, अस्सुवाद् P, see Pischel
§74, असुमत्तेण M, अस्सुपाद्मत्तकेण L, सवाअमेत्तकेण N—१३ कअ N B M, कल P,
किद् K Ch—१४ पडिआरा N, प्यडिआरा M, कदगिवावसलिला Mys, किद्गिवावसलिला
विअ L ed III—१५ सरीरेण K, L om—१६ गिअत्तमाणा P M, गिअत्तमाणा B K Ch,
गिअत्तमाणे N, कद् वि पडिगिअत्तमाणा ed III, वत्तमाणा L, 'व०ठमाणा Mys—१७ परिवत्तिद्
पडिवत्तिद् P, पडिवात्तिद् B, पडिअन्त N, परिवत्तिअ K M अत्तिअ Ch, परिवत्तमाणा ed
I, परिवहूदमाणा ed II, om. in L ed III, गिअत्तमाणा चित्तेहिं दीणवअणा I,
सोअदीणवअणा Mys—१८ वाह N B K Ch M ed I III, वण्ण P, वाण्ण L, वाप्प ed
II, Pischel § 305, गरहंण M, गुरुहंणे Mys—१९ दिट्ठिए P—२० म] मं P—२१
परिक्रम्यावलोक्य च Ch, परिक्रामति चाण्डाल M—२२ अज Miss अअ M Mys—२३
चन्दणदास B Ch L, चन्दनदास N K—२४ पलागदे] परागथो N M, परागथो K,
पलिगथो B, पचागदे P, पचागदो Ch ed I II, आअदो L, आअदे Mys, प्रतिगतो Grah
(परागत=प्राप्त Kad II. 102 13 p w)—२५ सि Miss except Mys—२६ चत्तद्वारं
Miss. (except Mys च०हस्ताणं)—२७ विसजेहि N P Ch L, विसजेहि B K, विसज्जहि
M, विदा०वेहि Mys—२८ धलअण] पलिअण N L, गृहअण Grah

चन्द । अजे कुडुम्बिणि णिवत्तसु संपदं सपुत्ता । अदो अवरं अभूमि
अणुगच्छिदुं ।

कुडु । सवाप्पं । परलोअं पत्थिदो अज्जो । ण देसन्तरं । ता अणुचिदं
कुलवहअणस्सं णिवत्तिदुं ।

चन्द । अहं किं ववसिदं अज्जाए ।

१ अजे] अइ M.—२ कुडुम्बिणि सपुत्ता M.—३ णिवत्तसु B; णिवत्तस्स P ed. II; णिवत्तस N (?); णिवत्तस्स ed. I; णिवत्तेहि M L; णिवत्तेहि Mys; णिवत्तस संपदं सपुत्ता Ch; अजे कुं वज्जहाणं अहे सम्पत्ता K; णिवत्तस्स वज्जहाणं अहे सम्पत्ता । एवं ण जुत्तं अदो Bi; णिवत्तेसु वज्जहाणं अहे सम्पत्ता ण जुत्तं तदो l; see note ७.—४ अदो वरं B M; इदो only Ch; अदो तुम्हे K.—५ अभूमि] B P K; अभूमि l; अभूमी M; अजुत्तं Ch; अणुगच्छिदुं अणुगच्छिदुं ण जुत्तं N.—६ क्वु after 'मि ins. in B; क्वु एसा in P.—७ अणुगन्तुं M; णिवत्तस्स तुमं सपुत्ता । वज्जहाणं क्वु एदं अदो अवरं अभूमि अणुगच्छिदुं ed. II I (णिवत्तस्स); णिवत्तेहि संपदं सपुत्ता ण जुत्तं क्वु अदोवरं अणुगच्छिदुम् L (क्वु) ed. III. V. (खु); निवर्तस्व सांप्रतं पुत्रसहितो ऽतो ऽभूमिः खल्वनुगन्तुम् Grab.—८ परलोअपत्थिदो Ch; पहिओ B K; पत्थिओ M.—९ अज्जो] अज्जवत्तो K Ch; अ० ओ M; P. om.—१० देसन्तरं Ch.—११ अणुचिदं] B P; अकालो दाणि एसो N K, अहाणं दाणि एसो M; L om. तां णिवत्तिदुं.—१२ खु] क्वु B; क्वु एदं P; N K M om.—१३ कुलवहअणस्स] B P; कुलअणस्स N; कुलजणस्स M; कुलधम्मस्स K.—१४ णिवत्तिदुं N B; णिवत्तिद्वं K; णिवत्तिदं M; Ch om. here ता० णिवत्तिदुं. After णिवत्तिदुं B ins. चन्दं । तए ण गन्तवो. मित्तकजेण विणासो मे ण पुरिसदोसेण ता किं हरिसकाले रोइअदि । कुडुं । अज्ज. जइ एवं. ता अणुचि[द] न्दाणि कुलअणस्स णिवत्तिदुं; K चन्दं । अध इं । चाण्डं । दंसिदो अज्जाए कुडुम्बिणीए भत्तुणो चलणे अनुअज्जाणुगहो । चन्द । अजे सच्चं मित्तकजेण सो ण पुरिसदोसेण ता किं हरिसहाणे रोइ; Ch has अजे सच्चं मित्तकजेण मे णासो ण पुरिसदोसेण ता किं हरिसहाणे रोइअदि । कुडुं । अज्जवत्त जइ एवं ता अत्थाणं दाणि एदं कुलजणस्स णिवत्तिदुं; L चन्दं । अये अर्थं ति[मि]त्तकजेण मे विणासो ण उण पुरिसदोसेण ता अलं विसादेण । कुं । अज्ज जइ एवं ता दाणीं अकालो कुलजणस्स णिवत्तिदुं; Mys. has the same insertion. Cf. also ed. L II Grab.—Kādambarī ed. BSS. P. 315, line 12. 14.—१५ अहहा B; अथ N K; अध अहह Ch; अह M L.—१६ ववसिअं N; दुवसिदं M.—१७ अज्जाए] अं कुडुम्बिणीए Ch; कुडुम्बिणीए L l.

कुट्टं । मत्तुणो^१ चलणे^२ अणुगच्छन्तीए^३ अप्पाणुग्गहो^४ ।

चन्द । अञ्जं^५ दुच्चवसिदं^६ एदं दे । इदाणि^७ अजाए^८ अञ्जं^९ कुमारो असु-
णिदंलोअंसववहारो^{१०} अणुगेण्हिदव्वो^{११} ।

कुट्ट । अणुगेण्हन्तुं^{१२} ण पसण्णाओ^{१३} भअवदीओ^{१४} कुलदेवदाओ^{१५} । जादं पुत्तअं^{१६}
पडसुं^{१७} अवच्छिंमं^{१८} पिदुणो^{१९} पाएसुं^{२०} ।

पुत्र । पादयोनिपत्त । तादं मए तादविरहिदेणं^{२१} किं अणुचिद्धिद्वं^{२२} ।

चन्द । पुत्तअं चाणकविरहिदे देसे वसिदव्वं ।

१ सन्नायं after कुट्टं ed. I. II.—२ मत्तुणो B Ch—३ चलणे सुरसुणुं अणुगच्छामि एस अप्पाणुग्गहो M, चलणेसु L—४ अणुगच्छीए P.—५ अप्पाणुग्गहो] अत्तणो अणुग्गहो P; अज्जचलणाणुग्गहो (instead of मत्तुणो) K, आप्पां L; भोदु Ch after गहो; । होदु; ed. I. II. V होदु; ed. III होदि ति; होदि ति L—६ अञ्जं Ch om—७ दुच्चमिअं N—८ एदं दे] इदं दे N; एदं B K M L, एदं दे Ch ed. I. II.; तए L—९ इदाणि] इदाणी P, इदानी N, दाणि B K, दादो दाणि Ch, L om; दाणि l—१० अजाए] अप्पाए N, तुए L, M om.—११ अञ्जं N, एस L—१२ P l एको दे कुमारो; कुमारो] वारुपुत्तो N, अञ्जं वारो दे पुत्तो B, पुत्तओ Ch M, L l; K corr.—१३ असुणिअं N B Ch M.—१४ लोअ N om—१५ संववहारो] संववहारो P, ववहारो B Ch, अवसववहारो कवववहारो Grab.—१६ अणुगेण्हिदव्वो B (Pischel § 570), अणुगेण्हिव्वो K, अणुगिदीव्वो N, अणुग्गहिदव्वो P Ch M, अणुगिण्हिदव्वो L, M l L ins. वारो before अणुं.—१७ अणुगेण्हन्तुं N P, अणुग्गहन्तुं M, अणुगिण्हन्तुं L—१८ णं L om.—१९ सव्वं पसण्णाओ B—२० भअवदीओ N, om. in B L l, भअवदीओ (sec h. del. अ) Ch.—२१ कुल L om.—२२ जादं] ता N, पाद K.—२३ पुत्तअ M om.—२४ पडसुं] K M, पडेसुं N, पडेसुं l, P om, पणमसु B, पणमसु दाव Ch, पत्त L, चन्देसु Mys—२५ अवच्छिंमं ed. I. II. V, पच्चिंमेसु ed. III, पच्चिंमं M, अपच्चिंमं l, पच्चिंमेसु विदुणो (?) पादेसुं L—२६ से विदुणो P.—२७ पाएसुं N, पादेसुं P, पणमसु चलणं B; पणमअ ed. I. II.; पणम पादान् Grab.—२८ N P om ताद.—२९ मए] मए दाव K Ch; N om—३० इदानीं तादविरहिदेणं N; ताद किं दाणि मए तादं ed. III.; किं दाणी मए L; दाणि तादविरहेणं l, विरहेणं P.—३१ तव्वं N; कादव्वं M.—३२ पुत्तअ] पुत्त N Ch L, K om—३३ विरहिदे] रहिदे Ch M—

चाण्डा । अर्यं चन्दणदाश एशे गिरादे शूले । ता शर्ये दाणि होहि ।
कुड । अजां परित्ताअर्थं परित्ताअर्थं ।

चन्द । अइ जीविदेवच्छले किं एत्थं अकन्दंसि । सर्गं गदा खु ते देवां
णन्दी जे दुक्खिदं जेणं अणुकम्पन्ति^३ ।

प्रथमश्चाण्डालः । अले विह्वत्तार्थो गेण्हं चन्दणदाशं ।

द्वितीयश्चाण्डालः । अले वयलोमार्थो एशे गेण्हामि ।

१ अज Mess, अ०अ M, अयि Mys — २ चन्दणदास P Ch, चन्दनदास N B K L —
३ एशे M only, om in all other MSS — ४ गिक्खादे P Ch, गिक्खित्ते B, पेक्खिदे K —
५ सूले N P K Ch L 1 — ६ शर्ये] सज्जो Mess, only M सज्जो, Mys शर्ये
(mistake instead of शर्ये) — ७ दाणि B K M L om, दाणि 1 — ८ होइ P, भोहि
N, भो M om — ९ अजां N, अ०आ M — १० परित्ताअथ once only Ch, परित्ताअह M;
परित्ताअथ कुलदेवदाओ B, (कुत्रचित्पाठ Grah), परित्ताअहर L — ११ after it M ins.
पुन । हा ताद — १२ भद्दमुह चिट्ठ मुहुत्तम in B before अइ, भद्द मुहुत्तं चिट्ठ २ P, भद्दमुह
लिष्ठ मुहुत्तं Grah, P om अइ, L अजे अह — १३ जीवअ° N, जीअ° K Ch 1, जीविअ° M,
L om, वत्सले P, अयि वत्सले प्राणवत्थिये Grah — १४ क N — १५ एत्थं P om — १६
आकदसि B Ch, अवकदसि K, अ०कन्दसि M, अकन्दसि N, कज्ज कन्दसि P, अकदसि 1,
आकदसि L (cf P § 88) — १७ सग्गमा M — १८ ष्खु B P Ch — १९ ते] दे B P
M — २० देआ 1 — २१ णन्दा M om — २२ जण] इत्थीजण पइदिण ed I II, खीजनम्
Grah, परिअण L 1 ed III — २३ °कपदि 1, after अणुकम्पन्ति Ch ins. अण च । मिक्कजेण
मे विणासो ण पुरिसदोसेण, M अण्ण मिक्कजेण मे णासो ण पुरिसदोसेण । ता किं हरिसदोणे
वि रोदीअदि, ed III 1 L (अणुत्तकजेण instead of पुरिसदोसेण) and B₁ make the
same addition here, K has अण्णञ्ज मिक्कजेण मे विणा ति पठन्ति — २४ अरे 1,
विह्वत्तआ] विह्वत्तका Grah, विह्वत्तक N, विण्णवत्तआ B, वेणुवत्तआ P, विह्वत्तका K,
वि सआ Ch, लीलप्पत्तअ M, वेणुवत्तका ed I II विह्वत्त ed III, विह्वत्ता ed
V — २५ गेण्ह] गेह्ण K 1, गह्ण M, गेण्हहि N, गेह्णाहि P — २६ चन्दणदास P L 1,
चन्दनदास N B K, after it B सअ जेव से घरअणो गमिस्सदि Ch, सअ जेव घरअणो
णिअत्तिस्सदि, ed I II घलअणो सअ जेव गमिस्सदि (ed II जेव), L ed III सअ
पुअ परिअणो गं, 1 सअ जेव परिअणो गं — २७ अले] अप् P — २८ वज्जलोमआ B P Ch 1,
वज्जलोमका K N (?), वज्जलोमश M, वज्जलोमा L, वयलोम Mys — २९ एशो B, एसो P
Ch, एसे K, एस N L 1 — ३० गेह्णामि B P K M 1, गेण्हामि Ch

चन्द । महमुहं चिट्ट मुहुत्तं जाव पुत्तं परिस्सआमि । इति पुत्रं
मूर्ध्नि समाप्रायं । जाद पुत्तं अँवस्संभविद्व्ये वि विणासे मित्तकजं उँव्वह-
माणो विणासं अणुँहोहि ।

पुत्र । ताद किं एदं पि भणिद्व्वं । कुलकम्मो वसु एसो अन्हाणं ।
इति पादयोः पतति ।

चाण्डा । नेण्हं ले । अँव येव शे घलअणे गमिस्सदि ।

कुट्ट । अञ्जां परित्ताअधं परित्ताअध ।

प्रविश्य अपटीक्षेपेणं राक्षसः । भवति न भेतव्यं न भेतव्यम् । भो भोः

सेनापते न खलु व्यापौदनीयोऽयं साधुः । कुतः ।

१ P M मह. — २ मुहुत्तं K Ch M; मुहुत्तं चिट्ट २ दाव जाव P. — ३ पुत्तं N M. —
४ परिस्सजामि N, सासेमि Ch, आसासेमि पुत्तं K, परिस्सजामि I; सन्तजामि L ed.
III; सन्तेमि Mys, पुणोपुणो परिस्सजेमि पुत्तं P, पुणोपुणो धिप[वरि]स्सजामि
पुत्तं B; मुहुत्तं यावत् पुनः पुनः परिस्सजामि पुत्रं Grah — ५ मूर्ध्नि उपाप्रायं परिध्वज्य
B; परिध्वज्य मालं (om. मूर्ध्नि समाप्राय) M — ६ जाद K om, पुत्तं L om. —
७ M om. अयस्सं 'होहि; अवस्स' B — ८ भविअणे N, भाविट्ट P, Ch I om. वि. —
९ विनासे N K — १० समुद्ग्रहमाणो I ed I-III, उद्ग्रहमाणो K, उद्ग्रहस्तस्ता तदावि-
णासो भविस्सदि Ch — ११ अणुँहोहि B, अणुँभविस्सामि B, अणुँभविस्समि P;
अणुँभवेमि N, अणुँभवेहि ed V with Telang's G, अणुँहवेहि I; अणुँभवामि L
अणुँभवामि Grah, — १२ B P Grah. om. कि — १३ एदं पि] N om.; एत्थ K, एवं वि किं भं
Ch, आदं पि किं M, एतदेव भणितव्यम् Grah — १४ कुलकम्मो L ed III. V. — १५ अन्हाणं]
अन्हारिणाणम् P, अन्हाणं I — १६ पुनः पतति N, M om इति पादयोः पतति. — १७
गेह्हे ले २ B, चञ्जलोमभा गेह्हे २ एदं P, गेह्हे रे गेह्हे K, चञ्जलोमभा गेह्हे M, गिण्हे रे I
पूहाण रे Grah, गुरुआंजल गेह्हे ले चञ्जलोमभा गेह्हे अपरआंजलअध्वनदासं तादयति Ch in
margin — १८ दाधं 'दि] सधं जेव वे धरअणो गमिस्सदि B, सधमेव पलिअणो गमिस्सदि P.
सध जेव धरअणो गमिस्सदि K, दाधं पूढ धरअणो निवत्तिदिहादि M, om. here in N Ch
L I, परिजणः Grah, after it B add चण्डालो चालवत्तः; ed I. II गुरुंताश्वन्दनद्राममारो-
पयित्तुं श्ले. — १९ L ed III in. सोरस्ताडम् before अज; अज २ N, अञ्जा M, अज L;
K om — २० पलिताअध P, परिताअध M, पलितादि २ L — २१ अपटीक्षेपेण P M,
अपटाक्षेपेण Ch, पटी B K N, पटाक्षेपेण L I. — २२ हे P in margin. — २३
भो भोः] भोः M — २४ सेनापते] श्लेषतयाः L ed III. V, सेनापतेयं जिनेससो M. —
२५ व्यापादनीयः] व्यापादवित्तव्यो B P M K (om न) L. — २६ अयं साधुः] अयं नदायः
Ch M L I ed I. II.

येन स्वामिकुलं रिपोरिव कुलं दृष्टं विनश्यत्पुरा
मित्राणां व्यसने महोत्सव इव स्वस्थेन येन स्थितम् ।
आत्मा यस्य च वञ्चनापरिभवक्षेत्रीकृतोऽपि प्रियः
तस्येयं मम मृत्युलोकपदवी वध्यस्तगावध्यताम् ॥ ५ ॥ १५७ ॥

चन्द । विलोक्य सवाप्पम् । अमच्चं किं णेद^६ ।

राक्ष । त्वदीर्यमुचरितैर्कदेशस्योनुकरणं किलं ।

चन्द । अमच्चं सच्चं पि मे णिष्फलं एद^{१३} पआसं करन्तेण^{१५} ण मे
पिअं अणुचिट्ठिदं अमच्चेण ।

राक्ष । सखे चन्दनदासं स्वार्थप्रधानो हि^{१८} जीवलोकः । कृतमुपाल-
म्भेन । भद्रमुखं निवेद्यतां तावहुंरात्मने चाणक्यायै ।

चाण्डौलौ । किं ति^{२३} ।

१ कुल] चिर P—२ महोत्सव इव] महोत्सवता B—३ च वञ्चना] B M,
वधाय च N K Ch (orig, alteration illegible) L, वधाय न 1, P om—
४ यस्य परपरि[v 1 रा]भूतोऽप्यात्मा प्रिय Grah P om परिभ—५ अमच्च]
M om, अज B, अजा P—६ किं णेद] किण्णेद N, किण्णेद k, कि इम B, कि
इद P, कि एद M L 1, कि एद दे द्वपसिद ed I II—७ स्वदीयस्य N Ch M—
८ सुचरित] एकमुचरितस्य M, सुकृत^९ P, स्वचरित^{१०} (ult to सुचरित^{११}) Ch—९ एकदे
शाणुकरण M—१० किल N om, किलैतत् L ed III—११ अमच्च M om—१२ B om
वि, B P om मे—१३ एद] इम N B Ch, एद पआस] आभास P M इम आभास],
परिस्सम Ch, णिष्फल मे पआस K, सच्च वि इम पआस णिष्फल करन्तेण L सर्वमपि नि कल
प्रयास कुर्वता Grah—१४ करन्तेण] कुण्णतेण]—१५ ण मे पिअ] ण विअम्मे K, अपिअ मे
M, नुए किं L (om अमच्चेण), ण मह विअ 1—१६ चन्दनदास M L om स्वार्थं पृथानुदित
कृतमुपालभन (1) । भद्रमुख निवेद्यता L—१७ कृतमुपालम्भेन स्वा^{१८} जीवलोक B P
L—१८ हि] ऽय B M 1, Ch om—१९ भद्रमुखौ B Ch, भद्र P—२० अथ निवेद्यता
P—२१ तावत् P M om—२२ चाणक्यहतकाय N Ch M B (१८), चाणक्यहतकाय
दुरात्मने K, चाणक्याय अथवा महात्मने P—२३ उभौ चाण्डौलौ प्रधावत । प्रथम वि ति
K—२४ before किं N Ch ins. अथ, M अह, 1 जघा, कि ति N k P Ch, वि ति B—

राक्ष ।

दुष्कालेऽपि कैलावसजनरुचौ ग्राणैः परं रक्षता
नीतं येन यशस्विना प्रलघुतामौशीनैरीयं यशः ।

बुद्धानामपि चेष्टितं सुंचरितैः क्लिष्टं विशुद्धात्मना

पूजाहोऽपि स यत्कृते त्वं गतः शत्रुर्वमेपोऽसि सः ॥६॥१५८॥ ६

प्रथमः । अले बिल्ववर्त्तञ्जो तुमं ताव शेष्टिचन्दनदाशं गेष्टिञ्ज ईमश्श
मशाणपादवर्शं छाआए गृहृत्तअं चिष्टं यावं हगे अय्यचाणकाह णिवेदेमि ।
गहिदे^३ अमचेल्लेःकशे स्ति ।

द्वितीयः । अले वय्येलोमआ एवं भोदु ।

इति सपुत्रदारेण चन्दनदासेन सह निष्क्रान्तः ।

10

१ दु काले N B l—२ कलावसजनरुचौ] विलावसजनरुचौ B, किलाव^४ Ch, कलाव-
सजनवति l—३ यशस्विना] महात्मना B—४ अतिलघुताम् L, सुलघुताम् ।—५ औशीनरीय
N B P—६ बुद्धानाम्] बुद्धानाम् ।—७ स्वचरितै B P—८ क्लिष्टं] क्लिष्ट B—९ पूजाहो]
पूज्यो नाम K—१० तव गतो] भगवतो ct l—११ शत्रुत्वम्] यथ्यत्वम् B Ch, यथ्यत्वमिति
बहुषु सुस्तकेषु पाठ Grah—१२ विशुद्धात्मना] बिल्ववर्त्त Grah विल्ववर्त्तक N, विष्णवर्त्तक
B, वैष्णवत्तया P, वित्तवर्त्तका K, विल्ववर्त्तभा (?) Ch, M defective वर्त्तभा—१३ तुवं
M—१४ शेष्टिचन्दनदाशं] शेष्टिचन्दनदाश B, शेष्टिचन्दनदाश M, शेष्टीचन्दनदाश N,
शेष्टिचन्दनदाश K Mys om शेष्टि, चन्दनदाश P Ch l, चन्दनदाशं L—१५ गेष्टिञ्ज P,
गेष्टिञ्ज K, गहिञ्ज M—१६ इमश्श] इमश्श P, एवशा Mys एवशा M, एवश्श K, इह एवश्श
L, एवश्श l, इमश्श Ch, इमाए N, B om—१७ मशाणपादवर्त्तञ्जो B, मशाणपादवर्त्तञ्जो
N, मशाणपादवर्त्तञ्जो P, मशाणपादवर्त्तञ्जो K, मशाणपादवर्त्तञ्जो Ch,
मशाणपादवर्त्तञ्जो M, मशाणपादवर्त्तञ्जो Mys—१८ चिष्टं] चिष्ट Msa, (चिष्ट Mys.)—१९ जायं all
Msa except Mys (याव)—२० हगे] P Mys om, सह N K Ch M L l—
२१ चाणकाह l, अजचाणकश्च N B (इति) P K, अजचाणकश्च M, चाणकश्च Ch L,—
२२ णिवेदिञ्ज आजच्छामि B, युत्तन्त णिवेदिमि P—२३ तथा गहि^३ B K Ch, गहिदो N B K,
दे om in M, गिहीदो L, गिहिदो l—२४ एवशा B, एवशा Ch M, एवशा P,
एवशा N K L l—२५ अले] अए Ch l, अले L, P om—२६ यज्जलोमका N, यज्जलोमका
K Ch l, यज्जलोमका B, यज्जलोम M; s, यज्जलोमका M, यज्जलोमा L, P am.—
२७ एव भोदु] एव भोदु ति N K, एव भोदु M, एव भोदु l, तथा करोति P, गच्छ इति L

प्रथमः । राक्षसेन सह परिक्रम्य । के के एत्थ दुवालिआणं । णिवेदेधे
दाव णन्दकुलशेलशंचअशंचूणणकुलिशाह मोलिअकुलपडिस्तावकाह पोलधम्म-
शंचआह अय्यचाणकाह ।

राक्षे । आत्मगतम् । एतदपि नाम राक्षसेन श्रोतव्यम् ।

चाण्डा । एते वेसु अय्यणीदिणिअलशयमिदवुद्धिपुलिशाह गहिदे
अमचलकेसे ति ।

ततः प्रविशति यमनिकावृत्तेशरीरो मुरमात्रदृश्येन्नाणक्यः ।

१ इति सपुत्रदारं चन्दनदासमादाय B—२ एदु अमयो इति राक्षसेन सह P° L—३ केके] को B P, अस्ति एध के वि णिवेदेह णं णन्द° Mys, अथि एत्थ को वि L ed III—४ दोआरिआणं P, दुआलिआण K Ch, दुआले दोआलिआणं B, om in N M—५ णिवेदेह N K Ch M L 1, निवेदेध B—६ नन्दकुल° P, सेल N P Ch, सेण K, णंदकुलणं L—७ शंचअ] B om, सअअ N P, सअ K, संचअ 1—८ शंचूण M, संचूण B Ch, संचुण K, संचूणण P, चूण N B 1—९ कुलिशाह B, कुलिशा M, कुलिसाह N P K 1, कुलिसाह Ch, कुलिसस्स L—१० मोलिअ] N K Ch M, मोज B P, मौलिअ L, मोलिअकुलसाहि L—११ पडिस्तावकाह] पडिटावकाह N, पडिटावकाह Ch 1, पडिटावकाह K, पडिटावकाह [h om] M, पडिटावकाह B [परिवर्धोपक]; परिवद्धाह P, पडिटावकस्स L, परिवर्धकाय Grah—१२ पउल N B 1 (Pischel § 58), पोल B, पोर P, पउर Ch, प्राप्त Grah. (v 1 पौर), पौरधर्मसंवाहकाय Bhaskara, पउलधम्मसंटावकाह 1, K M L om. पोलधम्मसंचआह.—१३ अजजाणकाह N B K Ch, अजाह चाणकाह P, अअचाणकाह M, अजजाणकस्स L—१४ In N B this line follows 5 6—१५ कएमेतद् Ch—१६ श्रोतव्यं राक्षसेन M, राक्षसेन 1 om, B reads कएमेतदपि श्रावितो ऽस्मि विधिना—१७ एते] एसे N L, एसो P Ch 1, जध एसो B, अते (!) M—१८ कवु P L om—१९ अअणीह M, अजणीह 1, all other MSS अजणीदि—२० णिअल] B K Ch, लअ N. लदा 1, णिगढ P, णिअम ed L II, ed III. om, णिअलिअ (णिगलित) M—२१ शंयमिद] शंयमिद Mys, शंजमिद B, संजमिद N K Ch L 1, णिअमिद P, M has णिअलिअ (निगलित) instead of णिअलशंयमिद—२२ बुद्धि] वृद्धि P.—२३ पुलिसआले P, पुलिसआणिचलणहुअले K, पुलिसआलचलणहुअले Ch पुलिसे N, पुरिसआले 1, विमिह्ये M, पुलिसले L—२४ गहिदो P, गिहीदे N L—२५ °लकयसे B, °कखले N K Ch L, °सो P; °लकखसे ति 1, °एनउरे M.—२६ ति B.—एप राखु नीतिनिगलसयमित्तुद्धिपुरुषकारो गृहीतो° Grah—२७ यमनिका N B K Ch, यवनिका P M, जवनिका 1 ed. I-III, जवनिका L ed V.—२८ आवृत्त] अन्तरित M.—२९ °दृश्यमानः P K, सहर्षंश्रागय. Ch(४)M ed. I. II.

चाण । भद्र कथय कथयै

केनोत्तुङ्गशिखाकैलापकपिलो^१ वद्रः पदान्ते शिंसी
पाशैः केन सैदागतेरगतिता सद्यः समासादिता ।

केनानेकपदानवासितसटः सिंहोऽपिर्वः पञ्जरे

भीमः केन च नैकनक्रमकरो दोर्भ्यां प्रतीणोऽर्णवः ॥७॥१५९॥ 5

चाण्डा । णं णीदिणिंउणवुद्धिणा अयेणं यये^२ ।

चाण । भद्रं मीं मैवम् । नन्दकुलद्वेषिणा देवेनेति द्रूहि । राक्षसं दृष्ट्वा ।

अये अयममात्यराक्षसः । येन महात्मना

गुरुभिः कल्पनाकेशैर्दीर्घजागरहेतुभिः ।

धिरमायासिता सेना वृषलस्य मतिर्धं मे ॥ ८ ॥ १६० ॥ 10

यमनिकामपनीयोपखल च । भो अमात्यराक्षस विष्णुगुप्तोऽभिवादयते ।

राक्ष । विलोक्यात्मगतम् । अमात्य इति लंजाकरमिदानीं विशेषणपदम् ।

विलोक्यै । अये अयं स दुरात्मा । अथवा अयं स महात्मा कौटिल्यः ।

१ कथयकथय K om —२ कलाप] कपाल P—३ कपिलो] जटिलो B—४ शिंसी]
उणः M—५ सदागते] समागते M, अगतिता] अन्तरिता M—६ सट] सट. N, पट. B,
पट. l, M om —७ ऽपिर्व] ध्रुव N M—८ भीम] भीष्म. M—९ च न] चल ed I II—
१० यं om in P M L—११ णियुण L, l om—१२ अजेण Mss, Mjs only अयेण—१३
येव] जेव B P, जेव K, om in N M L l, जेव Ch (orig, alt to जेव)—१४ भद्र M
—१५ मा once only B (भद्र मैवं । नन्दकुलद्वेषिणा देवेनेतल्लतति वचन्यम् । राक्षसं दृष्ट्वा ।
अये अयं)—१६ after द्रूहि N P K Ch M L l Grah insert here the speech of
Rāksasa अये अयं दुरात्मा etc. given below ending with verse १६१ It seems out of
place here Chāṅkya being veiled by the यमनिका and therefore not recognisa-
ble for Rāksasa —(सहस्रमात्मगत in N P K Grah before अये ; विलोक्य सहस्रं ।
स्वगतं Ch l (आत्म), दृष्ट्वा सहस्रं स्वगतम् । अयमसौ M.)—१७ मतिर्मम B P K.—
१८ यमनिकाम्] यमनिकाम् N, जयनिकाम् P l, ययनिकाम् M, चरेणपनीय L—भो भो
Ch—१९ विष्णुगुप्तो ऽयमभिवादये M L—२० लजा] मीडा^१ l, इदानीम् P om,
इदानीमिदं l—२१ P विं भा^१ । अयमसौ दुरात्मा कौटिल्यः अथवा महात्मैव ; K Ch अये
अयं दुरात्मा अथवा महात्मैव कौटिल्य

आकरः सर्वशास्त्राणां रत्नानामिव सागरः ।

गुणैर्न परितुष्यामो यस्य मत्सरिणो वयम् ॥ ९ ॥ १६१ ॥

प्रकाशम् । भौ विष्णुगुप्त नै मां श्वपाकस्पर्शदूषितं स्पृष्टुमर्हसि ।

चाण । अमात्यराक्षस नायं श्वपाकः । अयं खलु दृष्टपूर्वं एव भवता सिद्धार्थकनामा राजपुरुषो येन व्याजसौहृदमुत्पाद्य शकटदासोऽपि तपस्वी तादृशं कपटलेखमजानन्नेव मयैव लेखितः । योऽप्यसौ द्वितीयः सोऽपि समृद्धार्थको नामा राजपुरुष एव ।

राक्ष । आत्मगतम् । दिष्ट्या शकटदासं प्रत्यर्पणीतो मे विकल्पः ।

चाण । किं बहुना । एष संक्षेपः ।

एते भद्रमटादयः स च तथा लेखः स सिद्धार्थकः

तच्चालंकरणत्रयं स भवेतो मित्रं भदन्तः किल ।

जीर्णोद्यानगतः स चार्तपुरुषः केशः स च श्रेष्ठिनः

१ यस्य] येन M—२ भो भो Ch; K l om . वि° K om—३ न] मा I—४ इव°] चाण्डाल L ed III—५ l om स्पर्शः—६ भो अमात्य° l, अमात्य..श्वपाको B, नेमौ चाण्डालौ L ed III—७ पूर्व° P l om, भवता दृष्टपूर्वः M, पूर्वदृष्ट K—c सिद्धार्थको P—९ राजपुरुषः । द्वितीयः स समृद्धार्थको नाम राजपुरुष एव । शकटदासोऽपि तपस्वी तं तादृशकपटलेखमजानन्नेव मय ले° N; राज° । योऽप्यसौ द्वि° सोऽपि सुसिद्धार्थको नाम राजपुरुषः । आभ्यां सौहार्दमुत्पाद्य शकटदासोऽपि तपस्वी तत्तादृशं कप° अजा° एव म° ले° P, राज° । योऽप्यसौ द्वि° अयमपि समिद्धार्थकनामा राजपुरुष एव । अनेन सिद्धार्थकेन सह सौहार्दमुत्पाद्य शकटदासोऽपि तं तादृ° अजा° एव क° म° ले° K, द्वितीय. सोऽपि समि° कनामा राजपुरुष एवानेनैव सह सौहार्दमुत्पाद्य शकट° Ch, 'अयमपि समृद्धार्थको नाम [om रा° उपाय] शकट° तत्तादृशमजा° एव क° म° ले° M, योऽप्यसौ द्वि° समिद्धार्थको राज° एव । शकटदासोऽपि तं तं तादृ° अजा° एव म° क° ले° l. The text follows B—१० N K Ch ins. सहर्षम्—११ अपनीतो] द्यपगतो B—१२ अतिबहुना N B—१३ एष संक्षेपः] एष संक्षेप कथ्यते B; एष संक्षेपतः कथयामि K Ch L—१४ श्रुत्या B K Ch L, श्रुत्या N, ये ते P; एते M—१५ भवतो मित्रं] स च भवन्मित्रं B, Ch ends with भवतो मित्रः—१६ चार्त°] चाय N; चायि L l ed III

सर्वोऽसौ मम । इत्यर्धोक्ते लज्जां नाटयति ।

वृषलस्य धीरं भवता संयोगमिच्छोर्नर्धः ॥ १० ॥ १६२ ॥

तदेषं वृषलस्त्वां द्रष्टुमार्गच्छति । पश्येनम् ।

राक्ष । आत्मगतम् । कौं गतिः । एषं पश्यामि ।

तत्त. प्रविशति राजा विर्मवत्तत्र परिवारैः ।

राजा । आत्मगतम् । विनैव भुंद्वादार्येण पराजितं दुर्जेयं रिपुर्वलमिति यत्सत्त्वं लज्जित इवांसि । मम हि

फलयोगमवाप्य सायकानामनियोगेन विलक्षितां गतानाम् ।

स्वशुचेर्वं भवत्यधोमुखानां निजतूणीशयनव्रतस्य निष्ठा ॥११॥१६३॥

अथवा ।

विगुणीकृतकार्मुकीऽपि जेतुं भुंवि जेतव्यमसौ समर्थ एव ।

स्वपतोऽपि ममेव यस्य तन्त्रे गुरवो जाग्रति कार्यजागरूकाः ॥१२॥१६४॥

चाणक्यमुपसृत्य । आर्यं चन्द्रगुप्तः प्रणमति ।

चाण । वृषल संपन्नास्ते सर्वाशिर्षः । तदभिवादयस्व तर्विदत्रैर्भवन्त-
ममात्यराक्षमम् । अयं ते पैतृकोऽमात्यगुरुव्यः ।

१ ऽसौ] इयम् M—२ K om इत्यर्धोक्ते, P K M om लज्जा नाटयति, सलज्ज N—
३ before वृषलस्य N repeats सर्वो ऽसौ मम—४ धीर] वीर N K M L 1—
सयोगम्] साच्चिन्यम् L—५ नय] मति N—६ एष] अयम् P K M 1—७ आगच्छति]
आयाव B, इच्छति K M—९ ननु वा गतिर् B—१० प्रकाश । एष M, एष] अयम् P—११
यथाविभवत्तत्र N, B om—१२ च परिवार] सपरिवारो P परिवारो B, संवर्कैरनुगम्यमान-
ed L II—१३ शुचेन] P M, युद्धम् B. जितम् ed III V—१४ रिपुर्वलम्] परम् N,
परवलम् K M L 1, अरिबलम् P अरिकुलम् ed I II—१५ इव] एव B K 1—
१६ अनियोगेन] विधिवोगेन ed III—१७ विलक्षयता N, विलक्षिता K विपक्षता L ed III—
१८ स्वशुचैव P, स्वशुचेव M ed I II, न शुचेव N B K L 1 ed III—१९ व्रतस्य निष्ठा M
N (रि'), निष्ठाया P, व्रतप्रतिष्ठा B K Grh ed L II, निजप्रतुष्ट्यै L, व्रत प्रतुष्ट्यै ed III—
२० सुमि] नर M—२१ असौ] अहं K—ममेव B k M—२२ प्रकाश ins in B before आर्य—
२३ अभिवादयति B, त्ते P—२४ ते मम सर्वाशिष ।, ते मदीया आदिप M, सर्वा अर्धसिद्धय-
N, सर्वाशिष B P K L—२५ अभिवादय P—२६ तावद् om in M L 1—२७ अत्रभवन्तम्]
तत्रभवन्तम् N P, instead of तदभिवादयस्व K reads तत् प्रणम्यतामत्रभयानामात्यराक्षस-
—२८ अथ ते] एष ते B, एष वितृपैतामहस्तत्र K, अभिवादयस्व तत्रभवन्तममात्यगुरुव्यम् L.

राक्ष । आत्मगतम् । योजितोऽनेन संबन्धः ।

राजा । राक्षसमुपसृत्य । आर्ये चन्द्रगुप्तोऽभिवादयते ।

राक्ष । विलोक्यात्मगतम् । अये अयं चन्द्रगुप्तः । य एषे

बाल एव हि लोकेन संभावितमहोन्नतिः ।

क्रमेणारूढान् राज्यां यूथैश्चर्यमिव द्विपः ॥ १३ ॥ १६५ ॥

प्रकाशम् । राजन् विजयस्व ।

राजा । आर्ये

जंगतः किं न विजितं मयेति प्रविचिन्त्यताम् ।

गुरौ पाङ्गुण्यचिन्ताधार्मीर्ये कार्ये च जाग्रति ॥ १४ ॥ १६६ ॥

राक्ष । आत्मगतम् । स्पृशति मां भृत्यभावेन कौटिल्यैश्वर्यः । अथवा

विनय एषे चन्द्रगुप्तस्य । मत्सरस्तु मेऽभिप्रायो विपरीतं कल्पयति ।

सर्वथा स्थाने यशस्वी चाणक्यः । कुतः ।

द्रव्यं जिगीषुमधिगम्यं जडात्मनोऽपि

नेतुर्यशस्विनि पदे निर्यतं प्रतिष्ठा ।

१ मम संबन्ध P, after it L ins चा° राजानमुपसृत्यायगमात्पराक्षस प्राप्त
प्रणमैतम्—२ अभिवादयति B, प्रणमति M L l ed III, चन्द्रगुप्तोऽहमभिवादये ed I II
—३ विलोक्य M om—४ सत्य अये N—५ य एषे] स एष P, एष M—६ लोकेन] लोके
ऽस्मि P L Grh—७ महोन्नति N h M Grh, महोन्नति B, महातनु P, महोदय L l
ed I-III—८ आरूढान् राज्यां h—९ यूथैश्चर्यम्] यूथैश्चर्य M—१० जगत्या M—११ किं तु
न जित P—१२ आर्ये कार्ये च] आर्ये कार्येषु B, आर्याचार्येष P, आर्ये त्वयि च ed L II K
(अ°), आर्ये धार्ये च M l, आर्ये धार्ये च L, आर्ये कार्ये प्रजाप्रति ed V—१३ कौटिल्य°
दासभावेन K, दासभावेन कौ° P B—१४ एषे] एष M एषेय L—१५ चन्द्रगुप्तस्य M,
विनयेनैव चन्द्रगुप्तस्य ed I II—१६ मत्सरस्तु मेऽभिप्रायो विपरीतकल्पयति N l (om
अभिप्राय), मत्सर्ये तन्मे ऽस्याभिप्राय विपरीत कथयति P, मत्सर्येन्तु मे विपरीत मे
कल्पयति K, मत्सरस्तु मेऽभिप्राय विपरीत कल्पयति M, मत्सरस्तु मे विपरीत कल्पयति
L, मत्सरस्तु मे विपरीतमेव कल्पयति चेन B—१७ कल्पयति B ed I II, कल्पयति N h
M, कथयति P—१८ द्रव्यम्] भद्र M—१९ जिगीषुम् h—२० अधिगम्ये] अधिगम्य
M—२१ नियता ed L II—

अद्रन्वमेत्य तु विविक्तनयोऽपि मञ्ची

शीर्णाश्रयैः पतति कूलजवृक्षवृन्त्या ॥ १५ ॥ १६७ ॥

चाण । अमात्यराक्षसे अशीष्यते चन्दनदासस्य जीवितम् ।

राक्ष । भो विष्णुगुप्त कुतः संदेहः ।

चाण । अमात्यराक्षस अगृहीतशस्त्रेण भवता नागुगृह्यते वृषल इत्यतः 5
संदेहः । तद्यदि सत्यमेव चन्दनदासस्य जीवितमिष्यते ततो गृह्यतामिदं
शस्त्रम् ।

राक्ष । चिन्तयति ।

चाण । तपोवनं यामि विहाय मौर्यम्

त्वं चाधिकारेष्वधिकृत्य मुष्यम् ।

त्वयि स्थिते वापपतिवत्सुबुद्धौ

सुनक्तु मामिन्द्र इवैव चन्द्रः ॥ १६ ॥ १६८ ॥

10

राक्ष । भो विष्णुगुप्त मा भैवम् । अयोग्या धैर्यमस्य शैलस्य ग्रहणे
विशेषतस्त्वया गृहीतस्य ।

चाण । अमात्यराक्षस योर्धर्मयोग्यं वा किमनेन ।

अर्थैः सार्धमजस्रदत्तकैविकाक्षामैरशून्यासर्नैः

15

१ भुवि विचित्रयो N M Tolangs E, भुवि विक्तनयो P, तु विविक्तनयो B K ed. I. II, तु विचित्रं I, भुवि भुङ्कनयो L ed III.—२ शीर्णाश्रयैः] सायाश्रयः N; सायाश्रयं M.—३ कूलवृक्षवत् सः K.—४ राक्षस B I om, I om अपि.—५ चन्दनं जीवितं किसिप्यते M.—६ भो भो B—७ कः संदेहः B M—८ P M om. the text from अमात्य as far as संदेहः । तद्; B K om राक्षस.—९ तद् P K om.—१० तस्यमेव] M om., after जीवितम् B K.—११ तदा B K.—१२ ततो] तदा B K.—१३ राक्षः । चिन्तयन्ति चन्द्रः contained only in B Tolangs A P and omitted in N P K M L I, after चन्द्रः B continues चन्द्र युक्तमेव पतति तद्यदि चन्दनदासस्य जीवितम् दासम् ।—१२ वयमेवैवस्य K, वयमेवस्य M ed. I II—१३ शस्त्रम्] अशून्य M.—१४ त्वया] भयता K.—१५ वयमस्य ग्रहणे वि' त्व' गृ' P (om दासस्य); ग्रहणे after गृह्यतस्य N K L I.—१६ योग्यमयोग्यत्वा किमनेन N, योग्योऽहमयोग्यमयोग्यस्यमिति तिष्ठतु तावत् । युतः । पश्य B, योग्योऽहमयोग्य इति तिष्ठतु तावत् पश्य P; योग्योऽहमयोग्योऽहमिति K; योग्योऽहमिति किमनेन पश्य M, योग्योऽहं न योग्य इति किमनेन I; योग्योऽहं न त्वं योग्य इति किमनेन L; योग्योऽहमयोग्यो भवान् ed. I. II V.—१७ कपिर्नैः क्षामिः M L ed III; अशून्यासनात् ed. I II—

स्नानाहारविहारपानशयनस्वेच्छासुखैर्वर्जितान् ।

माहात्म्यात्तव पौरुषस्य मतिमन्दत्सारिदर्पच्छिदः

पश्यैतान् परिकल्पनाव्यतिकरप्रोच्छन्नवंशान् गजान् ॥१७॥१६९॥

अथवा किमनेन । न खलु भवतः शस्त्रग्रहणमन्तरेण चन्दनदासस्य

जीवितमस्ति ।

राक्ष । भो विष्णुगुप्त नमः सर्वकार्यप्रतिपत्तिहेतवे सुहृत्स्नेहाय ।

का गतिः । एष प्रहोऽसि ।

चाण । सहर्षं शस्त्रमर्पयित्वा । वृपल वृपल अमात्यराक्षसेनेदानीं
गृहीतार्थिकारेणानुगृहीतोऽसि । दिष्ट्या वर्धते भवान् ।

राजा । आर्यप्रसाद एष चन्द्रगुप्तेनानुभूयते ।

प्रविश्य पुरुषः । जअद्दु जअर्दु अँजो । अँज एँसो क्खु भँदभटभाउराअणप्प-

१ विहार] विनोद K, शयने L—२ माहात्म्ये P, माहात्म्य K, त्मा N, तत्र]
अति ed I-II—३ मतिमन्] महतो B, रहतो K, महिमन् N, स्नानादिजन्यसुखवर्जितान् ।
तव पौरुषस्य माहात्म्यं यथा स्वादेव किभूतस्य तव दत्तारिदर्पच्छिदः शत्रुदर्पनाशायेत्यर्थं
Grah—४ पश्यैतान् M—५ व्यतिकर] शकलित N—६ प्रोच्छिन्नवंशान् K, प्रोच्छिन्नवंश-
क्षजान् B—७ खलु M om—८ वृप्यते स्ति (1) M—९ K L ed I-III insert here the
verse १७२ ये स्तिक्ता given by B P Grah later on and entirely omitted in N
M I, the order of the single Padas, is different in K L ed. I-III a) नन्द° b)
ये स्तिक्ता c) शस्त्र d) कार्याणाम् — K om भो ; भो विष्णुगुप्त उपानय खड्गम् । नम सर्वं ed
L II, भो विष्णुगुप्त प्रहोऽस्मि नम सर्व° B—१० प्रहोऽस्मि] सज्जोऽस्मि B P, गृह्णामि
N—११ शस्त्रमर्पयित्वा M l om, खड्गमर्पयित्वा B, खं उपनयन् P—१२ इदानीं B om—
१३ अधिकारेण] शस्त्रेण ed I II V, L om—१४ सति NK M om—१५ वर्धते M, M adds
मत् बुद्धिस्तव भाग्यानि राक्षसस्य पराक्रम । त्रितय यदि सयुक्त भवेज्जोयो महेश्वर ।—
१५ प्रसाद एव P, प्रसाद एवाय M, प्रसादादेतत् K.—१६ जेदु M—१७ अजो] देवो N,
देवो M, P om—१८ अज्ज N P om, अज्ज M—१९ एमो क्खु B om—२० भदभटपुलि-
सदत्तहिं गुलादवलवत्तभागुलायणविजययम्मप्पमुहेहिं सजमिदकलचरणे कुमारमलयकेदु आणिअ
पलिट्टालभूमिमवयाधिदो । ता एत्त सुणिअ अजो पमाणत्ति B, भदभटपुलिसदत्तप्पमुहेहिं
P, भदभटप्पमुहेहिं M]—

मुद्देहि संजमिदकरचलणो मलअकेदू पडिहारभूमि उवत्थाविदो । एवं सुणिअ
अजो पर्माणं ।

चाण । भद्रं निवेद्यताममात्यराक्षसाय । अर्थमिदानीं जानीते ।

राक्ष । आत्मगतम् । कथं भ्रं । वशीकृत्यं मामिदानीं विज्ञापनायै
मुखरीकरोति कौटिल्यः । का गतिः । प्रकाशम् । राज्ञं चन्द्रयज्ञं विदित- 5
मेव ते यथा वयं मलयकेतो किंचित्कालान्तरं भुषितोः । तत्परिरक्ष्यन्तामस्यै प्राणाः ।

राजा । चाणक्यमुखमवलोकयति ।

चाण । वृषलं प्रतिमानयितव्योऽयं ममात्यराक्षसस्य प्रथमः प्रणयः ।
पुरुषमवलोकय । भद्रं महचनैर्दुच्यन्तां भद्रमदप्रभुं तैः । अमात्यराक्षस-
विज्ञापितो देवचन्द्रप्रभुः प्रवच्छति मलयकेतवे पित्र्यमेव विषयम् । अतो गच्छन्तु 10
भवन्तः सहानेन प्रतिष्ठिते चासिन् पुनरागन्तव्यमिति ।

१ संजमिद (मिअ) N B P L. संजमिदो M, राजमिदो K (see copy), संजमिं Mya.—
२ कलचलणे B, कलचलणो P I, कलचरणो L, om in N K M —३ पडिहारभूमि N ("मिदू")
P L ("दार"); भूमि M, पडिहार B, पडिहारभूमि Mya, पडिहारभूमि K, परिहार-
भूमि ed I II —४ उपडिहारविदो N अवाथाविदो B, उपविदो P, विद्विदि K, थाविदो
I, ववाहाविदो M. अवाथाविदो ed. L II It is doubtful, whether the पुं speaks
Sauraseni or Māgadhī —५ ता एवे B P, एद N K M L एव I —६ पमाणं I —
भद्र M om —७ अयम्] स B —८ जानीते] जानाति P M प्रतिविपारं करित्वति K,
राजकार्यं करित्वति ed I II —९ कथं] अथ N —११ पशीकृत्यं दासैकृत्य B P M L I.—
१२ इदानीं विंसां K —१३ विज्ञापनाय P K, B om —१४ राज्ञं] महाराज N —१५ चन्द्रयज्ञं
B P om —१६ एव] एव तत् M, एवेतत् B P om —१७ मलयकेतो] मलयकेतोर्गृहे P,
मलयकेतोर्भवने K —१८ कंचिदालं M L —१९ वपिताः] अविता इति N I, शिता इति
M —२० अस्य] अस्यै प्राणा इति P —२१ वृषलं M om —२२ अयम् P om —२३ M om.
महचनतम्; N om उच्यन्ताम्; उच्यन्ताममात्यराक्षसात् P K —२४ प्रमुखाः L —२५ यथा भगवात्
P K L, B I om भगवात्, अमात्यराक्षसेन K M L, N om the text as far as
प्रतिष्ठिते.—२६ विन्यमेव वि] वैश्रमेव P; पुनरागन्तव्यं वैश्रमिपयान् B, पुनरागन्तव्यं विपयान्
भौण्डं K, वैश्रम्यं विपयान् Grah —२७ अतो] तद् P, ततो K I —२८ प्रतिष्ठिते]
स्वपिष्ठे K, प्रतिष्ठिते N प्रते] —

पुरु । जं अजो आणवेदि । इति निष्कामति ।

चाण । तिष्ठ. तावत् । इदं. चापरं वक्तव्यो विजयपालो दुर्गपालः ।
अमात्यराक्षसस्य प्रीत्या देवश्चन्द्रगुप्तः समाज्ञापयति । य एष तावच्छ्रेष्ठी
चन्दनदासः सं पृथिव्यां सर्वनगरेषु श्रेष्ठिपदमारोप्यतामिति । अन्यथै ।
विना हस्त्यथं क्रियतां सर्वबन्धनमोक्ष इति । अथवा । अमात्यराक्षसे नेतरि किं
हस्त्यथेनं प्रयोजनम् । तदिदानीम् ।

विना वाहनयुग्मेभ्यो मुच्यतां सर्वबन्धनम् ।

पूर्णप्रतिज्ञेन मया केवलं वर्धयैते शिखा ॥ १८ ॥ १७० ॥

इति शिखां वध्नाति ।

१ निष्कामति K om — २ तावत् l om, तिष्ठ तावत् M om — ३ B om इदं चापरं—
४ दुर्गपालो विजय. N M (विं दु°); इदं चास्य वक्तव्यो विजयपालो दुर्गपालश्च K, विजयपालो
om in l, एवमपरमुच्यताम् ed. I-II, अपरं वक्तव्यो दुर्गपालः L, उच्यतां विजयपालो दुर्ग-
पालश्च B — ५ यथा अमात्यं M, एष अमात्यं N — ६ राक्षसप्रीतो P, अमात्यराक्षसेन गृहीता-
धिकारेण K, अमात्यराक्षसस्य गृहीतशब्दस्य प्रीत्या ed I-II, अमात्यराक्षसलाभेन सुप्रीत. L
ed. III, अमात्यराक्षसदर्शनेन सुप्रीत. l—देवः l om — ७ समाज्ञापयति] विज्ञापितः K —
८ य.] यद् K, B om — ९ तावत् K M L om — १० B K M om. — ११ सर्वनगरे K, सर्वेषु
नगरेषु ed I II, सर्वनगरं L ed III — १२ इति B om, K adds अतस्तथा क्रियताम् —
पु° । जं अजो आणवेदि ति निष्कामति । चा° । भद्र इदञ्च पुनरपरवक्तव्यो विजय. ।
अमात्यराक्षसदर्शयति देवश्चन्द्रगुप्तः समाज्ञापयति क्रियताम्विना etc. N, पु° । जं अंभो
आणवेदि ति प्रस्थितः । चा । तिष्ठ इदं चापरं वक्तव्यो विजय । अमात्यराक्षसदर्शन-
प्रीतो देवश्चन्द्रगुप्तः समाज्ञापयति यथा विना हस्तिभ्यः M, इदमपरं च (sign of omis-
sion) B, P om the text from पुरु° 200,1 as far as 200,4 आरोप्यता-
मिति and has here उच्यतां विजयपालो दुर्गपालश्च अमात्यराक्षसप्रीतो देव. समा° ।
विना ह.° Between आरोप्यतामिति and विना ed I II insert चाण° । चन्द्रगुप्त किं ते
भूय. प्रियं as far as अत. परम् (प्रियम्), see below 202,2 — १३ l om. अन्यथ —
१४ हस्त्यथं] N K ed I II, वाहनहस्तिभ्यः B, हस्त्यथेभ्यः P, हस्तिभ्यः l M
वाहनहस्तिभ्यां L — १५ सर्वबन्धनमोक्षः] सर्वबन्धनमोक्षाः N, क्रियन्ता मोक्षा. M — १६ अमात्ये
K — १७ हस्त्यथेन] हस्त्यथैः B P (B in २ अपि after it), हस्त्यथं K, हस्तिभ्य. l, एभि.
M, om in L (किमस्माकं प्रयोजनमिदानीं) — १८ प्रयोजनम् P om — १९ तद् om. in.
P M l, इदानीम् om. in P. — २० विना] सह ed I-II — २१ वाहनयोर्गोभ्यो P,
वाहनयोगेभ्यो N, वाहनयोगेभ्यो K, वाहनयुग्मेभ्यो M l, यहनयुग्मेभ्यो B l, वाहनहस्तिभ्य.
B, वाहनहस्तिभ्यां L, विना हस्तिभ्य इति वाहनशब्दोऽत्र हस्तिव्यतिरिक्तपुरद्वादिपरसेन हस्तिपदं
पुनरक्तं भवति Grab — २२ पूर्णं] तीर्णं L — २३ वर्धयते केवलं शिखा N M (केवला),
वर्धयते च परं शिखा B — २४ नाख्येन शिखा यं P K —

पुन । जं अज्ञो आणवेदि । इति निष्कान्त ।
चाण । चन्द्रगुप्त किं ते भूयः प्रियमुपकरोमि ।

१ जं विदि P om—At the end of the play the MSS show a great variety of readings the reconstruction of the text given above is somewhat subjective N चां । अमात्यराक्षस तदुच्यता किन्ते भूय प्रियमुपकरोमि । राक्षस । किमत परमियमहामि । चा । अद्य परितोप । तस्मादिदं भवतु । वाराहीम्, M चां । अमात्यराक्षस किं ते भूय प्रियमुपकरोमि । विष्णुगुप्त किमत परमपि प्रियमस्ति यद्यपरितोपस्तार्हि इ भवतु वाराहीम् () K चन्द्रगुप्त किन्ते प्रियमुपकरोति तदुच्यता । राजा । किमत परमपि प्रियमस्ति राक्षसेन सम मैत्री अतस्पर । चाण । तथापीदमस्तु । वाराहीम् । P चाण किं ते भूय प्रियमुपकरोमि । राजा । राक्षसेण सम अत पर । राक्ष । स्वगतम् । अद्याप्यपरितोप । से (ये) सिक्का करपल्लवा जल्पितुदृष्टेषास्त एव हुमा । शखं धरम् तस्मादिदं भवतु वाराहीम्, L चां । भो राजन् चन्द्रगुप्त भो अमात्यराक्षस उच्यता भूय कि वा प्रियम् । राजा । किमत परमपि प्रियमस्ति । राक्षसेन प्रियम् । राक्ष । तथापीदमस्तु । इधमजातिगभीरशुभोदर्थचाणक्यनदसविधानेन चन्द्रगुप्तसाधिप्यपदलाभपरितुष्टो महामात्यो राक्षम इत्याशास्ते ॥ भरतवाक्य ॥ वाराहीम् etc.— B is still more complete and seems to contain part of an old text, the originality of which is tested by quotations from it in Grahe's Sanskrit Commentary

चाण । चन्द्रगुप्त किन्ते भूय प्रियमुपकरोमि ।

राजा । अत परमपि ।

राक्षसेन अत प्रियम् ॥

राक्ष । स्वगत चिन्तयति [in marg राजनश्चक्रमात्यराक्षस] यदि किचिदात्मनः परस्य वा प्रयोजनमस्मात्सु निवेदनीयमस्ति । तदुच्यताम् ।

त्वरयन्ति मा कुतस्तुत्यानि साम्प्रत तपोविग्रविमुद्यानि घनगमनाय मानसानि

चन्द्र । ये सिक्का मिश्रशरीरके ऽपि व्यापारितव्य मया । नन्दस्येदृक्का रृश हृदये शृत्यो ऽस्मि तद्विद्विषा । कार्याणां गोचरम् । प्रकाश । मशिश्रोत्रिय न -वि—निष्पते । यत राज्य कण्टकशून्यमेतदस्ति मिश्र च सौर्वा सुना प्राप्त पुत्रफलप्रतिप्रतिर्भे (?) सार्धं प्रभूत महत् । चित्ताहेतविरोधहानिमुत्पिता लब्धा मया साम्प्रत सर्वे तन्मम निष्णुगुप्तविहित नास्त्येव यद्याप्यते ॥ यद्यप्येव तथापीदमस्तु ।

काले वर्षी पयोदोऽस्तु धर्मनिष्ठो नरापिप ।

आशाफल तु विश्वस्य तव नीतिरियामहा ॥

वाराहीम् etc.—From the Commentary I quote the following readings भाष्येन परस्य वेति । त्वस्यन्ति मामित्यादि । नापरितोपो । अहो अव्यति । पार्थिवो वृषण इति । अमात्या (अदायया दूतार्थ) । ये सिक्का etc । न मिश्रिद्वयनिष्पते । राज्य कण्टक । चिन्ता हेत्यादि हानि-वाराहीम् । पालययति पयोदो नरदो । धर्मनिष्ठ । तव नीति ॥ १-11 । चाणा अमात्यराक्षस तदुच्यता किं ते भूय प्रियमुपकरोमि । राक्ष । किमत [I om किम्] परमपि प्रियमस्ति यदि न परितोपस्तदिदमस्तु भयद्वाक्य [१-11 भरावाक्य] वाराहीम्— [I यद्यपरितोपि तस्मादिदं भवतु वाराहीम्]—

राजा । राक्षसेन समं मैत्री राज्ये चारोपिता वयम् ।

नन्दाश्चोन्मूलिताः सर्वे किं कर्तव्यमतः प्रियम् ॥ १९ ॥ १७१ ॥

राक्ष । आत्मगतम् । ये सिक्ताः करपल्लवाञ्जलिपुटैश्छेद्यास्त एव द्रुमाः
शस्त्रं मित्रशरीरकेषु सरुपा व्यापारणीयं मया ।

नन्दस्नेहकर्णोः स्पृशन्ति हृदयं मृत्योऽसि तद्विद्विषां

कार्याणां गतयो विधेरपि न यान्त्यालोचनागोचरम् ॥२०॥१७२॥

चाण । तर्थापीदमस्तु ।

वाराहीमात्मयोनेस्तंनुमतनुर्धलामास्थितस्थानुरूपं

यस्य प्रीक्पोत्रंकोटिं प्रलयपरिगता शिश्रिये भूतधात्री ।

म्लेच्छैरुद्वेज्यमानो भुजयुगमधुना पीवरं^{१०} राजमूर्तेः

स श्रीमद्भन्धुमृत्यश्रिरभवतु महीं पार्थिवश्चन्द्रगुप्तः ॥ २१ ॥ १७३ ॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ।

इति सप्तमोऽङ्कः ।

॥ इति विशाखदत्तविरचितं मुद्राराक्षसं नाटकं समाप्तम् ॥

१ N B P M om. आ°; ये सिक्ताः स्वयमेव पाणिपयस्ता छेदाः कथं K; स्वयमेव
शुद्धिमगमंछिन्नास्त एव द्रुमाः Led. I II. V.—२ मित्रशरीरकेऽपि B Grah; मित्रशरीररक्षणकृते
L ed. I-II. V.—३ मया] सदा ed. I-II.—४ कणाः] लवाः Grah; गुणाः L ed.
III. V.—५ हृदयं K ed. III; हृदये B P ed. I-II.—६ न गान्ति] नयन्ति ed. V.—
७ आलोचनागोचरम्] आज्ञाकारत्वं चिरान् L ed. III. V; N M om. the verse
(see page 201 note. 1)—८ चाणां] राक्ष° P.—९ तथापि] तस्माद् N P.—
१० आत्मयोनेः] आत्मयोगान् M.—११ अतनुबलाम्] अघनविधौ L ed. III.—१२ यस्य प्राप्]
यस्याद् P.—१३ पोत्र] दन्त° B L l.—१४ प्रलयपरिगता] प्रलयमुपगता M; प्रण(ल)
यमपि गता K.—१५ उद्वेज्यमाना N; उद्विज्यमाना B K L; उदात्त(च्छेप)माना P;
उद्वेज्यमाना and उद्वेज्यमाना Grah.—१६ पीवरं] P; धीवरं N; सांप्रतं B; संधिता K L l
—१७ श्रीमान् N B.—१८ चन्द्रगुप्तः N K; रन्तिवर्माः P; रन्तवर्मा B; रन्तिवर्मा M;
'धर्मवर्मा' l—

Corrigenda.

Page 3, note 25	read	चन्द्रमसं पूर्णं	instead of	चन्द्रमसंपूर्णं
" 5 " 15	"	दुःख	"	दुःख
" 8 " 27	insert	P	before	Be
" 11 " 3	"	N	"	P
" 17 line 7	read	चन्द्रगदास्तम्	instead of	चन्द्रगदास्त
" 20 " 12	"	पद्दीवरस्त	"	पद्दीवरस्त
" 27 note 33	"	P Ch; K om.	"	P Ch om.
" 28 " 24	"	तु राज्ञे	"	तु गृन्थे
" 29 line 7	from bottom	read Ch; K	"	Ch K
" 31 note 1	read	भित्तं	"	स्मृतं
" 34 line 6	"	वचनाद्	"	वचनार्त्
" 39 " 1	"	कथं	"	कथं
" " 18	"	पुरसा	"	पुरसा
" 40 note 1	"	om. ति	"	om. ति
" 44 note 22	"	विज्ञप्पतां	"	विज्ञप्पतां
" 50 " 14	"	इदम्] ष्वेदानीम् ^P	"	इदम् । ष्वेदानीम् ^P
" 51 line 1	"	पत्नीनां		
" 61 " 3	from bottom	dele the visarga.		
" 65 note 19	read	गेहिस्सं B	instead of	गेहिं ^o B
" 67 " 18	"	सु	"	सु
" 71 " 12	"	Bi	"	Be
" 72 " 15	"	Bi	"	B
" 86 " 7	"	चन्द्रयेनस्य	instead of	चन्द्रमानोः P
" 93 " 9	"	cf.	"	of
" 97 line 3	"	जगो	instead of	जजे
" 107 " 22	"	B (in note 13)	"	Be
" 115 note 1	dele	II		
" 117 note 9	read	जादो	instead of	जादो
" 120 " 10	"	पक्ष] पर्ग	"	पक्ष पर्ग
" 122 line 1	"	कथं ।	"	कथं
" 123 " 4	"	हेते	"	हेते
" 125 note 25	"	Mrech.	"	Mr. Ch
" 126 line 4	"	मे	"	म

Page 127	note	11	read	उभविस्तु K		
" 128	"	22	"	करव° I° M instead of	वखव°	
" 132	line	2	"	शगिआलं	"	सगिआलं
" 135	note	17	"	अगिहिदि°	"	अगिहिदि°
" 146	"	8	"	एदं ed. II	"	इमं ed. II
" "	"	10	"	इमं	"	एदं
" "	"	18	"	; अनुवाच्य	"	अनुवाच्य
" 149	line	3	"	अज्ञसअद°	"	अज्ञ सअद°
" 160	line	2	from bottom	dele M		
" "	"	1	"	" read अज्ञात°	"	अक्षात°
" 161	note	12	read	उभमन्तो	"	उभन्तो
" 163	line	8	"	इदिसेसुं	"	इदिसेसुं
" 167	note	23	"	कुनीतेव विदुषः	"	कुनीतेव वि°
" 169	"	1	"	आं	"	आ

N. B. I beg to cancel the perpendicular stroke, wherever it is inserted after the vocative case.

MUDRĀRĀKSASA

BY

VIŚĀKHADATTA

Edited from MSS. and provided with an Index of all Prakrit words

BY

Professor ALFRED HILLEBRANDT, Ph. D.

Published with the assistance of the German Oriental Society

Part II: Index.

BRESLAU
M and H MARCUS
1912

Index of Prākṛit words

Quotations from verses are printed in Italics

I

Māhārāṣṭri and Śauraseni

a [ca] 10 12 20 13 106 8 109 4
 149 3 178 12 (v 1) 179 2
ama [amapayitva] v 1 158 f
a [ayī] 188 3
amaśada [asaputa] amśada v 1 180 2
adāttha [akṛtartha] adāttho 163 2
adāthāśana [adāthayānyam] akādāthā
 vāp 159 6
akaruna [akaruna] akarune 20 1^a
akāśida [akāśana] akāśida 27 8
agāhida [agāhānā] agāhida
 muddo 130 5
aggado [agrata] 179 3
aggi [aggi] aggaṃ 29 8 cf *osaggi*
a 1 ankida in nāmanīdāp 19 4
agula — 19, 1 *agulamudda* 19 1
angulimudda 17 1
angula [angulika] angulido 1^a I (v 1
 angulido etc)
ajja 1 [adya] 17 7 98 2 123 6
 1n8 6
 2 [arya] ajjo 8 1 14 2 5 17 3
 17 2 20 8 etc *ajjam* 17 1
 20 12 128 16 *ajjeha* 14 8
 17 5, 20 12 29 5 *ajjassa*
 10 5 7 10 4 24 8 25 1 27
 8 29 11 120 3 170 8 *ajja*
 3 1 3 7 4 2 15 5 etc *ajja*
 188 2 189 7 fem *ajja* 181 5
 187 2 *ajje* 186 1 187 2 *ajja*
ca 162 1 *ca* 121 5
 108 8 161 3 *ca* 115 2 162
 8 161 5 7 9 164 7 *ajjānaka*
 ka 1 6 7 109 7 160 8 etc

ajjasā 164 10 179 1, *ajjasā* 1
dasena 149 3 *dasā* 179 3
ajjovadeso 64 13

ajjaha 179 11

atti 1 a [atthana] 97, 4 see *attā* a

ama [jana] cf *kulana* *ghaṇṇa*

asajja [asajja] *asajjeha* 29 11

asajjadhā [asajjadhā] 102 4

asajjadhā [asajjadhā] *asajjadhā*
ajjeha 19 2

asajjadhā [asajjadhā] *asajjadhā* 12
 5 13 1

asajjadhā [asajjadhā] *asajjadhā* 102 7

asajjadhā [asajjadhā] 172 3

asajjadhā [asajjadhā] *asajjadhā* 121 2

asajjadhā [asajjadhā] *asajjadhā* 187 1

asajjadhā [asajjadhā] *asajjadhā* 26 9 *ajja*

186 3 15 1 *ajja* *ajja* 186 3

asajjadhā [asajjadhā] *asajjadhā* 123 2

asajjadhā [asajjadhā] *asajjadhā* 34 3

asajjadhā [asajjadhā] *asajjadhā* 103

3 *asajjadhā* 10 10 *asajjadhā* 47 5

ajja 10 11

ajja 11 [ajjadhā] 124 3 175 3

ajjadhā [ajjadhā] *ajjadhā* 17 2 (v
 1 *ajjadhā*)

atta [atthā] *attā* 171 7 176 1

attā 11 8 71 3, 47 7 179 5

cf *ajja*

attā [artha] *attā* 141 3 *attā* 175 3

attā [artha] *attā* 24 6

attā [artha] in *attā* 120 4

attā [artha] *attā* 174 5

attā [artha] *attā* 40 1

adamsana [adarsana] adamsanena 46, 5
adigarua [atigaruka] adigarua 170, 3
adimuddha [atimugdha] adimuddho 162, 1
adisa [atisaya] adisa^o 161, 6
ado [atas] 173, 3, 186, 1
addhavadha [ardhavadha] v 1 addhavadhe 179²⁷
adha [atha] 38, 6, 162, 5, 163, 4, 177, 1, 178, 1
adhara [athara] 14, 8, 27, 8, 104, 12, 172, 8, 173, 8, 186, 1
adhanna [adhanya] adhanna 29, 5, 186, 5
adhva [adhika] adhva 23, 3
adhira [adhira] adhira 140, 5, 6
adhivadi [adhivati] adhivadi 140, 7
anta ante 18, 3
antara [antara] antara 179, 2
antarida [antarita] antarida^o 164, 10 (v 1 ovarida)
antia [antika] antio v 1 125²⁵
apuvā [apurva] apuvā 179, 5
appa [1 atman] in appanugaho 187, 1, [2 alpa] v 1 appajiva^o 39¹²
appatta [aprapta] appatta 179, 6 (v 1 appamatta)
abbbhuvaatti [abhyupapatti] abbbhuva vattim 177, 8
abbbhantare [abhyantare] v 1 18, 7
abhaa [abhaya] abhaena 139, 8
abhuva 172, 5, 186, 1, in abbumikusa ladae 159, 9
amacca [amatya] amacco 47, 1, 5, 66, 8, 67, 2, 68, 11, 69, 1, 99, 6, 13, 100, 1, 105, 12, 116, 5, 142, 10, 13, 143, 8, 143, 15, 145, 8, amaccam 46, 7, 99, 10, amaccena 106, 12, 190, 8, amaccassa 46, 1, 2, 62, 2, 3, 67, 3, 105, 7, amacca 47, 3, 65, 1, 66, 1, 4, 66, 12, 68, 11, 99, 9, 104, 12, 107, 7, 109, 3, 110, 4, 7, 116, 7, 120, 3, 143, 4, 15, 146, 8, 190, 5, 7, in amacca gaha 108, 5, amaccapadehū 179, 7, amaccapadevayū 63, 2, amaccarakhāsa 178, 1, 9, amaccarakhāsa padā 178, 1, 9, amaccarakhāsa 145, 9, 11, amaccarakhāsa 106, 4

amantrausadhikusa [amantrausadhikusa] v 1 39, 2
amuddalañchida [amudralañchita] amud dalañchidam 126, 1
amhaghara [asmat-ghara] amhaghara 10, 3, 9
amhālotā [asmat kopa] v 1 175, 6
amhāraiaassa 185, 2
amhārisa [asmādrśa] amhāriso 169, 10, amhārisā 12, 2, amhārisanā 40, 3, v 1 183, 7, amhārisa^o 135, 11
amākarana 143, 5
alamkāra alamkāra 69, 1
ala [alika] alam 29, 11, 63, 2
atagunthana in kadavagunthano 164, 9
ataccima [apācīma] ataccimam 187, 5
acāra [apara] āra 16, 4, āram 23, 4, 173, 3, 186, 1
ācāra [apavara] ācāra 17, 10, ācāraassa 18, 3 (v 1 ācāra, ācāra, ācāra etc)
ācāra in laddhavasāro 98, 3
ācāsa [avāśya] ācāsam 39, 3, ācāsa sambhavidavve 189, 2
ācā [ācā] 10, 12, 117, 5, 158, 2, 4 (interrogative), 1 enā 29, 11, 179, 2, tā v 1 159, 6, adamsānenā 46, 6, jaciānenā 170, 4
ācā mhi 3, 1, 17, 7, 8, 23, 7, 28, 10, 34, 3, 38, 6, 67, 7, 122, 1, 123, 5, 136, 5, 140, 4, 109, 1, 3, 176, 2, 178, 5, 181, 162, 3, atthi 15, 1 (purisa), 17, 5 (ācāra) 30, 6, 40, 4, 66, 1, 105, 12 (ācāra), 109, 3 (annam), 159, 6, 7 (patthāsa), 170, 8, 173, 7, 174, 5, 175, 5, 178, 9, tthā v 1 33²², 34¹ (cf patthi) asā 30, 3, 9 (v 1 asā) santam 33, 6 cf asantam —
āsānabhūda [āsānabhūta] v 1 bhūdam v 1 122, 2
āsānāka [āsānāka] āsānāka 17, 6
āsānta [āsānta] 32, 10, 33, 7
āsāntikā [āsāntikā] āsāntikā 169, 8
āsānta [āsānta] āsānta v 1 5, 160, 7 [v 1 āsānta], 187, 2
āsāntā [āsāntā] āsāntā 159²⁴, 171, 6, 170, 7, 176, 1
āsāntā [āsāntā] āsāntā 185, 2

nuu [pauu] 4, 2, 13 1 JJ 7 38, 6,
 46, 6, 187, 1, s 1m
undura unduraena 164, 7 undura° 162,
 7 cf vv II
uadara [upakara] uvaro 26, 9
uajuri [upajivim] uvajivino 63, 2 (most
 Mss upa)
majjhua [upadhyaya] uvajhao 12, 2 4 7,
 uvajjhassa 11 9
uadeso [upadesa] °uadeso 63, 13
uaraa [upariga] °uvaraido 4, 2 (v 1
 aśhioado etc)
uara [upari] 31, 4
uaa [upaya] uvaena 177, 1, uva° 164, 5
usara [utsava] see gehusavae, mahusava
 ° appantie (v 1 tippantie, ānautic)
 135²⁵
 + *sam* samappemi 33 7, samappedi
 175, 5, 176 5, samappadi 32, 10,
 samappido 175, 4
elka [eka] ekkido 17, 10, ekkre 18, 4
ettia ettio 141, 3, ettiam (v 1 ittiam)
 13, 1, ettiamettam 170 4
ellha [atya] 15, 1, 65 1, 66, 4, 97, 6,
 140 7, 170 9, 173, 7, 179, 1, 188, 3
ellhantare [atrantare] 30, 6, 106, 7,
 107, 8
edam esu 4, 2, 10, 11, 19, 4, 29, 5 33
 9, 34, 1, 39, 4, 40, 4, 46, 2, 47, 3,
 62 12, 97, 7, 98, 1, 99 9 13, 116,
 6, 128, 11 16, 135 4, 139, 5, 158,
 1 173, 5, 176, 5 189, 4, esa 14, 2,
 153, 9, edam 11, 3 6 13 8, 29 11,
 31, 1, 40, 1 2, 44, 2, 47, 1 5, 6, 2
 75, 1, 85, 12, 97, 6, 149, 2, 159 1,
 187, 2, 189, 4, 190, 7, edina 12, 7
 (v 1 imina) 65 4, 171, 5, 176, 6,
 edassum 40, 2, 185 1, ede 69 1,
 140, 7, 161, 5, 185 2, edinam 141,
 2 edesum 39, 4
etam 3, 9, 159, 2, 175, 2, 177, 8, 179
 6, 193, 1, evam nedum 30, 3
ovaha [ovadhī] °ovadhio 31, 5, °— ° 3, 2
kakha [kakyā] kakkha lo 198, 8
kajja [kajyā] kajjap 10, 10, 37, 6,
 °kajjam 185 2, °kajjenta 34 9, kajja
 goravena 136 5, kajjantat° (v 1
 rajjantata) 98 2, kajjapbham (v 1

ajja phalam 121, 1, kajjasiddhi 126
 4, kajjasiddhi 25, 1 (cf P § 361)
 cf midie, gadie
lamma (kanyaka) in visakanna 15, 11
ladaa [kaṭal o] kaḷaido 128, 11, 135, 4,
 °157, 6, 162 7
latth + vi vikatthidam 32, 1
ladattha [kṛtartha] kaḍattho 176, 5, cf
 °kadattha
ladanta [lṛtānta] kaḍantassa 181, 1
ladara [kṛtara] kaḍaram 38, 6
ladu [kaḍacū] 26, 1
kadhām [kaṭham] 15, 5, 39, 1 4, 40, 4
 122, 1, 123 2, 124 6, 150, 8, 158
 3, 164, 8, 184, 5
kadhā [kaṭhā] kv kadhā 138 3 (v 1)
kathay kaḍbehi 124, 2, 159, 4, kaḍbedu
 123, 5, kaḍhido 164 7
lamala kamalanam 13 1, kamalana 13 3,
 kamala° 20, 11
lamp + anu anukampanti 183 4
lampa in jadaḷampa° 161, 3
kara karaḍo 19, 1
lalaala [kalakala] kalaale 162²⁵
kalatta [kaḷitṛa] kaḷattam 16, 10
kalasa [kalasa] °kalasehum 121, 3
kalusida [kaḷusitā] °—° 108, 5
karaha [kṛrabhāḷa] karaḷo 97, 7, 99,
 9 karaḷa 105, 13
kaṭa °kaṭi 47, 1 4, °—° 160, 5 see
 kṛkava
kasā [kaṣā] kaṣa° 161 8
kaṭṭha [kaṣastha] kaṭṭho 16 4
kama °kamo 163, 9, 171, 6, °kamaṣum
 128, 11
kaḷe kaḷe 185, 1, kaḷissa 156, 6 °ala
 121, 3 cf cirada
kalaharanam 170 4, 176, 6
karana l iranena 175 3, 176, 6, °kara
 num 109 3, °l iranesum 14 8
kam ko 4, 2, 23, 5, 4 10 97 6,
 163 9, ko nama 97, 3, 191, 1, 15
 vi 67, 1, ko 138⁵ v 1, 170 8, 173
 3, ko 10 10, 24, 4 (kṛm avaram)
 28, 6 11, 1, 31 6 7 (kṛm unā), 84 4
 5 6, 39 4 5, 40 2 63 2 (v 1
 121 2, 148, 3, 159, 1 6 163, 7

khel s krid
gan [gaja] °—° 39, 2
gadi [gati] gadi 170, 8, 173, 5, °gadie
 160 7
gaigaam [gātīgatam] 97, 3
gam gacchāmi 122, 1, gaccha 159, 1,
 gacchada 40, 3, gamissam 21, 1, 124,
 3, gamissadi 110, 7, gacchantim
 179, 7, gado 30, 12, gada 188, 3,
 gacchia 103, 13, 106, 4 (v I gadua)
 † *anu* anugacchanti 185 4, anuga
 cchidum 186, 2, anugacchantie 187, 1
 † *ava* avagamaissadi 17, 1, avaga
 cchiadi 29, 6
 † *a* aacchami 26 5, 34, 9, aacchasi
 158, 7, aacchadi 122, 2, 127, 1, 164,
 9, iado 97, 8, 99, 9, 157 6 162, 8,
 163, 2, 171, 7, 176, 1
 † *pratyā* °paccaado 128, 6
 † *sama* samagacchia 19, 3
 † *nis* niggado 18, 2
gāmana °—° 97, 4
gal † *ti* vialidi 19, 1
garua [guruka] °garuo 18, 2, guruaṃ
 121, 4, °garuenam 161, 6, °garui 97,
 4, °garuac 185 3
gaha s graha
gahida [grhita] m gahidajānāsadda
 161, 8, gahidāsattam 179 5, gahi
 dasattheṃ 179, 7, cf *grab*
gā † *ava* avagaludum 162, 4, cf *ana*
 vagahida
gida [gita] giḍḍam 11, 3
guna gunesu 133, 10, °gunam 108, 5
 °—° 164, 5
gummaḥḥāna [gulmasthanā] —° 135, 3
gr † *ud* uggirei (v I uggiranti) 47, 9
geha geham 11, 3 6, 16, 10, 17, 7 26, 2,
 40 3, 97, 5 6, 158 7, 159 9, gehe
 16, 10, 32, 10, 33, 6, 174 2
ghadimare 66, 2, cf °duara°
ghāsava [grhotsava] gchusave 157, 4
gu gaami 11, 3, gādum 17, 8, cf
 gida
goara [gocara] °goaro 4 2
gorava [gaurava] °goraveṇa 136, 5
grāh gchhisam 65, 4, °grāhio 11, 1,

ghido 24, 12, 25, 1, 121, 5, 135, 5,
 138, 3 cf gahida
 † *anu* anugenhādu 3, 1, anogenhantu
 187, 4, anogenhidavvo 187, 3 (v I
 anuḥgahi°), anuggihido 23, 7, 28, 10,
 67, 7
 † *ni* nigihido 160, 3 — I ought to
 have written also niggi° or anugi°
graha ingahovaraado (v I gahabhooado) 4, 2
ghadida [ghatita] °ghadida 19 1, °—°
 164, 5
ghunaghana [ghanaghani] °ghanāghana°
 31, 4
ghara [grha] gharam 11, 8, °ghare 30,
 3 9, °—° 17, 6, *gharaana* [grha
 jana] gharaana° 30 4 10, 175, 4,
gharānam 26 2, 33 7, 175, 5, 176
 5, gharaanasevaa 26 1
ghadaa [ghataka] ghadaa 179, 4, gha
 daaano 163 7, °—° 179, 4
ghus † *ā* aghosido 106, 8
ca 17, 7, 157, 6, cf *a*
caḥkhu [caksus] m dihaçakkhu 133, 4
candala [candala] candala° 164, 1
canda [candra] cando 3, 7, 12, 5, 13, 1,
 candam 4 2, cande 13, 4
candanta [candragupta] °utto 106 1,
 156, 3, 174 3, °uttam 14, 9, °uttana
 106, 8, 108 5, 175, 2, °uttassa 109,
 3, 172, 3, candantta° 107, 9, 140, 2,
 candauttahadaena 179, 1 2
candanadaṣa 16 10 ete
candasari [candrasāri] candasari 20, 11,
 candasarima 28, 3, candasarimo 15, 2,
 159, 3, 159, 5, 160, 4
candima [candriman P § 103] °candimā
 156, 3
car † *upa* uvaaranti 38, 3
cara careṇa 162, 7
carida [carita] °caridānḥesape 17, 5
cal calido mhi 121, 6, 123 5, 159, 3,
 °calidā° 19, 1
calana [calana] calane 10, 10, 187, 1,
 calaṇesam 67, 3 (cf v I carāṇa),
 °calano 199, 1, calanāpasam 19, 2
cāpakā [cāpakya] caṇakkam 141, 2
 °cānakkega 121, 5, 158, 8, 161, 9,

- dittu* 1) *dittuā* [dittya] 31, 9, 178, 5
 2) [dṛṣṭi] *dittuie* 185, 3, *dittu*° 185, 1, °*dittu*° 156, 5
dīḥadāra [dīḥatara] *dīḥadarā* 14, 9
 cf *ḥadha*
diāsa *diāso* (v 1 *diāho*, *diāho*) 123, 6
diēosaḥi [diyauṣadhi] *diēosaḥio* 31, 5
dis + *uṣa* *uṣadisāmi* 11, 9
 + *sam* *samdittho* *mhi* 140, 4
diṣa °—° 180, 3
dīḥacāllhu [dirghacakṣus] *dīḥacāllhu*
 130, 4
duklha [dullhha] *duklhā* 27, 1
duklhida [dullhita] °*duklhida* 169, 10,
duklhidam 188, 4, °*duklhidassa* 106,
 7 (v 1 *duṣida*, *dummaṇa* *duṇa*), °—°
 170, 4
duḍa [ḍuṭiya] *duḍam* 16, 9, cf v 1
duḍāra [ḍuracāra] *duḍāro* 159, 9
dullaha [durlabhā] *dullaha* 180, 1
duvara [dvāra] °—° 18, 4, cf *geha*
duvārasidam [duvayasitam] 187, 2
duṁenti [durmanay?] 157, 5
dure 31, 4
duṣida [ḍuṣita] °*duṣidassā* 106, 7
ḍṛs *ḍṛpsemi* 40, 2 *ḍṛmissadi* 121, 4,
ḍṛpsanto 11, 3, °*ḍṛpsama*° 17, 10,
ḍṛpsedum v 1 467 *fūr* *kḥelidum*,
ḍṛvesi (v 1 *ḍṛpsesi*) 33, 6, °*ḍṛvidā*°
 18, 4
deva *devo* 20, 11, 75, 14, 98, 1, *devam*
 14, 9, *devena* 28, 3, *devassa* 15, 2,
 20 12, 160, 4, *deve* 16, 1 *deva* 70,
 14 174, 5, *deva* 188, 3
ḍevaa [ḍāvata] *ḍevāchi* 10, 10
ḍevādu [ḍevat] in *kuḷadevaduo* 187 5
ḍevanadi [ḍevanadi] *ḍevanadie* 160, 7 (v
 1 °*gadhe*)
ḍesa [ḍeṣa] *ḍese* 187, 7 *ḍesa*° 121, 3,
 °—° 18, 4, *ḍesantarim* 123, 5, 179,
 2, 186 3
 °*ḍesā* [°*ḍeṣiya*] °*ḍesio* 17, 10
deḥaliratta [deḥalipatta] *deḥalivatte* 19 2
deḥāria [ḍṛyāriḥā] *deḥāriam* 97, 6
doṣa [ḍoṣa] *doṣesu* 13, 10, °*doṣena* 34
 10, 188 22, °*doṣassa* 25 13
du: *duve* 141, 1, *duvemu* 163, 6
dhāḍaphadanta 10 11 (cf *Maṛāḥi* *dhā*
daphud)
dhāḍasena *dhāḍasena*° 26, 1
dhamma [dharma] *dhammam* 11 9, in
dhammabhūda 11, 8
ḍharā° 4, 2
ḍhārida see *dhṛ*
ḍhīru °*ḍhīruo* 164, 1
dhṛ *dhāridum* 145, 9 12, *dhāridapuv*
vā 150, 9, °*puvīru* 20, 11
naḥ *ṇḍanti* 161, 7
ṇḍam *ṇḍanti* 28, 3
nam + *pra* *ṇḍamāmi* 122 10, v 1, *pa*
ṇḍamaḥ 10, 10
ni *nemba* 164, 2
 + *a* *anantie* 137, 10 (cf v 11)
paḍa [pryasa] *paḍam* 190, 7
paḍi [prakṛti] *paḍio* 14, 9, 28, 3
paṣaṇa [prayajana] *paṣam* 65, 4
paḥḥa [pṛkṣa] in *ruṇṇakḥe* 13, 7, (v 1
vakkhe), 164 6
paḥḥāḍāda [paksapita] °*paḥḥāvado*
 15, 7
paḥḥāḥam [pratyaṣam] 161, 10, *pra*
caḥḥikareda 69, 1, 130 5
paḥḥaṇṇa [pratyāṇayana] °*paḥḥāṇṇe*
 163 1
paḥḥādo [paṣcat] 179, 3
paḥḥatta [paryapta] °*paḥḥattā* 174, 3
paucan 140 5, 159, 8, *paucāraṣḍesio*
 17, 10
paḥḥa cf *deḥalivattā*
paḍuāna [pratīvāna] °*am* 184, 5
paḍuāḥḥa [pratipakṣa] °*paḍuāḥḥi*
 156, 5
paḍuāḥḥi [pratipatti] *paḍuāḥḥi* 172, 3
 v 1 *parivādi*
paḍihada [pratihata] *paḍihada* °156 5
paḍihāra [pratihāra] *paḍihāra*° 62 12,
 199 1
paḍhama [pratbhama] *paḍhamaṇi* 13, 1 7,
 60 1, 179, 1, °—° 191, 5, 140, 7,
 141, 3
paḥḥama° [pranama] 19, 3
pat *padasu* (pata) 187 0 *padilo* 178,
 1, *padida* 66, 2
 + *a* *avāhidam* 31, 4
 + *m* *nivāhida* 19, 2, 138, 8

patia [patra] pattam 80 13, 149, 4
patnam [patrika] pattam 47, 2 5
patthira [parthiva] patthira 159, 8, 160
 1, °— 169, 3
pad + *ya* vavadem 171, 7, 176, 1,
 vavadenti 179, 6, vavidiadi 176, 4,
 vavadidavvo 163, 6
 + *ud* uppededi 27, 1, uppadantem
 106, 7, uppadida 141, 2, uppadidum
 173, 3
 + *samud* samuppanna° 15, 1, 98, 2,
 140, 5, samuppadaantena 106, 7 (v 1)
 + *pati* padivayjasi 180 1, padivademi
 20, 14, padvadidavvo 141, 3 (cf vv
 11), padvannam 161, 3
 + *sam* sampademi 169, 6, sampadidam
 82, 1
padam 162 1, 178, 1
padiala [patikara] °padiala 180 2, cf
 Magadhi padiala (v 1 padh)
padesa [pradesa] padeso 164, 7, padeso
 (v 1) 161, 5
pramnam [pramāna] 199, 2 °— 19, 1
pramada [pramāda] pramado 179, 3
pramāha [pramāha] °pramāha 20 1, 103,
 8, 160 4; °pramāhchum 160, 2 199, 1
para °parā 38 3, parissa 17 6, para-
 17, 6
paraloha [paraloha] paraloam 185 3
param [parik] 130 10
pariana [parijana] pariana 26 9
parioṣa [parioṣa] parioṣo 66 8 (v 1 107
 1, parioṣam 106 7 cf paridosa)
parigraha [parigraha] parigrahap 66 9
 °parigrahap 164 10 °— 18 2
paricida [paricita] paricido 63, 1
paridāna °— v 1 177¹⁰
pariṣaha — 19 1
paridoṣa [paridoṣa] 106, 7 (paridoṣam
 °107, 1, v 1 66 8)
parivāṭi [parivāṭi] °parivāṭi v 1 176⁶
parivāṭi [parivāṭi] parivāṭi 107, 9 —
 161, 5, v 1 172⁷
parivāra parivāra 160 1
parihāra [parihāra] parihāra 27, 1
palaa [palaya] palaa° 162¹¹
parantapa [parantapa] °— (see vv 11)
 107, 1

prāsa [pravasa] °— 158 6
prāsidiḥkama [pravestukama] °kama
 171, 6
prāsa [pravesa] pavetam 11, 9, 40, 3 4,
 67, 3, °ppavese 17, 6
prāvatara [parvateśvara] °sarena 160,
 9 °sarassa 20, 12 °sure 16 1
prasanna [prasanna] prasanna 167 4
prāda and *prādā* [prāsada] °prāsada 159
 2, prasadam 46, 6, 47, 1 5, 6, 2,
 139 8, 178 2, prasena 27, 8, 40, 4,
 105, 7 (It seems to me that the
 Niss make a difference between Acc
 and Instr — P has d throughout)
prāsava [prasevika] 138 7
prāhara [prahara] °— 167, 8
prāhāna [pradhāna] prāhāna 159, 8
prāha [prabha] prāhavo 97, 4
prāhūti [prabhūti] °prāhūti 179, 4
prāhūti [prabhūti] 161, 2
prāpāna 27, 7
prāpāna [prāpāna] °prāpāna 47, 1 4
prādātta [prāpāna] °uttam 106 4
 122 1 °uttido 97, 7, 99, 9, °uttic
 67, 3, 110, 4
prāhāna [prāhāna] prāhāro 170 5
prāda °prāda 178 2 9 °prādeṣam 179, 7
 prādeṣam 187, 5, °prādeṣam 13 4
prāda [prāda] °prādeṣam 164, 9
prādaṅkara [prādaṅkara] 20 13
prāda [prāda] prādaṅkara 140 7
prāda [prāda] prādaṅkara 145 9 11.
prāda [prāda] prāda 28 1 29 8, 172 0
prāda 1 [prāda] — 161 5 2 [prāda]
 prāda 14 3 prādaṅkara v 1 136⁶
pr [pr] 12 1 2, 17 1, 26 2 27, 0, 33,
 6 38 0, 47 2 0 66, 12 109 4
 121 6, 124 2, 126, 1, 141, 3 148, 11
 170 4 171 6 170 8, 164 6, 189
 4 190 7 ca 12 2 13, 14 16 4
 9 19 3 20 13, 27 1 30, 3 40
 4 5 1 93 2, 141, 1, 107, 5, 156,
 6, 162 1 3, 163 2 179 12, 133 7
 185 1 181, 2 cf ori
pra [pra] pram 101, 4 190, 8
prādamaṅka [prādaṅkara] °damaṅka
 100 1 5 prādamaṅka 17, 10

- puccassa* [puc̣c̣aṣṣa] °vasṣo 16, 4,
 157, 1 6, 158, 3 7, 171, 2, 173 12,
 174, 6, °vasṣam 156, 6, 159, °2,
 °vasṣassa 158, 2 4, 174, 2, 175, 8
 °vasṣa 184, 5, °vasṣa: 140 4, 182, 2,
 °vasṣa° 169, 10, 170, 3
- pidā* [piṭṛ] pidano 187, 6
pidi [piṭṛ] pidi 141, 2
puḥḥarakkha [puḥ̣ḳaṛaḳḳa] pul kḥaṛakḳho
 140, 6
- puṇo* [puṇaṛ] puṇo v̄ 162, 1, 163, 2
 puṇopano 176, 4
puṇṇimā [puṇṇim̄] puṇṇimā° 28, 2
putta [puṭṛa] cf saputta
puttaa [puṭṛaḳa] puṭṭaṛup 189, 1, puṭṭaa
 187, 5 7, 189, 2
- puṣṣhaura* [puṣṣ̣ḥauṛa] 16, 9
puṣṣhucattara [puṣṣ̣ḥuc̣aṭtaṛa] 173, 7
purado [puraṭaṣ] 45 12, 46, 2
purisa [puṛṣa] puṛiso 135, 5 12, puṛi
 san̄ 179, 5, puṛiṣassa 11, 1, puṛiṣa
 15, 2, 185, 1, puṛiṣangul̄ °19, 1, °pu
 riṣadatta° 160, 2, puṛiṣadoṣen̄ 14,
 10, 186 14 (v 1)
- purisa* [puṛva] °puṛvam 150, 9, 162, 4,
 dḥiṛiḍap̣uv̄vam 20, 13
- pedalamuggaa* [peṭ̣aḳaṣaṃuḍg̣aḥa] °e-
 sum 39, 5 (v 1 peṭ̣ala°, pedā°)
pedia [peṭ̣iḳa] °pedi 121, 6, v 1 138 °
porajana [p̣auṛaj̣an̄a] p̣oṛaj̣an̄assa 106, 7,
 p̣oṛaj̣ana° 17, 5
- pū + sam* samp̣vante 161, 9 (v 1
 °p̣ṛante, °padante)
- phala* phalena 32, 1, °phalan̄ 131, 4
phull + ud °koduḥsupphullammanāna°
 18 1 (v 1 upphulla)
- bandh* baddḥap̣akḳhav̄do 15, 7
 + ud ubbandh̄a v 1 176 °
 °bandh̄uana° [bandh̄ujan̄a] 107, 1
- bambhana* [br̄am̄ana] bambhan̄ (voc sg)
 11 6 8, 12, 1 4 7, 13, 8 bambhan̄
 (a pl) 3, 5, bambhan̄anam̄ 20, 13
- bala* °balam̄ 141, 1, 161, 3
bahumāna °bahum̄an̄ 15, 1
bahumānida [°mah̄an̄] °mah̄ano 107, 1
bahuso [bah̄s̄as̄] 175 4
baḥḥan 33 9, 34 1
bāta baḥḥajana° 18, 1
- bāta* bāḥḥad̄e 18, 5
buddha °buddh̄um̄ 162, 4 buddh̄i° 121, 3
buddh + aia cf anav̄ab̄d̄iḥa
bhaa [bh̄aya] bh̄aam̄ °3, 6, °bh̄ien̄um̄
 161, 5, 181, 3, bh̄aa° 160, 1, 162, 6
bhaava [bh̄aḡvaṭ] bh̄rav̄am̄ 3, 7, 120 4,
 bh̄rav̄anto 3, 5, bh̄rav̄ant̄ar̄um̄ 20,
 13 — bh̄rav̄adīo (n plur fem) 187, 5
bhangu °bh̄angesum̄ 106, 1, °—° 105, 5,
 183, 7
- bhan* bh̄anam̄ 138, 8, bh̄anasi 38, 4 5
 6, 39, 4 5, 40, 2, bh̄anadī 139, 5,
 bh̄aṇa v 1 126 14, bh̄anid̄ena 175 3,
 °bh̄an̄ido 141, 3 bh̄an̄ida 26, 1, °140,
 7, bh̄an̄idar̄vo 105, 13, °v̄vam̄ 189, 4,
 bh̄an̄id̄um̄ 178, 1, bh̄an̄i 175, 6
 + pr̄ati pad̄ib̄han̄ido 175 2
bhandāra [bh̄āṇ̄agar̄a] bh̄and̄are 65 3
bhatta [bh̄ar̄tr̄] bat̄ta 98, 1, bh̄att̄iṇo 26,
 2, 40, 2, 97, 6 7, bh̄att̄uno 187, 1
bhatta [bh̄akt̄a] °bh̄att̄anam̄ 10, 11
bhatti [bh̄akt̄i] °bh̄att̄ie 135, 11, bh̄atti
 gab̄iṇo 11, 1
bhadanta bh̄ad̄anto 123, 2 6, bh̄ad̄ant̄en̄a
 123 5, 125, 5, bh̄ad̄anta 122, 6, 124,
 2 6, 126, 4
bhadā [bh̄adr̄a] 45 11, 46, 7, 99, 13,
 bh̄ad̄a bh̄ad̄a 98, 1
bhaddabhadu [bh̄ud̄rab̄hat̄a] —° 160, 2
 4, 198 11
bhaddamūha [bh̄adr̄am̄uk̄ha] 98, 5, 189, 1
ḥamara [bh̄ram̄ara] bh̄am̄aro 47, 8 (v 1
 °ra)
 °bh̄ama° 174 5
bharta + mas̄ nib̄bh̄ac̄ch̄ido 108, 6 (v 1
 bh̄ams̄ido), nib̄bh̄ac̄ch̄ia 18, 5
bhava bh̄av̄ado 98, 3
bhaurana [bh̄aḡur̄aȳana] °—° 160, 2,
 198, 11
 °bh̄id̄a [°bh̄ir̄it̄r̄] dh̄rum̄m̄abh̄id̄uṣ̄s̄r̄
 11, 8
bhaa 184, 5
bhatti v 1 bh̄att̄iḡr̄h̄ido 11, 1
bhuu °bh̄irunam̄ 183 7
bhu bh̄odi 11, 9, 13 1, 173 12, 176 6
 179 8 hoi 11 1, bh̄ave 13 8, hoiṇa
 97, 4, bh̄odu 26, 3, 64 19, 120 4,
 bh̄uṣ̄s̄r̄a 6, 2, bh̄uṣ̄s̄r̄adī 65 4,

raju °raju 161, 6
ray + *anu* nurittio 14, 9
 + *ava* avaratta 160, 1
 + *upa* uvarajjati 3, 7
raf radidam 31, 4 (v l thaniam)
rasu °rasam 47 7
rah see vrahida
rahassa [rahasya] rahasyam 116, 6, 170,
 3, °— 145, 9 11
raja [rajan] ranna 29, 5, raano 140, 5
 7, rakula ° 38, 6, 39, 2, ramao v l
 97^a, rābalam 161, 3, raasampeso
 v l 141^b, sindhuro 140, 6
 °*raasena* ° [rajaseña] 160 2
rau [rupa] ru ° 10, 7, 164 6
ruc roadi 98, 5, ruaventa 157, 4 (cf
 v l 11)
rud rodidi 188²²
rudh viruddho 29, 5, viruddham 13, 4
ruh + *a* ruulho 162, 2
ruca [rupa] ruvāhanto 13 3 (cf anuru
 vam)
rosaggi [rosagni] °rosaggi 179, 4
rohatalha [rohaksa] °— 160 2
ralo + *upa* uvalakkhidam 27, 5
raich laichida see mudda
rudā [rat] °rudilada 121, 4, bahulidre
 18, 5
lubb lahe (1 sg) 13 10, laddha (v l
 sūmasadida) 66, 2, laddhivasaro 98
 3, v l laddhivaro 39^a
lamb + *upa* avālambidō 18 5
lah + *atthi* ahilāsanti 141 1
lilh °lhidam 149, 3, °lehidō 121, 0 v
 l lihavido and lehavido
 + *atthi* ahilāsanti 38, 2
 + *a* alhidō 22, 13 (v l lhidō, sva
 hūtha °)
leha [lekhv] 22 13, 23, 3, 121, 5, leham
 140, 1
loa [loka] loc 160 5, °— 163, 9, °loam
 11, 2, 186, 3, °loassa 161, 10, 2²⁰
 v l °— 187, 3
loana [locana] loana 107, 7
loana 1 [vacana] vacanā 46, 7, 103, 13
 2 [vadana] °vacanā 185, 3
loassa [vyasya] vāsyasā 17^a, 7, varassa
 159 4 6, 160, 4 7, 161, 1 2 4

5 10, 162, 3 5 6, 163, 1 3 4 9,
 cf piavaassa
vac vacedum 47, 2 0
vacchala [vatsala] jivivacchale 188, 4,
 mittivacchaladīe 176, 5
vajha [vadhya], vajjhā 179, 6; va
 jjha(thanam 163, 6, 164, 1, 170, 6,
 179, 1 6, °ttihirādo 179, 2
vancana °— vañcagae 179, 3
 °*vatta* [patta] m dehalavatte 19, 2
vauya [vanijya] 27, 8, vanijja [vanijjakh]
 v l 26^a
vad + *esam* vevamāsi 13, 3
vadhu (= pitha) °vadhe 180, 1
vand vandami (v l vandemi, parvam imi)
 122, 6
vap + *nis* nivavido (nirvapito) 179 4
 °*vava* ° 39, 2 in °gaavara
 °*vavisa* ° [vavsa] 17, 10
 °*vavatta* ° vavagupta 160, 2
vavassa [vyavasaya] vāvāsāro 163, 2
vav vasidavvam 167, 7
 + *ni* cf nivāsiddhāma 163⁴⁵
 + *prā* pavivāsadi 110, 4
vah + *upa* avavahedha 26, 2, avavahido
 179, 2
 + *ad* avavahanta 161¹¹ (v l), nva
 hamino (v l samavah °) 169, 2
vaha (vadhā) °— 179, 3 4, vaho 179, 7
vahu [vadhū] m kalavahu 19, 3, °— 186, 4
 10 28, 6, 179, 5, 184, 2
vādvavaachala [vakchala] vaachalv 30 6,
 °*vādvavadesa* [vādvavadesa] °deso 141, 3
vavagga [vavagga] 39, 2
vaha 1 [vavaha] vahava 161, 4,
 2 [vavaha] vaha ° 185, 3, v l vavaha
 v see pi
vav [vav] 16, 9 (N readsviva), 19 3 (PBevva)
 29, 2, 39 1, 97 7, 107, 1, 160 6
 (Nva) 7 (Nva Chpva), v l 191 1
vā vāda see kattb
viggaha [vighnā] viggahā 173, 3
 °*vavacamma* ° [vavavacamma] 160 2
vavavandhana [vavavandhana] °dhivassā
 v l 172¹²
vavava [vavava] vavava 31, 10 188²²
 vavava 39, 3, °savu 189, 3, vavava
 163 2, °— 106, 7, 113, 10, 170, 4

vimāsa [vimāṣa] vimāsa 174, 6
vitta [vitti] vittina v 1 38 6
vid + *m* nivedana 40, 1, 98, 4, 170 8
 173, 5, nivedeti 159, 2, nivedetha
 97, 6, nivedissuṃ 139 5 (v 1 nivedem),
 nivedanti 15, 5, nivedham 29, 11,
 146, 6, 159, 5, 162, 9, nivedi 159, 2
vipā [vipāka] °— 178, 1 (v 1 vibhva)
vippa [vipriya] vippam 67, 2
vimāla vimāla 28, 2
viraha virāhe 157, 5
viraha [virahita] °dena 187, 6, °da
 187, 7
virāga [virāga] virāgarānassa 14, 8
viraha [viraha] virāhe 29, 8
vitāla °vitāle 162, 6. °— 160, 1
vi + *sama* samavittā 31, 5, samavesida
 15, 1
 + *upa* uvavisaṃ 27, 2, uvavisaṃ 44,
 2, 75, 14, 127, 8
 + *m* nivesa 20, 11
 + *pra* pavisaṃ 14, 2, 97, 5 (v 1
 gachamba, gachamba) 175 8, pa
 vittho 17, 7, pavittassa 65 1, pavisaṃ
 171, 6, pavisa 11 3, pavisa 163 6
visa [visaya] visam 141 1 160 1
visakamā [visakanyaka] 15 11
visama [visama] visama 11, 1 (v 1 visa
 ma), visama 177 8
visesa [visesa] viseso 184 2, viseso 172 6
vihāra [vihāra] °vihāro 171 5
vuttanta [vuttanta] vuttanta 159 1
 v 1 158 16
vutta [vutti] vuttam 38, 6 (cf vitti)
v + *m* nivarida 107, 8, nivaridam
 128 1
 + *nis* nivanda 65 2
 171 vattedi (cf v 1) 25 12 vattamāne 162,
 6 (v 1 vatta vaddhamāne)
 + *m* nivattāsa 186 1 nivattissam
 124, 3, nivattāmana 185, 3, nivatti
 dam 186 4
 + *para* paravattida 183 3 v 1 pari
 vaddhamāna)
 + *pra* pavutto 17 8, 18 2
 + *sam* samvutti 19 7
veda vedhedi 25, 11 (v 1)
veda [vedanā] °veda 98, 2

veda [vedhika] vedāho 105, 13 (106,
 5 v 1)
veda [veda] cundā vedāhamo 161 1
veda + *pi* pivaṃsa 106, 6
ve sakkānāmo 170, 3, 173, 3, 178, 1
ve cf asanāna
vedapaya see saddāvida
V *ve* santāp 28, 1, 29, 8, 172 5
 II °— + *m* nisamehi 159, 6, nisameḥ
 110, 1 (v 1), 173, 5
vudd suddha 122, 2
vudd solāhi 32, 1
v + *sama* samavesida tti 160, 5
va sunam 171, 6, 175, 7, 170, 1, sunam
 15 7 17, 5, 105, 12, 140, 1, sunavehi
 v 1 159 20, sunam 110, 7, sunantam
 v 1 18 10, sudam 157, 6, sunida
 cf asunda, sunavido 109, 4, suni
 davvam 159 4 (cf asuniddavvam),
 sunidam or sunidāna 13, 10 suna
 177, 8 199, 1, — sussusidam v 1
 67 11
*va*lay + *upa* uvavisaṃ 106, 2
 °*va* accharo [savatsarika] 116 8
 °*va* atāhāro [savvyava] 187, 3
 so [svr] sabattha 149, 3
*va*dāssa [vāḥāḍāsa] °*va*so 18 4, 62
 12 etc °*va*sa 22 12 148, 2 149,
 3 etc
*va*ṇḍala [ṣayanatala] ° *va*ṇḍam 98, 8
*va*ṇḍam [ṣatam] joṇḍam 97, 8
 °*va*ṇḍam [ṣakāṣam] 140, 2
 °*va*ṇḍam [ṣakāṇi] asannabhadam 122, 2
*va*ṇḍa [svaka] sakamākam 160 1
*va*ṇḍa [svarga] saggam 188, 8
*va*ṇḍa [svaka] 25, 18 °— 18, 2
 °*va*ṇḍam [samgraha] 18, 5
*va*ṇḍa [satya] jataṃ saccam 172, 3
*va*ṇḍa 161 7
*va*ṇḍa 34, 3 °*va*ṇḍam 156, 4
*va*ṇḍam [samyama] °— 164, 6
*va*ṇḍam [samyadadosassa] 25, 13
 °*va*ṇḍam [samyoga] 164, 5
*va*ṇḍa [ṣakā] satti 123 1
*va*ṇḍa [ṣatā] sattiṃ 170 5, °*va*ṇḍa
 179, 7
*va*ṇḍa + *a* asāḍā v 1 66 1

sal + *pra* prasidada prasidada 40, 1, 47,
 2 3, 145, 8, 108, 6 176, 9 (the verb
 in the Singular precedes here the noun
 in the Plural, see also page 24, 3,
 34, 4) — cf *pisanna* and *suppasanna*
saddha [sadamatra] sadhā 39, 5
sadda [śabda] °sadda 161, 9
saddhā [śādhāpitrā] 25, 12
sandesa [sandesa] sandeso 20 1, °sum-
 desam 106, 4
sandeha ° 178, 2
sandhana [sandhanā] °sandhanā 140 5
santā v 1 136 °
saputta [saputra] saputtā 186, 1
sappā [sarpa] sappo 31, 5, sappa 99, 5,
 sappheṃ 45 12, 46 2, sappa nara-
 hiva 38, 3
sappajjā [sarpajjivā] 46, 2 7, 47, 3 4
 (v 1 sappojjivā)
samaa [samāya] samāe 30, 3 9
samattha [samartha] °samatthā 107, 9,
 °samattheṃ 106, 2
samaḥita [samadhikā] samahimā 97, 3
samāgamo 107, 1
samsiddhatthā [samsiddhathakā] °o 157,
 1, 158, 3, °am 156 6, °a 108 4 (v
 1 susiddhatthā)
 °samuggā [samudgahā] °esum 39 5
samujjalā [samujjajalā] 179, 3
samutteana [samuttejana] 106, 1 107, 9
samuppanna [samutpanna] 15 1, 98, 2
sampadam [sāmpratam] 124, 2, 163, 2,
 163, 5, 171, 6, 176, 4, 186 1
 °sāmpadāna [sāmpadānā] °dānam 128, 12
sampadā [sānpadaka] °sāmpadā 39, 5
sāmpūyā [sāmpūyā] 13, 4
sāmbhama °— [sāmbhrama] 18, 5
sarukā [sarajakā] °kām 161, 3 (cf v 11)
sarisa [sārīsa] °sarīsam 174, 2
sarira [sarīra] sarīreḥam 185, 3, °sarīro
 164, 10, °sarīra° 18, 1
saleha [salekha] saleho 130 5
sarā [sarvā] sarvō 12 1, sarvāṃ 12, 1
 4, 161 10, 190 7, sarvāloṃp 11, 2,
 °loassa 161 10
sasnehā [sasnehā] 107, 1
sah sahantī 15, 2
saha 10 1, 29 5 8, 140 5

sal + *prā* 2, 12
sahā [sahyā] sahāssa v 1 26 °
samanta samāntesum 160 °
sambhakti [sāmbhakti] samihattie
 135, 11
 °sātrā° 161, 2
sarā [sarvā] sarīsa °28, 2
sahana [sadhana] °— 161, 2
sā sācanti 121, 3
sāha [snehā] sāheṇa 163 3, sāha°
 174 2, °— 15 1, cf sānehā
siddhatthā [siddhathakā] °ao 126 1
 157, 6 158 1, °aa 159, 1
siddhi 1 vjjasiddhi 25 1, k vjjasiddhi
 126, 4
siddh siddhāṃ 100, 7
sindhurā [sindhurājā] 140, 6
sindhuseṇa [sindhuseṇā] 140, 6
sā [sā] sām 15, 2, cf caudāsā
sīlā [sloka] sīloḥam 106, 2, sīlā° 107, 9
sīlā [sīlā] sīlāṃ 13, 3
sīsa [sīrasā] sīse 20 11, 31, 1, °— 99 2
sīhāpādo [sīhanādā] 140, 6
sīhāsana [sīhāsānā] sīhasāṃ 75 14
sūana [sūyā] 156, 3 (cf v 11)
sūram [sūcram] 108 6
sūkhay sūhāntānam v 1 157 °
sūghāṇamādheā [sūghāṇamādheya]
 °dheṃ 14, 9, °dheṇa 150, 9, °dhe 176 1
suppasanna [suprasanna] °sannassa 67, 3
sūlā [sūlā] °— 18, 1
sūsambaddham 13, 8
sūhā [sūhā] sūhāṃ 158, 2 4 6
sūā [sūā] sūro 120, 4
sr + *anu* anusarānto 162 7 (v 1 anu
 gachānto etc)
 + *prā* prāra 17, 7
sr + *upa* uvāsāppamī 107, 2, uvāsāppehī
 (v 1 sappa) 99, 13, uvāsāppadā 48, 3,
 143, 10
so [asyā] 98, 3, 122, 2, 163, 5, 170 5,
 176 6
setthā [śresthī] setthī 170 2 3 8, °setthī
 16 10, 66 1, 173 7, setthīcāndhā
 dāsa° 177, 8, °dīssā 179, 7, setthī
 jānassā 172, 5
seṇā [sūnyā] seṇāṃ 156, 4, °seṇā°
 160 1

sev sevāṅṅ 67, 4 (v I sussusidam)
 seiau [seva] °seva 38, 6, 39, 3 °so
 va 28, 1
 °o † vjaya vavasidam 186, 0
 soa [soka] °-° 185, 3
 stha cithhadi 99, 13, 143, 15, cithhanti 185
 2, cithha 46, 1, 98, 3, 189, 1, cithhadu
 161, 10, tthiam 38, 2, tthida 157, 5
 (v I echa), v I 26* (uncertain),
 cithha 162, 1
 † anu cithhadi 128, 12, 169, 11, ci
 tthadu 31, 3, cithhadi 23, 4, cithha
 manesum 106 1, cithhidum 190, 8,
 cithhiduvvam 23, 8, 187, 6 (v I
 kidavvam)
 † apa avatthavido v I 199, 1
 † ul utthido 18, 3
 † upa uvatthido 62 13, uvatthavido
 119, 1 (cf vv II)
 † pra patthido 186, 3
 † abhpra ihppatthida 160, 1
 sev † pari parissam 189 1
 h upho 11, 8 8, 12 1 4 7, 13, 8

°huthu° [husta] 149, 3
 hattu [hastin] hatthibalam 141, 1
 hadaa [hataka] °hudo 26, 1, °hadacna
 159, 7, 179, 3 etc
 haddu 183, 6
 han hada 169, 8, hantum 181, 4, cf
 patthada
 °haranam 170, 4
 harva [harsa] harisatthinc etc, v I 186 14
 hā Interject 18, 2
 ha 40, 3, 184, 2
 haa [hrdaya] haam 16, 9, °hao 170, 4,
 °haena 108, 5, °haassa 26, 9, hia-
 atthida 157, 0 (cf vv II)
 °hungurāda° (?) 160, 2
 hanḍ hindamaṅo 17, 6
 hima at himavadi 31, 5
 ha mapaha 97, 2, 121, 2, 178, 5
 hr haru 10, 11, v I 112
 † apa avahara 179, 2
 † pari parihariantesum 14, 8
 † prati pariharani (v I °hvanāmi) 122, 2

II.

Magadhi

a [ca] 117 5, 129, 4, 182 1
 alayya [akarya] akayyam 183 1
 aññadhā [anyathā] 120, 2
 ananāna [ananukula] ananulena 124 0
 aṇṇadhā [anvārta] n s3 °de 124, 8
 anuāle [anukula] anuuleva 124, 4
 atta [atman] attano 119, 7, 130, 2
 183 1
 adhiṇṇamā [atinsamsa] āam 130, 9
 adhanā [adhanya] adhaññassa 182, 7,
 adhaññehim 100 10 adhaññe v I
 131 12
 antā [antara] antale 131, 5
 araccalokha [amityarakasa] °labhāse
 191, 8, 192, 6 labhāsam 101, 1
 labhāsa 182 7 etc
 amudhā [ama] [amā] [adhā] °acide
 12, 1, kēlāsa 120 1

ayya [arya] ayyena 193 6 ayya 185 5,
 188, 1 ayya 100 8 12, 101 1 181,
 2 182 5 183 2 ayyacanakkaḥ
 191 7 192 9 ayyavidi° 192 5
 alihantam [arhatam] 116 14 122, 4
 ale 188, 5 6, 191 6 9
 aladhā cf radhā lidh)
 avasala [avasara] avasale 131 1
 aca ca [apthya] avasānam 182 2 13
 avasānam 131, 4 see 183, 3, sca
 182, 4
 aci [api] 100, 10, 117, 5, 182, 1, tadhavi
 131, 1
 asupā [asrotayya] °davvā 130 7
 as [as] ā 120, 2, 180, 5, asti 131, 4,
 182 6 7, hāsti 126, 2, uā 124, 8
 asti [asta] °astamidammi 118, 1, asta
 bimudhā 117, 1

astāra [asthara] 122, 7
astāla [asthakar] °asthalehu 125, 3
astānaha [asthānā] cf *asta*
astam maama 180, 1
a prep 117, 3
au [ayus] aum 119, 1
āc'a °—° 123, 4
āp + *pra* pūhisi 119, 1
ā + *apa* vedha 100 8, 181 2
 + *ud* udide 117, 6, udidastamudummi
 118, 1, cf *asta*
 + *prati* + *ā* pattisadhā (= *partī) 182,
 4 (but cf Pischel § 487 s v ya)
ādam imam 183, 1, imāśśā 191, 6
ādānam 124, 8, 182, 2
ādo [itas] 101, 2, 124, 8
āś iechadhā [iścadhā] v 1 181*
 + *prati* pūhicheṃ v 1 126**
āś + *pra* peshami 123, 1, peshadhā 100,
 9, 182, 4, peshidum 101, 2
āyā uyyhā 119, 7
āya [punar] 182, 3 7.
ūtāla [uttara] uttālae 117, 4, louttālehi
 122, 5
urda [upaya] mohlovic 182 6, nikkama
 novāe 126, 3
uśāsa [upisaha] v 1 instead of śa
 dhakā
ṛ + *sam* Caus appedi 182, 7
ekka (eka) in ekkaguna 118, 1
etaḍ eṣe 101, 1, 118, 5, 123, 3, 183, 1,
 188, 1 6, 192, 6, eśa 100, 12, edam
 182, 4, edina 101, 2, 130, 7 edaśśim
 124, 4, edeśa 181*
ettika [*ayattika] ettike 183, 2
eittha 123, 8, 124 7, 183, 8, 192, 1
evam 182, 7 (v 1 ekkaṇi) 183 2, 191, 9
o ālana [avasaraṇa] 100, 12, 101, 2 (v 1
 uśalana)
kaṇṇa [kanyā] in viśakāṇṇae 133, 1, viśā-
 kaṇṇā° 131, 6
kaḍā [kaṭaka] kaḍae 124, 7, °— 124 1
kaḍua [katuka] °kaḍeam 116, 15
kaṇṇadhāla (kaṇṇadhara) 123** v 1
kaṭhāy kaḍhaisam 131, 1
kaḍanta [kṛtanta] °— nte 119, 7
kaṇṇasiddhi [kaṇṇasiddhi] kaṇṇasiddhi
 126, 5, see kaḍaṇṇā

kala [kara] kaṭagade 123, 4, °kaṭacalane
 125, 1
kalatta [kalatra] °ttam 181, 3, °— 182 5
kaḷāna [kalyāna] I affana° 100, 11
kaḷāna [kūraṇa] kūlanena 101, 2, 183, 1
kaḷiṇa [karin] °kaḷiṇam 182, 4
kaś see *iaś*
kaṇ ke ke (n sg) 192, 1, ke v 125, 1,
 182, 6, kv 131, 3, kaṇ 100, 8 12,
 123, 3, 130, 7, 182, 5 7, kaṇ ti
 190 11, kaṇ ti 130, 9, kaṇ nuṃttam
 100, 12, kaṇṇi 130, 1, 132, 3
kaḍo [kṛtas] 182, 6
kaṇ kuvide 119, 5
kaṇṇa [kaṇṇa] kaṇṇa (n sg) 101, 1
kaḷa kaḷam 181, 3, 182, 3, °— °192, 2
kaḷā °kaḷāḷa 192, 2
kaḷāla °kaḷāle 123, 4, kaḷālena 132, 2
kaḷūmaḷa [kaḷūmapura] kaḷūmaḷe loc
 125 1
kaṇ pamaṇikaleṣi 119, 8, kaḷiśśādi 183, 2,
 kaḷiśādi 100, 12, 101, 2, °1 ada° 123, 1,
 ti kaḷa (kṛva) (v 1 kaḷā) 182, 1
kaḷu [kṛta] kaḷummi 118, 1
kaḷāla [kṛva] kaḷāle 126 2
kaṇ + *ni* nikkamidum 125, 1
kaṇ + *ni* nikkāde (n sg) 188, 1
kaḷu [kṛta] kaḷu 101, 1, 119, 3, 192, 6
gaḍi [gati] gaḍi 131, 4, °gaḍim 183, 2,
gaṇ gaśca 125, 2, 126, 5, gaṇiśśādi
 129, 6, gaṇiśśam 119, 3, gaṇiśśādi
 186, 6, gaścaṇi 124, 5, gaścānte (n
 sg) 119, 1
 + *ā* gaścaḍi 101, 2, °agaḍa° 183, 1
 + *na* uvagaḍe (n sg) 131, 5
 + *para* paḷagaḍe (n sg) 185, 5 (v
 n paḷagaḍo, paḷagaḍe)
gaṇḍiḷāda [gaṇḍhirata] gaṇḍiḷādāc
 129, 1
gaḷa [graha] gaḷam 118, 6
gaḷavādi [grahavādi] gaḷavādi° 118, 1
gaṇ °gaṇ v, °gaṇe 118, 1 5
gaṇḍimāṣṭa [gaṇḍimāṣṭhā] gaṇḍimāṣṭā
 125, 3
gaḍ gaḍum 131, 5

- grah* genhām 186, 6 *guh* 188, 5, 189
 6, *gahide* 191, 8, 192, 0, *genhā* 191, 6
ghāntāna [gharajana] *ghāntāne* 189, 6,
ghāntānam 182, 7, 185, 6
ghāntāla [ghātita] *ghāntāde* 131, 6
ca 131, 6, 191, 3
cadugguna [caturguna] *caduggune* 118, 4
cadusastiguna [catuhastigunā] *cadusasti*
gune 118, 5
candū [candra] *candē* 117, 6, *candaśā*
 119, 1, °*cand* 117, 4
candanadusa [candanadāsa] °*d*isam 182
 5, 188 0, 191, 6, °*daśa* 180, 5, 188, 1
calana [carana] °*calāne* 120, 4
caṅkalla [caṅkalyā] *caṅkalle* 192, 6, *ayya*
caṅkalle 191, 7, 192 3, *caṅkalle*
hadāena 132 2
chā [chāya] *chāle* 191, 7
chā na *inādi* 133, 1, *yanudavānam* 123 3
na [na] 100 8, 119, 5, 124, 4, 120, 1,
 126 2 (nasti), 129, 7, 130, 1, 131, 1
 133 1 182, 4 183, 1
naala [nagara] *naalado* 132, 2
nam [na nam] 123 3, 193 6
nālakta [naksatra] *nālakatte* 117 5,
 118 4, *nākkattam* 124, 1
nanda [nanda] *nandakula*° 192, 2
nasti [nasti] 126, 2
nāo [nau] v 1 123 13
nāma [naman] *namam* 129 7 133 1
nāla [nigala] °—° 192 5
nāla [nāhara] °*nālam* 132 2
nāva [nāvāna] °—° 193 6
nāllamāna [nāllamāna] *nāllamānappa*
veśe 124 8 *nāllamānave* 126 3
nāruṇa [nārupita] *nāruṇe* n sg 117 3
 (verse?)
nāhā [nābhāta] *nāhāde* (n sg) 120 3
 (v 1 *nākkantāna*)
nādi [nādi] °*nādi*° 193 6 —° 192 0
nāde *tena* 183 2 *nāhā* 129 6 131, 5
ta 101 2 120 2 181, 4 182 4
 180 6, 188, 1 *ye de* 122, 4
nādo [nādas] 120 2, 132 1 182 4
nādhā [nādhā] *nādhāvi* 131, 1
nānta [nānta] °*nāntasiddhānte* 118 5
nāntā [nāntā] *nāntānam* 132, 3
nā [nā] *nā* (v 1 *nāntā*) 132 1, 131
 100, 12, 182, 6, 183 2 191, 8, 192, 6
nādhā [nādhā] *nādhā* 117, 4, 118, 4
nādhā *tumam* 125 3, 191, 6, *de* 117, 1
 (v 1), 122, 7, 123, 1 3, 126, 2 5,
 129, 3 *tumhānam* 117, 4, 119, 5,
 183, 3
nādhāna [darsana] *nādhānam* 100, 10
nādhāna [daksma] *nādhānam* 117, 6 *dāh*
kanādavāle 117, 0
nādhā [idānam] 183, 3, 188 1
nādhā [tāvāt] 124, 7, 131 4, 192, 2, *tāvā*
 °*resp* to *yava* 191 6
nādhā [dirgha] *nādhānam* 119, 1 (v 1
nādhā *dhādhā* *dhādhā*, *dhādhā*, *dhādhā*, *dhādhā*, *dhādhā*, *dhādhā*)
nādhā [divasa] *nādhā* 117, 3
nādhā + *upa* *nādhānti* 116, 15
nādhā [dīs] *nādhā* 117, 5 *nādhā* 117, 5
nādhā [durlagna] *nādhā* 118, 6
nādhā [durlabha] *nādhā* 100, 10,
 [dūlāhe 181 1]
nādhā [dvarī] *nādhā* 192, 1,
 °*dūvāle* 117, 5
nādhā [dure] 100 10
nādhā *deve* 131, 6, *dev* *upa* and °*devānam*
 100 11
nādhā [dāva] °*dāve* 117, 4 *cf* v 11
nādhā [dharma] *nādhā* (n sg)
 117 1 (v 1 *nādhā* *dhādhā* etc) 122,
 7 129 3 °—° 192 2
nādhā + *ava* *nādhā* 183 2
nādhā + *pra* *nādhā* 122, 4 (v 1
nādhā)
nādhā *namam* 182, 5 (v 1 *nādhā*)
nādhā [prayatna] *nādhā* 181, 4 (v 1
nādhā)
nādhā [paura] *nādhā* 192, 2 (v 1)
nādhā [prayoga] °*nādhā* 181 6
nādhā [paksa] *nādhā* 119 7 *nādhā*
 119 7
nādhā [pratyakṣa] *nādhā* 100, 10
nādhā [pratiśhāpaka] *nādhā* 102 2 (v 1 *nādhā*)
nādhā [prathama] *nādhā* 124 7
 131 4 *nādhā*° 116, 15
nādhā + *ud* *nādhā* 131 6
 + *prati* *nādhā* 116, 11

pad + sam sampunna^o 101, 1
padula [pātūkarā] padūla^o 183, 8
paṇḍu [pṛamaṇa] paṇḍukaleṣi 119, 8
palapahla [parapāhla] palapahlaṃ 110, 7
pavesa [pavesa] in nikkaṃanappavese 124, 8
pavadiśala [pavātesvara] pavadiśale 131, 6
paśca [pathya] paścaṃ 116, 15 [cf. vāśca]
paścā [paścat] 116, 15
pāḍalūta [pātāliputra] pāḍalūte 131, 4
pāna [prana] pane cc pl 181, 3
padāva [padvpa] in maśanapadāvaśsa 191, 7
pāra [papa] pavam 129, 6, 132, 6
pa [pa] pi 118, 6, 129, 7, 132, 2, 133, 1, 181², (see kuppī), vi 125, 1, 132², 182, 6, cf. via
paśā [pāśāca] pāśāśsa 126, 2
punnamāśi [purnamāsi] 117, 4
putta [putra] °— 182, 5
pūśa [pūśa] pūśāśsa 182, 2, °pūśa ale [pūśakā] 192, 5
pi + sam sampunna in sampunnacanda 117, 4, sampunnamandale 117, 5
pola [paura] pola^o 192, 2
prach paścasi 124, 1
paḷa baḷena 119, 1
billavattā [bilvavaktraka²] billavattā 188, 5, 191, 6, v l venuvattā (= venuvetrā²)
buddhi buddhic 122, 4 °buddhina 193, 6, °— 192, 5
budha °budhāśsa 118, 1
bhaava [bhagavat] bhaavam 119, 7
bhaṇ bhānadhā 100, 12, 182, 6, 7
bhadanta bhadante 119, 5
bhāgulaṇḍa [bhāgurayana] bhāgulaṇḍo 126, 5, bhāgulaṇḍāśsa 125, 2
bhu bhūdi 118, 4, 181², 182, 2, hohi 118, 6, 126, 2, 188, 1, bhodu 117, 1 (v l) 122, 7, 126, 5, 129, 3, 191, 9
bhumi in bhūmidevānam 100, 11
magga [marga] maggehi 122, 5, magga^o 123, 4
manahala [manohara] °manahalaṃ 100
maṇḍala °maṇḍale 117, 6 [cf. mandabhaṅga]
mandabhaṅga [mandabhāṅga] mandā bhagge 130, 2, 131, 4

mayyāhara [m dhyamdira Pischel § 148] mayyāhāro 117, 7
malaakēdu [malayaketa] malaakēdu 101, 1, °kūḍae 124, 4
malana [marana] malanaṃ 182, 2
maśana [maśana] in maśanapadāva 191, 7
māh mabadhā 181, 3
mā 125, 3
mārg māgganti 132, 5
mānāke 100, 8, 181, 2
mitta [mitra] mittam 132, 1
mittatana [*mitratana] mittatanaṃ 131, 1
munda mūḍia 124, 1 [o
mūḍa mūḍam 124, 1
mud + anu anumodiādi 125, 1
mudda [mūdra] muddam 126, 6, in (v) muddaṃśca 125, 1 2, °dāśsa 126, 1
muhutta [muburta] muhutte v l 117²
muhuttā [muhurta] muhuttāṃ 191, 7
mā malādi 182, 3
metta [matra] °metāśsa 183, 1, °— 116, 15
mohā [moka] mohke 182, 7, in mohi lovae 182, 7
molia [maurya], (v l moḷḷa) in molia kula 192, 2
moha in mohavādhi^o 116, 14
ya 125, 2, 181, 3, 182, 4, 7, 183, 2
yād yena 119, 7, 132, 3, yahim 129, 6, ye 116, 15 122, 4
yam + sam sampunna^o 120, 3, °— 192, 5
yāc yacemi 126, 6 (v l padicchemi)
yava [yavat] -tava 191, 7
yiva [jiva] yivalo 132, 3
yūda [jūda] yūdamettaśsa 183, 1
yeva yyeva [eva] 190, 1 189, 6, yyeva 101, 2, 123, 3, 193, 6
yodiva [jyotisika] in yodisatantaśid dhante 118, 5
raḷe laḷkidum 181, 3
raḷh + a alambhiādi 132, 3
radh + aṇa avalayyhami 190, 2 (v l avalajjami), avaladdham 130, 1
lahāva [rakava] laḷkaśca 130, 1, 131, 5, 132, 2 laḷkaśsa 126, 2, 129, 7, 131, 5 132, 1
lugga [lagna] lugga 117² (v l), 118, 1 5 6 (cf. dullagga)